

Móricz Zsigmond
Jobb mint otthon

ELSŐ RÉSZ

1

- Megjegyzem, nagyságos asszony, a Markó nem is olyan rossz hely egy férjnek.

Vilma a könnyein át, nevetve bökte ezt ki. Oly hirtelen változik a hangulata, s oly könnyen mond furcsát, hogy Emma nem is tudta komolyan venni, csak mosolygott rajta.

- Na igen - folytatta Vilma -, legalább, ha hazajönnek, megbecsülik a feleségüket... Kérem, ez az én uram, ez már nem tudta mit csináljon... Szegénynek semmi se volt jó... Elkényeztetik őket a vendéglőkben, ott az étlap, tizenöt-húszféle sült, tészta, előétel, minden csoda. Erdélyi fatányéros meg lacipecsenye... Kérem, ne gondolja, hogy én hibás vagyok abban, hogy... differenciák voltak az elszámolásaiban... Á, nem is került arra sor... Persze ilyenkor az egész világ követ dob az asszonyra, hogy ő szédítette el az urát, s rá költötte a pénzt... Énrám ugyan nem költött, hacsak másra nem. Ezt persze sose lehet tudni...

- De hiszen magába szerelmes volt.

- Szerelmes... Féltékeny igen, de szerelmes?... Mit tudom én, mi az a szerelem... Én még nem voltam szerelmes soha életemben. Én nem tudom, mit jelent, amit szerelemnek neveznek... Ez már a második uram, az igaz, mind a kettő úgy tett, mintha meg lett volna örülve értem, de én csak mosolyogtam rajtuk... Nem mondom, tetszik az ilyen az embernek, kivált, míg fiatal, de aztán kényelmetlen lesz...

Emma úgy hallgatta ezt a bájos kis asszonykát, mintha a madárcsicsergést hallgatta volna. Az is szép és kellemes, de az ember nem ért belőle semmit. Nehéz is elképzelni, hogy mit lármázik egy kis madár annyit. Mindig ugyanazt a hangot. Nem unja meg, sőt úgy tűnik fel, a ligetben sokat hallgatja, hogy folyton újra s újra nagyobb örömmel adja ki... Gyönyörködik a saját hangjában...

Effélék suhantak át a fejében, míg Vilmát hallgatta.

És minél tovább hallgatja, annál jobban gyönyörködik ebben is.

Pedig nagyon nehezen szánta rá magát, hogy átjöjjön hozzá, nehéz dolog egy sikkasztó feleségével barátkozni, akinek az ura a Markóban ül. Azelőtt már csaknem összebarátkoztak, mert mindig igen tetszett neki ez az eleven szemű asszonyka, aki éppen ellentéte volt neki. Ő szőke és hideg és kevésbeszédű, és sokat ad a külsőségekre, pedáns, a hivatalában megközelíthetetlen, valósággal félelmes tekintély, akitől még a főnök is tart. Ez pedig mint a Városliget madarai, csak csattog és csicsereg és kacag és sír.

Hiszen csak az ne volna, hogy az ember könnyen kompromittálja magát, még szívesebb lenne hozzá.

Pláne úgy egymásra is vannak utalva. Ez a lakás, amiben vannak, eredetileg egy ötszobás nagy lakás volt. De a változott viszonyok miatt a háziúr három lakást csinált belőle. Két kétszobásat és egy egyszobást. A kétszobások el vannak látva fürdőszobával is, az egyszobáshoz nincs fürdő. Ez a Vilma lakása. A harmadik lakásban valami újságíró lakik. A három lakásnak közös folyosója van, ami nem vezet tovább, tehát előkelőbb, mint általában a folyosók szoktak lenni.

A gyerek, a kis Évi, valahogy takarításnál kiszökött - persze szegényke unja a lakást, s egész nap egyedül van a cseléddel, hát szökik, ha lehet. S valami óriási szerencsétlenség történt, felkapaszkodott a lépcsőház vaskorlátjára, s már leesett volna, mikor Vilma véletlenül meglátta s megmentette.

- Évike, leesel - kiáltott Vilma, ahogy levette a gyereket.

Az csodálkozva nézett rá:

- Majd feljövök a hátsó lépcsőn.

Ezt a kedvességet megköszönni jött be ma Vilmához, mingyárt ahogy a délutáni zárás után fél hétkor hazaérkezett, azon melegiben.

Mikor kisírták magukat az elképzelt veszedelem miatt, persze asszonyok közt óhatatlan: a Vilma tragédiájára került a sor.

Vilma elandalgott:

- Ha Kollár hazajön - mondta -, meg vagyok győződve felőle, nagyságos asszony, egész más ember lesz... Tessék elhinni, eddig nem volt egy igazi férj... Magának való... Mindenesetre nem olyan ember, aki egy nővel bántani tud...

Megtörülgette a szemét. Olyan bánat volt csinos kis arcán s olyan reménytelenség.

- Én nagyon sajnálom szegényt, hogy belekeveredett ebbe a dologba... De hát nem is ő az oka... Ő egy olyan hivatalnok volt, akinek, tetszik tudni, mindig volt személyzete, amelyik rendben tartsa az íróasztalát. Idehaza meg én... Nem is mondhatnám, hogy rendetlen; valami más... Úr... Hivatalnok úr... Hányszor mondtam neki, hogy mindig úgy teszi le a holmiját, hogy más rakja el utána... Olyan cédulákkal dolgozik... mert inkasszáns... Tetszik tudni mi az?... Egyesületnek hajtja be a tagdíjakat, meg vállalatoknak a részleteket... Pesten és különösen vidéken... Ehhez roppant fegyelem kellene, de az nincs benne... Pláne egy mérnök... Borzasztó tragédia az, hogy megszűnt a gyár, ahol dolgozott, s ő állás nélkül maradt. Engem éppen akkor ismert meg, mikor elvesztette az állását... Hát, míg a végkielégítésből telt, addig mi nagyon szépen és boldogan éltünk... De elfogyott, na.

Emma semmit sem tudott a szomszédok múltjáról, s most szinte belepirult, annyira hasonlított a helyzet az övéhez. Az ő ura ugyanis miniszteri titkár volt, osztálytanácsosi jelleggel. Mikor azok a nagy parlamenti botrányok voltak a laktanyaépítések körül, ő is bele volt keveredve, s nyugdíjazni akarták. De okosabbnak találta, hogy végkielégítést vesz ki, s valamit kezd vele. Be is csatlakozott egy üzleti vállalkozásba, burgonyát szállítottak a Balkánra.

Kötelezve érezte magát, hogy ha a szomszédasszony ilyen intim vallomást tesz, ő is viszonozza valamivel, s meg is mondta:

- Igen, nagyságos asszony, ez nem egy hivatalnokembernek való. Tudom, én is átmentem rajta.

- De hiszen a nagyságos asszony férje a minisztériumban volt...

- Igen, ott.

- Akkor nagyságos asszonynak jó, nyugdíjat kap. Az állam nem bukott még meg.

- Az állam nem. De mi igen... nekem nincs egyebem, csak amit a hivatalomban keresek.

- De az szép összeg lehet.

- Kétszázharminchét pengő.

- Ez óriási.

Vilma annyira elbámult, hogy azt sem tudta, milyen tisztelettel nézzen Emmára.

- Kétszáz pengő - mondta. - Ha nekem csak egy pengőm volna naponta, összetenném a kezemet, és imádkozva köszönném meg a jóistennek...

- Egy pengő az kevés - mondta Emma hűvös józansággal. - Az még a házbérre sem elég.

- Bizony nem. Hatvan pengőt fizetek.

- Csak?... Igaz, nincs fürdőszoba... Én nyolcvanat. Egész évre kilencszázhatvan, és a házmesterpénz... Viszont a gyerek miatt cselédet kell tartanom, az is felmegy hatvanra, a kosztjával... Ez már havi száznegyven... Marad még kilencvenhét... Ebből kell élni, ruházkodni, villanyost, tüzelőt, gázt fizetni...

- Sparhertet szereltetett fel a nagyságos asszony?

- Igen, mert nem bírtam a gázszámlát. Kérem, felment havonta huszonöt-harminc pengőre. Mondtam a háziúrnak, hogy ez nem megy. Most nem is volt több a gázszámla, csak három pengő, az utolsó hónapban. Ki is jöttek a gázművektől, hogy mi történt, talán elromlott az óra?... Mondtam: Nem kérem, de eresszék le a gázt felére... Mindennek lement az ára, csak éppen a villanynak és a gáznak nem.

A két szép fiatalasszony halálos komolysággal tárgyalta meg a pénzügyi dolgokat.

Vilmának azonban nagy baja volt, s újra csak arra tért át.

- A hivatalnok, tetszik tudni, nagyságos asszony, nem való egyébre, csak arra, hogy hivatalnok legyen... Oly szórakozott... Úgy lenézi az embereket és a dolgokat... Mindig én rendeztem össze neki az elszámolásait. De sokszor még én sem ismertem ki magam a cédulái közt, mert tetszik tudni, egész más az: a hivatalban az aktákat rendben tartani, s egész más, ha utazik egész éjjel és kifárad, s mivel el van keseredve az élet ellen, hát türelmetlen... Szóval maga sem tudta, hol volt egy marék ellenőrzési lapja... Azt Szekszárdon hagyta... Így nem lehet... Rossz iskola az a hivatal...

- É s most miből él, nagyságos asszony? - kockáztatta meg a kérdést Emma.

- A jóisten tudja, nagyságos asszony... A rokonoktól kaptam eddig egy kevés segílyt, de a rokonok nem szeretnek adni... Meg is értem, nekik is elég bajuk van... Már nem is szeretek, nem is tudok feléjük menni... Úgy tudnak sírni... Ott laknak a nagy öt-hatszobás lakásokban, és ha az embert meglátják, minden bajuk eszükbe jut, igazán, megvan minden perzsaszőnyegük, de ha elkezdik a panaszkodást, szeretnék nekik egy kis segílyt adni, s a végén azt mondom, hogy hálaistennek nekem most egy kicsit könnyebben megy... Azt hiszi, megkérdi valamelyik, hogy mért?... A fenét. Örülnek, hogy jobban megy.

Nevetett, de a szemében könnyek voltak.

- Mondjam nekik azt, hogy egy szem burgonya nincs a spájzban?

Megtörülte a szemét.

- Kollárnak mégis jobb. Mindenesetre jobb, mint otthon.

Emma részvétellel nézett rá.

- Jobb, mint otthon...

- Persze hogy jobb.

- Jobb?

- Jobb - mondta meggyőződéssel Vilma.
- Ne legyen ilyen cinikus, nagyságos asszony.
- Ez nem cinizmus, ez az igazság.
- Ugyan kérem. A Markóban?
- Még a gyűjtőben is...

Kicsit nevetett:

- Azt mondják, a Markó még a legjobb... De mondja, mi jövője volt neki itt?... Az idegei már felmondták a szolgálatot, s mindig rajtam töltötte ki a dühét... Mindig csak azon rettegettem, hogy áthallatszik, de szerencsére a nagyságos asszony hálója a túlsó szoba, s így éjjel nem hallhatta, ami itt van... Kérem, neki most jó... Nincs gondja... Most is bent voltam nála... Azt mondja, nem hoztam-e valami ennivalót... Mit vigyek... Tessék mondani... Neki semmi baja, ha nem valami prima étterem is az a markói, de nem hal meg éhen... én viszont akármilyen jót főzök is, ha nincs mit, olyan gyönyörűen éhen halhatok, hogy csoda... A szüleim a Felvidéken vannak, apa nem tudja letenni a nyelvi vizsgát, ezért elbocsátották, s most valami éhbérnyugdija van... Még nem is ronthatom a lelküket azzal, hogy megírom, milyen bajban vagyok... Nekik is csak azt írom, hogy ne búsuljanak rajtam... Mit öljem az apámat, hogy azért érettségiztetett le, hogy olyan utolsó életem legyen, mint egy utcai nőnek. Bár még odáig, sajnos, nem sülyedtem...

Megint nevetni kezdett, tele könnyel a szeme.

- Szóval akárhova megyünk, az uramnak jobb, mint itthon. Először is a lelkiismerete nyugodt, mert nem követett el semmit... Semmit az égvilágon, azonkívül, hogy nem tud üzletileg gondolkodni. Ez nem bűn. Az ő szülei, azok magas hivatalnokok voltak, s már meghaltak. A testvérei is mind jó állásban vannak. Egyik Pozsonyban biztosítási igazgató, a másik Bécsben - no annak most rossz, mert az nagyon benne volt ezekben a szocialista dolgokban, sőt azt hiszem, hogy most szegény még ül is... De hát nagyszerűen ment neki, olyan lakása volt, mint egy főhercegnek... Palotában természetesen... Itt is van egy testvére, állami hivatalnok, méltóságos úr, de ez nagyon komisz ember, mikor elmentem hozzá, azt mondta, hogy ő annak idején megmondta, hogy szegény ember ne vegyen el szegény lányt... Ő nem vállalja a felelősséget... Adhatnék tíz pengőt, azt mondja, többet nem tudok nélkülözni... „De hát ezzel úgyse tud semmit se csinálni...” Hát inkább nem adta... Ilyenek... Igaz, tetszik tudni, hogy egy új büfé nyílik meg a Hernád utcában, és az lesz a neve, hogy „Jobb mint otthon”?

- Van már egy olyan valahol a Rákóczi úton.

- Ó, már az régen megbukott. Ennek a büfének nagy jövőt jósolok, mert itt aztán igazán úgy van, hogy ha az ember csak kilép a házból, már jobb, mint otthon.

Csicserelve nevetett fel.

- Nekem ugyan mindegy, mert én úgyse tudok elmenni... Bár az a legjobb hely, az automata büfé, mert ott az ember tíz fillérért már megebédelhet, csak legyen tíz fillér. Most ugyan jobb lesz a helyzetem, mert kiadok egy szobát.

- Melyiket? - kérdezte ijedten Emma, s körülnézett az egyszobás lakásban.

- Ezt.

- Ezt? S nagyságos asszony hol fog lakni?

- A cselédszobában.

Ezzel felpattant, és kacagva vezette Emmát az előszobába, ahonnan egy parányi szobácska nyílt. Ennek az ablaka a folyosóra nézett, s meglepően csinos volt a berendezése. Látszott, hogy Vilma minden féltettebb holmiját ide hordta be.

- Hisz ez nagyszerű - mondta Emma -, olyan, mint egy hajókajüt. Egész életemben arra vágytam, hogy egy olyan kis dunai hajón éljek egy parányi lélegzetzugban.

- Még elérhetjük, nagyságos asszony - nevetett fel Vilma.

Emma ijedten pillantott rá.

- Hogy érti, nagyságos asszony?

- Úgy, hogy még lélegzetünk se lesz... No, én magamról beszélek, nem a nagyságos asszonyról. Tessék belépni, kérem, tessék helyet foglalni, ne vigye el az álmomat. Nekem itt igen nagy szükségem lesz arra, hogy aludni tudjak, mert odabent a teremben bizony már régen nem tudok aludni... Jól alszik, nagyságos asszony?

- Igen... hál' istennek - mondta tűnődve Emma, aki már szeretett volna elmenni, s maga sem tudta, mért marad, s csak marad. Sorstársának érezte Vilmát. Milyen nehéz egy nőnek megélni a maga lábán.

- Tudja, nagyságos asszony, mikor fogok legelőbb aludni?... Ha kiadom a szobát...

Ábrándosan nézett Emmára, szinte epedve pillantott rá.

- Ha kapnék egy intelligens finom úrinőt, teljes ellátásra... Tudja, mindig vannak vidékiek, akik valami tanfolyamra jönnek fel. Vagy magános tisztviselők, akik nem tartanak háztartást... Sok nő van Pesten, aki boldog volna, ha beköltözhetne ebbe a szobába... Nézze, ez az apróhirdetésem - s megmutatta a lapot, ahol alá is volt húzgálva ceruzával: „*Meleg otthont* talál egy vagy két magános úrinő.”

Körüljártatta szép meleg barna szemeit a szobán, a hirdetésen és Emmán. A szemei olyanok voltak, mint azoké a szép mozicsillagoké, hosszú pillásak és álmodozók. De csak ha hallgatott. Abban a pillanatban, ahogy megszólalt, csintalan lány lett belőle. Kettős lélek van benne, gondolta Emma.

- Mennyit fizet a lakásért nagyságos asszony?

- Jaj sokat, hatvan pengőt.

- Persze, nincs fürdőszoba - szólt Emma, s bólogatott. - Én nyolcvanat fizetek.

- De hisz az olcsó. Húsz pengőért van még egy szobája és fürdőszobája, nagyságos asszony. Maga ötven pengőt kérhetne egy kiadó szobáért.

- Hol van olyan tisztességes nő, aki ötven pengőt fizet?

Vilma felnevetett:

- Látja, ettől félek éppen. Természetesen csak korrekt úrinőt veszek fel, de a korrekt úrinők nem akarnak ellátást, mert ők maguk is tudnak főzni, s akkor az keserves, közös konyhán lenni valakivel... Hogy nekem itten főzzön, mosson, ruhát szárítson, és a spájzomat is elfelezzem vele... S belenézzen mindenbe... Juj.

Fázósan húzta össze magát, és ki sem merte mondani, hogy inkább egy vagy két úrnak adná ki. Az urakkal nincsenek ilyen bajok, mert az urak ha már nem étkeznek háznál, vendéglőbe mennek és nem zavarnak... De hogy mondja meg ezt a szomszédasszonynak. Özvegyasszony skrupulózusabb...

- A háziúr mindenestre jól járt. Volt neki egy ötszobás lakása, két évig üresen állott, és ezerhatszáz pengőért sem tudta kiadni, s most a három lakásért kap nyolcvan, meg nyolcvan, meg kétszázhusz pengőt havonként. Ez kétezer-hatszáznegyven pengő egy évben.

- Drága hatvan pengő ezért a lakásért - mélázott Vilma -, és még fürdőszoba sincs... Igaz, közel a Széchenyi fürdő... Az ember mégse fürdik el húsz pengőt havonta...

- De még így is aránytalan... Egy szobáért hatvan pengő, az nagyon sok.

- Mindig az egyszobások a drágák. Azt hamar elkapkodják. Még az a húsz pengő is valami. Lehetne kapni már negyvenért egyszobásat, de azt nem lehet kiadni, ahhoz cselédszoba sincs. Prolilakás, legfeljebb egy varrólányt lehetne bevenni a lakásba. Ágyrajárónak.

S csiklandósan kacagott.

- Vagy egy özvegyet, akinek semmi jövedelme nincs.

Az özvegy szótól megijedt, s odanézett Emmára, nem vette-e sértésnek.

- S maga mennyit akar kérni, nagyságos asszony? - kérdezte hirtelen Emma.

- Teljes ellátással?

- Igen.

- Ha egy személy jelentkezik, teljes ellátásra, akkor a szobával együtt százat. Ha két személy, akkor százötvenet... Százhatvanat.

Kicsit megzavarodott, s most megint jöttek a pontos számítások.

- Sok?... Nekem van egy ismerősöm, aki negyvenet fizet a szobáért, ennél sokkal rosszabb szobáért... Nyolcvan fillért fizet az ebédért, huszonnégyet a reggeliért. Mosásért külön... Én adok reggelit, ebédet, vacsorát, mosást, takarítást napi két pengőért. Most, ha a szobát negyvenbe számítom...

Emma józan fejvel figyelt, és mindenre reflektált, és belementek egy komoly megbeszélésbe, tételenként, mibe kerül a tej, a kávé, a gáz. Mit kell ebédre adni, mi a hús, a zsír, a zöldség, a főzelék ára... Minden fillért meglátoltgattak, még a mosóporról sem feledkeztek meg. A végén kiderült, hogy ha mindent összeszámít, akkor a szoba egészen ingyenbe esik... És mégis leszorították a végösszeget kilencvennégy pengőre.

- Kilencvenért is odaadnám, nagyságos asszony - mondta végül Vilma -, csak pénzt lássak. De már egy hete hirdetek, s még egyáltalán senki sem jelentkezett, és többször nem tudom feladni a hirdetést, mert nincs tovább pénzem.

Emma ijedten nézett rá. Akkor mért ilyen jókedvű. Ha semmi pénze sincs, mitől ilyen vidám. Végigborzongott. A szolid alapokon élő ember rettegése tört ki benne. Ő nem tudna aludni és enni, és lefognya és meghalna a rémülettől, ha hasonló helyzetbe kerülne.

A bizakodásból tényleg a csüggedésbe csaptak át. Ha nincs pénz még az apróhirdetésre sem, az változtat a helyzeten. Némi hallgatás után újra nekiláttak a számításnak, és lementek nyolcvanhat pengőig. Ez az az összeg, amiből el lehetne látni egy lakót, hogy mellette maga Vilma is megélhessen. De mi lesz, ha valaki csak lakást keres, és ellátást nem...

- Kénytelen vagyok úgy is kiadni, legfeljebb a lakbért nem fizetem ki a háziúrnak... Istenem, ma alig fizeti valaki a lakbért. És én eddig mindig pontosan megfizettem... Majd csak valami rokontól kapok segítyt. Nem igaz?... Első, hogy az ember élni tudjon... Már én szoktatom magamat ehhez a kis szobához.

- Ez nagyon kedves kis szoba.

- Még idejön egy sezlón az első szobából. Addig nem akarom becipelni, míg ki nincs adva, mert ha azt ide beteszem, akkor itt aztán többet meg sem lehet mozdulni.

Ebben a percben éles csengetés hasított bele a csöndbe.

Emma gyorsan felállott, hogy elmegy.

Vilma kinézett az előszobán át a folyosói ajtóra:

- Az istenért, nagyságos asszony, ne menjen el... Egy fiatalember áll odakinn... Hátha lakást keres...

Csaknem elszédült.

- Ne tessék itt hagyni. Már sötétedik. Úgy félek.

Emma állva maradt, s kötelességének érezte, hogy csakugyan maradjon, de az igazat megvallva, kíváncsi is volt, ki lehet az? Ahhoz képest, hogy fiatalember, eléggé komoly s dörmögő hangja van - gondolta magában.

- A kiadó szobát szeretném megnézni... Bocsánat, hogy ily későn jövök, de a hivatalom miatt nincs időm napközben.

- Kérem parancsoljon - mondta megzavarodott hangon Vilma, s belépett érte a kis szobába. - Jöjjön nagyságos asszony velem.

Emma a háttérben követte őket. Vilma szíveskedve mondta:

- Tessék, tessék kérem.

A fiatalember megállott a szoba közepén:

- Melyik szoba volna?

- Ez kérem, ez... De megjegyzem, az egyik sezlón kimegy a szobából.

A fiatalember nem szólott.

A félhomályban Emma megnézte a fiatalembert. Rém komolynak látszott. Borotvált arc, olyan jelentéktelen arc. Igazi hivatalnok típus. Nagyon el lehet foglalva, ha este fél nyolcig nem tud mozdulni. Talán valami kereskedelmi vállalatnál van, üzletben, ahol hétkor zárnak.

Úgy állott ott, mint valami végrehajtó, s ez rokonszenvéssé tette. Hóna alatt irattáska volt, hosszában összehajtva, s szigorúan nézte a szobát. Minden tárgyat erősen megnézett.

- Tiszta? - mutatott rá a bútorokra.

- Óh, hogyne - mondta Vilma -, mint az arany - s az ágy sárgaréz karjára tette a kezét, és gyöngéden simította meg.

A fiatalember ránézett az ágyra, akkor Vilmára, aztán újra az ágyra, s újra Vilmára.

Nem volt ebben semmi, de valahogy mind a két nőnek megzavarodott a vére. Megijedtek ettől a nézéstől, pedig a férfi rendíthetetlen komoly volt, s mégis úgy tűnt fel, mintha Vilmát belemérte volna az ágyba.

- Villany?

- Óh, igen - mondta Vilma, és sietve felgyújtotta a villanyt, mintha evvel megmentette volna magát.

A plafon közepén három villanykörte gyulladt fel, és óriási világosság robbant ki, s ez úgy megnyugtatta a hölgyeket, hogy akaratlan felnevettek, mintha megmenekültek volna valami veszélyből.

A fiatalemberen nem látszott, hogy észrevette volna ezt a nevetést. Nem látszott nevetős embernek.

A szoba igen csinos lett. Sok volt benne a kézimunka.

Jobbról állott az ágy, ennek végében az ablakig egy sezlon. Balról volt egy ruhásszekrény, s azon túl egy étaszék, tele apró porcelánokkal, s újra egy sezlon.

A fiatalember az állványkára mutatott:

- Lehet ezt kiüríteni?... a könyveim számára?

A hangja udvarias volt, de parancsoló. Olyan, mint mikor a főnök udvarias formában rendel el valamit. Emma arra gondolt, hogy Rettegi úr, az ő üzletvezetője ugyanezen a hangon szokta kiadni a parancsait. Talán ez is valami osztályvezető?

- Igen kérem, azt lehet - mondta Vilma fülig pirulva, hogy máris mennyire siet engedelmessé válni. Nagyon bántotta is ez az elpirulás, és hogy zavarát palástolja, lehajlott, s azt mondta:

- Parancsoljon helyet, kérem.

A fiatalember nem sietett a leüléssel. Kisvártatva:

- Melyik sezlon az, amelyik kimegy?

- Ez kérem, bal oldalt, a kisebb.

A fiatalember a két hölgyre pillantott, és megvárta, míg azok leülnek, akkor ő is leült. Jól nevelt fiatalember. Társaságbeli. A két nő örült, és jól érezte magát.

- Honnan tetszett értesülni a kiadó szobáról? A lapból?

A fiatalúr ránézett Vilmára, és kissé tovább nézte, mint szükséges volt, mire Vilma újra pirulni kezdett, amitől nagyon megzavarodott.

- Nem kérem, a kapu alatt láttam a cédulát. Első emelet hét.

Vilmának eszébe jutott, hogy a kapu alatt nem volt kiírva, hogy *nőknek* kiadó. Most már értette a dolgot. Az volna a furcsa, ha az apróhirdetésre jött volna, ahol hangsúlyozva volt, hogy egy vagy két nőnek... Emmára nézett, s azt mondta:

- A kapun csak az volt kiírva, hogy kiadó szoba...

Emma elfogadta a mentegőzést.

- Ugyanis - mondta a fiatalember - a másik sezlonnak itt kell maradnia... A szobát nem egyedül veszem ki... Van egy barátom, aki sokat utazik vidéken, havonta csak néhány napot tölt rendszerint Budapesten, s olyankor nálam hál...

Ez a szó, hogy „nálam hál”, különös hangzású volt... Nem azt mondta, hogy nála száll, nála lakik, hanem azt, hogy nála hál... Ennek a szónak valami izgalmas hatása volt. Egyáltalán mióta ez a fiatal férfi bent volt a lakásban, a két asszony fel volt zavarva. Férfi volt a házban, és ez oly nyugtalanító... Hogy itt férfiak fognak hálni...

- Mindenesetre érdekem, hogy jó helye legyen, mert a bérhez ő is hozzájárul... - mondta rendíthetetlen komolysággal a fiatalember, és sietve hozzátette: - A szoba bérét azonban csak egy személy után fizetem... Mi a szoba ára?

A hangja olyan volt, mintha egy fiatal medve duruzsolna a nőstényének. Vilma oly zavarban volt, hogy nem is tudott tájékozódni, hogy ilyen körülmények közt mit feleljen.

Mégis észretért.

- Teljes ellátással?

- Hogyan?... Arról is lehet szó?...

Vilma fellélegzett. A „hogyan” után azt hitte, ez ellen éppen tiltakozni akar.

- Igen, kérem. A szoba ára teljes ellátással száz pengő.

A fiatalember hallgatott. Ránézett Vilmára, akkor azt mondta:

- Ez vicc?

Ezzel körülpillantott a szobán, újra Vilmára, újra a szobára s újra Vilmára. Ahogy az elébb az ágygal, most összemérte a száz pengőt a szobával és a háziasszonnyal?

- Miért vicc? - mondta. Vilma kapkodva. - Kilencven, de annál egy fillérrel sem olcsóbb.

A nagy erélytől ismét oly piros lett, mint a rózsa.

- Az attól függ - mondta a fiatalember, s az asztalra nézett, aztán Vilmára, akkor ismét az asztalra s újra Vilmára.

Hogyan? ez úgy képzeled talán, hogy együtt fognak étkezni?

Vilma okos akart maradni:

- Ha a barátja itt akar étkezni, mikor Budapesten van, akkor reggeliért s uzsonnáért huszonnégy fillért, ebédért nyolcvan fillért fizet.

A fiatalember:

- A barátom rendszerint nem étkezik háznál, csak éppen itt hál.

Erre újra, most már kicsit mulatságosan hatott a szó.

- Én magam azért tendálok erre a tájra, mert közel a liget. Szeretek hajnalban a ligetbe kíséltetni, és ivókúrákat tartok.

Evvel felállott:

- Bábori Borcza Dezső vagyok. Építész.

Kezet nyújtott. Először Emmának, amin az meg volt lepetve. Akkor Vilmának, aki felkiáltott:

- Építész?... Az én férjem is mérnök.

- Férje? - ütődött meg Bábori Borcza.

- Nincs itthon... és még sokáig nem lesz... körülbelül egy évig... Elutazott... hosszabb időre - dadogta Vilma -, Egyiptomba. Biztos állásba.

Ezt elfelejtette Emmának előre megmondani, hogy valaki azt a tanácsot adta neki, hogyha idegenek a férje után érdeklődnek, ezt kell mondania, mert az utóbbi időben sokan elutaztak Egyiptomba, mérnökök.

Bábori Borcza nem csodálkozott. Biztos szempillantással vette tudomásul, és lezárta a kérdést. Ellenben a szemeit Emmára függesztette, mintha kérdezte volna, hogy ez ki?

Emma hideg volt, mint egy szőke jégcsap, Vilma heves és zavart. Bemutatta Emmát:

- A nagyságos asszony... az én kedves szomszédasszonyom...

- Vidáman élhetnek itt a hölgyek - mondta Bábori Borcza, és felállott, mint aki az üzletet elintézte.

- Maradjon még, ha nem siet - mondta Vilma. - Hogy érti azt, hogy vidáman?

- Éppen ma hallom, hogy a Csikágóban új büfét nyitnak.

Vilma nevetett:

- A „Jobb mint otthon”?... Én nem szoktam ilyen helyekre járni.

A fiatalember meghajlott, mint aki örömmel veszi ezt tudomásul, s azt mondta:

- Szabad ennek a sezlonnak a helyére könyvvállványokat hozatni? A könyveimnek kicsiny ez az etazsér.

Mélyen a szemébe nézett Vilmának, mintha az engedélyt igen nagy kéréssel óhajtáná kieszközölni.

- Óh, kérem.

- Kávéházba sem járnak?... A Liget-kávéház jó családi helynek látszik. Ott uzsonnáztam.

- Nem, kérem, egyáltalán sehova.

Bábori Borcza hallgatott:

- Most a Margitszigeten építetek egy halászcserjét. Oly sürgős, hogy éjjel is dolgozni kell rajta.

Erre a hölgyek nem válaszoltak.

- Ma Budapesten egyáltalán nincs építkezés. Ami van, az is a szórakozást szolgálja... Ez az Aréna út nagyon érdekes. Egyik mulató a másik mellett... De nem lehetnek valami nagy üzletek, amennyire látom... Szennyesek és sötétek... Szezonüzemek... Nyári rablótanyák... De elmentem az új bár előtt, s meg vagyok lepve... Fess... Egész világvárosi... A dolog a világításnál kezdődik. Ahol olyan óriási fényt fejtenek ki, annyi lámpa, neoncső... ott bátran megjelenhetnek az emberek... A szoba azonnal elfoglalható?... Már úgy értem, hogy holnap reggel felküldhetem a bőröndjeimet?...

Vilma úgy fellélegzett, majd elszédült. Hisz ez el van akkor intézve... Remélhetőleg azonnal kifizeti a kilencven pengőt... A legjobbkor, mert valóban egy fillérje sincs... Tehát itt a megváltás...

- Hogyne kérem, hogyne. Parancsoljon.

Bábori Borcza a zsebébe nyúlt, a nadrágzsebébe, és kivett egy gyűrött húszpengőt.

- Ezzel a húsz pengővel lefoglalom a szobát - mondta, s a pénzt a Vilma kezébe adta.

Emmának az volt az érzése, hogy a pénz piszkos. Szennyes. Borzadt volna tőle, hogy neki azt a kezébe kelljen venni. Vilma azonban letakarhatatlan boldogságban úszott, egész lényé ragyogott a megnyugvástól. A szemével s a tenyerével, minden érzékével falta a pénzt.

Bábori Borcza:

- Nem bánom, kilencven pengő... ahogy a nagyságos asszony mondta... de ebben benne van a kismosás is...

Vilma meghajlott.

- És lesz szíves gondoskodni a mosodáról... Egyáltalán a rendben tartás... arra sokat adok, nagy súlyt helyezek... Nem vagyok éppen sóher... velem lehet beszélni, ha a nagyságos asszony is tüchtig.

Nevetett, fakó, merev arcával, amin a nevetés, úgy látszik, nincs otthon. Mintha a furcsa szavakat akarta volna enyhíteni.

- Azt azonban nagyon kérem, hogy jöjjenek ki ma este kilenc órakor egy percre a megnyitáshoz... Úgyis oly kevés szórakozást nyújt ez a vidék... Ahol úriasszonyok is megjelenhetnek... Nézzük meg ennek a büfének a megnyitását... Mulatságos lesz...

Emmára nézett, mintha már látta volna, hogy ez a nehezebb dolog.

- Jöjjenek le egy kicsit sétálni. Az idő gyönyörű... Megvallom, nem tanácsolnám, hogy úrinők egyedül, ebben a környékben... A Csikágó kissé vad... No de férfitársaságban... A barátom véletlenül Budapesten van ma, s őt is bemutatom legalább...

Vállait és karjait megfeszítette, s látni lehetett, hogy nagyon erős ember.

Olyan kezei s mellkasa volt, mint egy bokszolónak.

Vilma zavarban volt. Biztosra vette, hogy Emma nem fog akarni, s egyedül nem mert volna vállalkozni a kimenetelre, de nemet mondani sem volt tanácsos az új lakónak, aki ilyen finom és erős ember... Kollár is roppant erős. Neki imponálnak a nagy erejű emberek. És Kollár is ilyen rideg és komoly ember, akinek nem lehet ellentmondani, ha valamit akar. Még van is valami hasonlóság a kettő közt. Nem külsőleg, mert Kollár magas és elegáns, ez pedig alacsony és kemény. És Kollárnak igen szép fogai vannak, ennek pedig minden foga más alakú. Ez a legfőbb hibája. Talán azért is nem szeret nevetni, hogy a rossz fogait ne mutassa meg.

Epekedve, reménykedve nézett Emmára, de nem mert helyette ígéretet tenni.

- Barátom ügyvéd... Aranyos ember... Nem olyan, mint én vagyok... Majd meglátják, hogy jól fognak mulatni... Nem mondhatnám, hogy Ferinek valami ragya dolga van. Most az építészek és az ügyvédek vannak legjobban levágva... De sok nagy ügye van, és sok gazdag ember sáros nála.

Emma elmosolyodott:

- Sáros?

- Igen... jassz nyelven... Adósok neki... De azért a kedélyét nem veszítette el.

Ezzel meghajtotta magát, összeütötte a bokáját, s hivatalos, ellentmondást nem tűrő hangon:

- Szóval kilenckor rendelkezésére állunk a hölgyeknek.

Meghajlott, s előrement kifelé. Még nem volt otthon. Ő ment előre az előszobába.

Ott sötét volt, csak a nyitva hagyott ajtón át ömlött ki fény. Vilma előre sietett, hogy a folyosói ajtó mellett levő kapcsolót megfordítsa. Amint elsietett a férfi mellett, a válla annak a karjához ütődött, amitől szokása szerint újra elpirult.

- Van néhány jó képem - mondta Bábori Borcza az előszobalámpa alatt, míg a kesztyűjét felhúzta. - Majd fel fogom aggatni, szíves engedélyével.

Vilma tudta, hogy az előszobában nagyon rossz színnymatok vannak. Pirosan adott engedélyt. Már látszott, hogy nincs, amire engedélyt ne adna.

- Ó, kérem.

- Ez a fürdőszoba? - mutatott a fiatalember a spájz ajtajára.

- Nem kérem - kiáltott ijedten Vilma. - Fürdőszoba nincs.

- Vagy úgy.

- A háziúr azt mondta, hogy közel van a Széchenyi fürdő.

Bábori Borcza flegmatikusan:

- Neki legyen mondva... Tudnék neki ott egy jó kabint ajánlani, ahol felvághatja az ereit.

2

Emma oly megzavarodva s ahogy Vilma érezte, hűvösen távozott, hogy nem is merte kikísérni. Utána az ajtót azonnal becsukta. Sietett is, öltözni akart az esti kirándulásra.

Emma úgy indult, hogy futva teszi meg a két lépést, ami az ő ajtajáig van, de le kellett néznie az udvarra, ahol valami nagy csödület és hejehujás láрма volt a hirtelen pesti alkonyatban.

Óriási kacagás és rendetlen dalolás: Janika dalol, a szeneslegény, aki néha felfordítja az egész házat.

Valami kurta szájharmónikával van tele a pofája, és hol ezen zenél, hol tele torokkal bőg, de roppant kedvesen. Egész egyveleget csinál a divatos slágerekből, mert ma már nem divat a szöveghez makacsul ragaszkodni, mint a régi népdalok idején. Most minden kerület a saját becses arculatára dolgozza át azonnal a kirepülő nótát:

*Hallod-e Rozika te,
Gyere a moziba be
tudok egy olyan mozit,
hogy valami rágó...*

*Itt van az István úton a mozi,
nem baj a, ugye Rozi,
mer ez a legjobb mozi,
tudja az egész Csikágó...*

*Hallod-e te büdös nyüfke,
Ma nyílik meg az új büfke,
gyere velem fizetek egy pofa sert.*

*Ujjé a ligetbe nagyszerű,
ujjé a ligetbe jó,
ne maradj hát itthon, mert
be kell vágni azt a pofa sert.*

Minden sor után hallatlan ujjongás, röhögés. Még a kövér házmesterné is elfeledkezett a tekintélyről.

Emma is elfeledkezett egy percre magáról, ahogy a pesti népünnepélyt nézte odalent az udvaron. Most a szájharmonikával dolgozott a fiú, aztán újra elkezdett sikítani:

*És szól a gépzungora,
és a gríz rapszódia
és csókolózik minden emberfia:
ne maradj hát itthon mert
be kell vágni azt a pofa sert.*

Mintha csiklandozták volna az embereket, a sovány suszter is kiült a műhely elé. Ez még most is ülni akar, nem elég, hogy egész nap ül.

- Kezit csókolom, nagyságos asszony - szólalt meg Emma mögött egy kellemes kis női hang. - Bocsánatot kérek, nagyon szeretnék nagyságos asszonynak valamit mondani.

Emma végignézte a kis kövérekkel kellemes nőt, s azt mondta:

- Legyen szerencsém.

Evvel be akart csengetni, de abban a percben nyílt az ajtó, és kiugrott rajta a lány s vele Évike. Ezek csak most hallották meg, hogy valami van az udvaron.

Először arra gondolt, hogy bekergeti őket, de aztán nem akarta megfosztani szegényeket a kis szórakozástól, az ingyen kabarétól, talán csak nem mondanak valami illetlent odalent...

- Csak vigyázz a gyerekekre... Tessék nagyságod.

Bementek. A vendég, aki a harmadik emeleten lakott, nem mert leülni, úgy állva kezdte elmondani a dolgát: ismerte, gépíróról valami irodában.

- Jaj, nagyságos asszony, olyan bánatom van, nem tudom mit tegyek, nagyon kérem, méltóztassék valami tanácsot adni, rettenetes, ami velem van...

- Üljön le, kérem, üljön csak le.

- Jaj, nagyságos asszony, nem merek én leülni egy úriasszony jelenlétében, az már nekem régen fiatal... engem a sors úgy összetört, nagyságos asszony... Más a büfényításnak örül, én erről nem is tudok... Azt se tudom, élek-e még.

- Üljön csak le, fiam.

Erre aztán mégis leült, és hirtelen elborította a szemét a könny.

- Állásban van? - kérdezte Emma.

- Én nem tudom, hogy még vagyok-e, vagy nem... Tessék képzelni egy kis irodában vagyok, egy özvegyasszonynál, aki nem ért a dologhoz, egy olyan zsúrozó asszony, bridzselni jár, hozzá is járnak, most már kezd bridzsszalonná kialakulni, de az irodát is fenn akarja tartani... hát kérem, az ura most halt meg pár hónapja, és erőszakolja a dolgot... de azzal kezdte, hogy felvett gyors- és gépírónek... ha az vagyok, ugyebár, akkor tisztviselő vagyok, és kitette a gépet a cselédszobába... sértő, nem igaz, hogy mint tisztviselő a cselédszobában legyek elhelyezve... de hiába mondtam, hogy én nem erre szerződtem... Ez semmi kérem, legutóbb kiadta a rendeletet, hogy az uzsonnánál nekem kell felszolgálni... Hogy jövök én ahhoz, mint magántisztviselő, hogy a cseléd munkáját végezzem... igaz, cselédet nem tart... Azt mondta: „Ha nem vállalja, akkor, fiam, fel is út, le is út...”

A nő megtörülgette a szemeit, kifűvogatta az orrát.

- Ez egy magántisztviselő sorsa... Mit csináljak, elvállaltam... De ma délután, azért is jövők ilyen hamar haza, rettenetes szerencsétlenség történt... A japán csészekben kellett feketekávét felszolgálni... Én sohase mondtam, hogy a felszolgálásban ügyes vagyok, és kérem azt mindenki tudja, hogy japán csészében nem feketekávét kell feladni, hanem teát... és egy csészét a nagy zavarban eltörtem... Kijött utánam a konyhába, és megfogta a hajamat... mint egy cselédnek... majdnem megvert. S azt mondtam neki: Kérem, nagyságos asszony, én most azonnal kilépek. Azt mondja, majd két hét múlva igen... De hogy én ragaszkodtam a távozáshoz, elkezdett lármázni, hogy hogy képzelem én azt? Hol vesz ő most hirtelen másikat; nem és nem enged el, ha elmegyek, nem fizeti ki a felmondási időt, de ha maradok, vegyem tudomásul, hogy a csésze árát mindenesetre levonja.

Emma komolyan hallgatta. Fel volt háborodva, hogy egy kolléganővel ilyen sérelem történik. De a nő ellen is kifogása volt: hogy alázhatja meg magát egy nő ennyire.

A nő zokogva, mintha halottat siratna, mondta:

- Negyven pengő fizetésért. Összesen negyven pengő fizetésem van.

Emma olyan ember volt, aki határozottan tudott fellépni, ha biztos síneken folyt az élet. Az irodában nagyon is nyugodt, megbízható, sőt félelmesen öntudatos volt, különösen, míg a szabályoknak megfelelő dolgokról volt szó. De ha az életben ilyen meglepő új és át nem tekinthető helyzet elé került, akkor annál bizonytalanabbnak érezte magát.

Most nem tudta, hova tegye ezt a nőt a negyvenpengős fizetésével, cseléddé degradált tisztviselői rangjával és a házbeli lakói ismeretségével. Mivel egy házban laktak, valamelyes kötelezettséget érzett vele szemben. Holnap újra találkoznak... nem háríthatja el tehát magától...

- És most mit fog csinálni? - kérdezte.

- Mit csináljak, nagyságos asszony? ha eltűröm ezt is, akkor a porba tipornak, ha elmegyek, a fizetésem és az állásom veszttem.

- Negyven pengőből úgyse lehet megélni.

- Persze hogy nem lehet... Az uramtól kapok harminc pengőt havonta. Ez éppen a házbérre elég. Huszonnyolcat fizetek egy hónapra.

- Huszonnyolcat? - kiáltott fel Emma, mert öntudatlan irigyelte, hogy ennyivel ki tud jönni. Ha ő ezt tehetné, hamarosan vagyont gyűjtene...

- No, de mit kapok érte? Egy szoba-konyha. Nincs hozzá se spájz, se semmi. Közös mellék-helyiségbe kell járni. Van egy kis konyha, mögötte a kis szoba, ennyi az egész. Ilyen az életem is. Gyalog járok be mindennap az Akadémia utcába. Minden reggel ötkor kelek, néha már négykor, hogy a mosást el tudjam végezni, mielőtt elmegyek. És az a baj, hogy a kislányomat nem tudom elhelyezni... Már olyan régen szerettem volna könyörögni a nagyságos asszonynak, hogy protezsálja be a *Flórához*. Imádja a virágokat, és tizennégy éves, tovább iskolába járatni nem tudom. Négy polgárija van, és kénytelen vagyok itthon tartani, s egész nap egyedül lóg, azt se tudom, mit csinál egész nap... Most mit csináljak nagysága, egy fillérem sincs... Az is, hogy eltört egy csésze, az idegességtől volt, mert folyton azon törtem a fejem egész nap, hogy kérek néhány pengőt előlegbe... rettenetes az, ahogy én élek... Most ha elvesztem az állást, mindennek vége... Mit csináljak, mit csináljak?

- Nézze kérem - mondta Emma, aki hirtelen nem bírta a nyomornak ezt a rémületét -, én holnap beszélek az ügyészünkkel, és megkérdem, mit lehet tenni... A kislányról is beszélek, esetleg fel lehet venni, de ez nem biztos - tette hozzá gyorsan, mert megijedt a felelősségtől.

A nő lehajtotta a fejét, és hálásan zokogott.

Emma már csak arra gondolt, hogy tud tőle minél hamarább menekülni. A budapesti élet úgy tele van ma bajjal, mint a szivacs a tengerben vízzel. Spriccel belőle a fekete lé. S nem tud elég kegyetlen lenni, nem tudja csak úgy elküldeni, mert arra gondol, hogy ha valami szörnyű dolog jönne közbe, neki is ez volna a sorsa. Ő is csak magántisztviselő. Ha, isten ments, felmondának...

- Legyen nyugodt, kérem szépen, amit csak tehetek, én már reggel beszélek mindenkivel...

- Bauer - mondta a nő. - Bauer vagyok. Bauer Oszkárné. A kislányom Bauer Klári.

Mikor végre elment, Emma kikísérte az ajtóig, s egész fáradt volt. Boldog lett, ahogy az Évike hangját meghallotta. A gyerek édesen dalolta, hogy:

*Ne maradj hát itthon mert
be kell vágni azt a pofa sert.*

Előbb gyönyörködött a gyermek tiszta hallásában és kis csilingelő hangjában, s rögtön arra gondolt, hogy már el kell vele kezdeni a zongoratanítást... csak azután ijedt meg a „pofa” szótól.

- Kíváncsi vagyok - gondolta magában -, hogy ez a Bauerné elmegy-e a büfé megnyitására?

Akkor kézen fogta a kicsit, és behúzta az ajtón.

- Ne hallgasd ezeket a gorombákat - mondta finom úri érzéssel. Az ember úgy védi a gyermekeit a pesti levegőtől.

Ezalatt Vilma fel is öltözött. A legszebb zöld selyemruháját vette fel. Sajnos a kalapja tavalyi. Kollár a legrosszabb időben „utazott el Egyiptomba”, és még nem tudott új nyári kalapot venni. Soká nézte a kis, kosárforma kalapot, míg a fejére tette. Most megint a széles peremű kalapok a divatosak.

Vajon eljön-e Emma?

Oly ideges volt, nem tudott mit csinálni. Már fél kilenc, s ő nem akar lekésni. De attól is retteg, hogy most kapta meg új barátságban Emmát, nem szalaszthatja el.

Jaj de nehéz egy magános nőnek a helyzete. Annyi mindenre kell tekintettel lennie.

Mikor becsöngetett Emmához, a szomszéd lakásba, úgy érezte magát, mintha óriási távolságba utazott volna, s tőle hallatlanul idegen világba kérne bebocsáttatást.

Emma evvel a szigorú és biztos alapokon nyugvó életével végtelenül imponált neki. Nem is hitte soha, hogy közeledés lehetséges. Hirtelen hálát érzett a gyerek, a kis Éva iránt, aki gyermeki könnyelműségével alkalmat adott, éppen most, a legnehezebb időben neki arra, hogy Emmával megismerkedjék.

A lány nyitott ajtót.

Még ennek is szinte elfogódottan köszönt.

- Jó estét, kedves, a nagyságos asszony itthon van?

- Igen, csak tessék besétálni.

Bekopogtatott.

- Szabad.

Ahogy benyitott, Emmát ott találta egy kis asztal mellett a fotelban ülve. Előtte nyitott könyv, amit megvilágított az ernyős kislámpa, de az ölében a gyermek ruhácskája volt, s azon dolgozott. Pongyolában volt. A pongyola erősen ki volt vágva, s az ablak mögötte nyitva állott.

- Bocsánat, nagyságos asszony... jó estét.

- Jó estét - mondta Emma, s letette a varrást.

Vilma kissé félszegen ült le az asztalka másik oldalán álló fotelba. Úgy ült, mint aki ideiglenesen egy pillanatra ült le, s nem is érez jogot rá, hogy itt időt töltsön.

- Még nem öltözött fel? - mondta tétozva.

Emma hidegen s udvariasan mosolygott.

- Nem, nagyságos asszony... Én nem akarom zavarni a multságában.

Vilma reménytelenül hallgatott. Érezte, hogy itt minden reménytelen. Hogy is juthatott neki eszébe, hogy ez az előkelő hölgy vele kimenjen a házból. Hogy együtt mutatkozzon vele az utcán és nyilvános helyeken...

Könny futotta el a szemét, de igyekezett úgy tenni, mintha semmi kifogása nem volna ez ellen a megaláztatás ellen. Egész súlyával ránehezedett a sorsa.

- Ezt nem is szabad rossz néven vennie - mondta Emma. - Én nagyon elfoglalt vagyok... Nekem reggel korán kell kelnem. Mindennap fél hatkor kelek, mert idejében bent kell lennem az üzletben.

Vilma voltaképpen nem is tudta, hogy mi az elfoglaltsága Emmának.

Mikor belépett, feltűnt előtte a sárgaréz tábla, ami az ajtón fénylett, s rajta a név: „Dr. Reóth Andor”. Semmi más. Már a név megfélemlítően előkelő volt. Azt hitte, valami miniszteri hivatalban van a szomszédasszonya, s most meglepte, hogy oly közvetlenül mondta, hogy: „Az üzletben”.

- Azt hittem, hivatalba jár, nagyságos asszony.

- Igen, ez hivatalnak felel meg. A Flóra import és export vállalatnál vagyok. A mi vállalatunk jobb emberek kezében van. Az államtól egyedül ennek a vállalatnak van import jogosultsága, és mi osztjuk el az egész kereskedelemnek az árut. Tudja, ez óriási felelősséggel jár, mert ugyanannyi belföldit kell exportálni, amennyi importot hozunk be. Rengeteg ügyfelünk van, és én a pénztárkezeléssel vagyok megbízva...

Ez megint óriási módon magasra emelte Vilma előtt a nyugodt s hideg nő tekintélyét. Az maga, hogy valaki pénzkezeléssel foglalkozik, már tekintélyt ad. De mekkora lehet ez a pénzkezelés a Flóránál, amelynek magának is számos fiókja van, s minden fiók ragyogó kiállítású helyiség, s mind a legexponáltabb helyen, a város különböző pontjain. Olyan minden helyiség, mint egy bár. Sárga márvány és porcelánfalak, fekete betűkkel. A betűk oly karcsúak és előkelőek, mintha mágnessé volnának a betűk birodalmában.

- Nagy szerencse, ha valaki ilyen előkelő helyre bejuthat - mondta tisztelettel.

- Már mondtam, hogy az uram annak idején nem nyugdíjjal ment el a minisztériumból, hanem végkielégítést vett fel, és azzal egy nagy exportüzembe társult be. Sajnos, szegény hamar itt hagyott... - s az Emma hangja egy pillanatra megrezdült, mert átsuhant rajta a tragédia emléke. Erről ma sem tud érzéstelenül szólni, a férje öngyilkos lett.

Rövid hallgatás után:

- Én egy olyan exponált állásban vagyok, hogy igazán a legteljesebb magánosságra vagyok ítélve. Négy éve, hogy férjem rokonai bejuttattak ide, azóta én soha nem voltam egy percre sem olyan helyen, amit szórakozásnak szoktak nevezni. Egyetlen luxusom ez a lakás. Ez igazán túl sok is, kimeríti a költségvetésemet. Előre félek, ha a baba iskolába jár, s nagyobb kiadásaim lesznek vele, hogy fogom győzni... No, de az még messze van, s addig sok minden történhetik.

- Addig nagy fizetésemelést is fog kapni nagyságos asszony.

- Ez nem biztos, mert a vállalat, mint az állami segélyezés alatt álló vállalatok általában, nem dolgozik nagy haszonnal, s a mai körülmények között nem is lehet rá remény, hogy feljavuljon. Annál inkább kell vigyázni mindenkinek magára.

- Óh, nagyságos asszonynak mégis olyan fizetése van, hogy abból remekül meg lehet élni.

- Ne gondolja. Kétszázharminchét pengő nem olyan sok, ha az ember lakásra nyolcvanat, villanyosra tizennyolcat ad ki. Ez már kilencvennyolc pengő. Marad százharminckilenc. Ebből húszat a cselédnek fizetek. Tehát száztizenkilenc pengőből kell megélni. Három személynek a kosztja, a baba is egy felnőttet számít, mert neki kivételes dolgokat kell adnom, a fejlődése érdekében, s egy kis ruha mindig kell a számára. Napi három pengő marad a három ember élelmére.

Hozzáfoglak számolgatni, s akárhogy is számították, mindig úgy jött ki, hogy azokkal az igényekkel, amikről Emma beszélt, lehetetlen kilencven pengőből kijönni. Ha mégis megtörténik, csak úgy, hogy koronként megvon magától valamit.

- Arra az egyre vigyázok, hogy soha adósságot ne csináljak, és minden hónapban átvigyek tíztizenkét pengőt a jövő hónapra. Ez kell, mert a babánál könnyen jön közbe valami kis betegség, és akkor az ember nem állhat fillér nélkül...

Vilma belátta, hogy itt valóban a legkorrektebb takarékos étellel áll szemben, s megvallotta, hogy ő nem elég nyugodt ahhoz, hogy ily szabályosan tudja beosztani az életét.

- Óh, én ebben nevelkedtem. Atyám is hivatalnok volt, és az édesanyámnak egész életében mindig így kellett harcolni az életért. A hivatalnokok ugyanis sokkal többet adnak ki a külsőségekre, mint a fizetésük szerint jogosultak volnának rá. Énnekem is az lenne a kötelességem, hogy negyven pengős lakást keressek, de tudja isten, akkor inkább élni se lenne kedvem, ha például fürdőszobám nem lenne.

- Azért tíz fillért megengedhet magának, nagyságos asszony... az ember bedob az automatába egy tízfillérest, maximum húsz fillért, s egy süteményt vagy egy pohárka sört megiszik.

- Na igen, az így megy. Előbb bedob egy tízfillérest egy kis szendvicsért... azután egy húszfillérest egy pohár sörért... Azután...

- Semmi azután, semmi azután - heveskedett Vilma. - Ez az egész. Azután szépen hazasétálunk.

- No, én csak elméletben beszélek - mondta Emma -, csak illusztrálni akarom, hogy az ember tíz fillért akar költeni, s meg sem áll harminc fillérig.

- Istenem egyszer az életben harminc fillér... - mondta Vilma, aki el volt szánva rá, hogy Emmának egy fillérjébe sem szabad kerülni a kirándulásnak, majd ő fogja bedobni az automatába. Most, hogy húsz pengő volt a zsebében, egész gazdagnak érezte magát.

De ezt Emma is tudta, s nem akarta megengedni, hogy esetleg kijátsszák, s ő ne legyen gavallér. Ha már azt nem akarja megengedni, hogy más fizessen ő helyette, akkor annál inkább kötelezve érezte magát, hogy gazdagabban válogasson a különböző ingyencsúszkák között.

- Csak menjen el, nagyságos asszony egyedül - mondta. - Én azt a világon a legtermészetesebbnek találom, ha elmegy.

- Én nagyságos asszony nélkül nem megyek, erre szavamat adom. Ha nagyságos asszony nem megy, akkor én sem.

- Ne legyen gyermek, magának el kell mennie, mert ez tulajdonképp hozzátartozik a vállalkozásához. S mindig kell befektetni, ha az ember az üzleten nyerni akar.

- No istenem, ilyen nyereség. Nem költhetem rá a lakómra, amit a házbérre fizet - nevetett Vilma. - A lakó már úgymint megvan. Azzal nem fog többet fizetni, ha még el is dobálom a pénzemet.

Emma nevetett, s ez jólesett Vilmának, hogy ilyen derülten tárgyal a dologról.

- Az embernek olyan ritkán van alkalmja, hogy kilépjen a házból. És mióta az uram elutazott...

Elpirult, nem akarta kimondani. Emma is nevetett:

- Nagyon ügyesen vágta ki magát, nagyságos asszony, hogy elutazott Egyiptomba... Olvastam a lapokban, hogy ott most a magyar mérnököknek nagy kelete van.

Vilma irult-pirult:

- Valaki tanácsolta.

- Nagyon helyes, nem is kell az orrára kötni akárcikinek, mi van az ember családi életében.

- Na ugye eljön, ugye eljön, könyörgöm jöjjön le velem, gardírozzon, nagyságos asszony.

Ezen megint nevettek, mert Emma ha idősebb volt is, de hiszen mind a ketten a harminc év alatt voltak, s ha Vilma udvarias lenne, nem éreztetné vele, hogy őt idősebbnek nézi.

- Nem azért, nagyságos asszony, de ha én egyedül megyek, akkor úgy érzem, hogy kiszolgáltattam magamat, s ez végtelenül kényelmetlen érzés.

Emma ezt belátta, s kis habozását Vilma újabb ostromra használta fel.

- És még valami oka van, hogy nagyságos asszony eljőjön: nekem üzleti érdekem, hogy a lakómmal találkozzak, s meglássam, miféle ember. De nagyságos asszony is jól kamatoztathatja a kirándulást, ki tudja, hátha valami üzleti tanácsot tud adni a hivatalában, hogy miként lehetne a virágkultuszt jobban bevezetni és népszerűsíteni a büfék útján.

Emma felnevetett. Ez csakugyan okos gondolat, ami neki nem jutott volna eszébe, s amit nem is várt volna a szomszédnőtől sem.

- Ebben van valami! Nagyon szépítené a büféket.

- No lássa, drága - tette össze könyörögve a kezét Vilma -, még magának is valami haszna lehet a dologból... Bent karriert csinálhat az új ideákkal... Öltözzön, öltözzön... ha elmegyünk, nem érdemes késni... Aztán magunkban maradunk... A férfiak ma nem olyan udvariasak, hogy várjanak az emberre...

Emma négy év óta egyetlen este sem ment ki hazulról, s kénytelen volt magának bevallani, hogy valami ismeretlen kíváncsiság furdalja. Kívánt kimenni egy kicsit... Holnap vasárnap... A baba már alszik... Mi történhetik?... Legfeljebb újabb négy évig nem mozdul ki hazulról.

- Azt az egyet meg kell engednie, hogy ez a Bábori Borcza, vagy hogy híjják - szólt Vilma, s nagyot kacagott -, igazán korrekt és komoly ember... Istenem, önálló vállalkozó építész... Komoly és felnőtt ember... Semmi okunk sincs feltételezni róla a legcsekélyebb illetlenséget sem.

- Nem azért, csak az elveim miatt - mondta Emma, s már habozott és engedett.

Vilma ezt észre is vette, s mohón és ellenállhatatlanul vetette rá magát.

- És egy ilyen szép nő, mint nagyságos asszony, ezen a gyönyörű estén...

3

Mikor kimentek az utcára, Emma halálosan szégyellte magát, hogy ha a házmester meglátja, mit gondol...

De szerencsájuk volt. A házmesternek híre-hamva se volt. Egyáltalán senki sem látta őket.

Hogy aztán kint voltak, úgy érezték magukat, mintha a lányok megszöknek az intézetből. Frissek voltak, és tele kacagásvágygal. Emma érezte, hogy nagyon csinos. Új ruhája volt, amit igen keservesen spórolt össze, de nagyon büszke volt rá, mert egy fillérrel sem tartozott érte. Mindent készpénzen vett, és a varrónőt is az utolsó fillérig kifizette. Tehát a ruha az övé, és ő maga is a magáé. Ki tehet neki szemrehányást. Maga ura. Maga keresi a pénzt, s azt oly megszabott és mérsékelt módon adja ki, s magános nő léteire annyira disztinkvál és úri életet él, hogy ennyit igazán megengedhet magának. De azért furcsa volt és izgalmas. A gyomrában, a testében kéjes bizsergést érzett, mint kis diákok, ha éjjel az utcára szöknek. Mintha kalandra futnának.

Fél órát azonban késtek. Ez Vilmát kicsit nyugtalanította, de Emma azt mondta:

- Ha az urak még ennyit sem várnak, akkor annál jobb.

Vilma huncutul nevetett. Izgatta, hogy ott lesznek-e az urak? Várnak-e rájuk? Arra is égően kíváncsi volt, hogy ki az a Feri, aki feltétlenül imponál a lakójának.

- Nem tudja, nagyságos asszony, hogy hívják ezt a habari Borczát?

Ezen mind a ketten nevettek.

- Furi neve van, az már igaz - mondta Emma -, s oly komolyan mutatja be vele magát, mintha komoly név volna...

Úgy érezték magukat, mintha kalandra mennének.

De csak nagyon rövid ideig voltak ilyen vidámak. Az utca félelmetes volt. Egy lélek nem volt sehol, mintha máris éjfél lenne. Féldez volt, de teljesen kihalt az Elemér utca. A házak, mintha kripták volnának, és az úttest fölött kihúzott huzalon szabályos távolságban lógó ívlámpák kísérteties fényt vetettek. Már egyetlen üzlet sem volt nyitva, és az életnek nyoma nem látszott. Fa sehol. Sem az úton, sem egy zöld levél valahol az ablakokban.

- Ez igazán olyan hely - mondta Vilma -, ahol a madár se jár.

- Ijesztők ezek a pesti utcák, ilyet még nem is láttam - szólt Emma suttogva, de nyugodtan. Vilma féltve bátorította:

- Majd a Murányi utcán rögtön befordulunk az István útra.

- Az embert megölhetnék, senki se venné észre.

- Sikoltanék - pusmogott Vilma.

Úgy siettek, mintha a sarkukban a Halál járna, szerencse, hogy már egy ház, s ott a sarok... Befordultak a Murányi utcába, amely pontosan olyan volt, mint az ő utcájuk. Egyforma szürke háromemeletes házak egy sorban. Az ablakok egyenlő távolban, a járda, mint valami döglött aszfaltkígyó a házak tövén, s az úttest üres. Fa sehol, semmi, ami ezt a mértani és halott csöndet megbontaná.

Siettették a lépéseiket, mert tudták, hogy a legelső úton már valami életet találnak.

Az István útra értek, ahol hirtelen valami új és meglepő városias élenkség támadt előttük.

Amilyen halálmezsge volt a két mellékutca, itt olyan vidám nyüzsgés volt. Mindenféle emberek jöttek, mentek. Égő reklámtáblák. A pálinkamérések vörös barázdásra mérték a házakat. Itt a Csikágó mozi kék és vörös fénye vakított, ott a modern hentesek és cipőkereskedések engedték meg maguknak a fényreklámot; távolabb, egész a Bethlen térnél, egy nagy pálinkasöntés óriási nyilat engedett ki, mintha azzal a külváros minden csirkefogóját be akarta volna terelni a butyikjába.

A házmesterek itt mind kint ültek a kis kitett székeken, s a házmesternék körül intimebb baráti körük lopta az időt. Munkásasszonyok pletykáltak, s várták a tíz órát, mikor becsukják a kaput, s mindenkinek be kell vonulni a vackára. Setét műhelyek lakói most bújtak ki az odúkból, hogy egy kis friss levegőt szippantsanak.

Következő utca már a Hernád utca, amely a Murányival megy párhuzamosan. Itt nagy tömeg ember állott, és keresztbe elfogta az egész utcát, s mind a Keleti pályaudvar felé bámult, mintha valami soha nem látott csodát figyelnének. Mint mikor a Zeppelin erre úszott keresztül. Akkor látott Emma utoljára népet az utcán. Akkor még a csecsemőket is lehozták karon. Igaz, akkor még nem volt ilyen későn, de már alkonyat felé volt az idő.

- Láttam a Zeppelint - mondta -, mintha most is látnám a nagyszerű ércszivart az égen, ahogy az emberek fellestek az égre, s várták, mikor tűnik fel.

- A Zeppelin - mondta Vilma -, én akkor nem itt laktam a Csikágóban, hanem a Pannónia utcában.

- Nini Bauerné - mondta Emma.

- Ki az?

- A házban. Nálam volt délután. Ez is lejött a kislányával megnézni a büfényitást, pedig hogy mondta, hogy nem...

- Na ugye, hogy muszáj volt lejönni.

Bauerné szerényen és nagyon szomorúan állott a sarkon, és nézett be a Hernád utcába. A kis Klári, roppant édes kis eleven fruska, szemmel láthatóan rimázkodott, hogy menjenek beljebb, de a Bauerné csak a fejét rázta, s éppen megrántotta a lányka karját, hogy hallgasson. Emma nagyon megszánta, s intett a kislánynak.

Ez észrevette s az anyjára nézett, szabad-e?

Bauerné boldogan jött át a lányával az utca túlsó oldaláról. Emma a tárcájában keresgélt, és egy tízfillérest vett ki, akkor kicserélte húszfilléresre. A kislány kezébe nyomta.

Ez majd meghalt a boldogságtól, és kezét csókolt, aztán elkezdett ujjongani, ahogy csak nagyon fiatal lányok tudnak, egész teste vibrált, és úgy rázta magát gyönyörűn, hogy Emma hangosan nevetett.

Ebben a pillanatban két fiatalember lépett előre a sarkon. Mintha elébük jöttek volna. Mind a két nő megismerte Bábori Borcza Dezsőt, ahogy medveszerűen döccent elő.

Egy magas, elegáns fiatalember volt vele. Emma megütődött, nagyon fess gyerek. Ennyit nem várt.

A két fiatalember kalapot emelt, de Vilma szólalt meg először:

- Jé, maga az?

Bauerné a lányával diszkréten elhúzódott. A hölgyek észre se vették. Bábori Borcza:

- Tyűhaj, de szépek a hölgyek!

Az idegen fiú előbbre lépett, Emma elé, s bemutatkozott:

- Fess Feri.

Emma nagyon elbámult, s önkéntelen azt mondta:

- Hogy?

- Fess Feri - ismételte a fiatalember.

- Komolyan?

- Határozottan.

Emma nevetni kezdett, pedig nem lehetett könnyen megnevettetni. De ez annyira hatott rá, hogy valaki, aki ilyen fess, ezt a nevében is hordja.

- Örülök, de alig tudom elhinni.

- Nyugodjon bele - mondta Bábori Borcza -, ez fess, ez a Feri.

Fess Feri leintette a barátját.

- Mit tegyek. Apám Fess András volt, s engem a keresztségben Ferencnek jegyeztek.

- Nem baj - mondta Emma, még mindig nevetve s kicsit ki is pirulva -, talál. Meg lehet elégedve a nevével.

A két fiú a hölgyekhez csatlakozott, s tovább mentek abban az irányban, amerre azok indultak.

Mikor a Hernád utca sarkára értek, ők is balra néztek, mint a tömeg, mert feltűnt valami szokatlan fényesség a pesti éjszakában.

- Ja persze, ez az új büfé! - kiáltott fel Vilma oly élénken, mint a gyermek, mire mindnyájan nevetni kezdtek.

Az új büfé: *Jobb mint otthon.*

Megállottak s nézték az éjszakai csodát. A Hernád utca és a Garay utca sarkán azelőtt is volt egy kisebb kocsmá, ahova vasúti kalauzok, hordárok és munkások jártak, ebből csinálták az új automata büfét. Innen, ahol állottak, csak az óriási világosságot lehetett látni, s azt, hogy az egész utca zsúfolva van néppel.

Mint egy olasz utca, oly tömött volt ez az utcarész. Mindenki vidám volt és kacagós. Úgy hemzsegték, mint a vurstliban vasárnap délután. Mindenki egy kicsit ki volt öltözve. A Filléres Áruház kollekciója mind felvonult. A hat pengő nyolcvanas kis ruhák virítottak a lányokon s a fiatal asszonyokon. Még a férfiak is megmosdottak munka után, és felvették a holnapi ruhát, a vasárnapit.

Különben az utca sötét volt, semmivel sem világosabb, mint az Elemér utca. Az úttest közepén itt is az ívlámpák adtak mérsékelt világítást, ami az útszínen, a sötét ruhákon elfoszlott.

Zsibongva tolongott ez a tömeg, senki egy pillanatra meg nem állott, mindenki ment vagy jött, úgy tolultak a nagy fény felé, mint nyári estén a tornácon a lámpa körül az éjjeli lepkék s bogarak, akiket felvert éjszakai nyugalomból a fény. Úgy haladtak tömötten, egyre közelebb a fényhez, mint nagy temetéseken a Múzeum lépcsőjén az ismeretlen halott katafalkja előtt.

- Milyen ez a pesti nép - mondta Vilma -, mindenki ide akar jönni.

Arra nem gondolt, hogy ő is, mert ő igazán nem jött volna, ha meghívást nem kapnak. S nem is tudta, hogy itt ilyen nagy dolog lesz.

Ők is önkéntelen megindultak a fény felé, de Fess Feri gyöngéden meghajlott s azt mondta:

- Még ne, még ne, jöjjenek el velem végig az István útig, nem bánják meg.

A hölgyek nem tudták, mi lehet az, amit mutatni akar, de vele tartottak s tovább sétáltak.

Az István út végig zsúfolva volt, mindenki a büféről beszélt. Egy kövér házmester büszkén mondta:

- A teremtesít, különb, mint a Royal-orfeum a körúton.

Úgy mondta, mintha a Csikágót ezzel kiemelte volna az új kocsmá a sötétségből, s most már igazán valami, itt lakni, ebben a városrészben.

Mikor leértek a Bethlen térig, előbb megnézték az éles nyíllal égő fényreklámot az Elek söntésen, s be is pillantottak.

Most nem állottak oly sokan a pult előtt, mint máskor, s Bábori Borcza meg is jegyezte:

- Ez is megérzi az új büfét.

A következő sarok a Bethlen-téri Színpad volt, a kirakatban színésznők arcképe a fény alatt. Rápillantottak a hölgyek a fiatal arcokra, s futólag elvonult előttük a ragyogó színésznői pálya, amely itt rekedt meg már fiatalon a kültelki színház kirakatában.

Tovább akartak menni, de a két fiatalember gyöngéd erőszakkal beterelte őket az előcsarnokba.

- Mit akarnak? - kiáltott fel Emma. - Isten ments, csak nem akarnak ide bemenni.

- Ma nagyon jó darabot adnak - mondta Fess Feri, s felmutatott néhány megváltott jegyet, „Szabadjegy” kiáltással.

- Dehogyan megyek én be, isten őrizzen - tiltakozott Emma.

- „Nincs elvámolni valója”... - világosította fel Fess Feri igen kedves mosollyal. - A Vígszínház híres darabját újították fel, Varsányi Irén nagyszerű szerepe. Halálra lehet az embernek kacagni magát. Nézze autók állanak itt, Pestről jöttek ki az emberek, mert ezt meg kell nézni.

Nem is tudták, hogy történt, már bent is voltak a sivar, pincebejárat-szerű előtérben, s már mentek is befelé.

Igaz, Vilma egyáltalán nem kérte magát, boldog volt, hogy egy kis színházban lesz része. Évek óta nem volt színházban. Kollár legfeljebb mozira volt kapható, arra is ritkán, pedig ő halálosan szerette a színházat.

Emma elvesztette a talaját, s csak tétova ellenkezés volt már benne.

A sötét színházban a jegyszedő elvette a jegyüket, és helyre vezette őket.

Jobb oldalt középen szélső négy helyet kaptak, s ahogy leültek, zavartan nézték a parányi, skatulyaszerű színpadot, ahol valami olyant láttak, ami feltűnően hasonlított a panoptikumhoz.

Csak nehezen jöttek rá, hogy atelier-t akar ábrázolni a színpad, ahol egy nő csaknem egészen meztelenül fekszik a díványon, s körülötte megérthetetlen kavargás van.

Kissé iszonyodva s kissé borzongva nézték a meztelen nőt, akit sorra minden vendég megfogdos, a térdeiről a leplet egész a combokon felemelgetik, s a legnyíltabban célozgatnak arra, amit akarnak. A darabot nem ismerték, nem is sejtették, mi volt az első felvonásban, ezért nehezen lehetett tájékozódni a nyílt malac viccek között.

Nem is nevettek, ahogy a gyér közönségben senki sem nevetett. Itt a külvárosban még Budapest nem ért túl azon az erkölcsi határon, amit faluról s a kisvárosból magukkal hozott ez a nép. Meg kellett magukat győzni, hogy ha ilyen arcátlanságokat nyíltan mondhatnak, rendőri asszisztencia mellett, akkor ennek kell, hogy jogosultsága is legyen.

A nő a színpadon árat szabott a szórakozásért, amit az uraknak nyújt s ez kellett, hogy a fővicc legyen. De ezen nem lehetett kacagni. Ahhoz csakugyan a Lipótvárosban kell ezt a darabot adni, hogy az egyértelmű trágárság finom élcsnek hasson. Aztán oly durván festett meztelen aktképek voltak felállítva a műteremben, hogy ez a legnagyobb mértékben zavarta őket. Emma nem tudott hova lenni a csodálkozástól, hogy ezt mulatságosnak találhatja valaki. Rá nézve a szerelem teljes megtagadása, letiprása és elundokítása volt, amit játszottak. Mikor végre megértette, hogy arról van szó, hogy valaki elvesztette a férfiasságát, s azt akarja itt a nyilvános nőnél visszakapni, oly határtalan undor vett erőt rajta, hogy csak azért nem állt itt fel s nem távozott, mert félt, hogy kihívja maga ellen az egész közönség figyelmét.

Túrte tehát az állítólagos szellemességet, mint valami műtétet, amin át kell esni. Összeszorította a fogait, és szenvedett. Folyton azt ismételte magában, hogy ez a darab valamikor óriási sikert aratott Budapesten, tehát kell benne valami rendkívülinek lenni. Valamire emlékezett, hogy a szerzője francia akadémikus lett, tehát itt csak őbenne van a hiba, ha képtelen belejönni, hogy élvezze a francia szellemet. De hát ilyen rendkívüli módon erkölcstelen a francia úri társadalom?... Ott már annyira túl vannak mindenben, ami az ő egyszerű erkölcsi, vagy inkább családi és társadalmi érzését sérti?... Ezt igazán nem lehet a Csikágóban bevenni... Itt ugyanis ő nem él semmiféle társadalmi életet. Állandóan magában van, a hivatalában csak üzleti dolgokkal van elfoglalva, s a segédek és gépirólányok, azok nemigen erőltetik meg magukat, hogy komplikált szellemességeket mondjanak, sokkal kézzelfoghatóbban s mégis sokkal ártatlanabban végzik el az ilyen dolgokról való eszmecsérét...

Körülnézett lopva, s látta, hogy a többiek is úgy ültek, mint ő, meghökkenve s érzéseikben megbántva. De voltak fiatal asszonyok, akik a mézeshetek lázát hordták az arcukon, fiatal iparos feleségek, azok előrehajoltak, és mohón szívták magukba a kábító parfümöt, amit elfogadtak a nagyvilág illatának. Ezek egészségesen és tele szájjal nevetgéltek, bár ők is inkább csak átadták magukat egy kéjelgésnek, mintsem művészi élvezet lett volna számukra az, ami velük történik.

Emma örömmel látta, hogy ez a pesti jassz környék sokkal ártatlanabb és egyszerűbb, mint a romlott Pestről felteszik. Még ezek közel vannak az iskolához, a gyermekélethez, ahol minden tilos, ami erkölcsileg szabados. Kiruccanás volt számukra az előadás, és szinte elégtételt érzett, hogy a kis színház félig sem telt meg a híres disznóság előadására.

Mikor a felvonásnak vége lett, szeretett volna elmenni.

Azt nem tehetette a legnagyobb sértés nélkül, tehát elfogadta, hogy kimegy az előcsarnokba.

- Mit szól hozzá, nagyságos asszony, hogy Csikágónak milyen kellemes kis színháza van.

Emma hallgatott.

- Ez a modern színház - mondta Bábori Borcza.

- Igen, a jövő színháza csak vagy egy óriási aréna, vagy intim kamaraszínház lesz. Megjegyzem, hogy egy ilyen kis színházban sokkal jobban kijönnek a dolgok. Megfigyelte, milyen ötletes volt a rendezés? - mondta Fess Feri, és cukorkát vett, s megkínálta a hölgyeket. Először Emmát. Amit még külön nagy respektussal tett.

Emma nem értette. Egész megzavarodott. A két férfi a színházat kezdte dicsérni. A színészeket, akik közt a legnagyobb magyar színészek közül is vannak, s a színház múlt évi sikereiről beszélt. Százszor is adtak darabokat.

Emma pirult, s hallgatott. Mégis őbenne van hát a hiba. Valóban nem volt színházban az utolsó öt esztendő alatt. Gyermekkorában a Nemzetibe járt, az urával az Operába. Drámai színházba ritkán jutott el, s minden szó meglepetés volt, amit előtte mondtak.

Elhatározta, hogy a harmadik felvonásban jobban megfigyeli az előadást.

A két fiatalember nagy színházbarátnak látszott, kivált az ügyvéd.

- Majd meglátja, hogyha a Csikágó egyébre nem is jó: innen karriernek fognak kiindulni...

- Kérem - mondta Emma -, magyarázzon meg nekem valamit. Én egész más szemmel nézem ezt a színházat, mint maga... Mikor én ide beléptem, az volt az érzésem, hogy valami bűnbarlangba hoztak be.

Fess Feri nagyot nevetett.

- Miért? Az előcsarnok az utcáról nyílik. Egy színháznak sincs ilyen közvetlen kapcsolata magával az utcával, tehát az élettél. Mondom, ez a modern színház. Valósággal ki van hasítva a budapesti jelenből. Magának nem tetszik ez az előcsarnok?

Emma körülnézett.

- Ha maga soká beszél, még elhiszem... De más is, mint a belépéskor volt.

- Nem égtek a lámpák... S tudja, nem akarok rossznyelvű lenni, de maga nagyságos asszony, előzetes elhatározással jött ide... Gátlása volt, ha szabad azt mondanom... Mivel egy büfé megnyitásáról volt szó, azt hitte, hogy itt csak szörnyű és félelmetes dolgok várnak ma magára.

Nagyon kedvesen nevetett, és belenézett az asszony szemébe. Emma elpirult.

- A végén még a darabot is megmagyarázza - mondta.

- Hát nem kitűnő?... Kérem, azóta sem tudták felülmúlni. Technikája oly frappáns és változatos. Hallatlan, mi minden van benne. Valósággal spriccel belőle a humor.

- És az erkölcstelenség.

- Erkölcstelenség?... Maga még itt tart?... Félek, hogy szó szerint veszi, amit hall... A francia szellem sohasem sziporkázott jobban... És kérem, ez voltaképpen szatíra... Nem a családi élet szatírja, isten ments, hanem azoknak a nyárspolgári képzeteknek a kifigurázása, ahogy a burzsoa az életet akarja kiélni... Nem nagyszerű az a bátorság, ahogy be van mutatva, hogy a léhűtő burzsoázia a vagyonát elfecsérli?... Nem mondom, nem így történik... de nem is életkép akar lenni, hanem a fonákja az életnek... És aztán van is valami életbeli alapja mindennek, ami itt történik... Az erkölcsbíróknál unalmasabb emberek nincsenek a világon... de az erkölcsbíráskodásnak ez a formája szikrázik és mulattat... Ha valaki úgy fogja fel a dolgot, hogy: hát ez a francia élet?... annak bizony furcsa lehet színpadon látni ezt a kedves kis komédiát... de ha valaki érti, hogy itt művészettel van összeállítva valósággal a töményített paródiája mindennek, amit a moralisták fel tudnának hozni a mai ember család- és erkölcsállapota ellen, akkor azt merném mondani, hogy iránydarab, éspedig a legjobbak közül.

- No, de az előadásra csak nem tud valami dicséretet mondani?

- Hogyhogy? Nem értem... Olyan frissek, csillogók és melegek. Csupa fiatalság. Ez a színház, nagyságos asszony... Játék és játék... Ezt nem lehet jobban játszani...

- Meztelenség.

- És az bűn?... A meztelenség a legnagyobb erény, ha szép az, aki meztelen... Tudnék mondani színházat, ahol hatvanéves nő játszaná el a kis kokottot, azt már nem tudnám védeni, ha mégolyan nagy művésznő is... De itt, ahol úgy hasad ki a test a leplekből, mint a bimbó a rózszaágon?...

- Nem tudom, nem értem... Nekem skatulya volt az egész és panoptikum...

- Magának még át kell menni egy tűzkeresztségen... Kérem, nem szabad annyira elzárkózva élni... Maga úgy beszél, mint egy nagymama ezernyolcszázból...

- Lehet, hogy nagymama vagyok - mondta Emma sértődötten -, de fenntartom, amit mondtam.

- Tulajdonképpen nem is tudom, mit mondott.

- Szerencséje, mert ha hallotta volna, miket gondoltam az előadás alatt - nevetett fel Emma -, akkor még nagyobb tűzzel védené a színházat és a darabot és a színészeket.

- Majd beszélünk róla előadás után.

Már csengettek. Nagyon rövid szünet volt. Bementek a színházterembe... Emma csodálkozva látta, hogy még ez is megnőtt, és sokkal többen is vannak, mint először látta.

Egész elbúsult. Megingott a véleménye a saját ítélőképességében, s különösen az bosszantotta, hogy ez előtt a fiatalember előtt annyira falusinak és pallérozatlannak mutatta be magát a legelső találkozásnál.

Hogy a függöny szétment, meglepetve látott maga előtt egy igen kedves kis szobát. Elismerte, hogy ízléses és kellemes.

Ettől kezdve kettős szemmel nézte az előadást is. Megpróbálta a Fess Feri szemével nézni - bár ez a név, ha eszébe villant, ez a Fess Feri, ez mindig sértette, éppen úgy, mint az előbb az egész előadás.

Kezdte olvasni a szöveget és a játékot. Mintha lassan megtalálta volna a kulcsot: tehát nem úgy kell nézni, ahogy hallja a színpadról, hanem úgy, hogy egy finom francia író, egy akadémikus, humorizálva állítja be a nyárspolgárokat... Hogy is kell ezt érteni?... Mindenesetre a darab szövege elvesztette számára mérgező hatását. Sőt már elmosolyodott, mikor a keresztapa a

romlott ruét játssza... Mért keresztapa... Mert ez egy új keresztségben részesíti a fiatal asszonykát, aki éppen olyan naiv és tudatlan, mint ő?...

Már szinte dühös volt, hogy ez a Fess Feri oly könnyen tudja befolyásolni az ő ítéletét... Szerette volna az egész darabot még egyszer előlről végignézni. Mint ahogy szerette volna, ha az egész életét még egyszer végigélhetné, de előlről és nem a régi vezetés mellett, hanem valahogy új és más és mai társaságában... De hát ez lehetetlen és nem is szabad erre gondolni... Az ő zárt és sötét kis élete csak addig marad biztos és kemény, míg az ő régi erkölcsi érzése tartja féken... Nem, neki nem szabad engedni, neki nem szabad egy hajszálat sem eltérni a régi sínekről... Neki a korrekt és szegény nőnek kell maradnia, mert hiszen azért kapja a fizetését és abból él, hogy még a főnökeinek is imponál rendíthetetlen szigorúságával...

Némi bizonytalanság támadt azonban benne. Úgy tűnt fel neki, mintha valami szörnyű dolog fenyegetné... Isten őrizzen, hogy ő csakugyan pesti legyen...

Hát erről van szó... Ő az édesanyja mellett vidéki életet élt Pesten, és azt folytatta később is a mai napig... Talán ez az első pillanat, mikor megértette, hogy Budapest valami más, mint ahogy ő sejtette... Hiszen ő nem is ismeri ezt a várost... És nem is akarja megismerni... Nem - mondta magában, és még sokszor kimondta: „Nem akarom, nem kell és nem szabad.”

De már ebben a „nem szabadban” benne volt: hogy kívánja, csak nem engedi meg magának. Nem akarja megengedni magának, pedig már minden csepp vére kívánni kezdi.

Mikor pedig vége lett az előadásnak, nagyon kielégítetlennek érezte magát. Mintha belekóstolt volna valamibe, amitől úgy kell óvakodnia, mint a tüztől...

Összevonta a szemöldökét, és oly szigorú lett, csaknem megfagyott saját magától.

Ahogy kiléptek az utcára, felsóhajtott:

- Hála istennek, milyen jó idekinn.

Fess Feri az oldala mellett ment, kedvesen és szerényen, s azt mondta:

- Jó?... Olyan szép, mint egy vidéki este?

Rápillantott.

- Igen. Tiszta.

- Tiszta. Még talán a csillagoknak is örül?

- A csillagoknak?... Van valami, aminek jobban lehet örülni, mint a szép tiszta csillagoknak?

- A szép tiszta csillagok világánál meg lehet fagyni. De itt élni lehet. Nem gondolja?

- Ezt nem gondoltam, hogy ez az élet. Hogy ez élet, ami itt van.

- Persze maga nagyságos asszony, a vidéki kastélyok levegőjében él itt a fővárosban.

- Bár tehetném, hogy ne itt éljek, hanem ott... Ha nem is kastélyban, de legalább egy fehér falú meszelt házacskában.

- Egy pipás és kártyás férj oldalán.

Hallgatva mentek az István úton visszafelé.

- Maga egy kicsit sátán - mondta majdnem bizalmasan Fess Ferinek.

Ez nagyot nevetett, de nem hangosan. Különösen tudott nevetni. Nem adott hangot, csak a derű ömlött belőle.

- Nézze ezt a nyilat. Ez Pest jelképe lehetne.

- Hol? A pálinkás butyik felett!

- Pálinkás butyik?... Ez is a vidék terminológiája... Nézzen be... Butyik ez?... A butyik az sötét és bűzös... Itt villanyfény van és semmi asztal... Ez voltaképp csak cégére a borkereskedelemnek... Gondolja, hogy ennek a cégnek ez a legfőbb jövedelme, amit itt bevesz... Látja, ez Budapest, és ez a világváros, mikor a gabonapálinka megszűnik, és kvalifikált itallal csillapítja a nyomort a proletár is.

- Hogyan? Mit akar velem, kérem? Maga meg akarja változtatni a hitemet a szépben és jóban?

- Abban a világban, ahol csakugyan szalmafüdes butyikokban isszák el az emberek az eszüket, a templom az egyetlen kőből épült épület...

- Ez mit akar jelenteni?

- Semmit.

Újra hallgattak, és mentek lassú léptekkel tovább.

Az utca még népesebb volt, mint színház előtt.

- Nápoly - mondta Fess Feri. - Ha van valami, akkor a pestiek is ki tudnak bújni... Olyan az utca, mint egy olasz városban.

Emma gondolkodva nézte az utcát. Neki idegen volt. Ő valami ösztönszerű megvetést érzett az emberek ellen, akik itt jönnek-mennek az utcán, ahelyett, hogy otthon feküdnének az ágyukban.

- Ahogy szerencsém volt a maga színházi elveit megismerni, nagyságos asszony - mondta Fess Feri -, most azt mondja magában, hogy az éjszaka alvásra való.

Emma mosolygott.

Éppen a Hernád utca sarkára értek. Jobbra az utca egészen a büféig zsúfolva volt, mint mikor tüntetés van. A neoncső-írás égett, lila és izzó fénnel látszott a felirat: *Jobb mint otthon*.

- Nem hazugság? - mutatott rá Emma kesztyűs kezével.

- Annak jó, akinek ez hazugság - szólt csöndesen Fess Feri.

Emma finoman mosolygott.

- Ugye.

- De gondolja meg, kérem, hogy az emberek Pesten milyen szomorú otthonokban laknak. Sötét lakások, nagy házbérek; gond és szegénység: ez jut a legtöbb embernek... Ezért van az, hogy Budapesten van a legtöbb kávéház a világon... Persze az én szüleim még el se tudták képzelni, hogy valaki kávéházban jól érezze magát. Nekik volt szép kastélyuk a Bácskában, nagy birtokuk, nagy kertjük. Tömérdek róza és gyümölcs. Lovagoltak a mezőkön. Végezték a házi munkát. Őnekik igazán szebb otthonuk volt, mint amilyen a legszebb kávéház... De én?... Az ember bérel egy kis szobát, albérletben... kellemetlen háziak. Sír a gyerek, veszekszik a családapa. Örült. Mert ma minden családapa félig örült... Az albérlőknek egész külön erkölcsstana van, ami nem hasonlít ahhoz, amire a régi világban nevelték az embereket...

Emma meghatva hallgatta a fiatalembert. Megütötte a szívét, hogy ez is abból a világból való, amelyből félig-meddig ő is származott. Már ő csak legendában hallotta, hogy az ősei nagybirtokosok voltak, ő már csak egy hivatalnok életének volt a részese, de megtörtént

néhányszor gyermekkorában, hogy mint vendég nagybirtokos rokonoknál tölthetett néhány hetet, s ezeket a napokat úgy őrizte az emlékében, mint a földre szállott paradicsom színeit.

Rápillantott a fiatalemberre, s meg volt lepve, hogy az milyen gyönyörű ember. Nagy fényes, fekete szemei voltak. Barna ember, barna az arcára. Finom és merész orra van, nagyszerű profilja. Rendkívül eszesnek látszik.

És szenvedő léleknek. Mint egy bukott angyal. Arkangyal, aki idejutott a sors ismeretlen szakadékaiba át a Hernád utcára, ahol egy ijedt és szigorú s az élettől rettegő nőnek mond most vallomásokat. Mert az egész beszéde úgy hatott, mint valami igen finom vallomás.

- No, gyerünk be egy pillanatra... Egy pohár likőrt tíz fillérért nagyságos asszony is megengedhet magának.

Emma nem tiltakozhatott.

Látta, hogy Vilma meghal a vágytól, hogy bemenjen. Ez a Vilma már olyan bizalmasan beszél a Bábori Borczával, hogy ezt ő sértőnek találta. Oly közvetlen volt hozzá, mintha már valakije volna.

Ez még visszatartotta egy pillanatra. Azt nem vette észre, hogy hiszen őbenne is bizalom és valami kellemes melegség van már a Fess Ferivel szemben, de ez más.

Bementek.

Odabent a fény még fokozódott. Erős villanykörték, bőséges és modern villanyáramok vakítóan világították meg a hófehér márvány automatát. Nagy fal volt ez, fekete betéttel és aransárga csapokkal és számtalan felírással, amelyeket el sem győzött olvasni az ember.

A tulajdonos elébük jött.

- Méltóztassanak parancsolni - s úgy tett, mintha régi ismerősök volnának, a szegény üzletember ma mindent elkövet, hogy régi ismerőssé és így állandó barátta avassa a vevőket. - A legjobb pillanatban, friss csapolás és friss sütemények.

- Hogy indul?

- Óh, kérem szépen - mondta a tulaj, mintha a paradicsom kellős közepébe érkezett volna meg külön expresszsel, de az arca azért bizonyos felhőktől volt izzadt. - Mert igaz, hogy ma vannak, vannak, de mi lesz holnapután... Kérem, nálam csak jól mehet - biztatta magát -, nekem három alapelvem van: első az, hogy: Jót... második, hogy: Sokat... és a harmadik, hogy: Olcsón...

- Az elvek rendben vannak - mondta Fess Feri, s megveregette a Schuller tata vállát. - Most lássuk a gyakorlatot... Mi a specialitás?

- Ajjaj, csupa és csakis. Itt minden speciális. Nem flanc kell Pesten, hanem jót, sokat és olcsón... Már hat fillérért, egy kisszakaszért, lehet szendvicset kapni. Kisszakasz, kérem... Volt ez valaha?... Egy zsemlye hat fillér és én még vaját is adok rá.

- Hát ez igazán nem nagyon drága - nevetett Feri.

- Hogyhogy nem nagyon, méltóságos uram? Arra igyekszünk, mindenkinek mindent megadni. Fillérekre megyünk, kérem. A legminimálisabb haszonra kalkulálunk... Mindent az üzletbe, és mindent a közönségért, méltóságos uram.

Ezzel továbbment, mert máris túl sokat áldozott egy vendégért az idejéből.

- Ennek még sok méltóságos címet kell kiosztani ma - mondta Fess Feri, s meghajlott Emma felé: - Ezt magának köszönöm, nagyságos asszonyom.

Emma nevetett, s kedvesen vette, hogy a fiatal ember meg van elégedve a megjelenésével.

- No, de keressünk helyet - mondta Feri Báborinak, aki sietve ment hátra, mert a büfé hátsó részében asztalok voltak, sőt legnagyobb meglepetésükre magyaros díszítésű asztalok és székek.

- A népkultúra bevonult a vendéglős-iparba - mondta Fess Feri -, és ez nagyon helyes, mert nézzen körül, és ha a füleit befogja, mondja meg, hogy a világnak mely táján vagyunk?... Amerikában vagy Ausztráliában, vagy Dél-Afrikában, vagy netán Európában?... És ha igen, akkor itt mely városban, teszem fel Strassburg, vagy Lemberg, vagy Bologna, vagy talántán Drezda? Sőt, ha nem csalódom, van egy Budapest nevű metropolis is.

Emma nevetett. Csakugyan olyan volt a kép, mintha a hollywoodi filmen látná a tömeget, egy olyan édesbús romantikára elképzelt filmmesében, amelyről messzire virít az, hogy az amerikai gyári munkás két centért meg legyen elégedve.

- Ez Budapest, kérem - mondta tréfásan ellentmondva saját gondolatának.

- Nagyon jól méltóztatik saccolni, méltóságos asszonyom. Ez a csikósok és villogó gatyák szülötte e nemes nép.

A helyiség zsúfolva volt. A fiatal emberek micisapkában, csupaszra borotvált arccal, a lányok kis színes svájci sapkában, jól lehúzva a jobb fülre. Volt néhány amerikai magas szék a büfé mellett, úgy trónoltak rajta, mint a démonok.

Odaállottak az automata elé, ahol hosszú sorban aranysárga réztáblák voltak fekete felirattal: Schuller szendvics... ez volt a hatfilléres... A többi tíz fillér: Étvágyfalat... Kaszinótojás... Gomba tojással... Lazac... Hering... Sonkás zsemlye és cukrászsütemények, mind ragyogó névvel ellátva.

Emma egy halpástétomos Ínycsiklandó-ra gusztust kapott, de mikor be akarta dobni a tízfillérest, Feri rászólt:

- Nyáron ne egyék halat.

Úgy elkapta az ujját, mintha megégette volna.

A sonkás zsemlyénél maradtak, Vilma azonnal bele is harapott, és nagy örömmel jelentette ki, hogy nagyszerű.

Bábori a háttérből intett, hogy van asztal. Négy fiatalember állott fel egy asztal mellől, s Emmának feltűnt, hogy oly engedelmesen, mintha utasítva lettek volna.

Leültek. A hely a legjobb volt, a büfé első sarkában. Innen mindent láttak.

- Mondja, Feri, mibe kerülhetett ez a büfé? - kérdezte Vilma.

Emmát nagyon megütötte, hogy Vilma úgy mondta, hogy Feri.

- Kérem, nagyságos asszony...

Vilma felemelte a poharát, és koccintott vele:

- Na... Vilma vagyok.

- Kezit csókolom... Tudja, kedves Vilma, egy ilyen büfének az ára vagyont tesz ki...

Ezzel mélyen a szemébe nézett Vilmának, aki úgy ült, úgy hajlott felé, s már cigarettára gyújtott és egész odaadta magát a szemével, egész arca szinte kéjes beleegyezésben égett... Emma mély elkedvetlenedést érzett... Nagyon megbánta, hogy eljött, hogy itt van...

- Kérem, nagyságos asszonyom - nyújtotta most feléje a legnagyobb udvariassággal ezüst cigarettatárcáját a fiatalember. Emma egy pillanatig habozott. Elvileg természetesen nem volt dohányos, de mégis nem kerülhette ki, hogy az utóbbi években meg ne szokja. Nem akarta emiatt a csekélység miatt mindig lefolytatni a vitát, hogy miért nem dohányoz, mikor most már inkább csak a nők dohányoznak... Nem tartotta olyan értékesnek, ha ezt a puritán elvet megőrzi, mint amilyen unalmas a disputa, hát most is lefolyt benne, hogy vitatkozzon, vagy dohányozzon, s kivett egy vékony Mirjámot a tárcából, s közben rápillantott s azt látta, hogy nagy címer van belevésve a tárca aranyozott belsejébe. Meg volt elégedve, hogy nem kívül volt rávésve.

Míg rágyújtott a Bábori öngyújtójáról, addig Fess Feri hallgatott és elmellőzte Vilmát, aki feszülten várta a választ.

- Tudja, kedves Vilma, egy ilyen büfének az ára minimálisan harminc-negyvenezer pengőbe kerül, ha közvetlenül a gyárból rendeli valaki. Ez a büfé azonban ismerős. Két évvel ezelőtt a Váci utcában nyílt meg egy büfé. Most már nem is tudom, melyik volt, oly hamar megbukott...

- Hermelin büfé - szolt határozottan Bábori.

- Az ám. A Hermelin büfé... Hát azt el kellett adni ócskavasnak, félévi fennállás után... A Váci utca nem alkalmas büfé számára, mert a nagyvárosok központja nem ad éjjeli életet. Az már drága lakás. Ott már csak üzletek vannak. Ha pedig valahol nincs éjjeli élet, ott egy büfé kedvéért nem megy el a közönség éjszakázni ilyen nyílt helyre. Nagyon szerencsétlen vállalkozás volt... Szóval a berendezést el kellett adni ócskavasnak...

Emmának feltűnt, hogyha pestiek összeülnek, azonnal üzleti dolgokat tárgyalnak. Ő is üzleti ember volt, de őt nem érdekelte a más boltja.

- Valahogy aztán rásózták erre a derék Schuller tatára, aki megvette az egészet párszáz pengőért. Megcsináltatta a felszerelést rezsibe, az is belekerült neki jó párszáz pengőjébe... Nem hinném, hogy nyolcszáz pengőnél többbe volna. Itt jobban a helyén van. Itt világszenzáció. Közel van a Thököly út, pár lépés a Keleti pályaudvar, majd innen kap közönséget... Ahogy nézem, most is inkább a Rákóczi út mozgó publikuma van jelen...

- Csakugyan - mondta Emma -, érdekes, hogy például a házból senkit sem látok.

Vilma is felcsattanó élénkséggel igazolta, hogy egyáltalán senki ismerős arcot nem lát.

- Persze, hát a Csikágó az nem tart el egy éjjeli üzletet. Itt kispolgárok laknak. Azok kapucukás előtt hazamentek. Azokra nem lehet bázírozni. Ellenben nem csodálkoznék, ha egy negyedév alatt még két büfét nyitnának ezen a tájon.

- Olyan szükség van rá? - mosolygott Emma.

- Nem, de látja, tele van... És már itt van két kávé és három kocsmáros a környékről, és azok csak azt látják, hogy tele van, és azon törik fejüket, hogy lehetne a Schullert levágni... Nézze azt a kövéret, ez a legnagyobb nyúzó. Harminc alkalmazottja van, mert hentes és kocsmáros. Harminc embernek a kenyerét eszi a gazember.

Emma odanézett, és egy nagyon kövér embert látott, aki a meleg éjszakában kigombolt szvatterben ült, a hasa úgy lelógott, hogy a nadrágja is lecsúszott, és egész domborúságát mutatta, mint egy hízó disznó. Nem volt gusztusos látvány.

- Szóval a régi kocsmák már nem felelnek meg.

- Igen, ezek a kocsmák, amiket egyszerűen üzlethelyiségekből hasítottak ki, a bécsi snapsz-butikok mintájára csinálták, és a wienerisch kedélyességét is onnan importálták. Most meg szintén külföldi példára a büfék jönnek. De azért a *Technoservice* nem vált be Pesten. Sőt a büfé sem, mind átalakult bableves csárdává... Pesten ugyanis nagyon drága a konzerv, ellenben hihetetlen olcsó az élelmiszer. Itt a Garay-téri piac. Ma sehol a világon nem lehet olyan olcsón kapni a nyersanyagot, mint itt. Nézze az étlapot. Székelygulyás negyven fillér, töltött káposzta negyven fillér, bécsi szelet negyven fillér. Borjúpörkölt, marhapörkölt, bográcsgulyás harminc fillér. Bableves kolbással húsz fillér... Hol van ez ma? És a bor milyen olcsó. Egy liter Ezerjó hatvan fillér. Vadkerti, Koccintó, Muskotály literje hetven fillér... Tokaji már egy pengőért kapható...

Emma mosolygott, mert a tokaji árát úgy mondta, mint valami ajánlatot.

- De miből főzik?

Feri kapott rajta, hogy Emma hozzászólt, s elkezdte magyarázni, hogy a legjobb húsokat nagyban mennyiért lehet bevásárolni a legjobb mészárosoktól és hentesektől... Ellenben a régi kiskocsmákban vettek tíz személyre való húst, és az ott sült-főtt a vendéglős nyakán, mert a munkásnép inkább zsebből vacsorázott, mert nem volt képes pengőket dobni ki egy rossz falatért.

- Ezt én mind elhiszem - mondta Emma -, de hogy ez magukat úgy érdekli, azon mégis csodálkozom.

- Nagyságos asszony, Pesten vagyunk. Nagyvárosban nem lehet egyébről beszélni, csak az üzletről. A falusi gazdák sem tudnak másról beszélni, csak a búzáról, a csávázásról, a búzaár emeléséről, a bolettáról, hogy ha megszűnik, mi lesz, a vámszerződésekről, a sertéshizlalásról, a traktor bukásáról... Itt nincs föld: itt a termelés az üzlet... Pesten is arról beszélnek, amiből élnek... Itt minden az üzlet. Itt az ember kiképzzi magát kereskedővé... Szólítson meg akárkit, minden ember pontosan tudja, hogy mióta a Nemzetközi Vásár elmúlt, azóta egy lélek be nem tette lábát a boltokba... A Vásár nagyszerűen sikerült, és soha még így nem sikerült, mert nagy vásárló közönséget csalt fel vidékről, az igaz, hogy ezen meg a vidéki kereskedők sírnak. Akkor jó boltokat csináltak a pestiek, de az csak tíz napig tartott, s azóta bedöglött minden... Maga mit csinál egész nap?

- Semmit.

- Szóval korán kel, későn fekszik és közben agyondolgozza magát.

Emma nevetett:

- Ahogy mondja.

- Hivatal? Üzlet?

- Igen.

- Szóval maga is proletár.

Emma dacosan kihúzta magát.

- Kikérem magamnak. Én nem vagyok proletár.

- Magántisztviselő.

- Az inkább.

- Biztosítva a MABI-nál.

- Persze.
- Öt pengő levonás havonta.
- Tizenkettő.
- Szt. Akkor maga mágnáshölgy.

Emma nevetett. El is fogadta a hódolatot.

A férfi szája körül keserű vonás jelent meg.

- Maga felette van annak a rétegnek... amelyik... lent van a kút fenekén... Maga nem tudja, mi az a sztrájk-tanya... Hogyan is tudná... Mit keresett volna a sötét és szennyes munkástanyán, ahol sokszor ezer ember ül együtt, és várja, míg a nagyfejűek elintézik a sorsát...

Fejét lehajtotta, és sötétben nézett maga elé, mintha felújult volna benne valami keserű emlék.

- Ne képzelje, hogy ott valami nagyon lármáznak... Negyed kiló kenyér és tíz deka sajt... attól nem lehet ugrálni... Jobb mint otthon... mert otthon még annyi sincs... de bizony úgy ülnek hétszám, mint a kiéhezett oroszok a cirkuszban...

Emma elhalványodva nézett rá. Ki lehet ez, aki ilyen fájó érzéssel tud beszélni a sztrájk-tanyáról...

- Kérem, mondja meg nekem - szólt hirtelen és feléje hajolt -, ki maga?

A fiatalember hallgatott, s arcán különös fények játszottak.

- Vadász vagyok - mondta.

- Vadász?... Mire vadászik?

Fess Feri kicsit hallgatott. Elmosolyodott, lerázta magáról az őszinte bánatot, s felnevetett:

- Jó falatokra...

- No, csak beszéljen őszintén. Mi a foglalkozása?

- Ügyvéd volnék... De hát inkább a szenvedélyeimnek élek.

Emma lehangolódott. Mért kellett neki kijönni hazulról, hogy ilyen bizonytalan egzisztenciákkal üljön itt éjjélkor egy asztalnál.

- Szóval, most arra gondol, hogy jobb lenne otthon az ágyában aludni.

Emma rápillantott: pontosan ez volt a gondolata.

- Igaza is van. Szép dolgokkal mulattatom magát.

Kisvártatva mély részvétellel kérdezte:

- Egyáltalán semmi szórakozása sincs?

- Nem keresem - védekezett hevesen Emma, mert sajnálatni nem engedte magát. - Ha akartam volna, ma is nagy zsúrban lehetnék. De eszembe sem jutott, hogy elmenjek, pedig érdekem is. Tőlünk vették a virágot, és a házban van a zsúr...

Hirtelen megijedt, hogy ez azt fogja hinni, hogy ő mint virágáruslány jutott volna oda.

- Ne képzelje, hogy olyan fontos az üzemnek... A Flóra nem szorult rá, hogy ilyen kis dolgokkal foglalkozzék, hogy az alkalmazottak személyesen járjanak utána az eladásnak... Nem mint virágáruslány lettem volna hivatalos. Sőt: rokonaim az uram után azok a Binderék.

A fiatalember olyan mozdulatot tett, hogy egyáltalán nem képzelt ilyet. Emma viszont igen megbánta, hogy a nevet kiejtette. Ösztönszerűen úgy érezte, hogy nem kellett volna.

- Szóval maga a Flóránál van - bólogatott a fiatalember.

- Igen, már öt éve, vezető állásban.

- Ja, hát a Flórának könnyű... Államilag szubvencionált vállalkozás. Kartell... A mai világban kizárólag csak a kartelleknek megy.

- Ne gondolja. Ez nem olyan nagy üzem, mint a Szeszkartell - nevetett Emma.

- Azért mégis kizárólagossági joga van a virágimportra. Maguk azonban nemcsak szétosztó szerv, hanem üzleteket is tartanak fenn.

- Elég baj az nekünk - mondta az asszony, akit bosszantott, hogy Vilma és Bábori összebújva suttogtak, éspedig úgy, hogy folyton Vilma beszélt.

- Elég baj az az egész budapesti virágkereskedelemnek - szólt a fiatalember. - Szépen tönkre is tette ez a vállalat az összes virágkereskedőket.

- Nem mi tettük tönkre - mondta Emma sértődötten -, tönkrement az magától is szépen... A mai közgazdasági viszonyok tették tönkre.

- Mégiscsak a Flóra az oka, hogyha Bordigérából feladnak háromszáz kosár virágot Pozsonyba, akkor Pestre legfeljebb három-négyet küldenek.

- Mit tegyünk, nálunk magas a vám... Az igaz, hogy már ebben az évben még jobban lecsökkent az import. Most már nem fogja elérni egy év alatt a vágott virág a százezer pengőt... De ami azt illeti, én helyesnek tartom: hadd fejlődjön a hazai virágkertészet.

- Hiszen ha a Flóra nem volna, fejlődne is, mert a magyar ember nem tud leszokni a gavallérságról, az udvariasságról és a könnyelműségről. Ma is mindenki vesz virágot, aki azelőtt vett, csak kevesebbet. A blokkétel ugyanannyi, csak a bevétel csökkent felére.

- Hát persze. Ha tavaly házasodott egy fiatalember, rendelt egy ötvenpengős csokrot. Ma az öccse házasodik, de az már csak húszpengőset rendel. Nem telik.

- Mert a Flórának kartelljoga van. A szegedi és szőregi rózsatenyésztők sem adhatják el másnak a virágot, csak a Flórának.

- Legalább biztos a pénzük.

- Igen, van rá eset, hogy a rózsatermelőkre kivetik a deficitet, és minden szál virág után, amit beszolgáltattak a Flórához, annak megfelelő költséget vetnek ki.

- Mert a Flóra résztulajdonosnak tekinti az üzletfeleket. Ha nyereség van, akkor meg azon osztoznak.

- Mennyi volt a nyereség az utolsó üzleti évben?

- Majd lesz, ha javulnak a viszonyok. Beszéljünk másról, ha nincs ellenére.

Minden erőszakolt vidámság mellett szinte ingerült lett a hangulat.

Emma úgy érezte, mint aki nem tud úszni, s a nagy vízben elveszti tájékozódó képességét. Elborította ez a pesti élet. Fuldokolt.

- Tudom, hogy a szívét sértem, nagyságos asszonyom - mondta Fess Feri -, de kénytelen vagyok elragadtatásomnak adni kifejezést, hogy ezt a kedves Pestet oly gyorsan látom kiemelkedni a középkori sötétségből. Higgye el, hogy ez a villany hatalmasan át tudná alakítani

itt az életet... Ne vegye rossz néven, de hiszen maga oly intelligens, hogy meg kell, hogy értse elragadtatásomat... Tudja, milyen kocsmák voltak eddig itt? Közöséges kis boltokat hasítottak ki erre a célra. Vagy foltozó suszter, vagy borivó. Volt a Damjanich utcában például egy ilyen kis ivó, a Fityi bácsi. Ha már elfogyott a bora, akkor este kilenckor kikergette a vendégeit. Azt mondja: „Menjenek már haza. Már eleget ittak. Nekem el kell tartani a boromnak még két napig. Csak csütörtökön megyek Csengődre új bort venni.”

Emma hangosan felkacagott.

- Nahát ez nagyon kedves.

- Mint minden, ami falusi... Nem?... De jön az új világ, kérem. Már a hentesboltok olyan villanyfényben úsznak, mint a tánchelyiségek. Nagy és ragyogó portálok. A cipőkereskedések is. Különös, hogy ez a két cikk töri át a középkori sötétséget.

Egy ideig nézte a közönséget:

- Milyen szépek a modern figurák.

Emma végre határozottan ellentmondott:

- Látja, az elébb éppen arra gondoltam, hogy milyen csúnyák... Csak figyeljen arra, amit mondok: nem szépek a parasztok a népviseletben?... És a kuruc kor figurái nem gyönyörűek művészi szemmel nézve ezekhez a jasszokhoz képest?... Vagy a honfoglaló ősök és Attila hunjai a kis lovakon, ahogy rohannak a pusztán?...

- Vagy a meztelen ősember a földig érő bozontos hajával és a nyers vadbőrökkel a hátán...

- Még az is szebb, mint ezek, a Filléres Áruház divatrevűje.

- Maga ezt nem szereti?... Nagyon csinosak és milyen olcsók... Nézze ezt a komplét. Háromnegyedes kabát és alatta ruha, egy anyagból... vagy akár ezek a kis mosóruhák, trottörök, az egészben csak annyi változás, hogy az öv néha feljebb, néha lejjebb csúszik... nézze ezt a germános figurát, széles csípő van neki szabva, mert a német nők indították el a divatban...

- Maga egy lehetetlen ember. Honnan ért maga ehhez is?

- Ma muszáj mindenhez érteni... Tudja, hogy ezeknek a nagy áruházaknak kultúrmissziójuk van. Kimegy a bevásárlójuk Berlinbe és Párizsba, és ott megveszi a modelleket. Ezek a legolcsóbb áruházak nem is képzelné mekkora rezsivel dolgoznak. Ugyanúgy, mint a legelőkelőbbek, csak itthon aztán segítenek rajta, hogy mégis olcsó legyen. Megveszik a modelleket, pedig egy-egy modell hét-nyolcszáz frankba kerül és itthon párpengős darabokat csinálnak róluk. Nem is maguk veszik, ennek is megvan a módszere. Összeáll egy magyar, egy német és egy belga áruház embere, s együtt vesznek meg egy modellt, arról aztán rögtön csináltatnak maguknak snittek... Vagyis ma egész Európában ezekben a modellekben járnak a lányok. S mennyi raffinéria van ezekben a kis ruhákban. Nézze ezt a kis ruhát: ez egy ötlet, amin meggazdagszik, aki kitalálta: fekete alap fehér babok, s a kabátkán fordítva, fehér alapon fekete babok és a slajfni piros.

- Szenzációs.

Fess Feri kacagni kezdett, egy lányra mutatott, karcsú magas lány, valószínűleg próbamodell valahol.

- Nézze ezt az estélyi ruhát. Mélyen dekoltálva. Van hozzá egy blúz, a dekoltázs eltakarására, s a karján van egy kis kabát, hogy utcai viselet is lehessen... Nézze a barátnője kalapját... Ennek az alapötlete, a grund ideje, hogy alacsony fejet csináljon. Széles, de kisfejű kalap. Nem csinos? Omlós virágdísszel.

- Mondja, maga kikiáltó?

- Hát, ha minden kötél szakad, még lehet, hogy azt is megpróbálom.

Nevetett. Szép fogai csillogtak, s Emma egész elkábulva nézte.

- Binderéket említette? Binder miniszteri tanácsosékat?

- Nem. Ezek egyszerű háztulajdonosok. Magánzók - mondta elhárítóan. - Bridzs-zsúr van náluk... Vannak vagy hetvenen... Tudja ezek a társasági zsúr-esték... Ott már azóta fel van állítva vagy tíz-tizenkét asztal és játszanak...

- Olcsóbb, mint a színház vagy a mozi vagy a bridzsszalón.

Bábori Borcza most elment az asztaltól. Emma megfigyelte, hogy a kasszához ment, és blokkot váltott, aztán visszajött, és leült.

- Azonban ideje, hogy hazamenjünk.

- Addig nem eresztsem el, míg meg nem békítem - mondta igen kedvesen Fess Feri. - Én nem teszem magát felelőssé a Flóra dolgaiért, nagyságos asszony.

- Azt remélem is.

- Tehát?... Nem haragszik?

Egy fehérkabátos pincér két üveg sört hozott, és úgy szervírozott, olyan mozdulatokkal, mintha pezsgőt hozna.

Emma nem szokott inni, s az a pohár sör, amit már megivott, egy parányi alkoholmérgezést idézett elő benne. Az arca kissé kipirult, és most félt, hogy mámoros lesz, ha még iszik. De unta a vitát, tehát a kitöltött és pompásan habzó sört megkóstolta.

- Tudja, hogy maga csodálatosan szép? - szólt Fess Feri halkan.

Emma csiklandósan és nőiesen felnevetett:

- Ne mondja.

- Most oly kedves volt, mint egy vidéki úriasszony.

Rendkívül szép ajka volt, és ha elfeledkezett magáról, játszott vele.

- Maga szépen kivallatott engem, de még magáról egy szót sem szólt.

Fess Feri nevetett:

- Parancsoljon velem.

Ebben a percben egy asztaltól harsányan kiáltott fel egy borízú hang:

- Hé... Harminc üveg sört ide.

A pincér odalépett:

- Tessék blokkot váltani.

- Az isten fenéjét - rivallt a sofőr -, harminc üveg sört.

Emma nyugtalanul fel akart emelkedni, de Fess Feri leintette:

- Semmi.

A sofőr, aki durva ruhában volt, a szemébe húzva ellenzős bőr sofőrsapkáját, teherautó sofőr lehetett, elkezdte verni az asztalt:

- Harminc üveg sört, az istenit ennek a kocsmának.

- Most jön a Csikágó, de nem lesz semmi baj - szólt Feri.

A háttérből, a tömegen át, mert a helyiség zsúfolva volt, előretörtetett a vendéglős.

- Csendet kérek - mondta energikusan.

- Schuller úr, harminc üveg sört mondtam - dörmögött a sofőr.

- Lehet, kérem, akár hatvanat is, csak tessék előbb blokkot váltani a pénztárnál.

- Nincs hitelem?... Először vagyok én magánál?

- Büfében nincs hitel... Automatabüfé vagyunk... - és a vendéglős az ő asztalukhoz lépett, és mint legelőkelőbb társaságnak, nekik magyarázta: - Itt fizeti ki magát az automatabüfé... Ezek derűre-borúra szoktak rendelni, aztán a fizetésnél mindig veszekedés van. Ezentúl ez megszűnik. Akinek hat fillérje van, az hat fillérrel szórakozik el, aki harminc üveg sört akar, az annyit fizet.

A vendéglős egyáltalán nem volt izgatott, sőt mintha várta volna ezt az első alkalmat, mikor az új üzleti elvet bevezetheti. Önkéntelen felhúzta a kabátujját hatalmas öklei felett.

Emma fel akart állni és menekülni, de most Feri valósággal megragadta a kezét, és leülni kényszerítette. Szinte úgy látszott, megijed attól, hogy a hölgyek eltávozzanak.

- Nem lesz semmi, nagyságos asszony, várja meg, ez ennek a környéknek az igazi specialitása...

Bábori Borcza, mint egy díjbirkózó feszítette meg hatalmas vállait és óriási tüdejét.

- Majd én lecsillapítom - ugrott fel Fess Feri, és felállott. Úgy sietett oda, mintha szét akarta volna választani őket, de Emma úgy látta, hogy csak a nagy hasú embert nyugtatta meg nevetve, mint előbb Emmát, s egy pillanat múlva már vissza is jött és megveregette a Bábori Borcza vállát, mert ahogy Emma is megfigyelte, ez a vastag díjbirkózó nyugtalanul mozgott, s folyton az ajtót nézte.

Emmának imponált a Feri nyugalma és tevékenysége, és most már benne is feltámadt a harciasság, s nem akart gyávának látszani. Átragadt rá a fiatalember harckészsége.

De ebben a pillanatban kitört a verekedés. A sofőr nekiugrott a büfésnek:

- Te gazember, azt mered mondani Kos Ábrinak, hogy nincs hitel?... Nem tudod még, ki az a Kos Ábris?... Először látod, te Schuller, te disznó, ezt a Kos Ábrist?

Emma úgy látta, hogy Bábori Vilmával elsompolyog. Előbb azt hitte, bele akar avatkozni, hogy leüssa a vitatkozókat, de aztán az gyáván eltűnt. Ő is menni akart, s kissé felemelkedett.

Fess Feri előtte állott, és hátulról bal kézzel visszanyúlt, hogy intse őt, maradjon nyugodtan, de Emma már ekkor közelebb volt hozzá, mint ő gondolhatta.

Csak egy villanás volt, de Emmának úgy tetszett, mintha villám csapott volna rá, s összes érzékei kigyulladtak a szégyentől és az izgalomtól, s visszaesett a székbe.

Már nem lehetett semmire sem gondolni tovább, mert a verekedés kitört. A sofőr torkon ragadta a büfést, és a két ember élethalálharcba kezdett. Feri hátralépett, Emmát gyöngéden átölelte és hátravitte, hogy védje. Csaknem az ölében, abban a pillanatban, mikor a verekedők dühe éppen ott csapott le azon a helyen, ahol előbb ők ültek, s ha el nem mozdulnak onnan, szétsöpri őket a birkózók kavargása. Asztal és székek felfordultak. Emmának úgy jött, hogy a halál torkából menekült meg.

Egész testében remegve esett neki egy oszlopnak. Feri előtte állott és testével védelmezte, oly gyöngéden, mint egy gyermeket, és azt suttogta:

- Nincs semmi baj, nagyságos asszony.

A verekedés folyt, már a fehérkabátos pincérek is beleavatkoztak, és Emma jobban szerette volna, ha ez az ember előbb megszökik vele, és megmenti őt ettől a látványtól, mint Vilmát Bábort.

Nem is látta, csak mint lángoló ködben tűnt fel, hogy a pincérek leteperik a sofőrt, akinek a fejről már leesett a sapka, s a büfés most megrázza magát, és elkezdti ököllel vágni az embert. Teljes erőből, ahogy bírta.

Az bizonyos, hogy nekik kitűnő helyük volt, senki sem állott előttük, s teljesen láthatták a szörnyű jelenetet. A közönség túlfelől karikában állott mögöttük, és minden ütés után azt ordították:

- Brávó, Schuller tata.

- Majd én megmutatom, hogy ebben a lokálban rend lesz - bömbölt a büfés, s csak most tűnt fel, milyen hatalmas ember, micsoda öklei vannak. Ráugrott a sofőrré, és tapodta, rúgta.

Végre megállott, és stentori hangon üvöltötte:

- Kérem az urakat és hölgyeket, ne vegyék rossz néven, de meg kell tanítani ezeket a disznókat a Csikágóban.

Ujjongás és taps tört ki. Éljeneztek Schullert.

Fess Feri ragyogó szemmel nézett szembe Emmával, és tüzes arccal hajolt bele az arcába:

- Mondtam, hogy nem lesz semmi baj. Hát nem nagyszerű?

Schuller tata ordított:

- Azért vezettem be az automatabüfét, mert ezek a gazemberek mindig azt csinálták, hogy előbb teleisszák magukat, aztán nem akarnak fizetni... Ennek vége, uraim... Figyelmeztetem a haverokat, hogy megszűnt a régi virtschaft. Tessék blokkot váltani, akkor annyit ihatnak, amennyi jólesik, senki se akadályozza benne, hogy tönkre zabálják magukat, de előbb blokkot, az anyjuk istenit.

Harsány kacagás és brávózás.

- Ez aztán cirkusz! - kiáltotta valaki.

- Parancsoljanak helyet foglalni az urak és hölgyek. Garantálom, hogy itt többet ilyen dolog nem fordul elő. Tessék, urak, tessék. Mindenki a vendégem, mindenkit tisztelek, aki blokkot vált a pénztárnál.

És a büfés törülgette a homlokát, csak most érezte meg, hogy fel van sérülve, s vér csorog az arcán.

- Éljen Schuller tata, éljen! - tombolt a tömeg. Még az utcán is tomboltak és éljeneztek. A büfé fel van szentelve.

Emma soha életében nem látott ilyet.

Úgy remegett, hogy nem bírt állani. Azt hitte, most rögtön összeesik.

De Feri gyöngéden átölelte, és leültette arra a székre, ahol előbb ültek.

A pincérek már helyreállították a rendet. Kénytelen volt leülni, mert most igazán nem bírt volna egy lépést sem tenni. Feri pohár vizet kért, s megitta.

Talán volt egy kis ájuláshoz hasonló szédülése is, soká ült, s forgott vele az egész szörnyű hely. Lassan arra lett figyelmes, hogy a pincérek suttogtak körülöttük, hogy:

- Meghalt, meghalt.

Már azt hitte, ő halt meg, mikor ráeszmélt, hogy a leütött sofőrrel beszélnek.

Ez újabb rémület volt. Gyilkosság történt a szeme láttára.

- Fenét halt - mondta a büfés. - Nem döglik ez meg kötél nélkül. És aztán, ha meghalt, meghalt... no...

Egy másik sofőr lépett elő, egy óriás, és megrúgta a fekvő hullát.

- No Ábris? Heé...

Ez fuvaroskocsis lehetett valaha.

- Majd én meggyógyítalak haver.

Ezzel kivett a zsebéből valami szíjat, és felgyűrte a karján a kabátot.

- Fordíjjátok meg.

Két fiú megfordította a hullát, úgyhogy az a hátát mutatta, s ő nekilátott és elkezdte verni a szíjjal, hogy csak úgy repedt rajta a nadrág. Csak az altestét.

- Elég lesz mán, elég - kiáltott még a büfés is. - Öntsetek rá most egy dézsa vizet.

Valahonnan egy vödör víz már készen is volt, s rázúdították.

Erre Kos Ábris elkezdett mozogni. Mindenki előrehajolt és leste.

Csodák csodája, Kos Ábris feltápáskodott a maga erejéből.

Körülforgatta szétvert fejét, s belezuppant egy székbe.

De alig ült egy kicsit, vakarni kezdte a fenekét, s dörmögött:

- A görcs állott bele... micsoda szék e?... nem tudok ülni rajta...

Pokoli kacagás tört ki.

Erre felkínlódott, felállott és elcammogott, mint egy lábon járó vadállat.

Amerre ment, tömeg kísérte, és kórusban röhögött neki.

- Menjünk - mondta Emma.

Feri udvariasan állott elé, kezébe adta retiküljét, felemelte karon, és úgy vitte el, mint egy virágszálat.

Mikor az ajtóban voltak, odabent újabb ordítás hallatszott.

- Tolvaj, tolvaj! - üvöltött a nagy hasú ember - kifosztottak, ellopták a bugyellárisomat. Ezerhétszáz pengő volt benne.

Feri puhán és gyöngéden vezette Emmát:

- Sajnálom, nagyságos asszony, hogy ide hoztam, de nem tudhattam, hogy itt ilyenek történnek... De azért nem volt semmi baj, ugye?

4

A büfé előtt még mindig teljesen felizgatva hemzsegett a közönség. A srácok egymás szájából kapkodták a szót, és mind a verekedésről beszéltek. Óriásiakat kacagtak, és lelkesedtek Schullerért, aki úgy odakent a havernak. Négy suhanc összefogódzkodva, kart karba öltve ment végig a Hernád utcán, és hangosan énekelt:

*De jó egy dunaparti,
Kis esti dumaparti...*

Emma fizikai borzadást érzett, s amellet oly gyenge volt a kiállott izgalmaktól, hogy alig bírt járni. Mért is jött el hazulról, mért is nem maradt otthon. Szerette volna elereszteni a fiatalember karját, de inkább bele kellett kapaszkodni, mert félt, hogy elesik. Már az István útnál voltak s nem is tudta, hol jár, de önkéntelen oly szorosan fogódzott a fiatalember karjába, mint valamikor az uráéba. Több mint öt éve, hogy férfikart nem érzett a szíve fölül. Úgy ment, mint gyászban megy az ember, temetés után, mikor roskadozva engedi magát cipeltetni.

A fiatalember megérezte egy megbotlását, és kitörő fellihegését. Megszorította karjával a kezét, és halkán szólt:

- Nyugodjon már meg, kérem... Semmi baj.

Bármilyen gyöngéd akart is lenni, idegenség volt a hangjában, és Emma ki akarta szakítani a kezét a hóna alól, de újra megszédült. Tehetetlen érzés volt benne, életutálat. Tűrhetetlen volt a közérzése, s szerette volna kiordítani magából, hogy mit tettek vele. De csak lihegve sírt.

- Oooo...

A fiatalember megállott, ránézett, s őbenne az villant át, ki ez?... ez is valami csirkefogó... hogy kerül hozzá ennyire közel egy idegen férfi, akárki is... még nappal nem is tudta, hogy a világon van, s most éjfélkor úgy vezeti őt, mintha joga volna hozzá, és merészel rászólni... mit akarnak vele?

- Nem is hittem... hogy maga ilyen gyenge idegzetű...

Még ez is: nem is titkolja... szemrehányást mer neki tenni... Előbb elbámult, akkor kirántotta a kezét, és a falnak támaszkodott.

- Hagyjon, hagyjon, kérem. - De úgy elgyengült, a térdei összecsuklottak.

Erre a fiatalember újra hozzányúlt, s átölelte, a derekánál tartva emelte föl. Hogy nem akarta engedni, de ereje sem volt tiltakozni, a fiatalember felkiáltott:

- Ja, ha maga ilyen, mit kezdjek magával?

Egy pillanatig rémülten várt, akkor végre visszatért az ereje, és a segítő kart eltaszította magától. Csodára nem esett el, és nem omlott össze, erős és kemény lett.

Oly sietve indult meg, hogy a férfinak megnyújtott léptekkel kellett utána sietnie.

Befordultak az István úton. Egy szót sem szólt a Murányi utca sarkáig. Ott azt mondta:

- Mit akar maga velem *kezdeni*?

S ránézett.

Befordultak a Murányin, és ott hirtelen, mintha új világba értek volna. Egyszerre csönd lett, szürke és komor csönd. Itt magukra maradtak, mint az éjféli kísértetek. Utcahosszán sehol élőlény. Csak a hideg villanylámpák fénye omlott le, mint valami rideg pára. A szürke nagy emeletes házak mintha kihaltak volna.

Emma megállott, rápillantott a fiatalemberre:

- Ki maga?... és mit akar velem kezdeni?

Megijedt, hogy vallomást kap, és erre elkezdett újra sietni.

A fiatalember mosolyogva sietett utána. A hangján lehetett érezni a mosolygást:

- Lássa, ez már más... ez már férfias... Nem bírom a gyávaságot... Nincs szükségem még egy Báborira.

Emmának eszébe villant, hogy szökött az meg Vilmával... De ki az?... Mért kell neki különbnek lenni?... És mégis kénytelen volt észrevenni, hogy valami kis meglepődés volt benne, hogy ő máris különb, mint az...

- Mit akar maga velem? - állott meg, és harciasan szembenézett kísérőjével.

- Mit akarhatnék én magával, nagyságos asszony?...

- Tehát?

Most valami rettenetes dolog történt. A férfi megragadta a karját, és keményen azt mondta:

- Nem én, a Sors akar velünk valamit.

- Én nem akarok magával semmit.

A férfi felfogta a villanó szemet, és ugyanolyan izzással:

- Ki maga?... Azt hiszi, magának van akarata?... Hát nem vagyunk mindnyájan játékszerek a Sors kezében?

Emma elámult.

- Maga szegény proletár - folytatta a férfi -, maga ábrándozik akaratról?

- Már mondtam, nem vagyok proletár. Kikérem magamnak.

- Nem, maga nem proletár, maga a *küszöbön* él. Egyik oldalon a fényes termek, ahova nem lehet belépni, a másikon a fekete sötétség, ahogy maga látja, ahova nem akar kizuhanni.

Emma még soha életében ilyen szavakat nem hallott.

- És maga kicsoda?

- Majd egyszer meg fogja tudni.

Erre Emma kötelezve érezte magát, hogy otthagyja. Csaknem futva indult meg, és meg sem állott, míg a ház kapujába nem ért, ahol lakott. Azonnal becsengetett.

A házmeister lakása hátul van az udvarban. Míg az onnan felkászálódik, kénytelen néhány percet még evvel tölteni.

Végignézett az éjjeli kísérőn. Nagyon is elegánsnak találta ahhoz, hogy proletárnak higgye. Inkább valami kalandkereső úrfinak lehetett nézni.

- Higgye el, nagyságos asszony...

- Kérem, én egy szavát sem vagyok hajlandó meghallgatni, míg nem igazolja magát. Nem is hiszem, hogy annak hívják, akinek bemutatta magát.

Az a zsebéhez nyúlt, mintha elő akart volna venni valami igazoló iratot, de meggondolta magát, és míg a mozdulat védelme alatt volt, azt mondta:

- Csalódtam: maga egy nagyszerű valaki! nagyságos asszony. Tehát inkább azt mondhatom: nem csalódtam...

- Ugyan?

- Önérzete van. Csak egy sértő szó kellett, és visszanyerte férfiasságát.

- Ugyan kérem, én nem vagyok férfi.

- Több: ember... és magára lehet számítani!...

- Hát akkor jó éjszakát.

Kezet nyújtott. A kapu ablakán át látta, hogy közeledik a házmester, s ez teljes nyugalma visszaadta. Egész furcsa volt, hogy önkéntelen azt játszotta meg, ahogy egy nő búcsúzik egy fiatal férfitől, s csaknem azt mondta: mikor látom?... De elfulladt benne a kérdés, aminek igazán semmi értelme nem volt, mert bizonyos, hogy soha többé nem fogja látni, s nem is akarja, sőt fél a gondolattól, hogy az valaha bekövetkezzen.

A fiatalember ráhajlott kesztyűs kezére, és megcsókolta s megszorította a kezét.

Gyorsan kitépte a kezét, kicsit biccentett, azzal besietett a kinyíló kapun, és nem nézett vissza.

- Majd holnap - mondta a házmesternek, aki álmos szemekkel bámult rá. Talán még sohasem látta, hogy éjjel kimaradt volna. Nem akart a tárcájában aprópénz után kutatni, felsietett a lépcsőn, de ott megcsendesedett, mert tudta, hogy minden mozdulat gyanús. Csakugyan a házmester kiállott a kapu elé, és ott maradt. Már egész az emeleten volt, mikor a kapu csukását meghallotta. Utánanézett a kísérőjének. A házmester falusi paraszt volt, és kíváncsi, mint egy ürge.

Mikor az ajtójához ért, megállott, és sokáig állott, hogy kifújja magát, s csak akkor kezdett kulcsot keresni. Nehezen talált bele a zárba a kulccsal, s mikor bement, és bezárta maga után az ajtót, nekidőlt a falnak, és kimondhatatlan sokáig állott ott a sötétben és mélyen lélegzett.

Végre erőt lihegett ki, s betapogatózott a szobába.

A villanyt itt sem gyújtotta fel, hanem beleesett egy karszékbe.

Talán egy óráig is ült itt egyedül. Kívülről elég erős világosság jött be, mert a függő villanylámpa éppen az ablaka felett lógott. Kísérteties volt az éjszaka. Vajon Vilma már otthon van-e?... Odaát semmi nesz... Lehet, hogy nincs otthon, elment a Bátorival lumpolni... Ezeknek jó, ezeknek a könnyelmű teremtéseknek... Az ura a börtönben, és ő fiatalemberekkel csatangol az éjszakában...

És ő?...

Ő is azt tette. Ő is most kerül haza az utcáról... És a csapszékből, mert a fényes és túl rafinált szerkezetű büfé nem más, mint a faluvégi csárda, ahol a parasztok összeverekednek, hogy megmutassák, ki a legény...

De ki ez az ember?...

Most figyelmes lett valamire, amit már régen érzett magában, de a nagyobb lelki izgalmak miatt nem is vett figyelembe. A jobb melle égett, és különösen bizsergett.

Lángvörös lett. Minden eszébe jutott... A férfi az izgalomban, a verekedéskor megérintette.

Jó ideig gondolkozni sem tudott, ahogy felbillent az emlék. Akkor hatalmas izgalom tört ki a testében. Egy férfi megfogta a mellét. Ez rettenetes. Hogy lehet az, hogy ő ezt ennyi ideig el tudta felejteni. Hogy hogy nem vett érte elégtételt... Mi volt az, ami nagyobb dolog volt ennél előtte. Ez nem történt meg vele... lánykora óta...

Már azt hitte, nem is fog bekövetkezni többet... A hivatalban a vörös Annie-t folyton kerülgetik a férfiak, ő maga nemegyszer kapta rajta őket, s megvetően ment el mellettük, mintha mit se látott volna. Büszke volt, hogy nő létére úgy el tudja magát tartani, mint egy férfi... Ugyanabban a lakásban, ahol az urával lakott s ugyanúgy, vagy sokkal jobban, mert senki sem zavarja az életét... Ah, semmi szüksége férfira... Meghalt volna, ha valaki ilyen szándékkal közeledik feléje.

De most... ég és bizserég, és ez a bizsergő égés, hiába tiltakozik ellene minden öntudata, áterjed az egész testére, mintha bacilusokat ültetett volna keblébe az a férfikéz. Irtózat és remegés tör ki benne, s boldog volt, hogy itt üt ki rajta rideg lakásán... ahol védve van... mindenesetre, ahol senki sem látja... ebben az éjféli órában... a szégyenét...

Nem mondhatja: nem volt szándékos... háttal volt neki, s csak azért érintette meg, mert véletlenül abban a pillanatban ő már állott felfelé... s a férfi azért nyújtotta vissza a kezét, hogy őt védje s megnyugtassa... s mégis hogy történt, hogy nem kapta el a kezét? ha tisztességes ember?... mintha tüzet érintett volna...

S szép fiú a gazember... mert valóban szép... a szája... a szája vonalában valami gyermekes van... a szeme lángol, ahogy mondani szokták: lángol... Csak a homloka kemény, s az arcéle olyan, mint egy római gladiátoré... S milyen bátor... egy pillanatra sem látszott rajta, hogy fél... Mikor a legnagyobb veszedelem volt, oly nyugodtan állott fel, hogy megnyugtassa az embereket... éppen azt a kövért is, aki tolvajt kiáltott, mikor eljöttek... Nem olyan hitvány gyáva kutya, mint az a másik, aki meglógott... Feri... Fess Feri... a fene egye meg, igazán fess... Feri, Feri, Feri... ferí, ferí, ferí... ferí, ferí...

Egészen kimerült, végre fel kellett kelnie, hogy átmenjen a másik szobába, s lefeküdjön... Reggel korán kell kelni, nincs ideje ostoba ábrándozásokra...

Mikor benyitott a másik, kisebb szobába, a kislánya ott feküdt a külső világosságban egészen kitakarva a nagy melegben. A lány mellette ült egy széken, és felöltözve aludt. Megijedt, hogy nem vett-e észre valamit?... nem, alig lehetett felrázni, hogy menjen aludni a helyére.

Akkor ült ő le a gyermek mellé, betakargatta s nézte soká: szegény gyerek: nő... már ez is nő... Hát te kicsi... Mi a sorsod...

Lefeküdt. Félt az ágytól... Ettől a kedves jó ágytól, nehéz életének vigasztalójától, a megnyugtató, vigasztaló erőt adó, puha, enyhe ágytól... Most mintha tűz égett volna alatta, felette, körülötte, pokolbeli tüzek főzték a vérért...

Már majdnem elaludt, mikor csengettek az előszobaajtón.

Rémülettel figyelt. Ez még sohasem történt. Éjjel becsengetnek? Ki?

Hozzá csengetnek be?...

Lehetetlen... Talán csak álmodik...

De hangokat hallott... A házmester hangját...

Várt. Megfagyva és rémületben.

A lány bekopogtatott:

- Mi az?

- Naccsága, kérem, a házfelügyelő úr levelet hozott.

Várt. Aztán:

- Hozd be.

A lány bejött, s álmoságtól felriadva mondta:

- Azt mondja, hogy a nagysága elvesztett valamit, és az a fiatalúr elhozta, hogy rögtön, most éccaka adjam be...

Ő elvesztett valamit?...

- Tedd le a kis asztalra.

- A házfelügyelő úr vár.

Erre meggyújtotta a kis éjjeli villanylámpát. Sárga fény ütött ki.

A lány a kezébe adott egy borítékot. Felszakította.

Ahogy meglátta azt a valamit, azt hitte megőrül, azt hitte, meghal, azt hitte: vége.

A hivatalos Wertheim-szekrény kulcsai voltak a kis szarvasbőrtokban. Csak nézte dermedten és megsemmisülten... Hogy veszthette el?

Cédula volt a borítékban:

Máskor ne ijedjen meg, kérem, semmitől... Mikor a retiküljét leejtette, minden kiszóródott, s ez becsúszott a pult alá. Szerencsére visszamentem és ideadták, azt hitték az enyém. Ff.

- Igen - mondta halottra válva, papírt és ceruzát keresett, s azt írta rá *Köszönöm... Dr. Reőthné* -, mondd meg, hogy minden rendben van.

A lány elment. Ő még hallotta a házmester szíveskedő dörmögő hangját, s az ajtócsukást. Jó borraivalót kaphatott... A cselédszoba is becsukódott. Csönd lett.

Akkor nézte a kulcsokat. Az életét jelentették ezek a kulcsok. Ötvenezer pengő volt a kasszában, amit tegnap, szombaton, be kellett volna fizetni, de a főnök haszontalansága miatt lekésték a Nemzeti Bank záróját... A kulcsokat magához vette, mert nem merte a hivatalban hagyni...

Hogy lehet az, hogy neki egész este eszébe sem jutott, hogy ezek a kulcsok nála vannak?...

És még azt sem vette észre, mikor leejtette a retikült, és „minden kiszóródott”... Ki volt, aki felszedte?...

Hirtelen visszaemlékezett, hogy Fess úr a kezébe adta a retikült... Akkor is úgy vette át, mintha jelentéktelen semmiség volna az egész táska ahhoz képest, amit átélt...

Végre fellelegzett... Hát persze... ez az élet volt és a halál... Ha elvész?!... Isten őrizz!...

Most aztán nem tudott többet aludni. Ha elszunnyadt, szörnyű álmai voltak, gyilkosság és rablás, és mindig a Fess... úr... mentette ki, és a karját úgy szorította... és a melle égett...

MÁSODIK RÉSZ

1

Ott állott a rekeszében. Üvegfalak között. Nagy metszett üvegtáblákon át mindenki láthatta őt, s ő mindent látott. Ez ő. Ez az ő élete. Soha öt év óta lelkében nem volt egy pont, amit le akart volna takarni bárki elől. Ha nem tárta ki magát, csak azért nem, mert a hivatala: üvegfalak átlátszó csillogásában őrizni a pénzt, a rendet, az elszámolások pontosságát: óvatosságra nevelte.

Ő volt az üvegkalicka komoly szőke madara, a megközelíthetetlen, az elérhetetlen: a Pénztárosnő.

A ház eredetileg főúri palota volt. Nagy és hatalmas család palotája. Ez az óriási terem az első emeleten, ez volt a díszterem, ahol roppant bálakat rendeztek. Ritkán, egyszer-kétszer egy évben, de a régi grófok megengedhették maguknak, hogy ennyi aranyat és tömör cirádákat fontak saját fejük felé. A régi grófoknak óriási uradalmaik voltak. Tömérdék paraszt dolgozott a szántóföldeken, hajtották a nehéz szarvú ökröket a fekete barázdák az ekék előtt, s dolgoztak fényesre kopott fejszékkel az erdőkön és bányamécs égett szakadatlan a föld alatt a szénbányáikban, az ősvilág megfeketedett sziklái közt, az övék volt az élő és a gyémánttá érett növényzet a föld felett és a föld alatt, s nekik virítottak az erdei kis piros virágok, ha nem is ismerték őket személyesen. Most a régi grófoknak semmije sem volt. Birodalmukat új tulajdonosok bírták. Mindenfelé voltak nagy várkastélyaik, azokban most idegen államok vezéreibei pihenték ki magukat; ők pedig optánsálmokkal ábrándoztak az alföldi sógorok kastélyainak teraszán.

A család központi palotája fel volt parcellázva. Az egységes szerkezetű épületet, mely egyetlen család múlhatatlan kényelmét szolgálta, kis családok lepték el, s egyre jobban osztódott a palota, mint a parasztok kezén az Isten földje. Már az ötszobás lakásokat itt is átalakították, mint a Csikágóban egyszoba-fürdőszoba-teljeskomfortos kislakásokra, finom urak számára, akik szívesen jöttek a palotába szerénykedni, mert ízlésüknek nagyon megfelelt a régi fényűzés hajjainak tört villogása.

A díszteremben a jobb sarokban állott a pénztárfülke. A teremben magában pedig ötven-hatvan asztal. Minden asztal mellett egy nő vagy egy férfi. Osztályok voltak és osztályvezetők. A Flóra nagyüzem volt. Külön osztálya a vágott virágnak, külön a díszítő virágoknak, külön az évelőknek, külön a gyümölcscsüteményeknek, s még számos külön osztály: de valamennyi beletorkollt az üvegpáncélú pénztárfülkébe, s ott is a roppant nagy Arnheim páncélszekrénybe, amely az összes osztály s minden emberi iparkodás eredményét őrizte: a PÉNZ-t.

Emma még soha olyan boldog életében nem volt, mint most, hogy nincs semmi baj.

Az üres szarvasbörtök ott volt a kézifiókjában. A kulcsok beleillesztve a helyükbe. Minden rendben. Pláne, váratlan rovincsolás volt.

Egész délelőtt rovincsolás folyt.

Mintha a felsőbb hatalmak megérezték volna, hogy vész fenyegette a páncélokot. Lehet, hogy ezek az acéltömegek borzongtak meg az éjjel: micsoda baj fenyegette őket: hogy elvesztek a kulcsok.

De megvannak. Egész teste kéjesen bizsergett: minden rendben van.

Mikor Vida, a vezérigazgató helyettese végzett a rovincsolással, elébe rakta a „belégeket”

- Tessék Vida úr, tételenként átvizsgálni.

Vida azt felelte:

- Csak stichpróbát, nagyságos asszony.

Ő túltengő boldogságában, hogy a kulcsok megvannak:

- Ragaszkodom hozzá, hogy tételenként méltóztassék átvenni.

Vida nevetett:

- Ha nekem annyi időm volna.

Ennél fényesebb elégtételt nem kaphatott. Pláne még azt is hozzátette Vida:

- Kegyed mindent átnézett?

- Én kezeltem el.

- Tehát?

S ezzel kibontott találomra egy köteget. Azt átolvasták tételenként.

- Köszönöm - mondta Vida.

És a szemével meg is simogatta őt. Ebben a simogatásban nem volt semmi egyéb, csak az, mikor verseny után a gazdahelyettes megsimogatja a nyertes ló nyakát, és egész testét, a tomporáig s a lábakon végig, a csüdöket és a patákat. Vida büszke volt, hogy a Flórának ilyen főpénztárosnője van.

- Ne felejtsek el, nagyságos asszony, hogy három év előtt én voltam az, aki proponáltam, hogy ezt a pozíciót a nagyságos asszonnyal kell betölteni. Büszke vagyok, hogy három év alatt a legcsekélyebb, de a legparányibb kifogásra sem volt alkalom.

Keble dagadt, s azt válaszolta:

- Nagyon köszönöm Vida úr, de hisz ez csak természetes.

Vida úr szakszerűen mosolygott, s továbbment az egyes osztályokon folytatni a megkezdett revíziót.

Hát érdemes volna ezt a biztosságot és ezt a nyugalmat kockáztatni? Nincs kifizetve az ő hallatlan munkája és precíziós pontossága. Pedig azt csak ő tudja, s még talán ő sem tudja teljesen, mit jelent idegerőben ez a tökéletes rendtartás.

Dél közeledett. A szolga a nagy irattáskával megjött, és többek között hozta a Nemzeti Bank elismervényét a befizetett ötvenezerről. Ezt a lapot külön megmelengette pillantásával. Mosoly volt a szája körül és szíve belsejében: a kulcsok.

Most mi lenne itt, ha a titokzatos Fess Feri... vissza nem ment volna a büfébe... s át nem adják neki az elvesztett kulcsokat... és ő azonnal, de azonnal fel nem küldi a lakására... Ha reggel arra ébred, hogy nincsenek a kulcsok?... Úristen, az a rémület; talán nem is bírta volna ki, hanem felrohant volna a harmadik emeletre, és leveti magát... Mást alig tehetett volna...

Vagy nem?... Az a kérdés, mi lett volna a következménye? Próbálta elképzelni: persze, először is berohant volna. Ha a páncélszekrénynek semmi baja... akkor csak egy kínos, roppant kínos jelentés: hogy a kulcsok elvesztek... Ilyen esetben van valami eljárás... A szekrény kinyitása... Vajon van-e másodpéldány a kulcsokból valahol?...

De mi lett volna, ha feltörve kapja a kasszát és kiürítve?

Hideg verejték ütött ki a homlokán, s oly gyenge lett a gondolatra, hogy le kellett ülnie.

Az óra tizenkettőt ütött. Milyen szép hangja van ennek az órának. Még sohase örült neki úgy, mint most. Tündéri muzsika. Ezt az órát a grófkisasszonyok szobájából hozták át. Csodálatos szép gyöngyházkeretű óra volt, finom svájci óra. Három év alatt egy másodpercet nem sietett és nem késett. Ő maga kezelte, és az óra is hálás volt neki, mint minden, ami körülötte volt. A tárgyak, a bútorok minden oly bizalommal és hálával vette őt körül: az élettelen tárgyak nem élettelenek, lelkük van, és most mindannyian osztoztak az ő boldogságában.

Az este összesen tíz fillért költött: egy sonkászsemlyéért adta ki, s meg sem ette... Ennyit megért a tegnapi éjszaka. Tíz fillért rá lehet szánni egy ilyen különös éjszakára és egy ilyen súlyos leckére... Nem, a kulcsokat soha többet nem veszi magához. Soha többet nem teszi ki magát ilyen iszonyú lelki megpróbáltatásnak... Inkább vesszen el minden: de ő ezt a gyötrelmet soha többet nem vállalja...

Oly kemény lett a lelke. Eddig a Cég érdekéért meg tudott volna halni. Ez elmúlt. Ő is ember. Az ő élete neki többet ér, mint hogy a Cégért még egyszer kieresse magából a lelket...

Éppen ebédelni akart. Már nyúlt a fiókjába, hogy kivegye, amit a lány bepakolt: a tegnapi borjúsült darabot, mikor Vida úr feléje közeledett.

Hamar visszatolta a fiókot, s szolgálatkészen nézett a helyettes főnök elé. A főnököknek szokásuk volt, hogy munkaidő alatt egy privát megjegyzést se tesznek, hogy meg ne állítsák egy pillanatra sem az író- és számológépek lankadatlan munkáját, de a hivatalnokok rövid szabad idejét elveszik mindenféle beszélgetéssel. Ő nem panaszkodhatik, neki nemigen alkalmatlankodik egyik főnök sem, annál előzékenyebben állott fel, s nézett Vida elé.

- Zavarom?

- Óh, kérem, Vida úr.

Szívesebben mondta volna per Vida, de a hivatalbeli életben a felettesnek mindig kijár a hűvös „úr”.

- Nem volt az éjjel a Binderéknél.

Emma zavarba jött egy kicsit.

- Kerestem - folytatta Vida, s cigarettára gyújtott, de őt nem kínálta meg. A tárcája arany volt, és kívül, az első fedelén óriási nemesi címer volt belemetszve.

Emma látta, hogy csak csevegni akar, s a címeren elmosolyodott, de ez nem látszott meg az arcán.

- Kell egy kicsit a pihenésre, a szórakozásra is adni - mondta Vida, és sunyin és alattomosan nézett vissza rá.

Benne fölillant az éjjeli gavallérja, a külvárosi Fess Feri, s nem bírta magában tartani a dicsekedését:

- Én az éjjel nagy mulatságban voltam. Nem is képzelné a Vida úr... Egy büfét nyitottak meg a Csikágóban, ott voltam.

Vida apró fekete szemeit szúrósan szegezte rá:

- Úgy... Jobb mint otthon?

Emma hirtelen nem tudta, hogy a büfé nevét mondja-e, vagy csak tréfál.

Vida most megnézte az asszonyt. Emma kissé belepirult ebbe a kutató pillantásba. Még soha nem nézett így rá. Ez a tatárfejű, csontos arcú elegáns ember, öt év óta egy pillantást sem adott neki, mindig csak az üzleti szemüveggel nézte őt. Már meg is bánta, mért kellett neki kikottyantani azt, hogy a büfében volt?

- Szóval maga az a szőke csoda, akit a gyilkosság alatt a jassz gavallér karjaiba szorítva úgy vitt hátra színes asztalok közé, mint egy jaguár a zsákmányát.

Emma lángvörös lett:

- Honnan veszi ezt? - szólt dadogva.

- Nem olvasta az újságban?

- Nem.

- Mingyárt szolgálak a cikkel. Egy újságíró premierbemutatót csinált a csikágói büfényitásról. Nagyon érdekes. Zsebtolvajok és verekedő sofőrök. Nagyon érdekes. Maga ott jól érzi magát?...

Kicsit várt, és Emma feldúltan mondta:

- Kérem, én csak egy pillanatig voltam ott egy barátnőmmel. A szomszédban van, az egész városrész ott volt, és...

- Nem, nem - mondta Vida kajánkodva -, az a szőke nagyon gyanús nekem, a barátnőjével, a kövérkés kis barnával, akinek egy díjbirkózó udvarol. A büfé jobb sarkában ülnek és aranynyakú sörösüvegek állanak az asztalukon... Áá...

Vida úr meg volt győződve felőle, hogy ez nem Emma volt, de jólesett a májának, hogy támadja. Mintha elégtételt akarna venni magának, hogy öt év alatt egy pillanatra sem érdeklődött a hűvös és előkelő nő iránt.

Emma egészen elvesztette a fejét, hogy ennyire pontosan kapta a leírást, s annál hevesebben tiltakozott:

- Hogy képzeled azt, hogy én ilyen helyen leülök?...

- Én nem képelek semmit - mondta nevetve.

Emma felháborodott:

- Szíves engedelmével, Vida úr, kikérem magamnak, hogy ilyenekbe még tréfából is bele-sodorjon... Én összesen egy tízfilléres szendvicset váltottam, de azt sem fogyasztottam el. Csak éppen leadtam a belépőjegy helyett, és hazamentem...

- Látja, inkább Binderékhez jött volna el - mondta nevetve Vida, s úgy tett, mintha a tiltakozás éppen beismerés lett volna... - Nem magának való hely az... Binderéknél nagyszerűen mulattunk. Felséges büfé volt. Az igen, az büfé volt. Legalább ötvenféle ingyencsés és pezsgő... Sokan voltak, lehetek százan. Volt tudja egy hal-asztal a büfében. Akkora fogas, legalább egy méter hosszú. Mindenki betegre ette magát.

- Sajnálom, hogy nem mentem el. Nem éreztem egész jól magam.

- Azért ment a Jobb mint otthonba.

- No de kérem.

Vida nevetett, és nem forszírozta tovább a dolgot. Tudta, hogy máris az egész személyzet előtt feltűnővé vált a hosszas udvarlása. Ez nem célszerű.

- Én csak tréfálok, kedves Emma - mondta, biccentett, s elment.

Emma rettenetesen leforrázva érezte magát ettől a távozástól is. Őt még soha „kedves Emmának” nem szólította Vida, se senki más. Úgy fél volt dűlva, hogy utána akart kiáltani, s megmondani, hogy ez többet... hogy többet így...

De nem tett semmit, csak állott mozdulatlan, míg ezt is észre nem vette, hogy helytelen így meredten állani... hiszen látják...

Leült tehát és gépiesen kivette a kis csomagot az asztala fiókjából, és most undorral nézett a kevés borjúszeletre, amit még tegnap sütött a lány... Wimmer-kenyér volt mellette. Ez már egy kis luxus, mert a Községi kenyér olcsóbb volna... de ennyit csak megengedhet magának, hogy az ebédjéhez jobb minőségű kenyeret egyék... Oly zavart volt, hogy semmi íze nem volt az ételnek. Mintha gyaluforgácsot rágott volna. Igazán csak azért evett, mert enni kell, hogy az ember dolgozni tudjon.

Aztán eltelt az ebédidő, és újra kezdődött a jó erős munka. Hozták a blokkokat és utalványokat, nyugtákat és elszámolásokat. Belemerült a munkába, és elfeledkezett magáról.

Folyton foglalkoztatva volt este hat óráig. Akkor zárás. A zárataival is elkészült, s végre itt volt az idő, hogy kirepüljön, mint egy madár a kalitkából.

Vince, a főszolga, akinek akkora bajusza van, mintha álszakállt ragasztott volna, egy újságot hozott, és letette:

- Nagysága, a Vida úr küldi.

- Köszönöm.

Megzavarta újra, hogy Vida még mindig emlékszik rá és a dologra. Az újságot begyűrte a retiküljébe, és a páncélszekrény kulcsait a szokott helyre tette. Többet nem viszi magával. Majd holnap proponálni fogja, hogy a kulcsokkal csináljanak rendet.

Szinte futva ment ki a lépcsőházba. Véletlenül körülpillantott: óriási nagy falfestmények voltak kétfelől. A legnagyobb festőkkel csináltattak annak idején freskókat a lépcsőház díszítésére, de a festmények már restaurálásra szorulnának. Ez azonban nemcsak a Céget, hanem az összes lakókat terhelné, hát a házkezelőség elhanyagolja.

Mikor a villanyoson ült, nem bírta tovább, izgatottan elővette az újságot, s kinyitotta. Hamar megtalálta benne a cikket. Nagy világos betűkkel volt ott: „Jobb mint otthon... Büfénnyítás a Csikágóban... A félholtra vert sofőr és más gyönyörök.”

Tágra nyílt szemmel nézte a cikket. Egy lepedőnyi oldal volt teleírva, s ahogy olvassa, olvassa, egyszer csak a verekedéshez ér, s ott oly hajszálpontosan volt leírva az ő társasága, ők négyen, s még az a gyanúsítás is, hogy a „szőke csoda” undorodik a megváltott szendvicstől... Rémitő... Lehetetlen, hogy aki őt ismeri, rá ne ismerjen... Az újságíró nem tudta, kiket ír le, de aki személyes ismerőse, az feltétlenül ráismer...

Nem bírt tovább olvasni. Minden vér a fejébe tódult. Ilyen inzultus.

Át kellett szállania, azt se tudta, mit csináljon.

Egyszer mozdul ki életében a lakás szűk falai közül, és azonnal ilyen iszonyú büntetést kapni érte... De hiszen ártatlan. Ártatlanul hogy lehet ennyire kegyetlen ostromozást kapni...

Mikor leszállott az Aréna úton, és sietve hazafelé ment, olyan borzalom volt neki behaladni a Csikágóba, mintha a pokolba süllyedne bele... Itt mindenki rámutathat ujjal, hogy ő az... ő az a „szőke csoda”... S ő, akinek elve volt, hogy soha nem hazudni, érezte, hogy itt egyebet nem tehet, csak hazudni, hazudni, hazudni. Letagadni isten és ember előtt... Jaj nem is tudja, mit csináljon.

Ahogy a ház kapuján belépett, ott jött szembe vele a házfelügyelő. Nehézkesen, a fején a fekete ellenzős, házmestereknek kedves orosz sapka. Úgy megijedt tőle, hogy már ez is olvasta az újságot... Hamar elsiklott mellette, és felszaladt a lépcsőn, mint egy aranygyík.

Az ajtót kulccsal nyitotta ki, s a kislánya szökött a nyakába:

- Anyuci, anyuci.

Felkapta a gyereket, és összecsókolta az egyetlen kis tiszta gyönyörűséget. Úgy magához szorította, hogy Évike felkiáltott:

- Ne szoríjj, te bűdös.

Megrettent ettől a szótól. A gyereke már jassz gyereknek nő. Micsoda nyelvet tanul. Kikkel érintkezik, míg ő nincs idehaza?

- Szégyelld magad - mondta, és a szemét ellepte a könny. - Hogy mersz ilyen ronda szavakat mondani.

Letette, és berobogott a szobába.

Rettenetes: ezt a boldog és biztos életet tette ő tönkre egy könnyelmű lépéssel.

Leomlott a székbe, és sírva fakadt.

Az asztal meg volt terítve, és a lány már jött is, hogy hozza az ebédet. Ilyenkor szokott bővebben enni, friss ételt.

Hozzá sem tudott nyúlni. A kicsi ott sündörgött körülötte, és simogatta, csókolgatta a mamáját. Kis lelke meg volt rettenve, hogy az anyuka úgy sír.

Lassan megcsillapodott, s lámpát gyújtott. Elővette az újságot, és újra elolvasta előről a cikket.

A cikk jó volt. Most nem látta olyan támadónak. Volt benne egy kis csúfolódás a nép szórakozásán, de hiszen a legnagyobb kormánylap volt, mely a kapitalisták számára készült. Talán nem is olvassák ezek itt a környéken...

Az szörnyű volt, az ismét lelke mélyéig megrázta, mikor a saját arcképét látta benne. Még szerencse, hogy az újságíró nem vitt magával rajzoló, vagy fényképészt. Úgy látszik, véletlenül került ide. Titkos novellista lehetett, aki regény helyett az újságcikk színes soraiban élte ki magát. Szinte megdöbbenő, milyen pontosan tudja szavakkal megfesteni az arcképeket. Az ő ruhája is oly pontosan le volt írva, hogy elhatározta, hogy azonnal szétdarabolja, hogy nyoma se maradjon.

Csengettek.

Tudta, hogy Vilma jön. Az újságot elrejtette, és a hálósobába sietett, ahol letörülte a könnyek nyomát, és púderrel kisimította a könnyfoltokat.

Csakugyan Vilma volt. Hallotta, milyen kitörő boldogsággal barátkozik a kicsivel. Félt, hogy a gyerek elszólja magát, és valami olyat mond, hogy ő sír... Kilépett hát, és mikor Vilmát meglátta... Vilma ruhája is hajszálpontosan le volt írva, a zöld estélyi ruha...

- Képzelve, nagyságos asszony - ujjongott Vilma, és csaknem a nyakába ugrott: - A lakó beköltözött ma délelőtt tíz órakor. Akkora börröndöket hozott, mint egy-egy ház, és tele volt ragasztva mindenféle külföldi hotelek céduláival. És a bért egész hónapra előre kifizette...

- Ez csak természetes - mondta Emma hűvösen.

- Úgy sajnálom, hogy ez a bolond Bábori elcipelt, mikor a legérdekesebb volt. Nagyságos asszony még soká maradt?

- Nem.

- Ez a Bábori, ez egy aranyos fickó. Engem szinte futva cipelt haza és bedobott a kapun, hogy neki dolga van még. Én utána lestem és láttam, hogy taxiba ült és úgy hajtott el a város felé. Nem tudom ki lehet, de ma is mondta, hogy neki korán kell mindig kelni, hát este nem szeret fennmaradni... Nem akartam addig hazajönni, míg a nagyságos asszony ki nem jön, de azt mondta, ne aggódjak, a barátja hazakíséri... még nem is láttam olyat, úgy sietett...

Emma egyre fagyosabb lett a szóáradat alatt:

- Nagyságos asszony - mondta keményen -, én a dolgot lezártam és többet nem kívánok vele foglalkozni.

- De én magának vagyok kimondhatatlan hálás, nagyságos asszony, mert magának köszönhetem, hogy meg van mentve az életem. Én meg vagyok győződve felőle, hogy a lakó nem is maradt volna nálam, ha nagyságos asszony nincs jelen, tehát én ezt az égi szerencsét nagyságos asszonynak köszönhetem.

- Hagyjuk, kérem...

- Pedig igen fontos dolgokat szeretnék mondani - szólt megzavarodva Vilma.

Emma türelmetlenül felállott, s jelezte, hogy távozni kéri.

- Örülök, hogyha nagyságos asszony meg van elégedve, hogy olyan jól kiadta a szobáját... Csütörtökön bemegy az urához?

Ez a célzás a Markóra, nagyon lehűtötte a Vilma lelkeségét is végre. Elvörösödött, hallgatott, akkor:

- Igen... föltétlenül... Nagyon sajnálom, ha kellemetlensége volt azután nagyságos asszonynak...

- Nem volt semmi kellemetlenségem - kiáltotta Emma.

Vilma habozva felállott:

- Bocsánatot kérek, nagyságos asszony... - meghajlott, hogy megy. - Kollár is csak örülhet, hogy sikerült nekem egy kis nyugalomra szert tenni... majd neki is viszek legalább néha egy kis jó falatot... mert a hasát igen szereti szegény...

- Ajánlom magamat.

Vilma szemét elfutotta a könny, de Emmát még ez sem hatotta meg, erre oly zavarba jött, hogy azt mondta:

- Kezét csókolom - s megfordult maga körül, és indult, hogy elmegy.

Emma habozott, hogy kikísérje-e? de annyira nevetlen mégsem tudott lenni, hogy ki se menjen utána.

Vilma oly sietve ment el, mintha kergetnék, és ő úgy csukta be utána az ajtót, mintha soha többet ki nem akarná nyitni senki előtt a világon.

Visszatért a szobába s leült.

- Én is itt vagyok - mondta neki Évike, mire felkapta az ölébe, és forrón csókolgatta a gyermeket.

- Igen, fiam, te itt vagy és a jóisten. Ti ketten itt vagytok még nekem.

A kicsi csodálkozva körülpislantott a szobában:

- Hol a jóisten?

- A szívemben és a te szívedben... Mindenkinek a szívében, édes kis gyémántom - kiáltotta Emma, és a gyermek fejét odaszorította a mellére.

A gyerek kicsit hallgatózott:

- Hallom.

- Mit, fiam?

- Ketyeg. A jóisten ketyeg a szívedben?

Erre nem tudott mit mondani, csak még jobban magához ölelte a kicsit. Aztán zsiszsegni kezdett neki:

- Igen fiam, a jóisten beszélget a szívünkben... és akinek a szívében van a jóisten, az boldog és az meg van mentve, akárki akármit csinál is ellene... ha az egész világ összefog is az ember ellen, ott van a jóisten az ő szívében, és akkor nem lehet semmi baja... a szívben mindig ott kell a jóistennek lenni... aki nem tesz hibát, annak a szíve tiszta és szépen ketyeg... neked is van szíved... hallgasd csak...

Rátette a gyermek ujjacskáit a szívére s tanította, hogy kell megfigyelni a szívecske dobogását.

- Látod, a te szíved is dobog... abban is ott a jóisten.

- Mindenkinek van szíve?

- Mindenkinek, aki csak él.

- A házmesternek is?

- Annak is - és erről eszébe jutott, hogy a házmester szívében az van most, hogy ő az este nem fizette meg a kapupénzt.

- A vicinek is?

- Annak is.

- A szenes Janinak is?

- Annak is.

- A Bobinak is?

Ez a szomszéd kiskutyája volt.

- A kiskutyának is, a kismadárnak is, mindennek és mindenkinek fiacskám, aki csak a világon jár.

- És mindben benne van a jóisten?

- Mindben, mindenkiében, de ma legjobban az én szívemben van benne.

- Az enyémben nem?

- A tiedben mindig benne van, kicsi fiam.

Összeecsókolta, és csengetett a lánynak.

- Julis fiam, leviszed a házmesternek a tegnapi estét kapupénzt.

- Igenis, a holnapi mosást ki tetszett már készíteni?

- Még nem, mindjárt.

Kedden mindig kismosás volt, de ő úgy igyekezett elintézni, hogy nagymosásra lehetőleg ritkán kerüljön sor.

Ebben a percben csengettek. Ki lehet az már megint? Idegessé tette, hogy mostanában annyit csengetnek az ajtaján. Máskor hetek múlnak el, hogy senki se nyit rá ajtót, s az a jó.

A lány kiment s azzal jött vissza, hogy a tegnapi asszonyosság van itt.

- Ja, a Bauerné... Jöjjön be... Várj csak.

Előkereste a kis tárcáját, s egy kicsit habozott, tíz fillért adjon-e vagy húszat... Nem volt benne biztos, hogy éjfél előtt jött-e haza... Mégis húszfillérest adott oda.

- Vidd le - mondta, mintha valami nagy kincset juttatna a házmesternek.

Akkor kiment. Nem akarta már a Bauernét behozni a szobába. Már szentély lett a szobája. Csak az előszobában állva akarta megkérdezni, hogy miért jött.

- Ne tessék haragudni - mentegetőzött Bauerné szokott alázatoskodásával, amiben benne van a lealázott tisztviselő erőszakolt szolgálatkészsége, hogy azt sem tudja, hogy lelje kedvét a magasabban állóknak -, csak azért jöttem, hogy alázattal megkérjem a nagyságos asszonyt, tetszett-e valamit tenni a kislányom érdekében?

Emma ijedten gondolt rá, hogy bizony erről teljesen megfeledkezett.

- A kislánya... Igen... Kell neki pár nap, míg valami biztosat tudok mondani... Nem megy olyan könnyen... - leplezte a dolgot.

- Voltam ma a főnöknőmnél - szólt Bauerné, szegények szokásaként bizalmasan, részesévé téve a protektort saját ügyeiknek, úgy referálva, mintha minden lépéséről köteles volna jelentést tenni -, azt mondja, ha a két hetet kiszolgálom, akkor nem vonja le a csésze árát... Mit csináljak, a pénzre szükségem van, és így belementem abba, hogy kéthetes felmondásom legyen, mint egy cselédnek, pedig magántisztviselő vagyok, kérem... De boldoggá tetszett tenni nagyságos asszony, kérem, a kislányomat az este. Nahát a kis Klári, az el volt ragadtatva, hogy vehetett egy szendvicset az új büfében...

Emma hallgatott.

- De azt mondják éjfélkor nagy verekedés volt, és agyonverték egy sofőrt... milyenek ezek a külvárosi csibészek... Nem nekünk való hely... A mi helyünk, nagyságos asszony csak ott van, ahol a poloskák. Elbújni a sötét lyukban, és nem mozdulni ki soha a napvilágra... Nem is tudom én, mire születünk, mi nők... Az embernek semmi se jut ki ebben az életben, csak fiatalkorában az a kis bolondság... aztán jön a szakadatlan vergődés és nyomor... Azt mondják, hogy a nőket felszabadították, mert ma már a nőnek is lehet kenyeret keresni... Az igaz, azelőtt egy nőnek teljesen éhen kellett halni, ha véletlenül nem volt egy férfi, aki szerelmes volt bele. Mert az úgy van, hogy a szerelemért a férfi mindent odaad, de anélkül még hidegvíz sem ad a nőnek... Na most itt van a kenyérkereset kora: hát kérem most is csak úgy van... Ha a főnöknek tetszik egy

alkalmazott, akkor azt ki kell szolgálni, mert ha nem, repül... Ha meg nő a főnök, még sokkal rosszabb, mert a nő még szerelmet sem tud érezni az alkalmazott nő iránt, tehát olyan kegyetlen hozzá, mint a kutya... Nincs itt semmi, nekünk magános nőknek, csak a szakadatlan rettegés a kenyérért... Mit tegyek?... Nem ehetem meg a falat és a követ... Mégis, magántisztviselő vagyok, nem tudom magam rászánni, hogy elmenjek könyörögni hatósági utalványért, hogy rohamlevest kapjak... meg nem is adnának... az kell a munkásoknak... Én nem vagyok munkás: magántisztviselő vagyok, úriasszony vagyok... Kérem, ma is láttam az uramat autóban... Én gyalog járok az Akadémia utcába, az meg, mit tudom én egyik kávéházból a másikba autón megy. Szerettem volna odavetni magam a kocsi elé, hogy gázoljon el... de avval mit segítek?... a kislányom csak itt marad és folytatja az én sorsomat... Tetszik látni... ez az ember is... leszakított, mint egy rózsát, és mikor hervadni kezdtem, elhajított az úttestre a gomblyukból, mit törődik vele, ha elgázol is a kocsi, amin ő fut...

- Ne féljen, kedves Bauerné, holnap elintézem a dolgot. Már, meglátom, hogy mit lehet tenni.

Bauerné pár pillanatot várt, akkor meghajtotta a fejét:

- Kezit csókolom, nagyon hálás vagyok a nagyságos asszony jóságáért.

Ezzel elment.

Emma becsukta az ajtót. Valamit gondolt, hogy utána kellene szólani, és odaadni neki a vacsoráját, amit úgysem evett meg. A kislánya számára. De aztán eltelt az idő, az asszony elhaladt, az ajtó zárva volt, és a vacsorának nem árt, ha megmarad. Neki éppen olyan sorsa van, mint ennek: minden fillérrel takarékoskodni kell. Nem is biztos, hogy elfogadná... bár nem sértene meg őt avval, hogy visszautasítsa... Bizony ez borzasztó, egy magántisztviselő nő élete... Hát az övé nem az?...

Hozzáfogott a szennyest kiszámolni, és listát írt róla, hogy ing, zsebkendő, törülköző...

Még javában benne volt, mikor újra szólt a csengő.

- A fene egye meg - mondta -, de rákaptak erre a csengőre.

A lány azzal jött be, hogy postás volt és expresszlevelet hozott.

Expresszlevelet? Neki?... Kitől?

Nézte a levelet. Csak egy kaposvári levelezőlap volt, és a címen kívül semmi írást nem látott rajta. Hosszabb vizsgálás után vette észre, hogy a kép jobb sarkában két betűcske van írva:

Ff.

Elpirosodott, aztán eldobta a lapot.

Még csak ez hiányzik, hogy Fess Feri levelezzen neki.

Úgy dobta el, mintha kígyó lappangana a bokorban.

Azért nem tagadhatta le maga előtt, hogy mosolyog. Zárt ajakkal és csukott szemmel, de mosolyog. Elhúzza a fél ajkát megvetően, de azért csak mosolygás ez.

Mit akar, hiszen végeztek egymással. Mikor a kapuban elváltak, vissza se nézett rá, tudhatta, hogy soha többet az életben nem lesz alkalma rá, hogy csak a köszönését is fogadja...

Ja igaz, a kulcsokat visszaküldte... No de hát ez semmi. Ez csak természetes dolog, ezért csak nem lett adósává?... Ha valaki olyan becsületes... hogy még akkor éjjel visszament a Jobb mint otthonba tovább lumpolni... s miután megivott még egy üveg sört... a fene egye meg, mit szeretnek a férfiak azon a sörön... Az volt a becsületes, aki odaadta neki a kulcsokat... ő már

csak éppen továbbította... S ami azt illeti, meglehetősen sokára... Mert ő emlékszik, hogy legalább két órát ébren töltött... akkor jött meg a kulcs... Akkor a házmesternek is adósa, mert az hozta fel... Ez eszébe sem jutott az imént, mikor leküldte neki a húsz fillért... Ha eszébe jut, legalább ötven fillért küld neki... De hiszen minek, kapott az borravalót a Fess Feritől... Legalább egy pengőt... Másképp nem várt volna olyan sokáig a válaszra...

A kicsi elaludt a díványon. Szegényke. De hűtlen anyád van, egész el tudott feledkezni rólad édes kicsikém... Lefektette az ágyacskájába. Közben valami megnyugvást és olyan furcsa érzést sejtett meg magában, amire nem is gondolt volna: büszkeség?

Kihúzta magát, és olyan független és önérzetes mosollyal nézett körül... ez az, amit férfiasnak mondanak?... Jóízűen mosolygott és dúdolni kezdett valami régi operettből...

Hát mégis utána jön a kicsike?...

Hunyorított és kicsit torzképet vágott. Nagyon jó.

Hát mégiscsak nő?... És Kaposvárig nyúlnak a szálak?...

Persze: hát nem ingyen küldte fel a kulcsokat!... Azonban csalódás kedvesem, óriási csalódás... Itt mindennek vége... Kis tévedés Fess Feri... Óriási tévedés, mert mert mert...

Mit is kotyogott ez az úton?... hogy a Sors akar *velünk* valamit?...

A Sors?... miféle Sors?... Mi az, hogy Sors... Azelőtt úgy mondták, hogy a jóisten... ma Sors?...

A jobb melle azonban zsibongani kezdett.

2

Kollár nyugodtan és vígan dolgozott a kis irodában. Ez egy sötét és szűk hely volt, napvilágot sohasem kapott, csak a napfény reflexe gyűlt be, de annyi nem, hogy a villanyvilágítást feleslegessé tette volna.

No hisz, az mindegy, az ember nem azért jön a fogdába, hogy úri kényelemben legyen része. Már harmadik hónapja volt itt, hát teljesen beleszokott. Már nem érezte, hogy nedves és fülledt a levegő, hogy vasrostélyok vannak az ablakon, s azonkívül még drótrács is. A villany szépen világított, és ő meglelégedetten dolgozott.

Volt egy találmánya, amit az ügyész úr is elfogadott: új nyilvántartó könyveket szerkesztett. A régiak igen nehézkesek voltak és komplikált volt a különböző tételek összehasonlítása. Ő új csoportosításokat csinált, utaló számokat, segédrovatokat és engedélyt kapott rá, hogy kidolgozza a mintakönyveket.

A könyvkötészetben már meg is csinálták, és a főügyész úr öméltósága is meg volt vele elégedve.

- Honnan hoztak be téged? - kérdezte a keze alatt dolgozó fiatal rabot.

Azért kérdezte, mert ennek a fiúnak esedékes volt az ideje, hogy valami változás lesz vele, de a fiú nem tudott róla semmit. Már hetek óta itt van mellette, de sohasem engedte magáról beszélni.

A gyerek boldog volt, hogy szólhat.

- Mikor innen kikerültem, Kollár úr, ez a borzasztó, ha az ember az idejét kitölti, és szabadlábra helyezik, mit kezdjen. Ott állottam az utcán, nem volt a zsebemben csak két pengő hetven fillér, ami megmaradt a keresetemből. Most ebből éljek meg, keressek állást, mint rosvott múltú kabáttolvaj... Nyolc hónap után... Mentem az utcán, mentem, és nem mertem elmenni sehova az ismerőseimhez. Míg egy fillérem volt, addig csak lézengtem. Vettem egy-egy negyed kiló kenyeret, azon tengődtem. De a végén elfogyott az utolsó fillérem is. Még akkor sem mentem el senkihez. Hogy álljak az emberek szeme elé? Volt egy nagybátyám, ha meglát, azonnal kiutasít... Jött az este, nem mertem lefeküdni még egy padon sem, mert a rendőr azonnal beviszi az embert.

- Azért vannak kiállítva - mondta Kollár.

- Akkor bevisznek a toluncházba. Kapok hatvan napot munkanélküli veszélyes csavargásért. A ruhámat fertőtlenítik. Több ruhám nem volt, csak az az egy, az se lesz, a fertőtlenítő tönkreteszi. Szóval addig csavarogtam, már az eszem is elvesztettem, hogy véletlenül egy volt egyetemi kollegámmal találkozom.

- Hát te hova lettél? - azt mondja.

- Kórházból jövök.

Mingyárt elmondtam neki egy mesét, fálnak állítottam. Az meg elhívott hozzájuk, és a szülei is megszántak és magukhoz vettek egy pár napra. Ott aludtam ki magam először szabadlábon.

A barátom apja a Svéd-Magyar Banknál dolgozott. Egy este jön haza, mondja, hogy másnap menjek vele. Ha már elég erős vagyok, beléphetek mint ideiglenes, próbaidős díjnok. Aztán megnyílik előttem az út, rendes tisztviselő lehetek.

Képzelteri, milyen boldog voltam.

Ott voltam két hétig.

Egyszer csak jön egy detektív, és bemegy az osztályvezetőhöz. Láttam, mikor bejött, s rögtön megismertem, hogy detektív. Semmi okom nem volt rá, de mégis nagyon megijedtem, még az erő is kifolyt belőlem.

A detektív elmegy. Nagyon boldog voltam, hogy nem is szólt hozzám.

Fél óra múlva hívat az osztályvezető:

- Nézze, kérem - azt mondja -, mit szól ehhez... Itt volt egy államrendőrségi detektív és azt kérdezte, hogy maga hogy viseli magát.

Már tudtam, hogy mindennek vége.

- Mondja Kristó úr...

Kérdeztem tőle, hogy mért érdeklődik... Hát megmondta...

Avval néz rám.

- Fiatalember, maga nem volt őszinte velünk szemben. Nem mondta meg, hogy maga nyolc hónapot ült... Beláthatja, hogy ez súlyos dolog... Legyen nyugodt, én a detektívnek azt mondtam, hogy kifogástalanul viselte magát, jó munkaerő, csöndes és megbízható ember.

A szemem tele lett könnyel.

Nagyon hálás voltam, hogy ilyen jó információt adott rólam. De folytatta:

- Azt azonban be kell látnia, hogy egy banknál rosvott múltú ember nem lehet. Pláne egy idegen érdekeltségű banknál. A svéd gróf, aki vezette az intézetet és nagyszerű ember volt, úgy dolgozott, mint akárki más hivatalnok, szóval egy svéd sohasem értené meg, hogy egy börtönviselt embert hogy lehet megtérni a vállalatnál - ezért nekem azonnali hatállyal felmondtak, kifizették a járandóságomat a felmondási időre és elküldtek.

Olyan lettem, mint aki meghalt, de igyekeztem, hogy semmi feltűnést ne csináljak. Átvettem a pénzt és elmentem. Még volt annyi erőm, hogy hazamentem a lakásra, összeszedtem a holmimat, s azt mondtam, hogy rögtön el kell utaznom, mert vidékre helyeztek.

Erre elköltöztem vidékre: egy másik városrészbe, az utcára.

Megint nem volt semmim. Újra elkezdtem a csavargást. Mentem az utcákon szakadatlan. Néha leültem a villamosmegállónál levő padra. Aztán eladtam a felesleges dolgokat, hogy ne kelljen cipelni... Vagy egy hónapig megéltem abból, amit végkielégítésül kaptam... De hát mit csináljak, kérem, a végén bementem egy kávéházba, leültem, rendeltem egy teát, és lekasztottam a fogasról egy kabátot, s mikor el akartam távozni, a pincér megfogott.

Végre így fedél alá kerültem.

Kollár szórakozottan hallgatta, és nyugodtan vonalazott.

- Ez tényleg nem helyes - mondta -, hogy a rendőrség nyilvántartja a szabadultakat, és elrontja a jövőjüket. Ezen segíteni kellene.

A másik ember, aki az irodában dolgozott, egy rossz fogú, csillogó szemű emberke, meredt szemmel nézett Kollára:

- Elmondjam, hogy én hogy kerültem be másodszor?... Két percc volt az egész... Már öt éve szabadultam, és öt év alatt azt sem tudtam, hogy van rendőrség a világon... De akkor munkanélküli lettem, mert a gyár teljesen leállított, ahol dolgoztam... Már két és fél hónapja nem volt egyáltalán semmi keresetem. Éppen gyalog jöttem be Erzsébetfalváról, és mikor a Veres Pálné utcán megyek, ott áll egy ház előtt egy tricikli, rá volt szerelve egy kosár, tele péksüteménnyel. Nem is tudtam róla, a kezem önkéntelenül belenyúlt és ki akartam venni a tetejéről két sósperecet. Abban a pillanatban megfogtak. Valaki tolvajt kiáltott, még hozzá se nyúlhattam a perecekhez. El kellett volna futni, de olyan gyenge voltam, mint az őszi légy, nem bántam, hogy körülvettek. Az emberek úgy rohantak rám, mintha fel akartam volna gyújtani a parlamentet... Különös, hogy az emberek mennyire szeretik a tolvajt megfogni. Ez valósággal szenvedély, és oly lelkiismeretességgel csinálják... Hát ezért a két perecért vagyok itt...

Kollár nyugodtan nézett rá:

- És még miért?

- Miért? Ezért?

- No megállj csak. A törvény azt mondja, hogy aki testi éhségének csillapítására elvesz ételneműt, de nem nagyobb mennyiséget, mint amennyi erre szükséges, például nem egy vagon lisztet, hanem egy darab kenyeret, vagy aki, például egy anya... ha nem tud a gyermekének ételt főzni, és a szomszédból ellop néhány darab fát, de nem többet, csak amennyit egy ember el bír vinni... az nem bűntényt követ el, csak kihágást. Ennek a büntetése egy naptól maximum hatvan napig terjed... Hát mért kaptál öt esztendő?

- Két sósperecért.

- És még mit vallottál be?

Az ember hallgatott, akkor:

- Tizenhét betörést.

Kollár mosolygott.

- Valamiből élni kellett - szólt a rab.

- De mért vallottad be?

- Nem tudom... Csiklandoztam... Szégyelltem, hogy két perecért büntessenek meg, amit meg se ettem... A fene egye meg a világot... Tudják meg, hogy ki vagyok... Nem vagyok én perectolvaj... Abból nem élhetek...

Kollár lassan fütyörészett:

- Azt az egyet nem értem azért, hogy jöhet be ide valaki még egyszer... Ha valaki ezt a kosztot megkóstolta, mért nem kerüli ki, hogy újra ráfogják... Hát nem elég egyszer?

A második ember felhökkent:

- Egyszerre nem lehet annyit lopni - mondta -, hogy egész életedre elég legyen...

Kollár nevetett.

- Nem bánom én pajtás, csak én egyszer kikerüljek innen. Engem itt többet nem látnak... De ami igaz, igaz, ez mégiscsak gazság, hogy három hónapja itt vagyok, és még mindig nincs kitűzve a tárgyalás...

A kis ember rezignáltan szólt:

- Hát, aki másfél évig van vizsgálati fogságban, és akkor dologházra ítélik, és akkor egy órát se számítanak be neki. A dologházat le kell dolgozni, amennyit kiszabnak.

- Persze - mondta Kollár közömbösen.

Ő maga nem békétlenkedett, csak ha éppen rossz napja volt. Azt az egyet el kell ismerni, hogy aki itt van, az nyugodtan él. Ha a szervezete bírja a kincstári kosztot, akkor oly nyugodtan él, mint a gyermek az édesanyja mellett. Itt nincs gond, nincs munkanélküliség, itt mindenkinek van állása és lakása. Van jó szobája, nem kell búsulni semmin... Csak azon, hogy mi lesz, ha kimegy újra az életbe, és előről kezdeni a nehéz hajsztát a falat után. A rabok mindent tudnak, ami odakint történik... Mindent, ami őket érdeklí... Tudják, hogy a gazdasági helyzet nem javul.

- Nincs újságod? - mondta a fiatal rabnak.

Ez az inge alá nyúlt, és kivett egy egész lapot.

Kollár körülnézett: vakmerőség, hogy ilyen nyugodtan adja elő. De ő sem igen félt. Kinyitotta, s hamar végignézte, mi van benne. Az volt a terve, hogy ő is az inge alá rejtí, de egy cikknek a címén megakadt a szeme: „Jobb mint otthon... Büfényitás a Csikágóban... A félholtra vert sofőr és más gyönyörök.”

Mohón hozzáfogott olvasni. Csikágó. Lázas öröm volt benne, hogy hírt hall a lakása környékéről, s az a sejtelve volt, hogy a feleségéről hall... Különös, nem csalódik... Nagyra nyílt szemmel és dobogó szívvel olvas, olvas, s egyszer csak látja a feleségét... Ez ő, ez ő... Az asszony... ott ül a büfében... társasággal... Szent isten, még a lencse is a bal arcán... „A csinos kis asszonyka zöld selyemruhában, összebújva a díjbirkózóval suttog, suttog, pereg a nyelve”...

Leejtette az újságot, és kidagadt erekkel feszül a halántéka.

Aztán újra olvassa. Végigolvassa... A szomszédasszonyra is ráismer a „szőke csodában”... Hát ezek ilyen jóba kerültek azóta? Stricikkel mennek a büfébe...

A lapot gondosan összehajtja és beteszi az inge alá, mert bármely percben beléphet valaki a fogházigazgató szobájából.

Díjbirkózó... Ki lehet az a díjbirkózó?... Hol szedte fel?... Eladta magát... Ezt csak egy bestia csinálhatja meg... Jó volna most egy cigarettára gyújtani, mert megbolondul... de cigaretta nincs... Dohányozni nem szabad, s ami nagyobb baj, nem lehet...

Remegés futkos a tagjain. Undorodik az asszonytól, de ez csak a fejében van: a testében méreg képződik, és a féltékenység kitör benne.

Mikori lap ez?

Újra előszedi. Nem törődik semmivel, ha belépnek is. Megnézi az újságot: május 15. Kedd... A büfényitás szombaton volt, tehát május 12-én. Újra elolvassa az egész cikket, de különösen a végét, hol az asszonyról van szó, hogy suttog és csicsereg a díjbirkózónak...

- Pszt - hallja, s az újságot hamar bedugja az inge alá.

Abban a pillanatban belép egy foglár. Kedélyes, barátságos képű ember:

- Van itt valami holmija? - mondja a fiatalembernek.

- Minek felügyelő úr? - szól ez megijedve.

- No, csak szedjen össze mindent. Maga átmegy a Pestvidékibe.

- Én?... Mikor?...

- Most. Rögtön. Sietni, sietni.

A fiatalember elsápad, még jobban, mint amilyen. Fehér az egész teste; a napfénytelen világ színe van rajta, de most elkezd kékülni és zöldülni.

- Hogy én átmegyek a Pestvidékibe?... - és csak áll tátott szájjal, s a nyála megindul és elkezd folyni a szája szélén, mint a nyavalyatörősnél.

- Igen, igen, csak szaporán. Mije van itt az irodában?

- Én nem megyek át - ordítja el magát a fiú. És elkezd azonnal tombolni: - Én nem megyek, én nem megyek. Én nem megyek!...

- Ne bolonduljon meg. Itt az írás, azonnal kísérem magát...

- Nem megyek. Itt maradok... Én nem megyek innen...

- Az nem magától függ.

- De igenis az éntőlem függ, megmutatom, hogy én nem megyek.

Megragadja magán a rabruhát, és elkezd tépni.

- Nem megyek át, és nem megyek át, akárki mit csinál is, nem megyek át.

Úgy ordít, ahogy csak bír, mint az állat, ha darabolják az eleven testét.

A foglár hozzányúl, megragadja a karját, hogy vigye.

- Értse meg ember, a parancs, az parancs. Itt van már ki is állítva az írás.

- Nem megyek, itt maradok, engem élve innen el nem visznek.

Elkezd dülakodni a foglárrel, akinek össze kell szedni minden erejét, mert a vékony, hosszú fiú embertelen erőt fejt ki, s ki is búvik a kezei közül, akkor letépi magáról a ruhát, az inget, a nadrágot s ott áll anyaszült meztelen és tombol.

Őrök rohannak be, lefogják, gúzsba kötik és rádobják a ruháját, s ott hagyják a sarokban, míg rendelkezést nem kapnak.

A fogházigazgató lép be. Megdöbbenve nézi a szerencsétlent, aki úgy hever, mint egy rongycsomó, és sír.

- Mi van veled, te esztelen bolond?

- Nagyságos igazgató úr, én nem megyek el innen - és a lába elé csúszik -, én itt jól érzem magam, én itt boldog vagyok, ne tessék engedni, hogy engem innen elvigyenek.

Az igazgató nem tudja, mit kezdjen evvel a tébolyodottal.

- Nagyságos fogházigazgató úr, én olyan jól viseltem magam, énellenem semmi panasz nincs, nem is volt, nem is lesz, ne tessék engedni, hogy innen elvigyenek. Én úgy szeretem a nagyságos igazgató urat, mint az édesapámat... Nekem senkim sincs, az én nagyapámnak még húszezer holdja volt a Bácskában, én Bogdanovics vagyok, én nem akarok elsülyedni nyomorban, igazgató úr, alázattal könyörgök, hagyjon itt engem, és ne dobjon ki a semmibe.

- No látod, te nyomorult - szólt meghatva és tétovázva az igazgató -, nekem az volna a kötelességem, hogy szigorúan megbüntesselek, és fegyelemre tanítsalak. De én nem bántalak. Öltözz fel, majd meglátom, mit lehet veled tenni.

A rab a lába elé csúszott, és a földet csókolta, úgy esedezett.

- Én szeretek itt lenni, én itt boldog vagyok, semmi kívánságom, csak hogy itt maradhassak az igazgató úr, a nagyságos úr keze alatt...

Az igazgató fejét csóválva nézte a nyomorultat. Ez a ragaszkodás megindította. Öreg ember volt, és már nagyon régi idő óta, évtizedek óta itt él, ezek közt a szegények közt, és emberséges és jó volt hozzájuk.

- Vedd fel a ruhádat - mondta szigorú hangon.

De a fogoly érezte már, hogy ez nem ridegség, hogy ez a megváltás. Boldogan zokogott fel:

- Itt maradok, itt maradok - kiáltotta ujjongva, és újabb zokogásban tört ki.

- Majd beszélek az ügyész úrral - mondta az igazgató. - Nekem is ő parancsol...

Ezzel elment, és a fogoly szó nélkül engedte, hogy az örök felöltöztessék. Még mindig egész testében reszketett, de felhúzta a nadrágot hihetetlen vékony lábszáraira s az inget teljesen lefogyott és kiálló bordáira.

Kollár mogorván nézte a fiatal testet, s a díjbirkózóra gondolt, aki a feleségének udvarolt a büfében. Talán vele is hál. Az asszony szereti az erős embereket, neki is mindig azt mondta, azért szereti, hogy olyan erős.

És nem mehet, hogy rajtakapja és agyonverje a díjbirkózójával együtt. Ebből a házból nincs kifelé út, csak a paragrafusok kacskaringóin keresztül. S neki még tárgyalása sem volt, mikor lesz még ítélet az ő ügyében?... De ezt, ezt nem bírja kivárni... Innen kell intézkednie, innen kell cselekednie, hacsak meg nem akar bolondulni, mint ez a fiú...

- Nagyságos asszony, teríthetek?

Nem is felelt, csak bólintott, hogy igen.

Bement a szobába. Még nem volt megterítve. Azt nem engedte meg, hogy terített asztallal várják. Nem találta úrinak. Ha ezt engedné, akkor egész nap terítve hagynák az asztalt, s mi történnék, ha egyszer nem egyedül jönne haza.

Évike a szobában játszott a babáival. Nyakába ugrott, és ő szenvedélyesen csókolta össze, akkor le akarta tenni a gyereket, de az, hogy olyan sokára kapta meg az anyukáját, nem akart elválni tőle.

- Hagyjál fiam, hagyjál kis bogaram, olyan sok gondom van.

- Nincs pénzed?

Emma nevetett. Lehetetlen nem nevetni ennek az édességnek.

- Majd én nagy leszek, akkor hozok neked.

- Honnan, fiam?

- Nekem lesz. Sok.

Míg a fürdőszobában rendbe szedte magát, ezalatt a lány megterített. Ruhát váltott, még inget is: kímélte a kimenőt. Az asztal nagyon csinos volt. Még asztalneművel jól el van látva, de a fehérneműi annál jobban pusztulnak. Hétéves asszony, azóta nem vett semmit.

Leült az asztalfőre. Megtartotta a régi helyét, ahol az ura életében ült. Tőle jobb kézre esett az ablak, balra az ajtó, s háta mögött állott a nagy kredenc. Évike az apja helyén ült. Már ilyen nagy kisasszonynak önállóan kellett bánni a késsel, villával.

A gyerek folyton csacsogott, de nem bírt rá figyelni. A hivatalban szélcsend volt, de vészes csönd. Vida úgy viselte magát, mint egy fenevad. Egyszer sem nézett rá, s mégis azt kellett éreznie, hogy az mind neki szólt, ahogy rendelkezett és az emberekkel érezte hatalmát. De őhozzá tünetően egy fél szót sem irányított, még egy pillantást sem vetett rá. Mintha nem is létezett volna.

S ebben a kizártságban, először érezte meg, hogy milyen nehéz dolog alkalmazottnak lenni. Egy kis függetlenségért áhítozott, egy kis szabadságért, önállóságért. Ez rettenetes, így élni. Mint az igavonó állat, bekötve az istállóba s befogva a munkába... És még azonfelül hálát kell adni az Istennek, hogy van ennivalója.

Egész nap sötét volt és elkeseredett. Folyton szidta magát, hogy nagyon rossz üzletember... Öt év alatt mégis valamit félre kellett volna tennie... De oly gyenge jellem, hogy mindent elkölt, az utolsó fillérig. Hónap végén már csak nélkülözés az élete. Csak éppen annyi energia van benne, hogy adósságot nem csinál... Ha havonta csak húsz pengőt tudna félretenni, tudott volna, akkor öt év alatt ezer pengőt játszva megtakaríthatott volna... És húsz pengőt mindig el tudna spórolni, hiszen akkor is meg tudott élni, mikor húsz pengővel kevesebb volt a fizetése... A fizetésemeléseket nem kellett volna tudomásul vennie, s akkor még sokkal több pénze lehetne. Két-, sőt háromezer pengője is volna...

De milyen nehezen várta azt a csekély emelést, mindig oly sóváran és kiepedve, mint a kiszáradt föld az esőcsöppeket. Mindig megváltás volt, ha valamivel javítottak.

Nagyon gyenge ember vagyok - mondta magában -, és ennek most iszom meg a levét.

Ahogy lassan evett, egyszer csak megjíjdt:

- Julia, Julia... meg vagy te örülve? Ekkora szelet húst kedden este?
- Ráfér a nagyságára egy kis hús.
- Lopom én a pénzt?... Tönkre teszel... Mi az, hogy rám fér?... Kikérem magamnak... Holnap mit akarsz főzni?
- Amit tetszik parancsolni.
- Spenótot tükörtojással. Mi a tojás ára?
- Öt fillér.
- Rettenetes. Már megint öt fillér. Még a múlt héten négy egész hat tized fillér volt. Tízet adtak negyvenhat fillérért.
- Jön az ünnep, nagysága, azt mondják, pünkösdre tíz fillér lesz.

Emma felnyögött.

- Vegyél holnap húszat, de alkudd le a régi árban. Itt van egy pengő. És figyelmeztetlek, hogy húst egész héten nem fogunk enni. Elég lesz az ünnepen. Liszted van?
- Az van. Még több, mint egy kiló.
- Akkor az nem kell.
- Cukor még van elég a hétre, de kávé egy szem sincs, csak az a kis zacc, ami a begrében fel van főzve. Muszáj egy nyolcad kiló kávé tenni.
- Az mennyi?
- Egy hetven.

Kétségbeesve nézett a lányra.

- Borzasztó. Veszél egy doboz pótkávé. Az negyvenhat fillér.
- De a nagysága nem szereti a pótkávé.
- Annak vége legyen, hogy én mit szeretek, mit nem. A babának meg jobb. A szemeskávé izgatja.
- Engem izgat - mondta Évike, és óvatosan kanalazta a csésze kávé, hogy ki ne lötytyintse.

Emma szórakozottan elmosolyodott. Igazán áldás ez a gyermek. Minden szava felüdít. Nem is tudja, hogy lehetne megélni nála nélkül. Honnan venné az erőt ehhez a nehéz létezéshez?

Fél órát eltöltött a lánnyal, míg mindenről leszámoltatta. A mosást is átvette. Nézte a fehérműt. Nem találta elég fehérnek. Nagyon sok a szakadás.

Tenyerébe hajtotta a fejét, s maga elé meredt. Míg az édesanyja élt, addig nem volt semmire gondja. Szegényke mindent megcsinált, megvarrogatott.

Most neki kell erre is gondolni. Hazajön fáradtan, rá volna szorulva egy kis becézésre, és neki kell mindenkit ellátni szeretettel és jószággal. Nem lehet ezt bírni.

- Ne búsulj anyuci, már mondtam, hogy én hozok pénzt.
- De honnan, kis bolond?
- Kimegyek az utcára, és kérek a bácsiktól.

Emma rémülten nézett a gyermekre.

- Hogyhogy?

- Vici Aranka is úgy szok.

- Ki mondta?

- Én tudom.

Emma nem tudta, hogy mit csináljon a gyerekkel. Nem akarta megszidni, mert félt, hogy akkor emlékezetessé teszi benne ezt a dolgot, tehát csak nézett, nézett:

- Adok én neked, ha kérsz! Nekem nagyon sok pénzem van! Nekem nem kell a bácsik pénze. Nekem kétszázharminchét pengőm van. Tudod te, hogy milyen sok az?...

- Juj de sok.

- Csak az a baj, hogy anyuka ezt mind elkölti. Tudod. Anyuka ezután vigyázni fog, hogy ne repüljön ki az ablakon a pénz... Érted te ezt?... Itt kell bent maradni a sok pénznek, nem fenébe, kihajigálni, ahogy ez a buta Julis csinálja.

- Add ide nekem, anyuka, én elteszem jó helyre.

- Jól van, kisfiam.

- És luftbalónt is csak egyet veszek.

- Egyet se, fiam. Ha veszel, akkor már oda kell adni a pénzt.

- De csak egyért. Az nem sok.

- Az nagyon sok, mert a léggolyó hamar elpukkan, és akkor nincsen se pénz, se golyó.

- De anyukám, értsd meg, én csak egyet veszek, kettőt meg nem veszek, kettőé megmarad, az több, mint egy.

Milyen okos ez a kis önző... Az ember a maga javára mindig okos.

Azért ebben most is felüdült, a gyermek visszaadta a kedvét és a lelki örömét. Belekezdett a munkába, s varrogatta a rongyos holmikat.

Fél kilenckor csengettek. Ahogy szokott, megijedt, ki lehet? Ja, a Bauerné?... Elintézte neki a lánya dolgát. A kislányt felveszik virágoslánynak... Húsz pengő fizetéssel.

De nem a Bauerné jött, hanem a postás. Expresszlevelet hozott.

Egész lángvörös lett, alig tudta takarni magát, hogy a lány előtt fel ne tűnjön.

- Tedd csak oda le - s a hangja is zavart és fulladt volt.

Csak sokkal később vette fel a lapot. Elő kellett vennie, mert az arca égett a szégyentől. Szigetvári képeslap volt. A várnak egy részlete. A távolban sík vidék.

Ugyanaz az írás, mint tegnap. Csak most tűnt fel, hogy nyomtatott betűkkel volt címezve.

Álarcot visel - mondta magában.

A kép alatt a jobb sarokban a két betű: Ff.

Soká nézte a képet, és tűnődött. Ki lehet ez az ember? Mit keres Kaposváron, másnap Szigetváron?... Mit kerget, mi kergeti?...

Eldobta a lapot az asztalra. Semmi köze hozzá.

Undok élet - mondta magában. - Lehet nekem valamit kezdeni?... Mit tola-kodik ide valaki?

De ahogy most felújultak benne az emlékek, nem érzett olyan felháborodást, mint eddig. Inkább bánatot és lehangoltságot. Évike felmászott az asztalra nagy ravaszul, mintha semmit se akarna, s elcsente a lapot.

- Tedd le, tedd le - kiáltott rá, s elkapta a gyermek kezéből, mintha megfertőzné az ártatlanságot.

Fogta a gyereket, és vitte lefektetni.

A gyerek elfelejtette a lapot, s az ágyacskájában táncolt.

- Te is táncolj anyuka.

- Nekem nem lehet táncolni. Féllábú koldus nem táncolhat.

- Neked mind a két lábad megvan - mondta Évike, és bebújt a vékony nyári takaró alá.

Egy sincs - szólt ő magában. - Egyetlen lábam sincs. Kezetlen-lábatlan nyomorék vagyok, tízfilléres mulatságot sem engedhetek meg magamnak.

Mikor újra varrásához ült, egyszerre csak megállott a kezében a tű s a cérna. Előrenézett, összehúzott szemmel, mintha valamit igen jól meg akarna nézni, s mereven bámult egy pontra.

Vajon nem azért van benne ez a nagy elégedetlenség, mert tudtán kívül titkos gondolatok gerjedeznek benne.

Óh te számár - mondta magának keserűen -, csak nem bolondulnál meg vénségedre?

S e pillanatban csakugyan öregnek és fáradtnak érezte magát.

Nem is értette, mit akar vele egy fiatalember... aki erejének virágjában van... Egy úrifíú... aki bácskai kastélyból ered...

Lassan, szórakozottan tovább varrogatott, s hirtelen úgy vette észre, hogy a lámpa homályosodik, nem látja a varrást... Ránézett a villanykörtére, s akkor vette észre, hogy a szeme tele van könnyel... azok a könnyek sötétítik el előtte a jövőt...

Nagyot nyújtózott, mintha valami segély után, szalmaszál után kapkodna, s egyet repedt rajta az ing.

Egy kis tükör volt a közelben, az ura íróasztalán, érte nyúlt s megnézte magát. Beteg színűnek és gyötröttnek látta az arcát. Nagyon lenézte magát, s a tükröt eldobta.

Hátradőlt s lehunyta szemmel ült. És azon kapta magát, hogy a jobb melle elkezdett izzadni.

Összehúzta a szemöldökét, összeszorította a fogát és megtiltotta magának, hogy ilyen örültséget érezzen.

De az nem törődött a tilalommal, és ő belekábult.

Éjjel valami sikoltásra ébredt. Éppen azt álmodta, hogy üldözik, s meg akarják ölni, mikor az udvarról asszonyi segélykiáltásokat és férfiuöltést hallott.

Ész nélkül ugrott ki az ágyból, s kifutott az előszobába.

Hogy nem hallott semmit, benyitott a konyhába, s látta, hogy Julis az ajtót kinyitotta kissé, s mezítláb fülel.

Ebben a pillanatban egy teljesen felöltözött asszony suhant bele a nyitott ajtóba, s halkán azt suttogta:

- Engedjenek be, segítsenek.

Julis becsukta mögötte az ajtót, s az idegen nő úgy állott a zárt helyen, mint egy befogott állat a karámban.

Emma egy fél pillanatig habozott, mit tegyen. Nem kellene beengedni. De már győzött magán: kötelessége asszonytársának segítségére lenni.

- Jöjjön be, asszonyom.

A nő besurrant az előszobába, s az ő intésére beljebb ment a szobába. Halotthalvány volt és tántorgott.

- Be, be, gyorsan.

Ő maga is minden ízében reszketett.

Csak azért szidta magát, hogy mért ébredt fel, hiszen az udvartól úgy el van választva, hogy alig hiszi, hogy meghallotta a sikoltásokat. Az álom tette az egészet. Oly elevenen álmodott azzal, hogy őt üldözik, s menekül eszeveszetten...

A nő ahogy a szobába ért, elvesztette az erejét és összeesett.

Ott feküdt a földön az ebédlőszőnyegen félig.

Tanácsstalanul állott felette, most mi lesz. Ha itt meghal.

Még ki se mehet. A szegény asszonyt biztosan keresik, kutatják az udvarban, s ha nem lelik, nem fognak-e razziát tartani utána. Nem tudta, mi az a razzia, csak úgy képzelte hirtelen, hogy a rendőrségnek joga van minden lakást átkutatni hasonló esetben.

- Jaj istenem, istenem - nyögött fel -, jaj istenem, istenem.

Az ő nyöszörgésére azonban az idegen nő feleszmélt, s azt mondta:

- Ne tessék félni. Nem fognak keresni. A mamám majd elintézi.

Akkor aztán heves zokogásba tört ki.

Nagyon soká sírt.

Emma nem tudott mit csinálni. Vízet adott neki a kancsóból, nem mert friss vízéért kimenni, mert úgy képzelte, hogy az ajtón leskelődnek. Nem mert lámpát sem gyújtani, de a szoba elég világos is volt az utcai lámpától.

- Haragszik? - kérdezte az asszonyka, miután megivott egy fél pohár vizet.

- Nem, drága, én sajnálom magát.

Az asszonyka megragadta a kezét, szívéhez szorította. Az úgy verdesett, mint egy kis madár a tenyérben.

- Elrontom az éjszakáját - suttogta. - Nem maradok soká... A mama mondta a múlt héten, hogyha még egyszer ilyen botrányt csinál, fussak ki, és ahol véletlenül ajtót nyitnak, csak menjek be, még a vadak is szívesebbek lesznek hozzám, mint ez a gazember.

Emma leült mellette, és kézbe vette a kezét, és igyekezett erőt ömlesztetni át, ahogy vért adnak a műtőasztalon. Csak szorította a vendége kezét, s az annak csakugyan jót is tett.

- Tudja, hogy hol van? - kérdezte tőle.

A fiatal asszonyka csak megrázta a fejét.

- Csepreghyné vagyok - suttogta aztán.

Emma nagyot bámult. Csepreghyék felette laknak. Előkelő emberek. Az öregasszony méltóságos. Különbözik nem tudott róluk semmi közelebbit, mert nem is akart megismerni senkit a házban. Oly keveset volt itthon, hogy nem akarta azzal tölteni az időt, hogy a házbeliakat megismerje.

- Drágám - mondta csendesén. - Reöth Andorné vagyok.

- Óh... - mondta az asszonyka, és szenvedélyesen vetette a nyakába magát. - Ugye maga ott volt a Jobb mint otthon-büfé megnyitáson?

- Igen - dadogta Emma.

- Akkor magáért kaptam ki...

Emma megdermedt.

Az asszonyka pedig megrémült.

- Ne haragudj, nem kellett volna kimondani, de kijött a számon...

És az Emma nyakába borult, és csókolta, csókolta szenvedélyesen.

- Az uramnak, a gazembernek, az a mániája, hogy én vagyok az a „szőke démon”, akiről az újság írt, hogy a büfé megnyitáson ott szerepelt... Én voltam ott, de én nem láttam semmi verekedést... És a mamával voltam kettesben, s csak néhány percig... Nem tagadhattam le, hogy voltam ott, de a gazember azt hiszi, hogy az a díjbirkózóforma úr, az az úr, aki pár nappal ezelőtt vizitelt. Még a papának volt alantasa, és a mamánál tiszteleti látogatást tett, és csakugyan olyan külseje van, mint egy díjbirkózónak. Az uram a lépcsőházban találkozott vele, mikor elment. Nem ismerik egymást, de azért tudja ki, és azzal gyanúsít, hogy a szeretőm...

Rendkívül gyorsan beszélt, és oly zavarosan, hogy Emma, aki nemigen tudott figyelni a rémület miatt, alig értette, mi az összefüggés a távoli dolgok közt. Őt lesújtotta, neki elég volt, hogy ömiatta verték meg ezt a kicsi asszonyt...

- Mert tudod, szívem - tegezte most már állandóan az asszonyka Emmát -, ez egy gazember, az én uram... Kétéves házasságunk, és május elsején azt mondta, hogy el kell utazni neki Veszprémbe... és én úgy hittem addig neki minden szavát, mint egy ártatlan gyermek, amit ő mondott, az szentírás volt... És hogy ő elutazott Veszprémbe már hétfőn este, énnekem az jutott eszembe, hogy kedden, elsején reggel elszaladok a papához Békéscsabára... Ott a papa, mert neki még hátra van egy éve a hivatalban, és hogy nekünk pénzt tudjon adni, mert az uramnak igen kicsi a fizetése, a mama itt kivette ezt a lakást, és itt van velünk, és a papa minden pénzét ideadja, és én Szolnokon kinézek az állomáson, s kit látok ott: az uram sétál a peronon... Felsikoltok, nagyon megörültem, én számár nem is gondoltam semmit, és mikor le akarok szaladni hozzá, meglátom, hogy jön Balla Inci, csabai lány az is, és az uram belekarol, mintha a felesége volna, s felszállanak a vonatra... Képzelheted, mit éreztem, majd meghaltam a szégyentől... De mikor a vonat megindult, összeszedtem magam, hogy talán véletlenül találkoztak, úgy gondoltam, hogy az uram utánam jött, mert meghallotta, hogy elutaztam a papához... és egészen másfelé van Veszprém... de nem találom, hát minden fülkébe benéztem és sehol sem volt, de le volt zárva és lefüggönyözve egy első osztályú fülke, és mondom a kalauznak, hogy nyissa csak ki. Az meg kinyitotta, belépek, hát az uram éppen ugrik el a Balla Incitől, csókolóztak, azt lehetett látni. Üres volt az összes első osztályú fülke.

Ezt mind egy szuszra repülte végig az asszonyka.

- Hát ebből van minden, és azóta napirenden van köztünk a veszekedés, mert ő kezdte el a dolgot, hogy ő féltékeny énrám, mit keresek én a vonaton, mikor ő nincs otthon. Akkor ott rögtön azzal kezdte, és nem is hagyott szóhoz jutni, csak rám ripakodott, hogy mit keresek én a vonaton, és mikor azt mondtam, hogy ő hogy kerül oda, akkor egy pillanatig se figyelt rám, hanem lehordott mindenféle szidalmakkal, hogy bennem nem lehet bízni, olyan vagyok, mint a többi tisztviselőné, csak az élvezetek után szaladok, és csak rá akarom fogni a magam bűnét... Tudod angyalom, már kétszer megvert, és ma harmadszor amiatt, hogy én vagyok az a szőke démon, a büfében, akit a jasszok ölelgetnek...

Most hirtelen megijedt, mert ezt nem kellett volna így kifejeznie, ha csakugyan a vendéglátó asszony az a szőke démon, még megsértődik...

Emma azonban nem sértődött meg. Úgy fogadta ezt a rettenetes és kísérteties támadást, mintha az teljesen jogosult lett volna.

Már elfogadta, hogy ő valóban egy démon, aki a jasszok közé keveredett, s nem tagadhatta le, el is ismerte az első szóra...

Izzadtságcseppek ütöttek ki a homlokán s az egész testén, és rögtön meg is fagyott rajta a nedvesség.

- Nézd csak, fiacskám - mondta szokatlan nyugalommal -, tisztázzuk a dolgot.

Kicsit hallgatott, akkor:

- Én sem vagyok jassz nő... És engem sem ölelgetett semmiféle csirkefogó... Láttam az újságot, az egy gyalázatos rágalom, és be is fogom pereltetni, ha ennek következményei lesznek... Én ott voltam, az igaz, éppen akkor, mikor a verekedés volt, de egy kifogástalan úriasszony és két kifogástalan úriember társaságában, akiket éppen úgy konsternált a verekedés, mint engem... Ami kommentárt ehhez fűzött a pimasz újságíró, az az ő buta fantáziájának a szüleménye volt.

Meg volt ő maga is lepve, hogy ilyen szabályos és energikus tárgyalásban tudott beszélni a dologról.

- Nem mondtam angyalom, én nem gyanúsítottalak - szólt a kicsi asszonyka, aki mellette egész gyermek volt. A félhomályban is lehetett látni, hogy egy egészen sárgára festett hajú kis szőke teremtes, aki most jobban meg van rémülve attól, hogy Emmát megbántotta, mint az egész családi veszekedéstől.

Hallgattak.

Akkor Emma hidegen azt mondta:

- Mindenesetre kínos, hogy ilyen félreértés komplikálja a dolgot. A férjed nem járt el helyesen, hogyha a mamád megerősítette, hogy ő volt veled, s a verekedést, ami le van írva, nem is láttátok.

- Mi az újságot sem olvastuk. Az a gazember hozta; a zsebéből kivette, és felolvasta nekünk, s ebből lett az egész skandalum.

- Tehát. Neked elégtételt kell szerezned, de nekem is. Sajnos azok az urak, akik velem voltak, e pillanatban nincsenek itthon. Szigetváron vannak, ahova üzleti ügyben kellett elutazniuk.

Nagyot lélegzett, hogy ezt kimondta.

- Meg is mutatom. Ma kaptam az egyik úrtól képeslapot Szigetvárról.

Úgy mozdult, mintha a lámpát meg akarta volna gyújtani.

De azért mégsem gyújtotta meg. Nem akarta magát megvilágítani. Érezte, hogy annyira fel van dűlve, hogy ezt az asszonyka villanyfény mellett félreértené.

- Az istenért ne haragudj, drágaságom - pityergett az idegen nőcske, és ráborult az Emma térdére, és keservesen sírni kezdett.

- Dehogy haragszom, de én özvegy vagyok, és magamnak kell magamat megvédeni.

E pillanatban éles csengetés volt az ajtón.

Emma megdermedt, s a kicsi asszony örülden ugrott fel és rohanni kezdett a szobában. Az ablakok nyitva voltak a hőség miatt, mert ez a május egész szokatlanul olyan forró volt, mint máskor a kánikula. Emma megrémült, hogy kivetí magát az ablakon, s ezért utánarohant, elfogta és betuszkolta a hálósobába. Ő maga pedig felkapta a köpenyét és a papucsát, és harcra készen állott az ajtó elé, ha be mernének törni...

Julis jött:

- Nagysága kérem, nagysága...

Kinyitotta az ajtót s kinézett:

- Mi az?

- Nagysága kérem, a házfelügyelő úr...

- Mit akar?

- Beszélni akar a nagyságával. Azt mondja, nincs semmi baj.

- Egyedül van?

- Igen. Egészen egyedül.

Emma visszanézett a didergő kis madárra s látta, hogy az minden szót hallott.

- Várjon nyugodtan, kedvesem, rögtön megnézem, mi van kint.

Az asszonyka felsikoltott:

- Ne nyissa ki neki az ajtót.

Emma a lányhoz:

- Kinyitottad az ajtót?

- Nem, csak az ablakot.

Emma:

- Maradjon nyugodtan. Nem lesz semmi baj.

A hangjában annyi megnyugtató volt, hogy az asszonyka megszűnt remegni.

Ő pedig kiment.

- Nagyságos asszony, tessék csak beengedni egy kicsit.

Emma kinyitotta az ajtót. A házmesternek joga van bejönni.

- Nagyságos asszony, a Csepregyhyné nagyságos asszony már hazamehet.

A bajuszos házmester hunyorított, s hatalmas fogaival nevetett.

- Mi van?

- Nincs, kezit csókolom, semmi. Egy kis nézeteltérés, kezit csókolom, ahogy az néha elő szokott fordulni a legjobb családokban is, kezit csókolom... - kacsingatott és hunyorgatott - tessék csak hazaküldeni, már elment a nagyságos doktor úr, nem is jön vissza, legalább azt a szót vettem ki, hogy morogta, hogy: „ebbe a házba - azt mondja - csak a hóhért küldöm...” Így mondta, kezit csókolom; hát fel volt egy kicsit bosszankodva... Azért is jöttem fel, hogy a nagyságos asszony ne rontsa az éjszakáját. Aludni kell éjszaka, kezit csókolom, nem ilyen veszedelmes családi üggyel foglalkozni.

De olyan frissen és jókedvűen nevetgélt, és úgy tolta magát beljebb, mintha neki viszont a legnagyobb boldogság lenne ilyen veszedelmes családi ügyekkel foglalkozni.

- Nagyon köszönöm a szívésségét - mondta Emma.

- Ó, kérem, meg vagyok én azért fizetve bőségesen... Nagyon előkelő, finom úr volt a szombat esti uraság, aki a levelet küldte, és arra akarom kérni a nagyságos asszonyt - most magunk közt vagyunk, bizalmasan, kezit csókolom, a feleségem elől elloptam a pénzt, amit a nagyságos vagy méltóságos úr adott, mert tetszik tudni, így kell az embernek gondoskodni magáról. Hogy éjfélig a feleségem nyit ajtót, éjfél után, ha még jön valaki, akkor én... Hát hogy az asszony mit kap, az avval nem számol be nekem, ezért én is óvatos vagyok... de egy pengőt azért bevallottam... ő ennek is örült szegény.

- Hát maga olyan sokat kapott?

A házmester csavargatta a nagy sötét kezeit, gesztikulált vele, s csitította a nagyságos asszonyt, hogy a cseléd valamiképp meg ne hallja.

- Nagyon finom úr, azt mondhatom... Hát csak azért jöttem be, ne tessék haragudni érte.

Elment, Emma becsukta az ajtót, s besietett a vendégéhez. Annak megmondta, hogy a férje elment a házból.

A kicsi asszony azonnal összeszedte magát, és szerény és szíves búcsúzkodás után eltávozott a lakásból.

Emma lesújtva és szerencsétlenül állott meg a lakásában.

Úgy érezte, hogy ki van forgatva a családi szentélyből. Már az ő élete a nyilvánosság elé került, és az ebek rágják szakadatlan.

De ki lehet a férfi, aki annyira bőkezű volt a házmesterhez? S annyira izgató és titokzatos tud lenni az ő számára. Ff... A titokzatos két betű beleégett a lelkébe.

Kábultan és sokáig feküdt, míg az álom jótékonyan be nem lepte agyát és tagjait. Azt álmodta, hogy betört egy idegen helyiségbe, s aranyakat, roppant sok arany ékszert és pénzt szedett ki valami megnyitott páncélszekrényből, de a pénz nem magyar pénz volt, hanem idegen valuta, s ő egy angol úrral volt, s annak a védelmére számított, s hallatlan fogékonysággal beszélt vele angolul, amin már álmában is csodálkozott, mert alig egynéhány angol leckét vett, még fiatalasszony korában, s azóta eszébe sem jutott az angol nyelv... Most üldözni kezdték őket, és ő menekült, mint betörő, és roppant puskalövések hallatszottak utána...

Felébredt. Már világos volt. Ahogy szemét felnyitotta, még hallotta a vekker első kattantását, aztán megindult az óra csörömpölése... Fáradtan s izgatottan nyújtotta ki a karját, hogy elhallgattassa.

A mindennapi zsarnokot. Már mindig magától ébredt fel abban a pillanatban, mikor már meg kellett szólalnia az ébresztőórának. Mire egyet percent volna, már eloltotta, hogy a kicsit fel ne zavarja. Ma ez az egy kattanás lehetett a sortűz, amit az álom fantáziája megindított benne. De hol vette a betörést, hogy ő betörőbandával fosztott ki egy páncélszekrényt...

Megsimította a homlokát, és az álom már el is múlt az emlékéből.

Csak a hivatalban tért magához sűrű kábulatából, ott is csak a reggeli posta után, mikor egy kicsit szűnt a munka.

Úgy nézett körül, fáradtan és kihajszoltan, mintha azt kérdezné a tekintetével, hogy hogy is került ide?

Jaj, a hivatalnok élete. Ha semmi egyéb nem volna, csak az az egy kötelesség, hogy mindennap pontosan ugyanabban az órában és percben meg kell jelenni a hivatalban, és soha semmi késedelem nem lehetséges, és itt kell maradni, míg csak le nem járnak a lassú percek gyors rohanással. Hogy itt kell lennie, mint az Állatkertben a fenevadnak, aki a szabadsághoz szokott és most egy szűk ketrecben topogni és ordítani fájdalmában... De a hivatalnok még csak nem is ordíthat. Körülnézett a nagy termen. Oly szelíden és finoman ülnek és állnak a kollegák és kolleganők, mintha valami nagyúri szalonban volnának, ahol illetlenség egy hangosabb szónak, egy kiszabadult kacagásnak elhangzani... Nem azért vannak itt, hogy nevéssenek, hanem azért, hogy minden percüket a Vállalat javára értékesítsék, s állandóan ott van mindenki felett a fölöttesek és alantasak ellenőrző és bíráló pillantása... Tehát a legmagasabb körök úri tónusa uralkodik az egész teremben és valamennyi hivatalban, a sok ezer teremben a városban és a sok-sok ezernyi ezer hivatalnok felett...

Hogy lehetett ezeket valamennyit ilyen egyformára köszörülni, mert a hivatalnok olyan, mint az egyenlő lapokra csiszolt gyémánt, mindannyiuknak ugyanazt a sugárzást kell magából árasztania.

Mi teszi őket ily hasonlóvá és ilyen temperamentum nélküli, szelíd lényekké? Méhkas ez, ahol van egy bebalzsamozottan élő méhkirályné a középben s körülötte a herék és a dolgozók... De a méheknél a természet végezte el a csírátlantást, s tette ökrökké s munkagépekké az egyedeket: az ember azonban még mindig megtartja saját emberi egyéniségét is, csak valami hatalom, a társaságban uralkodó szellem irtja ki belőle az individuális létet.

Mi az?... Itt mindenki boldog? a boldogtalanságnak ebben a falanszterében?... A boldogság annyi, hogy jelen lehet ebben a finom, kulturált és egyenlő tömegben, mint a szervezet tagja?... Vagy lehet elképzelni valami megváltást?... Mit kellene hozni a hivatalnoki rend Krisztusának, hogy felemelje az emberiség magaslatára magát az egyént?...

Fáradt szemmel nézte ezeket a nőket. Valamennyien sápadtak voltak, de kötelező volt, hogy mindannyian kipirosítsák az arcukat egy kissé, nagyon diszkréten, mintha nem is volnának kifestve: a rikító színektől isten mentsen az arcon is, a ruházatban is. Kötelező uniformizálódás van itt végrehajtva. Az áruházak itt is elvégzik munkájukat. Talán egy fokkal jobb konfekciósboltok, mert a hivatalnokra végtelenül finom méretben van megszabva, hogy hol és hogyan vásárolja öltözetét. Mindenesetre egy fokkal drágábban, mint fizetése megengedné, s ezért a természetes szükségleteken kell megvonni a pluszt...

Ki érheti el itt a boldogságot?... Ott volt a Fanny: ez nyilván boldog. A vezérigazgatónak unokahúga, s így már igen korán bekerült a hivatalába. Itt nagyon későn összeszerelmeskedett egy kollegájával, aki sovány fiatalember volt, de végtelenül intelligens, és egymás mellett volt az asztaluk, csaknem hét éven át, és csak ekkor ütött ki rajtuk a láz. Összeházasodtak a Rónával. Erre a Róna mindjárt kivételes helyzetbe jutott. Kapott harmincezer pengő

hozományt, s azt belefektették egy kis villába a perifériákon, kis kerttel s most végtelen távolságból kell bejárniuk, három vagy négy átszállóval. Az út maga háromnegyed óra, ha semmi zavar nem jön közbe. Most az asztaluk úgy van állítva, háttal kell ülniök egymásnak, csak éppen annyi kedvezményt kaptak, hogy pontosan egymás mögött ülnek, s akármikor megfordulhatnak, vagy ahogy a drága Fanny szokta csinálni, előveszi kis tükrét, és abban nézi a háta mögött ülő urát.

Mennyi kedvesség és édesség van ezekben a hivatali tilalomáthágásokban. De erre is csak a kivételezetteknek van lehetőségük. S ők maguk is. Micsoda élet az, hogy egész napjukat, napjaiknak szakadatlan folyamatát, a végtelen futószalagot, ide kell bekapcsolniuk a hivatal gépezetébe, és itt kell tölteniük a percek, órák és napok örök sorozatát egy életen át, és nem lehet nekik egy hétköznapon sem végigsétálni az Andrássy úton vagy a Váci utcában, ahol a független gazdagok, a hivatalfőnökök, a méhkirályok családtagjai sétálnak, és a legdrágább üzletekben vásárolják össze a legfinomabb és legművészibb dolgokat. Nekik nincsenek családtagjaik, nem engedhetik meg maguknak a gyermek örömét, mert egyrészt nem telik, másrészt nincs idejük rá...

Emmának elfacsarodott a szíve: Évikére gondolt, aki most is egyedül van otthon a Julis nevelése alatt... Vajon ma mit tanul a vici lányától, aki az utcán a bácsiktól pénzt kér...

Könny futotta el a szemét. Nem jó ezen gondolkodni.

Vida úr állott meg előtte.

- Már régen figyelem, Emma. Semmi dolga, kedves?

Emma megdöbbenve pillantott fel. Ez még sohasem volt azelőtt, hogy őt így leemmázza ez az ember, és hogy kedvesnek szólítsa egész fesztelenül.

Csaknem kiszakadt belőle valami tiltakozás, de az állására gondolt, s erőltetett szívélyességre torzította arcát:

- Egy kis szünet állott be, igazgató úr.

- Akkor csukja le a kasszát és jöjjön át hozzám. Be akarom magát vonni a magasabb üzleti tevékenységbe.

Ezzel már hátat is fordított, és ment be a rendkívül finoman politúrozott ajtón a szobájába.

Emma megrémült. Mit akar ez? Mi az a magasabb üzleti tevékenység? Gépiesen s felindultan lezárta a pánccsaszekrényt s a kasszát bement.

Vida az asztala mögött ült, és nagyon bele volt merülve valami iratokba. Néhány másodpercig váratta őt, csak másodpercek lehettek, de neki úgy tűnt fel, mintha órák volnának.

Az arca égett a szégyentől.

- Nézze, kedves - mondta aztán Vida, mintha csak folytatná a magánbeszédét. - Arról van szó, hogy újabb fiókokat fogunk felállítani. Most az a kérdés, hogy mit gondol, a városnak mely pontjai volnának alkalmasak?

Kiterítette Budapest térképét az asztal közepére.

Emmának megrándult a szemöldöke, fogott egy széket, odábbmozdította és Vidával szemben leült.

S nézte a térképet, de nem látott belőle semmit, mert a térképet ő mindig csak úgy nézte, hogy saját maga felé fordította, ahogy az iskolában megszokja az ember, úgyhogy fönt van Észak, és lent van Dél. Most neki fönt volt Dél és lent volt Észak. És így alig ismert rá Budapestre.

Vidán nem látszott, hogy észrevette volna a székdolgot.

Hozzáfogott igen gyorsan és szakszerűen elmondani, amit a kérdésről már ők, bent a vezérigazgatói körökben megállapítottak.

Emma csak hallgatta. Nem volt semmi gondolata, s nem is tudott hozzáfűzni semmi megjegyzést, csak hallgatott.

- A vezér elhatározta, hogy új teherautókat fog építtetni. Jégautókat. Külföldön látott ilyeneket, és nagyon megtetszett neki egyik-másik típus. Drágák lesznek, de ha az üzlet beválik, akkor kitűnő lesz, mert a vidéki szállításokat is a saját autóinkkal végezhetjük.

Elkezdett ábrándozni. Úgy látszott, hogy nem is a Vezér ötlete volt, hanem az övé. Nagyon jól tudta úgy csoportosítani a dolgokat, hogy minden pillanatban kijött az Én.

- No, Emmácska, ez lesz a premier! - kiáltott fel boldogan.

Emma ijedten azt érezte, hogy valami megnyomja a lábát.

Elkapta a cipőjét. Vida lépett rá a lábára az asztal alatt. Az asztala ugyanis olyan volt, hogy a fiókok közt elől nem volt semmi fal építve, szabadon volt. Ha egy kicsit hátradőlt, könnyen elérhette a szemközt ülő cipőjét.

Emma örült, hogy nem pirult el, és még jobban, hogy nem gyúlt indulatba. Vida nevetgélt. Cigarettára gyújtott, s mikor már égett, eszébe jutott és Emmát is megkínálta.

- Nem, köszönöm.

- Nem dohányzik?

- Nagyon ritkán.

- Kizárólag csak a büfékben? - mondta Vida, és erősen belenézett a szemébe.

- Kérem - mondta Emma finoman.

Vida hangosan nevetett.

- Maga kis huncut... Ha eszembe jut, hogy öt évig be tudott csapni...

Emma most már elsápadt.

- No, nézze fiam, nem akarom én magát bántani... Sőt, nagyon boldog vagyok, hogy maga is nő...

Előrehajlott az asztalon, s erősen fixírozta Emmát.

- Sőt bocsánatot kérek, kedves, hogy öt éven át elhanyagoltam... Ez a maga részére a legnagyobb sértés, az én részemről pedig megbocsáthatatlan vakság volt... Drága Emma... én két éjszakát álmatlanul töltöttem... Becsületistenemre... És az a különös, hogy csak most jöttem rá, hogy én öt év óta szerelmes vagyok magába... De a tudat alatt... Nem kellett semmi, csak az, hogy valami felpattantsa a szememről a hályogot, a tűz azonnal kitört...

Emma felállott:

- Azt mondta, hogy magasabb üzleti tevékenységről akar beszélni.

- Hát nem arról van szó?

S Vida nevetve felállott, és óvatosan az ajtó felé oldalgott.

Emma egy pillanattal tovább habozott, hogy elmenjen-e, vagy ne, úgyhogy Vidának sikerült a manőver, és az ajtó és a nő közé játszotta magát. Valamivel magasabb volt Emmánál, és kisportolt, szép barnára sült férfi, már most a tavaszon.

- Mért nem jár a sportklubba?

- Nincs időm.

- Vagy másuvá jár?

- Nem járok sehova.

- Hát ez nem élet... Ez nem maradhat így... Egy ilyen párductestű nőnek lehetetlen, hogy így elhanyagolja magát... Csak egyszer vagyunk fiatalok... Engedje meg, hogy felajánljam szolgálataimat. Akar csütörtökön eljönni velem a lóversenyre?

Emma elámult. Lóverseny?

- Nagyon jól tudja, hogy nekem egyetlen szabad napom sincs. Nélkülözhetetlen vagyok.

- Na istenem, az úgylis bámulatos, hogy maga öt év alatt egy napig sem volt beteg és egyetlen esetben sem kért kimenőt. Ma szerda, holnap lóversenynap. Ebéd után kimegyünk.

- Nem értek a lovakhoz.

- Érték én... Olyan tippeket adok, Emma... A kezében van a szerencséje... Mit gondol, én a fizetésemből élek?... Fenét... A fizetés alig elég a legszükségesebb szükségletekre... Lóverseny, Emmácska: beavatom magát... Még sosem játszott?

- Nem.

- Szűz kéz... Föltétlenül szerencsét hoz... Most már nem engedem meg, hogy nálam nélkül menjen ki... A Királydíjra...

- Nem, köszönöm, Vida úr, nem érdekel.

- Mennyi a fizetése?

- Hol?

- Hol? Hát több helyen van?

- Ja?... Tudja Vida úr, kétszázharminchét pengőt kapok tisztán.

- Kétszázharminchét pengő... Itt a kezem: ha kijön velem holnap a versenyre, ötszáz pengőt garantálok.

Emma undorodva fordult el.

- Köszönöm, nem kell.

- Emma, Emmácska. Ne öljön meg... Három nevet mondok magának: Ibikusz, Báلكirálynő, Musset... Érti: Ibikusz, Báلكirálynő, Musset.

Emma oly rémülten, mintha betörők akarnák bevonni a szövetezetükbe, befogta a füleit, és kétségbeesve tiltakozott.

- Nem, nem. Nem akarom hallani. Nem megyek lóversenyre, és kérem, Vida úr, hagyjon békén...

Vida nevetett is, bosszankodott is.

- Maga bolond - mondta -, elhajítja magától a szerencsét.

- Kérem, hagyjon engemet, én tisztességes, korrekt hivatalnoknő vagyok. Nem akarok egyebet, csak hogy a munkámat nyugodtan végezhessem.

Oly hangosan kiáltotta ezt, ami egészen hallatlan volt a Flóra történelmében. Vida egész komolyan megijedt, hogy elmebaj tör ki rajta.

- Micsoda hang ez? - szólt keményen. - Tartózkodjék.

Otthagyta az ajtót, és visszament az asztalhoz. Égő cigarettáját beletörte a hamutartóba.

- És ne inzultáljon - mondta még.

- Mehetek? - kérdezte Emma.

- Mehet...

Emma megfordult és kisietett.

Még ilyen inzultus nem érte soha életében. Ez volt az, amitől félt, mikor legelőször hivatalba került s ez az, amiről az utolsó évek tapasztalatai alapján már azt hitte, hogy soha nem fogja utolérni.

Most annyira zavart volt, hogy hirtelen nem is tudta, hogy kell felfognia a dolgot.

A kasszánál már sokan várták. Hamar kinyitotta a pánclajtókat, s hozzáfogott elintézni a dolgokat. De már azalatt is, míg a munka tartott, állandóan egy nagyon kényelmetlen érzés volt benne. Azok a hivatalnokok és hivatalnoknők, akik a közelében dolgoztak, folyton odaodabámultak rá, s neki úgy tűnt fel, hogy ezek át akarnak látni a falakon, és tudni akarják, hogy mi volt az, amit még nem tapasztaltak, hogy a főpénztárosnő bent volt Vidánál.

Ettől már magától égett az arca, és remegtek a kezei, míg kipipálta a számokat s kifizette a pénzeket.

Mélyen belehajolt a munkájába, s a legnagyobb igyekezettel azon volt, hogy jól intézzon el mindent. De éppen ez volt a furcsa és szokatlan, mert ő nem szokott úgy odaadóan dolgozni. Ő oly fölényes és biztos volt a dolgában, hogy ujjhegyről dobta a legnehezebb feladatokat is. Bizonyos, hogy az arca is ki van gyúlva. Mit gondolhatnak felőle, éppen a megbomlott állapota miatt, a nők?... Még ebben az évben nem is vett észre semmit Vida körül, de régebben s különösen az első években mindennapi volt, hogy kedvence volt ez vagy az a lány. Volt mindig valaki, akit berendelt magának és diktált neki. S az ilyen lány bizonyos idő múlva kimaradt a hivatalból... Némelyikről aztán azt hallotta rebesgetni, hogy kirúgta Vida... Volt olyan is, akiről azt mondták, lakást vett neki, s előfordult, hogy később is látták itt, vagy ott, vele... Mi az, most ő is erre az útra került?...

Olyan mély sérelem volt a lelkében, hogy egyelőre nem is tudott tájékozódni. Mit kellett volna tennie? Inzultálni? s ezzel örökre elvenni a kedvét hasonló játékoktól?... Mi ez? Merészel neki ajánlatot tenni, hogy menjen vele lóversenyre?...

Lóverseny, azt sem tudta, mi az. Lóverseny, még ez a szó nem is fordult elő az életében.

Dél lett Az óraharang elütötte a tizenkettőt. Mindenki megállott a munkában. Mint a kőműves leteszi a kanalat, ha a delet fűjják, itt is mindenki abbahagyta a munkát lehetőleg, ha fél szó volt hátra, akkor is.

A revizorok még tartották a becsületet, s amibe belefogtak, igyekeztek befejezni, de csak az a hivatalnok dolgozott tovább, aki éppen a kezében volt. Emma is becsukta az ablakot s magában maradt.

Eddig, ha így déli szünetet kezdett, oly magánosan érezte magát a körül ablakos fülkében, mintha az erdőben lenne egyedül. Nem számított neki a többi vadak jelenléte az üvegfal túl.

4

Kollár csütörtökön délelőtt úgy viselte magát a börtönirodában, mint egy fenevad a ketrecben. Sápadt volt, mint minden rab, fehér, mint a kimosott vászon.

Mellette Zabolai dolgozott, a detektív, aki most szintén rabkoszton élt.

- A fiút átvitték?

- Nem.

- Hát hol van?

- Egyelőre bent van a zárkájában. Kapott kétheti sötétet, azután majd beteszik a műhelyekbe, valahová.

Kollár hallgatott.

Megszédült. Rácsapott a tehetetlenség érzése. Hiszen jól járt a fiú. Nem vitték el. De az, hogy az ember itt ennyire tehetetlen, valósággal megvadította.

Érezte, hogy mi ez, hogy a falak áthatolhatatlanok. Fogoly. Még soha nem érezte ennyire eltörve a szárnyait. Annyi ő itt, mint a légy, ha belerepül az üvegbe.

Az éjjel nem aludt. Egész éjszaka vergődött és álmatlanul fetrengett. Vilma él. Kint él és virágzik. Nyitva áll, mint egy virág kehely. Az a bogár száll rá, amelyik akar. És neki ezt tudni kell, s nem tehet ellene semmit.

Minden izma megfeszült, s úgy érezte, hogy szét tudná törni a vastag kőfalakat, a körmével neki a meszelt falnak... Meg is próbálta. Végigsimította az ujjai hegyét a hideg falon. Meg kellett éreznie, hogy a fal, az fal. Csak húzogatta az ujjait rajta, simára csiszolta a bőrét... a körmei alá ment a mész... akkor idegesen ököllel kicsit belevágott.

A detektív nevetett.

- Igen - mondta -, ez csak hús... az egész ember vízből és kocsonyából van főzve... A fal meg fal. Kő és tégl... Az keményebb, mint a vér.

Kollár vérbe forgó szemmel villant rá.

- De van annál keményebb is.

- Mi?

- A kő nem magától mászott ide... azt az emberi akarat hordta fel... Az akarat erősebb mindennél...

- Nincs akarat - mondta a detektív. - Csak marhaság van... Ha akarat volna, akkor én nem lennék itt... Akkor én ott volnék, ma is a testületben... De az ember rosszabb az állatnál... Ebben a falban meg lehet bízni, az emberben nem lehet. Az ember nem tudja, hogy mi lakik benne. A fal tudja. Benne kő van, vagy tégl, az mindig kő és tégl marad... de hogy az emberben mi van, azt a fene se tudja... Csak elmondok magának egy dógot, abból meglátja, hogy az ember semmire se jó... Hallgat?

- Mit csináljak? - morogta Kollár. - Itt vagyok. Hallgatok.

- Huszonnégyben, tél végén, becsenget a főfelügyelő úr. Bemegyek, megállok az ajtóban, feszesen... Azt mondja: „Zabolai, magának útja lesz.” Igenis. Hallgattam. „Most rögtön indul. Így ahogy van. Azonnal.” Igenis...

Hallgatott:

- Lássá, az ember odakint is rabságban van. Mindenkinek megvan a parancsa. Feljebbvalója. Nincs is kőfal, mégis úgy rángatja a parancs az embert. Igaz?...

Beszélni kezdett:

- Abba az időbe az adóhivatalokra jártak. Már vagy tizenhat adóhivatali pénztárt feltörték az Alföldön... Sohase lehetett még nyomot se találni... Mutatja a táviratot a főfelügyelő úr: nézze. Nézem... Nyírbagason az éjjel betörték... Hatvanmillió koronát elvittek.

Ez reggel volt, fél kilenckor. Mondja a főfelügyelő úr, kilenckor megy egy gyors. Indulnom kell. Kérem. Parancs.

Kispesten laktam. Már nem volt idő hazamenni. Írtam egy pár sort a feleségemnek, és megkértem egy kollégámat, hogy ő maga személyesen vigye ki. Fiatal házas voltam, még nem is volt gyerek. Másnap szabadnapos lettem volna, és el voltunk ígérkezve egy fiatal asztalosmesterhez vacsorára. Nem baj: parancs, parancs.

Ketten mentünk egy kollégámmal. Nyíregyházán át kellett szállani, szóval délután négy óra tájban érkeztünk meg.

Megyünk a jegyzőhöz; mondja, hogy már meg is van a tettes. A csendőrök elfogták.

Hát, ha az embernek azt mondják, hogy megvan a tettes, egy detektív mindjárt nevet. Ha az olyan egyszerű volna, hogy még aznap el lehessen fogni. No hol a tettes?... Egy helybeli részeges lakatoslegény, Fetter Jani... Jó... Gratulálok... Mi a nyom?...

A szekrény olyan kis Wertheim-szekrény volt, aminek az alja faláda... Az egészet kivitték a házból a mezőre, ott fejszével, kalapáccsal és harapófogóval, feszítővasakkal szétrombolták, nagyon csúnya munka volt, a szegény szekrényt igen helybenhagyták, de én azt mondtam rá, hogy ezt mégis hozzáértők csinálták...

Az irodában nem találtunk semmi nyomot, de kimentünk a mezőre, a tett színhelyére és én ott leltem egy citromnak a héját. Néztem a citromhéjdarabokat. Karikákra volt vágva, úgy ahogy a teába szokás tenni. Csak a teát termoszból itta hozzá, a citromot héjából harapdálta, úgy ette meg.

Szép szabályosan volt feldarabolva a citrom. Semmi idegesség nem volt.

Mondom: ezt úriember csinálta.

Magamhoz vettem a citromot, amit meg lehetett találni belőle. A két vége megvolt, tehát az egészet megette, de a derekából hiányzott. Azt vagy megette, vagy a zsebébe tette.

Mikor bejövünk a faluba, betérek a kocsmába, s a kocsmárost kérdelem: adjon csak citromot.

Azt mondja, nincs.

- Ugyan ne beszéljen. Mind megette a Fetter Jani?

Hogy az nem evett citromot.

- Nem szokott soha enni?

Nem. Nem is hallották, hogy valaki citromot egyen. Magába.

Mondom a jegyzőnek: a legényt el lehet bocsátani. Nem ő a tettes. A tettesek szervezett társaság. Majd lesz gondunk rá. Nem kerülük el sorsukat.

A hajnali vonattal már vissza is indultunk, s másnap délben jelentkeztünk a főfelügyelő úrnál.

Igazat adott, és én engedélyt kaptam, hogy megkezdjem a szabadnapomat.

Hazamegyek. A feleségem nincs otthon. A ház be van zárva. Kulcs nincs... Kértem a szomszédokat. Senki se látta, mikor ment el hazulról... Nálam szokott kulcs lenni, de mikor elutaztam, betettem a fiókomba, minek vigyem magammal. Most meg úgy siettem haza, hogy elfelejtkeztem róla.

Fene egye meg, mondom, kinyitom én ezt egy szeggel is. Kimegyek a sufniba, kalapálok egy görbe szeget, visszajövök az ajtóra, beleillesztem, hát nem megy be. Belekukucskálok az ajtóba, hát benne van a kulcs.

Szóval, valaki van a lakásban.

Zörgetem az ajtót. Csakugyan. Az asszony kinyitja az ajtót és csodálkozik, hogy én vagyok.

- Nem hallottad, hogy itt járok?

- Nem.

Bemegyek, de az asszony nagyon gyanús volt nekem.

- Mit csináltál?

- Aludtam. Éccaka soká kell fenn lenni, hát most aludtam egy jót - mondja.

Jól van. Nem szólok semmit. Leülök. Enni ad.

Mondom neki: ki cigarettázott itt?

Nevet: ki? hát te, tegnap.

Úgy tettem, mintha elhinném. Persze.

Ide a cigarettahamut nem szokták megenni az emberek Meg a csutkáját, a szopókáját, valami mindig marad belőle... hozzáfogtam nyomozni... De a fene egye meg, detektív felesége ügyel... Nem leltem semmi nyomot.

Mert kérem, egy dolgot tanuljon meg: nincs az a betörés, amit ki ne lehetne nyomozni... Csak kettőt nem lehet:

Ha úriember a tettes, művelt, iskolavégzett ember, azt nem lehet kinyomozni... És az asszonyi csalást még kevésbé lehet felderíteni.

Ezt a kettőt csak egy esetben: kizárólag csak ha tettenérés van.

Azon nem tudnak segíteni, ha rajtakapják őket véletlenül. Volt egy betörőbanda, amelyik már tizennégy kasszafúrást csinált a fővárosban. Már meg voltunk örülve. A miniszternek, ha bejött a hivatalba, az volt az első dolga, hogy telefonált a főkapitánynak, hogy megvannak-e már a gazemberek... Nem tudtunk semmit se csinálni. Volt olyan kassza, ahol kétóránként megnézték, hogy nincs-e valami? s kilesték, és a kétórai szünet elég volt nekik, hogy megcsinálják... Különösen az állami pénztárakra pályáztak, a végén már a rendőrség páncélszekrényét is felvagták...

Hogy fogtuk meg?... Hát úgy, hogy egyszer egy hajnalban egy úriember megy a Király utcán, és dudolászva néz maga elé.

Egyszer csak a szeméhez kap, azt hitte megörült. Egy bezárt üzlet rolója alatt egy darab papír tolódik ki és elkezd mozogni.

Előbb azt hitte, a szeme káprázik. Vár, egy kis idő múlva a papír újra mozog.

Nahát arra nekiindul, s fut, megkeresi a legelső rendőrt, és mondja neki, hogy ebben meg ebben az üzletben valaki van.

A rendőr megy, segítséget hoznak. Körülveszik a boltot. Felcsengeti a házmestert, s csakugyan megcsípték a betörőt az üzletben. A papírt azért dugta ki, hogy figyelmeztesse a kollégáját, aki falazott, hogy már kinyithatja a lakatot.

Hát én is úgy voltam evvel a bestiával: tíz esztendeig csalt, az orromnál fogva vezetett, míg egyszer véletlenül rajtakaptam.

S milyen bután. Kávéházban voltunk, és a szeretőjének a zsebébe egy levelet akart tenni, s az én kabátomba dugta. Benne volt, hogy mit akar, mikorra rendeli magához.

Én véletlenül az öngyújtómat kerestem a kabátomban, és meglelem a levelet... Elolvasom... Én nem vagyok Béla... Hát óvatosan átcsempésztam a levelet a Béla zsebébe... Másnap aztán rajtakaptam őket...

Maga adta a kezembe magát.

Kollár halotthalvány lett.

- Mondja, tíz esztendeig nem tudta rajtakapni?

- Tíz teljes esztendeig.

- Most tanítson meg engemet... Én itt lakat alatt vagyok ugye?... Hát én hogy tudjam rajtakapni a bestiát?

A detektív elgondolkodott:

- Tudja, hogy magának könnyebb, mint egy szabad embernek? Magára nem vigyáz... Magától nem fél... Van itt most egy szabaduló rab... Az majd kinyomoz mindent... Az igazságot aztán majd csak megizeni...

Kollár elmondott mindent, ami benne volt. A detektív nyugodtan hallgatta.

- Nem kell búsulni... Addig jár a kis korsó a kútra, míg el nem törik.

Tizenegy órakor jöttek Kollárért, hogy beszélni hívják.

Kékrúdsági fegyőr állott a háta megé, és bekísérték a beszélőterembe.

Ez egy elég tágas pincehelyiség, amelynek ablakai az imádott és vágyva vágyott utcára nyílnak, fent a plafon alatt. Két öreg asztal van benne s egyik oldalon deszkafülkék, mint a telefon-fülkék, vagy inkább a gyóntatószékek. A súlyos eseteknél, ahol vigyázni kell, hogy a rab kezébe ne csempészhessenek, vagy az a látogató kezébe ne dugjon valamit, ezekbe a fülkébe állítják a beszélőket s csak a falba vágott négyszögletes nyíláson át láthatják egymást.

Kollár nem volt ilyen szigorú helyzetben. Ő szabadon ment a feleségéhez, aki csinosan öltözve és ragyogó arccal várt rá.

- Hoztam neked egy kis ennivalót - mondta szomorúan -, de elvették. Nem szabad behozni.

- Jól nézel ki, talán strandolsz! - szólt Kollár, s szédült.

- Dehogy. Otthon ülök egész nap és kézimunkázok. Abból élek, éjjel dolgozom és korán kelek, így valahogy csak megélek. Még azt is lehetne, ha megengednék, hogy egy hétre kosztot fizessek neked, mert megmagyarázták, hogy ha akarom, a kincstári kosztot át lehetne változtatni magánkosztolásra.

Kollár gondolkodott, hogy elfogadja-e, mert nagyon szennyesenek gondolta a pénz eredetét... De tegnap is rántott leves volt az ebéd és karalábéfőzelék utána. Rettenetesen vágyott már egy jobb falatra...

- Gyere be vasárnap, addig kieszközlöm az engedélyt. Jelentsd be az igazgató úrnak, ha innen még... Jó ember, meg fogja engedni.

Az asszony melegen nézett rá.

- Milyen fehér vagy - mondta.

- Fehér az ártatlanság színe - mondta Kollár. - Te piros vagy.

Vilma nevetett.

- Mit csinál a szomszédasszony? - kérdezte Kollár.

- Melyik?

- Az a szőke...

Majdnem azt mondta, hogy: „az a szőke bestia”.

- Nem érintkezünk. Szombaton a kislánya majdnem leesett az emeletről, én kaptam el, és én mentettem meg. Akkor bejött hozzám megköszönni, de mikor én hétfőn visszaadtam a vizitet, valósággal kidobott.

- Hát nem mentetek el együtt?

- Hova?

- A büfébe.

- Milyen büfébe?

Kollár hallgatott. A szeme elborult. Véres pára szállott rá.

- Ja igen - mondta az asszony -, te már hallottál róla?... Megnyílt az új büfé csakugyan, és voltam is ott egy percre.

- Kivel?

- Vele. A szomszédasszonnyal, azért csodálatos, hogy másnap már úgy bánt velem, mintha nem is ismerne.

Kollár erre még jobban elborult. Levonta az erkölcsi konzekvenciákat. Biztosan a felesége a hibás... Tettezés... Ezzel elárulta magát... Bizonyosan elment a díjbirkózóval... Ezt nem bocsátotta meg neki a szomszédasszony... Az úrinő... Lehunyta a szemét, mert a féltékenység vörös ördöge lobogott belőle...

- Vilma.

- No mi azt

Kollárnak az egész teste lúdbőrözött. Ha most szájon vágná ezt a szép dögöt, de úgy, hogy minden foga kihulljon...

A szuronyos őr megérezte, hogy a házások közt valami félelmes harc folyik.

- Csak annyit mondok - szólt Kollár fakón -, hogy nagyon vigyázz magadra...

A hangja hörgött.

- Te csacsi - szólt nevetve, de idegesen az asszony. - Olyan szomorú az életem... Annyit kell dolgozni... Minden rám maradt... A lakást nem tudtam kifizetni elsején, hiszen tudod...

- Majd kifizeted.

- De miből?

- Kézimunkából... Jó kézimunkád van, ahogy látom... Jó zsíros kereset...

- Hm. Kereset... Jó vicc...

- Az. Az egész élet egy nagy vicc... Csak az egyik nevet rajta, a másik sír...

- Majd nevetsz még te is, kedves.

- Igen, majd ha te sírsz.

Az őr intett, hogy végezzenek.

- Hát akkor hol mehetek az igazgató úrhoz? Azt akarom, hogy neked is legyen egy kis hasznod a munkámból.

- Mutasd az ujjad.

Vilma elébe tartotta:

- Nézd meg, hogy tele van tűszúrással.

Kollár nézte, a szeme elkönnyesedett dühében. Nem látott ő azon egyetlen tűszúrást sem.

- Nem bánom, csak táplálj. Hadd legyen belőlem itt díjbirkózó... Hogyha egyszer hazamegyek, összetörhessem a csontotokat.

És fanyarul mosolygott.

Vilma egy kicsit megsápadt. Kollár valamit tudna?... Hogy lehet az, hogy szombattól csütörtökig mindenről értesüljön? Ártatlanul nézett az ura szemébe.

- Ne kínozd magad... Légy nyugodt, és azon gondolkodj, hogy hol hagytad a nyugtákat.

Kollárnak ez eszébe sem jutott. Csakugyan ez az egyetlen mód rá, hogy szabaduljon... Hirtelen már fel is villant valami a fejében.

A szeme fellángolt. Eszébe fog jutni...

- Jó, hogy szólsz...

- Isten áldjon, kedves... Csókollak, csókollak...

Kollár csak bólintott. A fejét lehajtotta, és az őr előtt elment. Az őr utána.

Vilma még utána nézett. Olyan szomorú volt ez az ember, és olyan félelmes. Borzasztó, még betörőt csinálnak itt belőle...

Ma különösen nehéz napja volt Emmának, mert csütörtökön vannak a leszámolások a kis tételekkel. Egész tizenegy óráig egy perc ideje sem volt megállni. De ő szerette ezt a hajszát, jólesően csillapította mostani felzaklatott lelkiállapotát. Úgy érezte, hogy ezt a munkát senki sem tudná ilyen könnyedén és jól elvégezni. A maga részéről senkire sem bízna rá, s ez megerősítette az önérzetét, s felvillant benne, hogy ő valóban pótolhatatlan munkaerő a vállalatnál.

Vida is többet foglalkozott ezen a napon az emberekkel, mint máskor. Több ízben megtörtént, hogy kikísért ügyfeleket a szobájából, s olyankor el kellett mennie a főpénztár előtt. Nagyon kedves és egyszerű volt. Reggel már szinte gyermekes közvetlenséggel hajlott meg Emma felé. Nem szólt, de Emma érezte, hogy büntudat van benne. Bizonyára igen szégyelli magát előtte.

Ez is fokozta az önbizalmát. S az sem utolsó dolog, hogy az este is megjött az expressz levelezőlap a titkos *Ff* kettős betűvel. Egy nő mindig meglepedést érez, ha a háttérben egy erős és figyelmes és korrekt férfi áll őrt. Nem érzi magát annyira elhagyatva. Ki tudja, szükség esetén fel lehet még használni valamire. Mindenesetre védelemre... Szegény *Ff*, nem is sejti, hogy azóta milyen különös fordulatot vett az élete... Az éjjel végre jól is aludt. A tegnapi nagy hecc úgy tűnt fel előtte, mint valami természeti rendellenesség, ami csak egyszer volt és soha többet. Nem volt már energiája, hogy szívére vegye.

Fél tizenkettőkor Vida megállott az ablaka előtt.

- Tisztul a levegő?

Ő elmosolyodott:

- Talán.

- A Vezér szeretne magával beszélni.

- Megyek.

Még rápillantott Vidára, nem ürügy-e, hogy becsalja a szobájába? De mért használná ürügynek a Vezért?... Vidának valami erősen feltűnő nyakkendője volt ma, ezt a nyakkendőt nézte, hogy ne kelljen a szemébe nézni.

Ő frissen vasalt fehér selyemblúzban volt, s ahogy tükörbe nézett, mielőtt bement, örömmel látta, hogy ma nincs úgy elkínózva az arca, mint tegnap. Megigazította szőke haját. Még most is sajnálta, hogy rövidere vágatta. Már neki csak a nagy konty állana jól.

Mikor bement az igazgatói szobába, a Vezér ott állott az asztal mellett, furcsa, keszeg, úri alakja félvállasan hajlott Vida felé, s lepillantott a Vida előtt heverő iratokra. Olyan volt, mint egy nagybirtokos, aki a jószágigazgatójának jelentését hallgatja, de halálosan unja a számokat.

Vida felnézett, ahogy ő belépett, és előzékenyen pillantott rá. A tekintetében az volt, hogy azonnal, azonnal, ne vegye rossz néven, ha kicsit várnia kell.

De nem is váratta, mert abban a percben már meg is szólalt:

- Itt van Emma - mondta -, jöjjön csak, kérem, és mondja el maga.

Emma hallgatott. Nem tudta, mit kell neki elmondania.

- Emmát be kell vonnunk az ilyen dolgokba - szólt Vida a Vezérnek -, senki sem ismeri jobban Pestet, és kitűnő üzleti érzéke van.

Emma belepirult, fogalma sem volt, mit akarnak tőle.

Vida kiterítette a térképet, és rámutatott.

- Mondja csak el, kedves Emma, hol látná célszerűnek az új fiókokat felállítani?

Emma megdöbbsent. Ő ezen nem gondolkozott.

Csak vállat vont, és egész arcával jelezte, hogy sejtelve sincs róla. Nem tartozik rá.

- Nem csinálta meg? - kérdezte Vida élesen.

- Mit?

- A prospektust.

- Én?

Most Vida hallgatott, mintha nem hinne a fülének.

A Vezér is rápillantott. Várta, mint az alkalmazottól várni szokás, hogy okosabb legyen a vezetőknél.

- Kérem, én erre nem kaptam megbízást.

Vida nevetett, s kicsit legyintett, mintha azt mondta volna, hogy ez a személyzet... ez teljesen hasznavehetetlen... De ezzel a mozdulattal ellentétben oly vigasztalóan szólt rá, mint a tanító a gyermekre, aki elfelejtette megcsinálni a házi dolgozatot, s ő most, a véletlenül jelen levő szakfelügyelő előtt meg akarja védeni:

- No, nem baj, kedvesem, nem baj... Legközelebb napiparancsot fogok kiadni mindenről... - és egészen vidáman és hangosan nevetett.

A Vezér nem értette, de úgy tűnt fel neki, hogy sejti a dolgot, és fixírozva megnézte Emmát, aki majd elsüllyedt a föld alá. Érezte, hogy a Vezér utána Vidára néz, s később megint rá, s azt mérlegeli magában, hogy mi van közöttük...

Iszonyú zavarba jött. Az arca lángvörös lett, és nem tudta megvédeni magát.

Ellenben Vida megint felnevetett, s azt mondta:

- Maga csacsi, ezért nem kell sírni... Nézd csak...

Kacározva felállott, hozzálépett, és megsimogatta az állát. Emma azt hitte, most azonnal meghal.

Vida a Vezérhez fordult:

- Nem is hitte a gyermek, hogy ilyen fontos feladatot bízna rá... A jó Emma...

Emma nem türtőztethette tovább magát. Valami gorombaságot akart mondani, de csak azt tette, hogy megfordult, és kiment. Az ajtóban még hallotta, hogy Vida nevetve azt mondja:

- Nagyon édes teremtés. Ilyeneket el kell nézni neki... Én azt mondom, nem érdemes csak a belterületen dolgozni...

Emma habozott még, mit tegyen. A tenyerét forró homlokára szorította, s nem érezte eléggé felkészültnek magát arra, hogy harcba szálljon... Kinyitotta az ajtót, s kiment, és szokatlanul erősen tette be, ami ebben a finom és előkelő miliőben ajtóbevágásnak is volt nevezhető.

Ez a gazember már úgy mutatja be őt, mintha a szeretője volna. „Emma”, „édes Emma”... „a jó Emma”... Hát ez lett öbelőle két nap alatt?

Csak simogatta a halántékát, és izzó szemeit maga elé meresztette. Egész elkábult s azt sem tudta fiú-e vagy lány?

Ezt nem fogja túrni. Most persze váratlanul érte a csapás. De csak még egyszer találkozzon ezzel az undok Vidával, azonnal megmondja neki, hogy: „Mit akar maga velem?”...

Elhallgatott, még a gondolataival is, mert a Vida ajtaja kinyílt, s kijött rajta a Vezér és Vida, együtt.

A Vezér, úgy látszott, szükségesnek tartotta, hogy megmutassa magát az irodában egyszer. Körülment s mindenki felett megállott, és nézte, hogy dolgozik. Vida halkán beszélt neki, bizonyára az üzletre vonatkozó dolgokat. A gépírók halálosan meg voltak rémülve, és úgy érezték, mintha az istennyila kerülgetné őket. A kezek megdermedtek, a karok bottá váltak. Kivétel nélkül mindenki rádiózni kezdett, mert egyre-másra hibát csináltak.

Emmának e pillanatban semmi dolga nem volt, de ő is úgy tett, mintha most kellene a legsúlyosabb munkát végeznie, s elővette a hosszú íveket, tele számokkal és revideálta a már összeadott számoszlopokat, de csak a ceruzája futott fel a sorokon, a szeme üvegesen meredt, s egyre azt mondogatta magában: mit akar maga velem?... mit akar egyáltalán ez a gazember énvelem?

A teremben negyvenhat asztal volt, nagyobb fele nő. Még a revizorok közt is volt nő. A Vezér mindenkit megnézett, de nem szólott senkihez. A körút végén megállott Vidával a pénztáráblak előtt.

- Ezért nem szeretek az üzembe benézni - mondta unott és majdnem kappanszerű éles hangján, s Emma minden szót hallott, oly fesztelenül állottak a közelében. - Minek lássam ezt a... ezeket a... dolgokat... Itt olajcsepp, ott rádiózás, amott tele morzsával az iratok...

Vida békítve mondta:

- Azért kell, kérlek alássan Vezérem, kell, hogy koronként lássanak, mert itt aztán nem könnyű dolog fegyelmet tartani.

Emma elpirult, célzásnak vette. Ez a gaz Vida miatta hozta be a Vezért, ővele szemben kell fegyelmet tartani. Pedig nincs az a gályarabműhely, ahol keményebb fegyelem lenne. Itt senki egy másodpercet el nem lophat. Itt a főrevizor valósággal kiszedi a zsírt az emberekből...

A főrevizor, Davikovits, még ott állott a főnökök mögött három lépéssel. Magas erős ember, vastag érzéki szája, remegő fülcimpái, borotvált, éhes arca iszonyú rettegésben tartották a lányokat, mert garázdálkodott, ahogy akart. Most, hogy hallotta a Vezér szavát, megvonaglott az arca, és Emma, ahogy véletlenül ránézett, elszörnyedt: ez kiken fog most bosszút állani az orrárt, amit kapott.

A szolga, Kőnig, magas deres ember, kicsit már meghajlott hátú, valamikor miniszteriális szolga volt, a pénztárhoz hozott lentről, az üzletből valami számanyagot, most megállott feszesen, mint egy öreg huszár, s várta, míg a magas uraságok a pénztártól tovább mennek.

- Nincsen ennél jobb anyag? - kérdezte a Vezér a főrevizorra nézve, s kurtára nyírt bajszát úgy nyomogatta, mintha ragasztva volna, s le akarna válni.

Ennek az arca fellángolt:

- Anyag, méltóságos uram, az annyi van, lehet válogatni benne!

- Nahát... Hé... Hozza csak ki a kalapomat, kesztyűmet...

A szolga óriási lendülettel rohant be az igazgatóságba.

- Én lemondok a jövedelmemről - mondta a Vezér, s Vida intett a főrevizornak, hogy távozzon, s az már el is tűnt -, hogy ezek a szegények megtarthassák a havi száz és kétszáz pengőiket, s azt kell látnom, hogy csupa slendriánság?...

A szolga már hozta is a kalapot, a finom politúrozott sétapálcát és a pár kesztyűt, amit úgy fogott, hogy hogy is fogja meg, hogy meg ne érintse...

A Vezér átvette, a szolga hátralépett, s levegővé vált.

Kezet nyújtott Vidának, aki fesztelenül fogta meg, mert itt ő volt az úr s nem a Vezér. A jövedelmet is ő vette el a Vezértől...

- Délután a versenyen... - mondta neki, s kikísérte az ajtóig.

Emma még soha ennyire szívére nem vette a dolgokat. Most ölni tudott volna, olyan ideges remegés és felháborodás volt benne.

Mikor Vida az ajtótól visszajött, megállott előtte, s félkönyökre hajlott és beszólt:

- Veszett kedve van ma a Vezérnek... - s nevetett.

Emma csak állott, az ajkán volt a szó: Mit akar maga velem?... de nem szólt.

Vida soká gyönyörködve nézett rá.

- Emma - mondta halkán s bizalmasan, ahogy a kutyanak füttyent a vadász. - Kijön délután?

Emma hallgatott, de közel volt a villámcsapás.

- No... Már ezt is elfelejtette?... De szórakozott?... Mindent elfelejt... Semmit sem vesz komolyan...

És Emma kimondta:

- Mit akar maga velem?

De a hangja már mikor megszólalt, olyan volt, mintha üres hordóból jönne. Idegen volt neki is, és erőtelen. Majdnem bocsánatkérésnek hangzott.

És Vida mégis megértette. Felfogta egész súlyában. És úgy tett, mintha halálos sértést kapott volna.

Főlegyen esedezett, valami dohányport vert le a kabátjáról, nem szólt, mintha nem akarna hasonló illetlen lenni, hogy a rájuk néző szemek előtt belebocsátkozzon valamibe...

Még végignézte Emmát, aki halálsápadtan állott, s megfordult, és könnyedén bement a szobájába.

Emma leroskadott. Most nem tudta, mi történt és mi lesz ennek a következménye.

Néhány pillanat múlva a szolga odalépett a pénztárhoz.

- Lentről küldik. A Lenke kisasszony - mondta.

Emma igyekezett megmozdulni, de nem volt ura az idegeinek.

A szolga jószívűen úgy tett, mintha semmit se vett volna észre.

- Nagyságos asszony - mondta csendes, dörmögő hangján -, az volt a szép idő, mikor én, még régen a háború előtt a miniszterjomba vótam. Az úri világ vót... Mikor Párizsba ment a kegyelmes úr, engem vitt el magával... Kaptam egy olyan huszáruniformist, de ojat, kérem, nagyságos asszony... ojan fajn posztóbul... Arambúl vót annak minden zsinórja, kérem... Az igen... a világ vót...

Hallgatott:

- De most?... Most kérem?... Darócba vagyunk, most... Rabok vagyunk, nagyságos asszony... iszen csak egy kis pénzt ne adnának, a fene noszogattatná magát itt ezekkel...

Megijedt, gyakorlott füle csengőt hallott.

- A Vida - mondta. - Csenget a Vida...

Evvel elsietett.

Emma felvette az elébe tett papírokat, megnézte, és lassan, szórakozottan a helyére tette, az egészet a baloldalra.

Az öreg Kőnig egy perc múlva kijött:

- Nagyságos asszony... nagyon szépen kéreti az igazgató úr, tesszen szíveskedni befáradni egy kicsint...

- Én?

- Egenis.

Emma lehunyta szemeit, megerősítette magát. Már nem bánta, akármi történik is... Bezárta a páncélszekrényeket. Gyorsan átpillantott az asztalon, nem maradt-e kiinn valami fontos irat... Akkor összeszedte magát, és ment.

Bement a Vidához. Mintha a fenevadhoz ment volna be.

Vida, szokása szerint, irataiba mélyedve ült az asztalnál, és kegyetlenkedve, hosszú ideig nem nézett fel.

Akkor végre felpillantott, s Emmát állva hagyva, így szólt:

- Kérem... Bocsásson meg, hogy bekérettem... De olyan dolog történt, amit nem lehet egy pillanatig sem eltűnirni, vagy az egész instrumentum felmondja a szolgálatot... Ne szóljon bele, kérem, fél vagyok háborodva, engedje, hogy kibeszéljem magam...

Úgy tett, mintha görcsös főfájása volna, végigsimította a homlokát, és szenvedő hangon folytatta:

- Hogy ragadtathatta el magát annyira?... Mit jelent az, hogy én mit akarok magával?... Mit akarhatok.

Kiegyenesedett és villámló szemmel nézett Emmára, mint egy megbántott hivatalfőnök, akinek visszaéltek a jószágával.

- Vegye tudomásul, kérem, hogy semmi mást nem akarok, csak azt, hogy az üzlet kifogástalanul menjen... Pontos és megbízható munkaerőkre van szükségem... Aki nem az... annak és azzal szemben le kell vonni a konzekvenciát... Nagyságos asszony félre méltóztatott érteni, hogy a hosszú együttlét folyamán egy kissé bizalmasabb hangot engedtem meg magamnak... Ha ez nem tetszik, rendelkezésére áll, hogy a Davikovits keze alá bocsássam... azt, aki nem páriroz...

Elhallgatott, és az ablakra nézett.

Emma olyan ütést érzett, mintha taglóval vágták volna fejbe. Nem hitte, hogy ezt neki mondták.

- Már beszélhetek? - kérdezte rekedten.

- No halljuk.

Ez megint olyan durvaság volt, ez a „na halljuk”, hogy elállott a lélegzete.

Így lehet beszélni a gépirólányokkal...

- Kérem igazgató úr... öt éve vagyok a vállalatnál... Soha a legcsekélyebb kifogás sem volt ellenem, és nekem soha a legparányibb kifogásom nem volt itt senki ellen...

- No lássa.

- De az utolsó három nap... - s nem bírta tovább, kitörtek a könnyei. - Három nap óta úgy bánik velem, mint a kutyaival...

Vida tágra nyílt szemmel nézett rá.

- Kérem, én ezt nem érdemlem. Én soha mást nem teszek, csak lelkiismeretesen dolgozom. A véretem adom a cégért, az életemet áldozom fel...

Heves zokogás rázkódtatta meg. Nem bírt magához térni.

- Mi történt itt... Úgy bánik velem, mint a megunt szeretőjével.

S míg ezt mondta, annyira szégyellte magát, hogy ezt kimondta, a nyelvébe harapott, hogy tovább ne beszéljen, és a sírás mindjobban elhatalmasodott rajta.

Vida:

- Üljön le, kérem, üljön le, nagyságos asszony.

De ő nem akart leülni. Elfordította a fejét a fal felé, mert rettegett, hogy a világosság a kezei között is megmutatja elkínzott arcát.

Mikor már sokáig sírt, Vida lassan felállott. Igen gyöngéden megérintette, és leültette. S ő nem mert ellenszegülni.

- Szegény gyermek - mondta Vida. - No, ne sírjon, kedves...

Emma azt érezte csak: Vida megfogja a fejét, és megcsókolja a homlokát.

S hogy ő dermedten, megfagyva marad, ettől vérszemet kap, és átöleli őt, ahogy ott ül a széken, és hevesen elkezd csókolgatni, ahol éri, a fejét, az arcát, s erővel ki akarja bontani a tenyereit, s a száját keresi.

- Megőrülök magáért Emma, meg vagyok teljesen bolondulva érted - lihegte.

Emma most újra a zsibbadtság ájulását érezte, s egyszerre küzdött benne a női szemérem felháborodása és az alkalmazott állásáért való rettegése.

- Te drága, te drága, isten őrizz, hogy én fájdalmat okozzak neked.

- Hagyjon, hagyjon...

- Nem... Az életemet adnám érted, te angyali szépség.

- Jajh...

- Imádlak. Imádlak minden porcikámmal. Nem most, hanem már évek óta, de nem tudtalak megközelíteni... Köztünk volt a hivatali távolság... Csak messziről imádtam a szemedet, a szádat, a termetedet, az egész bűvös testedet.

- Jaj kérem, mit beszél.

- Szeretlek, szeretlek. A vérem meg van mérgezve. Nem élet az élet nélküled...

Letérdelt előtte, az ölébe tette a fejét s várta, hogy megsimogassa az asszony.

De ez úgy iszonyodott tőle, hogy kiegyenesedett, és annyira visszavonta magát, amennyire csak tudta.

- Feleségül akarlak venni...

- Nem, nem, nem, hagyjon, hát meg akar ölni?!...

- Feleségül veszek és pont.

- Örült, hiszen magának van felesége.

- Nekem nincs. Az csak formaság. Mától kezdve nem megyek haza. Ha akarod, azonnal felveszem a telefont, és kiutasítom a házból.

- Jézus Mária, maga... borzasztó...

- Szeretsz?

- Nem!... Hát hogy képzelsz ilyet?...

- Szeretsz!...

- Soha, soha... Maga a főnököm...

- Mást szeretsz?... Azt a csirkefogót, akivel a büfében voltál?

- Hagyjon engem békén.

- Szereted?

- Nem. Én senkit sem szeretek.

- Nem igaz... És ez a borzalom, hogy elkéstem... Nem is tudtam, mi van velem, csak mikor azt olvastam, hogy te szőke démon jassz fickókkal cipelteted magad... Á, mondtam, mintha csak az isten kacagott volna rajtam... hát hiszen ez is megkapható!... Hogyisne?... Öt éve férfi nélkül él, az éjszakái üresek... Kell neki... Vére van. És én marha, elszalasztom ezt a remek falatot.

Emma felsikoltott. Még vele így soha senki nem beszélt. Nem hitte, hogy ez valóság... Irtózat rázkódtatta... Olyan félelem volt benne, hogy ha ezt túléli, az nem emberi.

Maga Vida is észrevette, hogy túllőtt a célon. Ami jó egy gépirólánynak, az nem jó a főpénztárosnőnek. Rájött, hogy ez a nő ma is falusi, és nincs hozzászokva a modern szabad stílushoz. Ez külön egy kis dühöt okozott neki, mert már unta a nőkkel szemben a régi taktikát, hogy állandóan a piederstálon álló magasságba nézzen fel rájuk, és megalázza magát előttük, s fárasztja magát a rendszeres és taktikázó ostrommal. Elég ezt otthon gyakorolni a feleségénél... A házon kívül az volt a tempója, hogy kiindult diákkorának frázisaiból, de hamarosan túltette magát a rajongó és epedező szerelmes modorán, s akkor direkt cinikus és lenéző hangon szeretett fényeskedni előttük. Szédítette őket.

Most itt van előtte ez a sikoltozó nő. Egy pillanatig meglepetve nézte. A nőnek abszolút modern formája volt. Vékony, elég magas, hallatlanul intelligens arc, finom profil, remek, érzéki száj... hosszú nyaka még friss... a kezei vékonyak, és körmei fehérek, mint az elefánt-csont... s a lábai csodaszépek. Csak persze az öltözködése kicsit konzervatív, hivatalnoknői... és ez árulja el az avas, régi szabású ízlést... De mit lehetne belőle öltöztetni... ha hagyná magát... Fejedelmi nő, kár volt ezt az öt évet elszalasztani...

Persze, ezt is unja már. Nem szeret hosszú időt tölteni egy ilyen neveléssel. Elve, hogy „minden nőt meg lehet kapni, csak időbe és pénzbe kerül”. De már vénül ő maga is, és lusta... Ezért is erőszakos, örül, hogy magát rajtakapta egy-egy ilyen dühös felgerjedésen. Ebben ifjú vérének bizonyosságát látja.

Míg a szeme úgy legelt a nőn, mint a reflektor a megvizsgálandó terepen, felcsengett a déli csengetés. Tizenkét óra volt s most ebédszünet, egy óra.

- Pihenje ki magát, drága Emma - mondta a tőle telhető legnagyobb gyöngédséggel... - Ott a toalett...

Emma tudta, hogy Vidának olyan toalettasztala van, mint egy színésznőnek, de ő csakugyan nem tartozott a gépírólánnyok közé, akik boldogan estek neki, ha alkalom volt rá, a Vida holmijára. Ő undorodást érzett ezzel szemben is, és csak kis kendőcskéjével törülgette a szemét és az arcát. A sírás lassan lecsökkent benne, hogy az újabb inzultusok elmaradtak, s még valami olyan gondolat is felszárította a könnyeket, hogy mért mutatja magát ennyire naivnak és érzékenynek ez előtt a disznó előtt. Megtiszteli vele, hogy ilyen komolyan veszi. Utóvégre ő pesti nő, mit csinál ilyen kázust egy aszfaltbetyár szemtelenkedéséből. El kell az ilyet háritani, és hidegen...

Mélyet sóhajtott és elmosolyodott. Áthidalta a helyzetet. Ez a soha el nem képzelt durva támadás fölemelte és önmagának urává tette.

- Köszönöm - mondta fagyosan és tovább dolgozott a kis kendővel. Nem volt nála természetesen a saját táskája, amiben púder és rúzs van, mert azonnal rendbe szedte volna arcát, így belső kozmetikai szerekkel élt: fölénnyel és gúnnyal szépítette magát.

Vida járkált a szobában. Benne is valami elváltozás történt. Kissé elszaladt. Nem akart ilyen romantikus jelenetet, ezt a nő jelleme hozta ki belőle. Nem jelenetet akart, hanem valóban felforgatta az egész érzékiségét a nő finom lénye és az a felháborodás, hogy öt éven át úgy tudott ez mellette maradni, mint egy Venus-szobor, ami márványból van, és nem okoz erotikus gondolatot.

- Már lecsillapodott, kedves?

- Oh igen.

- Kedves.

Emma még hangot sem adott rá, ahogy nők ilyenkor egy kis h-val jelezni tudják véleményüket. Olyan nyugodt volt már, mint egy darab kő.

De Vida dürgicsélni kezdett.

- Kedves, kedves... Jaj, maga édes kedves... Tudja, maga mit csinált belőlem?... Szerelmes diákot... Ilyen tiszta és nemes érzés nem volt bennem diákkorom óta...

Kis idő múlva:

- Most mit fog csinálni?

Emma elmosolyodott:

- Nem is képzelem mit... Meg fogom enni ebédre a sajtot és kenyeret, amit magammal hoztam.

Vida meghökkenve nézett rá. Ez már egy egészen más nő volt, mint aki az imént még könnyekben úszott.

- Jöjjön velem ebédelni.

- Hova, a Jobb mint otthon-büfébe?

Vida hallatlanul felkacagott.

- De hiszen maga egy nagyszerű nő. Race nő... És hogy becsapott engem...

Emma egy pillantást vetett rá, de még annyira nem volt felszabadulva a rémségek alól, hogy ezt az embert látni tudja. Felállott, és szokott mozdulatával a hajához nyúlt. Mintha most szedné össze magát.

- Mondja, kérem... Mért fenyegetett meg az előbb engem evvel a... evvel a Davikovitssal?

Vida:

- Ez csak olyan üres fenyegetés volt. Képzelteri.

- Azt remélem is... Csak nem gondolja, hogy egy főpénztárosnőt, aki három éve az üzletnek minden dolgát számszerűen ismeri, csak úgy ki lehet nyomni a pozíciójából...

- No persze.

- H... Nagyon lebecsül engem...

- Ellenkezőleg, rendkívül nagyra tartom, Emma.

- Azt remélem is.

- És ebben nem is fog csalódni.

- Nem is akarok... Szép dolgokat csinált velem... Befektített a Vezér előtt...

- Ellenkezőleg.

- Hogy?... Felhívta rám a figyelmét?!... Jól nézek ki.

Vida nevetett. Úgy megkönnyebbült. Hát ez egészen más. Így lehet a nővel beszélni... Még a végén eljön vele a lóversenyre.

Emma most már tudta nézni is. Hideg kék szemeivel végignézte Vidát. Úgy állottak szemben, mint két törvívó... Ő valamikor tanult, lány korában vívni... Nem soká, egy szezont végigverekedett a vívóteremben a Petőfi Sándor utcában, hátul az udvarban... De akkor férjhez ment, és a házassággal nem fért össze a sport... Egyáltalán az asszonyi sors nagyon letörte...

Most oly gúnyosan biggyesztette ajkát s vontá el, mintha a helyzet az volna, hogy egy asszóból győzelmesen került volna ki, s most újat kell kezdeni, de már nem fél, ismeri az ellenfél technikáját.

- Annál okosabb vagyok - mondta meglehetősen sokára Vida.

Már ő el is felejtette, mire vágott vissza.

- Persze - szólt aztán.

- Nem akar leülni?

- De igen... Mégis ilyen feldúltan nem mehetek ki... Adjon egy cigarettát.

Leült, és Vida egész fiús készséggel látta el cigarettával és tűzzel.

Ott maradt mellette, egészen közel.

- No, üljön le maga is.

Vida nevetett, s bement az asztal mögé és leült. Két karját lefektette az asztal lapjára és kíváncsian várta.

- Nem értettem, mi az? mit akarnak maguk?... Evvel az üzletkibővítéssel?

- A Vezér... - mondta Vida, s ő is rágyújtott - a fejébe vette, hogy újonnan rendezi be az egész vállalatot...

- Csak beszéljen.
- Úgy látom, magának ez nincs ínyére.
- Micsoda?
- A vállalat bővítése.
- No jó, én nem tudom, mi a tervük... Én csak annyit látok a pénztárforgalmon keresztül, hogy az egész üzlet bedöglött.

És most különös élesen villant az eszébe, amit Fess Feri mondott a Flóráról. Akkor nem is figyelt rá, de most igen szeretne volna, ha minden szót újra hallana... Különös, hogy Fess Ferinek véleménye volt a Flóráról... Vajon közelebbről tud valamit róla, vagy csak az általános érdeklődés folytán tudott erről is fájdalmas igazságokat mondani, ahogy mindenről meglepő dolgokat mondott, amihez csak hozzászólt...

Vida hozzáfogott megmagyarázni az üzem kibővítésének egész historikumát.

A Flóra egy hatalmas állami szubvención alapult. Ezt a Vezér hozta, aki ennek a kedvéért lemondott a képviselői mandátumáról, de mivel a fivére miniszter volt, az állam azóta is rendelkezésre állott, s most, hogy megint ott tartottak, hogy minden kötél szakad, újra ki kellett eszelni egy bonyolult és nagyarányú plánmot... hogy új pénzhez jussanak.

Vida persze nem erről beszélt, de Emma már hidegen nézte a dolgot és tisztában volt ezzel.

Az új terv a nagy jégautókkal volt kombinálva, illetőleg arra volt építve. A Vezér külföldi útisegélyt kapott e célból. Emma bámulva látta, hogy be akarják az egész országot kapcsolni, olyanformán, hogy amint a rózsa- és virágtermelőket már régebben beszervezték, most valamennyi eladó virágkereskedést a kezükbe akarják kapni.

- És maga mit szól hozzá?

Emma füstgomolyokat bocsátott ki szép ajkai közül:

- Rossz cikk... Nem szükségleti cikk... Virág nélkül meg lehet élni...

Most eszébe jutott, Fess Feri hogy mondta:

- Igaz, a magyar ember mindig megmarad gavallérnak és könnyelműnek... Ha a tételeket nézem, ugyanannyi eladás van ma is, mint három év előtt... Csak a pénzüsszegek változtak. Ha tavaly egy fiatal férj, vőlegény, az esküvőjére nyolcvanpengős csokrot rendelt, az idén az öccse már megelégszik egy negyvenpengőssel. Egy nagy üzletben tavaly a napi lózung volt háromszáz pengő, ma az nem több, mint százhatvan... Vidéken még rosszabb... A vidék ma már nem bolt... Látom a megrendelésekből... És a pénzek is egyre nehezebben folynak be... Ha nem volna ez a szerencsés helyzet, hogy a külföldi számlákat a mi cikkünknel tetszés szerint lehet kifizetni, sőt engedélyt kell kérni a devizák lefizetésére... és fél évig is nálunk áll a pénz... akkor igazán nagy nehézségekkel küzdenénk...

- De Emma, hiszen maga üzleti zseni.

- Hát ez itt igazán nem vicc - mondta Emma. - Maguk egészen fej nélkül gondolkoznak... De nem tudom, mire alapítják a számításukat a vidéki eladás dolgában... A termelőkkel meg lehetett csinálni, hogy csendőröket állítottak a hátuk mögé és be kellett szerződniek... és nem adhatnak el senki másnak, tehát a piacon maguk szabják meg az árakat... s ez nem elég: ha az üzlet rosszul megy, a termelők mint részvénytársasági tagok annyit vesztenek, amennyit jólesik, és minden szál virág után be kell fizetniök, ahelyett, hogy minden szálért kapnának valamit... Hát ezt nem lehet az üzletekkel megcsinálni, mert ha a kereskedő nem leli meg a

számítását, nem tarthatja fenn a boltot... A bolt nem olyan, mint a termelés... A termelő sajnálja kivágni a húsz- és harmincholdas rózsakertjeit, mert azt mondja, még így is többet tud a földből kivenni, mintha búzát vet bele... De a bolt, kedvesem, az más. Ha nem megy a virág, a boltos túró és tejfelt fog árulni.

- Akkor mit csináljunk?

- Ja, kedvesem, azt én nem tudom... És az maguknak teljesen közömbös is... Maguk nem az üzletet akarják növelni, hanem a szubvenciót, s csakugyan itt más megoldás nincs is...

Vida nem nevetett. Ő nagyon jól tudta, hogy ez így van, sőt ő még többet is tudott. Ő azt is tudta, hogy a mostani pénzügyminiszter stornírozni akarja ezeket az állami protekció alatt álló üzemeket. Éppen azért nem is foglalkozott a tervezéssel, mert reménytelennek látta... A Vezér álmodik... Elmúltak a jó idők, és az egész Flóra a csőd és megszűnés előtt áll... De hogy ez ennyire tisztában van az alkalmazottak előtt is, azt nem képzelte.

- Milyen okos voltam én - mondta -, hogy az az ideám jött, hogy magát be kell vonni a magasabb üzleti tervezésekbe is.

Emma elvonta a száját, s letörte a cigarettát a hamutartóba. Ahogy ez az okosság miatt jött, ez az idea!

Már ő azon gondolkodott, hogy kiket is kell megtalálni, és merre kell orientálódnia, hogy egy új állást szerezzen magának... Ez nagyon sóher, ez a bolt... Nem hagyhatja magát kiforgatni, és nem eshet a földre a gyermekével és az egész életével...

Felállott.

- Hova megy?

- Én nem tölthetem itt az egész ebéridőmet. Nekem egy órákor megkezdődik a munkám, és addig egy kicsit ki is kell pihenni magamat.

Vida:

- Hát csak menjen, maga üzleti zseni... De remélem, most már nem fog megijedni, ha behívatom.

- Nem vagyok ijedős... - mondta Emma, aki rendkívül csodálkozott saját magán.

Igen, azelőtt ez volt az ő rendes fellépése... Azazhogy nem... Különös gátlása volt mindig, ha a főnökeivel beszélt: mindig fizetett alkalmazottnak érezte magát. Emiatt sohasem mert ennyire hidegen és támadóan beszélni az üzletről... De nem is volt ez a tiszta felfogása a dolgokról: ezt ott kapta, Fess Feritől, mikor az csakúgy odavetve néhány megjegyzést tett az ő vállalatukról.

- Mehetek, főnök úr?

- Kedves Emma, ne szégyenítsen meg. Én nem vagyok főnök, és maga nem alárendelt... Mikor a hajó süllyedni kezd, az emberek a hajón új viszonylatba kerülnek egymással... Akkor már az számít, hogy ki mennyire veszti el a józan esztét... Aki hideg tud maradni, és segíteni tud magán, az kerül magasabb rangba...

- Hát annyira talán még nem vagyunk - mondta Emma nyugodtan. - Még a hajó nem süllyed. Léket kapott eleget, és maguk helyett, hogy ezeket tömnék be, nagyobbítani akarják a hajórakományt, a terheket, hogy még biztosabban süllyedjen el.

Vida kitátotta a száját. Úgy nézett Emmára, mint egy vészmadárra.

- Erről még beszélünk... De engedje meg, hogy még valamit mondjak.

Előrejött az asztaltól, és egészen az Emma testéhez sűrlődött:

- Emma... Nem is képzeled, milyen óriási utat tett meg itt néhány perc alatt... Eddig csak a véretem korbácsolta fel, de most egyszerűen meggyőződtem arról, hogy maga valóban az én élettársamnak született... Az én feleségem egy liba... Avval az örökös fényűzéssel, a szórakozás keresésével, avval, hogy sejtelve sincs arról, hogy én milyen szörnyű, de szörnyű agymunkát és idegmunkát végzek, hogy az igényeit kielégítsem...

Emma szigorúan vonta össze a szemöldökét, és a szökék hidegségével:

- Ne bántsa azt a szegény asszonyt... Egy feleség olyan, amilyennek az ura neveli.

- Vagy egy férj olyan, amit a felesége csinál belőle.

Emma elkomorodott. Eszébe jutott az ura öngyilkossága. Ez azt jelentené, hogy ő az oka?... Ezt nem fogadja el.

- Ez meddő vita, kérem.

Ezzel biccentett, megfordult, és elment.

Vida egy lépést tett utána, s nagyon szeretett volna olyan bátor lenni, hogy átölelje hátulról, a fejét az arcához vonja, és azt mondja neki:

- Nem eresztelek el. Megtaláltuk egymást.

De már nagyon messze volt attól, hogy csak úgy meg merje ölelni és szerelmes szókat suttogni a fülébe. Úgy érezte, hogy e pillanatban csakugyan az egész lényét fejezné ki evvel a vallo-mással, de Emma félelmesen megnőtt a szemében, s látta, hogy munkát kell kifejtene, hogy ő is arra a magasságra emelkedjék.

Szomorú vágyakozással nézett hát a szép teremtés után, és az adósságaira gondolt.

Mikor Emma az ajtót nyitotta, csinált vidámsággal utána szólt:

- Hát nem jön a lóversenyre?

Emma visszanézett, s nevetett:

- Ahogy mondja.

Ezzel elment, s betette az ajtót maga után.

Vida megcsóválta a fejét, s azt mormogta:

- Pesti bestia.

Emma megkönnyebbülve és mégis kavargó és nehéz lélekkel ment be fényes fürkéjébe.

Mint egy kanári - mondta magában, és ahogy szokta, elővette élelmiszercsomagját, amit a Julis készített el neki. Abban csakugyan nem volt semmi más, csak sajt és kenyér.

Hozzáfogott csipegetni, s meg volt lepve, hogy kitűnő étvágya van.

Vida felől nyugodt volt. Az nem fog erre elmenni, mert a saját ajtaján is kimehetett a lépcsőházba.

De ahogy evett, inkább azt vette észre, hogy a teremben levők mindnyájan őt nézik.

König is megjelent, és friss pohár vizet hozott, ez egyszer kérés nélkül.

- Tessék parancsolni, naccsága - mondta.

- Köszönöm, nagyon köszönöm, kedves König.

- Hallotta a naccsága, mi történt?

- Mi?

- Az elébb, mikor lementem, nagy csődület van a Széchenyi utcán. Odamegyek, hát tömve az utca mindenféle emberekkel. Egy autós bandita járt.

- Micsoda?

- Kérem, egy banki pénzbeszedőt kergetett az autó, és mikor az kijött a bankból, egy fickó leugrott és kikapta a táskát a kezéből, be az autóba és usgyé... Neki az Országház térnek és el... De visszalövdöztek a gazemberek, lőttek vagy hatot, és a szegény pénzbeszedő is két golót kapott.

- Rettenetes.

- Nem tudja senki, mi volt, csak a nagy lövdözés vót... És tetszik tudni, mi a jó?... A marhák akkor fogták el a táskát, mikor már üres volt. Ha akkor csípi el, mikor vitte a szegény ember, akkor mén százhetvenötezer pengő volt benne, de az bevitte a pénzt, és akkor kapták ki a kezéből, mikor kijött... Akkor meg már semmi se volt benne...

Emma borzongva hallgatta a dolgot. Ha ilyen nagy pénzt küldött be a bankba, akkor nem szolgálval küldte, hanem hivatalnokkal. Volt úgy is, hogy ő maga vitte be... Most megrémült és megiszonyodott: ha vele történt volna a dolog...

Szörnyű ez az élet ezen a Pesten. Ma.

A közelben ülők s álldogálók meghallották, mit mesél az öreg Kőnig, s odagyültek, mi volt, mi volt. Kőnig újra elmondta még szélesebben, még színesebben, de lényegében ugyanazokkal a szavakkal.

Emmát kissé feszélyezte az evésben a tumultus, azért becsukta a pénztár üvegablakát, s erre a csoport is tovább húzódott, s magukkal vitték az öreg szolgát is, aki négy asztallal odább újra elmondta az egészet.

Egy kis fekete asszony jött a pénztár ajtajához, Flachmanné, a revizor, s ismerősen benyitott.

Emma már éppen végzett szerény evésével, s hamar betolta a papírban a morzsákat a fiókba.

- Parancsoljon, kedves.

Flachmanné nyájasan:

- Bocsásson meg, drágám, csak az iránt érdeklődöm, mi van a kislánnyal?

Emma egy pillanatig tűnődött, nem is tudta, milyen kislánnyal van szó. Az volt a félelme, hogy Flachmanné csak azért jött hozzá, hogy megtudjon valamit, mért volt annyi ideig bent, s mi ez az izgalom... De ahogy az asszony szemébe nézett, ezeken a nagy szürke okos szemeken semmi gyanús nem volt, annyira, hogy szinte elröstellte magát.

- Akit felvettünk a Baross téri fiókba.

- Ja igen... A kislány azóta nem jelentkezett - szólt szórakozottan. - Bizonyára félnek zaklatni...

- Persze - mondta Flachmanné, aki jól ismerte a keresztény nők gyávaságát, amit tapintatnak neveznek - az érzékeny szegényeket úgy kell kezelni, mint a nagy betegeket. Nagy szeretettel kell az ilyet csinálni... Talán kiértésítjük...

Emma kissé kényelmetlenül érezte magát, hiszen neki az nem nagy dolog, leküldeni Bauernéért Julist. Sietve mondta:

- Ma elintézem, a házban lakik...

De rögtön arra gondolt, hogy hátha újra elfelejti, és nem is kellemes annyira magához kapcsolni:

- Különb en ez a leghelyesebb. Azért én is szólhatok neki - mondta.

Elégtételül, hogy így elhárítja magától, az villant eszébe:

- Esetleg az anyját is fel lehetne venni; intelligens magántisztviselő, s ha beletanul, egy önálló fiók vezetésével lehetne megbízni.

Mért van olyan messze tőle ez a Bauerné, hogy inkább adni akar neki, mint személyesen érintkezni vele... Bizonyára azért, mert Bauerné zsidó. És Flachmanné is. Ezt nem sejtetheti meg vele. És oly fáradt, és úgy unja az egészet.

- Az nagyszerű lesz - mondta nyílt okossággal Flachmanné -, ha az új fiókokat felállítják... Ha van nagyságos asszonynak még ilyen alkalmas ismerőse, most a legjobb lenne behozni őket.

- Nem, nekem nincs senkim, ez is véletlen.

- És körülbelül mikor kerül sor az új fiókok felállítására? - kérdezte Flachmanné, akinek viszont tömérdek protezséje volt. Egész lénye olyan szamaritánus természet, betegek és árvák gyámola, minden ujjá tele van elesettekkel, akiket be akar juttatni valahova. Most is azért ajánlotta fel először az összes lehetőséget Emmának, hogy leszerelje, mert egész ritkaság, hogy keresztény nő valakinek az érdekében csak egy lépést is tegyen; alkalmat akart neki adni, hadd hozzon be néhány keresztény lányt, legalább fedezi az ő temérdek soron levő ajánlottját.

Emma csodálkozva nézett rá:

- Az új fiókok? Hát ez már nyilvánosságra került?... Én úgy vagyok értesülve, hogy csak éppen tervben van valami...

- Óh már ismert dolgok ezek a jégautókkal... Elkerülhetetlen is, kénytelen lesz a Flóra valami újat kezdeni...

Flachmanné sem mert egészen őszintén beszélni, a faji távolság szakadatlanul jelen volt. Nem tudta, hogy Emma, aki merev és büszke úrinő, mennyire nézi nyílt szemmel a dolgokat.

- Mondja csak meg őszintén - biztatta Emma, aki szeretett volna valami biztosat tudni. Hirtelen mohón akarta látni, hogy az alkalmazottak hogy vélekednek a dolgokról. Ő erős kritikát gyakorolt az imént, de ez csak egyéni kísérlet volt, s ezt is kívülről kapta... Eddig ő soha nem bírálta az üzem munkásságát. Az nem úri és nem keresztény dolog.

- A kapitalizmus gépezete csak akkor tud működni - szólt Flachmanné nyugodt és érett okossággal -, ha elhárít maga elől minden akadályt... Nem veszi rossz néven?... Egy ilyen államilag szubvencionált vállalat csak akkor tud megállni, ha teljesen lehangolja az egész magánvállalkozást... Ez egy természetes folyamat, hogy a Flóra kezébe akarja venni a termelés koncentrálása után az eladást is... Ez persze csak azon az alapon lehet, ha a háta mögött van az államhatalom.

Emma tágra nyílt szemmel hallgatta, mint valami egyetemi előadót. Flachmanné gyorsan és határozottan beszélt, mint aki sokszor végiggondolta és végigbeszélte már ezt a kérdést és hasonló problémák megtárgyalásában otthon van. Emma emlékezett, hogy bizonyos

egyesületekben előadásokat szokott tartani... olyan témákról, amiknek még a címe is rémületes volt neki: „Az államkapitalizmus csődje...” például.

- Nézze, nagyságos asszony, én boldog volnék, ha rentábilissá lehetne tenni a vállalatot, hiszen a mi egzisztenciánkat csak ez biztosítja, s ma új állást szerezni majdnem lehetetlen... de kérdés, hogyha tényleg bekövetkezik ez a kimélyítés, ebből nem az következik-e, hogy mi még jobban be leszünk fogva?...

Persze. Ez jogosult szempont, s ezt Emma is megértette. Ha az üzem nő, többoldalúvá válik, elsősorban az ő munkája fog megszorodni.

- Tetszik tudni, hogy mi hatvan órát dolgozunk egy héten?... Az az egyórai ebédszünet hivatalos időnek számítható, hiszen egyáltalán nem hasznosíthatjuk a magunk javára. Az már nagyon mindegy, hogy verjük-e a gépet, vagy itt heverünk. Haza majdnem senki sem mehet, mert a szegény magántisztviselő a perifériákon lakik... Nyolctól hatig, az napi tíz óra, egy héten hatvan... Nem is számítom azt az időt, amit a bejövettel és a hazamenetellel töltünk el, s aminek a költségeit magunk fedezzük... Ma, amikor az egész világon a negyvenórás munkaidő mellett foglal állást minden tényező.

Emma összevonta a szemöldökét. Negyven óra, az mégis kevés volna... Az tulajdonképpen azt jelentené, hogy két szabad nap egy héten. Ennyi idő alatt egyáltalán nem lehetne elvégezni a munkát még új számológépek beállításával sem.

- Tehát az a kérdés, hogy ha új munkaterületet hódít a vállalat, fog-e felvenni annak megfelelő új munkaerőket, vagy az egészet tovább is a mi vállainkra rakja. Megteheti túlórázással, amiért nem fizet.

Nem mert erőteljesebb kifejezéseket használni, mert máris valami ellenszegülést látott az Emma arcán. Ez az Emma eddig úgy elzárkózott előlük, mintha ő is az igazgatósághoz tartoznék. Azt mindenki tudta, hogy Urbánszky báróné hozta be, s a híres politikus asszony konzervatív álláspontot foglal el mindenben... Ők tehát Emmát sohasem tekintették maguk közé tartozónak.

- Nem lehetetlen, hogy az igazgatóság erre a problémára egyáltalán nem is gondol. Úgyis eleget halljuk a derék Davikovitstól, hogy semmit sem dolgozunk, csak a napot lopjuk; hogy ennyi ember háromszor annyit kellene, hogy végezzen...

- Davikovits - legyintett Emma.

Ez Flachmannét felbátorította, hogy legalább a hajcsár ellen van Emma.

- Tessék csak arra gondolni, hogy hány ígéretet kaptunk a déli két óra megadására, s telnek az évek, és semmi... Hogy kívánhatják, hogy az ember eljőjön hazulról reggel hétkor, sokan már hatkor jönnek be a vicinálissal... Minden nőnek van háztartása, gyermeke... Nagyságos asszonynak is van egy édes kicsi lánya... Egész nap nem szabad látni... Ez borzasztó, nagyságos asszony, ez egészen középkori kiuzsorázás... Nagyon be vagyunk fogva... ennél a vállalatnál.

Emma lesújtva érezte, hogy e pillanatban a Flóra csak éppen egy vállalat volt a sok közül, s ez őt sértette... Neki nem volt több vállalat az egész világon, s ez sem vállalat volt, hanem egy mentsvár, ahol megbúhat, hogy fenntartsa saját magát és kis gyermekét. Önkéntelen úgy érezte, hogy neki az a kötelessége, hogy a kolléganővel szemben megvédje a vállalatot. Képviselje az igazgatóságot. Valósággal röstellte, hogy igazi úriemberek, a Flóra vezetői, csakugyan megérdemlik és kihívják maguk ellen a kritikát... De mért védi őket?... Kizárólag

keresztény szolidaritásból. Akármilyen galádul viselte is vele szemben magát Vida, mégiscsak igazgatója volt és a vidavölgyi és berzencfalvi Vidák közül...

Egészen összekuszálódott benne minden. Egyfelől el kellett ismernie, hogy ő éppen olyan kiuzsorázott alkalmazott, mint a többi s pláne most egy mennyire megalázott hivatalnoknő, de másfelől mégiscsak tagja annak a megtámadott társadalomnak, amelybe a főnökök tartoznak, a dzsentrinek és a magas rétegnek... Akármennyire igaza is van ennek a zsidó nőnek, ő inkább áldozná fel magát az urakért, mint azonosítsa magát ezekkel...

De szint vallani sem mert. Félt, hogy árulónak tekintsék az alkalmazottak. Ez még veszélyesebbnek látszott, s szinte lehetetlennek, éppen ma... hiszen ezek az ő érdekeiért harcolnak.

- Higgye el, nagyságos asszony, hogy soha kedvezőbb pillanat nem volt, mint most, hogy a helyzetünkön javítsunk... Nem tehetik meg, hogy nyilvánosság elé kerüljön a legcsekélyebb belső zavar sem, mikor újabb kívánságokkal lépnek fel az állammal szemben... Azt mindenki tudja, hogy nehéz a helyzetük, mert a pénzügyminiszter nyilatkozatot tett a Ház előtt, hogy sorra leépíti az államilag szubvencionált üzemeket. Most tehát minden összeköttetés kevés ahhoz, hogy egy kompromittált vállalkozás javítsa a helyzetét. Már az államnál. És az állam segítségével. Nekik most roppant vigyázni kell.

Davikovits ott oldalgott körülöttük, úgyhogy Flachmanné felemelte a hangját, és nagyon derülten azt mondta:

- Csak tessék beküldeni a kislányt, a mamájával. Meg vagyok győződve felőle, hogy mind a kettőt be lehet osztani.

Kezet nyújtott. Ez megint szinte komikusan félszegnek tűnt fel Emma előtt, ez a férfias kézfogás.

Csengettek éppen, vége volt az ebédszünetnek.

Emma tűnődve és megzavarodottan maradt a helyén. Körülötte zajlik valami, amire ő eddig nem is gondolt. Talán sztrájk?...

Csak jönne már ez az *Ff*...

Belepirult. Hát jön?... Egyáltalán van arról szó, hogy jön?... Az bizonyos, hogyha megjön, tőle fog hallani valamit, ami több világosságot hoz ezekbe a zűrzavaros dolgokba, mint bárki...

Délután nem volt erős munka, s az időt arra használta, hogy olyan dolgokat próbált, amihez nem értett: megpróbálta az adósságokat összeállítani... Ehhez a főkönyvelővel kellene összeállani, de még annyira nem volt lázadó, hogy segítséget és árulókat keressen... De az volt az érzése, hogy csakugyan nagy bajok vannak.

6

Rájött, hogy őt még nem érte életében soha semmi támadás.

Ez után a mai nap után be kellett látnia, hogy eddig úgy élt, mintha valami védőszent óvta volna. Sima volt az út és zavartalan. Most egyszerre szakadékok robbantak fel előtte, és nem tudta miért s hogyan?

Nem is lehet megérteni, miért ilyen későn?... Mi akadályozta meg, hogy eddig semmi sem történt vele? Bizonyára benne volt az ok. Ő maga volt úgy bezárkózva, hogy lehetetlen volt hozzáférni. Most valami van, ami az emberek szemét felnyitotta rá.

Csak nem? - mondta magának, elmosolyodva.

Varrt. A kicsi már aludt. Már Bauernét is felhívatta, s elintézte. Kicsit csalódott, az asszony nagyon örült és nagyon hálálkodott, de hiányzott belőle az a spontán öröm, amilyen spontán rémület volt benne, mikor legelőször megjelent nála és a segítségét kérte. Nem érdekelte a dolog, akár jön, akár nem. Ha a Flórának emberekre lesz szüksége, abban nem lesz hiány... Bár azt már megfigyelte, hogy a statisztikában mindig irtóztató nagy számban szerepelnek a munkanélküliek, de ha egy jó munkaerőre van szükség, akkor azt nem lehet kapni.

Már késő volt, tíz óra elmúlt, de nem akart lefeküdni, tehát varrt.

Mért nem akart még lefeküdni?... Csak nem azért, mert a szokott éjjeli expressz lapot várja?

Újra elmosolyodott: ha Vida tudná, hogy ilyen egyoldalú flörtöt folytat valakivel, akit egyáltalán nem is ismer...

Ff...

Különös: egyáltalán nem félt többé Vidától... Valahogy fel volt szabadulva... Ki volt benne közömbösítve az egész Vida-ügy. Mint egy túske, ami megszúrja az ember ujját, de ha kipiszkálta egy tűvel, többet ügyet sem vet arra a kis horzsolásra, ami ott maradt a szúrás helyén. Vida nem több, mint egy ilyen töviske... Nem fáj, tehát jelentéktelen... Kérdés, akkor is ilyen nyugodt lenne a mai zavaros jelenet után, ha nem volna az *Ff...* Nem, hiszen ha ez nem volna, akkor nem is jött volna Vida... mert akkor ő nem ment volna el a büfébe, ha nem megy el, nem írják meg az újságban, ha nem írják meg, Vidának sem tűnik fel, s folytatódik az egész... az egész unalmas élet, úgy ahogy még a múlt héten folyt.

Tehát végeredményben mindennek a Jobb mint otthon az oka: illetőleg, azt el kell ismerni: *Ff...* Mert nála nélkül nem ment volna a büfébe... Ha valami nincs a dologban, ha nem érdekli az első percben mindjárt, akkor nem ment volna el a színházba... hanem haza jön... Most kérdés, sajnálja-e, hogy megtörtént?...

Hát nem sajnálja. Mit tegyen: nem.

Mért ne legyen az ember életében egyszer egy kis szenzáció? Úgyis olyan unalmas ez az élet... Flachmannénak igaza van: nem is tíz órát dolgozik naponta, hanem tizenkettőt, mert elmegy hazulról hétkor és hazaér hétkor... Az az egy óra ebédidő semmi. Azt is ott tölti a hivatalban.

Csengettek az előszobában. Tudta, hogy a lány még ébren van. Nem mondta neki, hogy várjon, de az is lány, az is kíváncsi. Megmozdult, hogy kimegy, de azért ülve maradt, a tű megállott a kezében, és figyelve várt... Az ajtó nyílt, csukódott, s már hallotta, hogy Julis jön... Hirtelen behajolt a varrásába, mintha roppant sietősen kellene dolgozni... mintha Davikovits állana a háta mögött.

- Nagysága, itt a levél.

Milyen szemtelen ez a lány. Úgy mondja, mintha benne volna a titokban.

- Tedd le... Mért nem fekszel le?

De alig várta, hogy a lány kimenjen. Hogy a konyhaajtó csukódjon... Nem, még tíz percet vár... öt percet... na, egy percet mégis várt: felállott, és felvette a lapot.

Abszolút közönyös mozdulattal vette fel, de abszolút belső izgalommal nézte meg... Ugyanolyan, mint a többi, mintha egyszerre írt volna ilyen lapot ötöt, vagy tízet és automaticce adná, vagy adatná fel valakivel... Csak a postabélyegző más... *Ff...* és a bélyegző ma Pécs... Vajon mit keres ez ezen a hosszú dunántúli úton... Mindennap más helyen... Most úri szokás harmadikon utazni... De csak annak, akinek valóban az elsőre van joga... Tehát ha harmadikon

megy, akkor első osztályú utas?... Erre még nem is gondolt... Milyen rangú ember lehet ez az *Ff*... Ezen azért nem gondolkodott soha, mert rá azt a benyomást tette, hogy első osztályú... De istenem, lehet harmadikra ítélve is... Ma, akik elsön jártak azelőtt, nagyon lecsúsztak... Valami vigéc?...

E pillanatban először sajnálta, hogy olyan buta volt, hogy a szomszédasszonyt valósággal kirúgta.

Szegény Vilma... Persze nem jelentkezik még egyszer... Ugyan hogy egyezett meg a lakójával?...

Elvörösödött: ez a nő nem látszott nagyon tartózkodónak, s hogy az urától oly biztonságban van...

Kénytelen volt megdörzsölni az arcát, hogy a pirosságot eltörölje róla... Az is elképzelhető, hogy semmi sincs köztük, nem a nő miatt, de az a medveforma férfi nem látszik nagyon erotikusnak... Mindenesetre ha bejárna: azóta már tudna valamit a titokzatos levelezőről... Vilma már kifürkészett valamit felőlük, s nem tenné lakat alá, amit tud...

De viszont nem baj, hogy nem tud semmit: akkor talán már el is múlt volna ez a kis izgalom és romantika... Ha vigéc... akkor nagyon letört volna már előtte...

Odatette a lapot maga elé és nézte.

Rajtakapta magát, hogy folyton a két betűt nézi: *Ff*...

Megfordította a lapot és nézte a címzést... Szigorú nyomtatott szabású betűk...

Felállott, s előkereste az előző lapokat. Mind a négyet odarakta maga elé, s elkezdte vizsgálni, hogy vajon igaz-e, amire előbb gondolt, hogy egyszerre van címezve az összes. Ha egyszerre írta, a betűknek egyszabásúaknak kell lenniök. És meglepetve kiáltott fel: nem... ugyanaz a kéz írta, de mindig más tintával és mindig újonnan kezdve. Az első lap roppant szabályos és igen apró betűkkel volt címezve... Akkor még mérföldes távolság és nagy respektus volt a kézben... (A kéz szóra elkezdett égni és melegedni az arca... mennyit pirul ma?... A kéz... érintette meg... Jaj a melle... Már megint... s még mindig?...)

A második lap a legnagyobb betűkkel van címezve... Akkor valami közelséget és hevesiséget érzett az a kéz...

Megsimította a homlokát, s most már érdekelték a gondolatai. A harmadik lapon közepszerű betűk és a legtöbb nyugalom... Akkor már beleszokott a mindennapi munkába?... Ilyen hamar meg lehet szokni a dolgot?... Már csak hivatali munkavégzés?

De a mai, a negyedik lap, ideges... Valami baja van?... vagy fél?... Mitől fél?... Mire gondol?... Üzleti zavarok vagy lelki bomlás?... aggodalom, hogy vajon hogy fogadják a levelét?... Végre eszébe jutott, hogy nem egészen helyes, amit csinál?... hogy ez már vallomásszámba megy, hogy még a negyedik napon is?...

Megijedt, hogy több lap nem jön... De mért ne?... Nincs semmi ok, hogy abbahagyja... És meddig fogja folytatni ezt a furcsa kis játékot?... Mikor jön vissza Pestre?... Milyen messze van az a Pécs!... Ő is dunántúli... a Balatontól tovább... Volt egy párszor kisebb lány korában otthon az ősi tájon. Gyönyörű nyárfasorokra emlékszik... Itt minden úri és előkelő... Ott mindenféle grófi és nagybirtokok vannak... jó karban és géppel művelve... a herceg fasora... profán embereknek soha meg nem nyitják, mert a herceg ott lovagol... az öreg herceg... mint egy egzotikus király.

Talán vasárnapra hazajön Pestre... Ha vigéc, akkor biztosan... Az utazók mindig hazajönnek szombaton... Másodosztályon... Van nekik bérletük... nekik is vannak hivatalnokaik, akik a vidéki eladásokat végzik... Talán ez is egy ilyen fix fizetésű alkalmazott egy másik cégnél?... Ezek az utazók nagyszerűen értenek mindenhez a világon, talán ez indokolja, hogy *Ff* úr annyira hozzá tud szólni mindenhez... S talán zsidó?...

Ettől iszonyúan meghökkent. De hát az nem lehetetlen... *Ff* úr nem látszik százszázalékosan kereszténynek... a színházi ízlése semmi esetre sem... Egy szolid keresztény úr nem képes gyönyörködni egy ilyen frivol darabban és egy ilyen harmadrendű színházban... Hogy is mondta: ez az élet színháza... belép az élet az utcáról a foyér-ba... Egy keresztény úr nem örül annak, ha az utca belelép az életbe... S ennek minden tetszik, amitől ő iszonyodott... a büfé is... a ruhák a büfében... nem győzte dicsérni a filléres áruházak ruházatait...

De nem lehet zsidó!... lehetetlen!... rá egy zsidó nem tett soha ilyenféle benyomást... behatást... Ostobaság! most jut eszébe a döntő bizonyíték: hiszen arról beszélt, hogy alföldi kastélyok parkja van a gyermekkorában... Bocsánatot kért tőle gondolatban, hogy egy pillanatig is kisiklott... de hát semmit sem tud voltaképpen róla...

Szóval vasárnap hazajön... Vajon hogy fogja kicsinálni, hogy találkozzanak... De hiszen itt lakik a szomszédban... Bábori úgy vette ki a lakást, hogy a barátja, ha hazajön Pestre, ott alszik a sezlónon.

- Milyen buta vagyok...

És mi minden történt vele ez alatt a néhány nap alatt: több mint az öt év óta, mióta az ura meghalt... És annyira elzárkózott még a gondolat elől is, hogy egy kicsit analizálja magában ezt az egész *Ff*-komplexumot, hogy most először van lelkiereje, izgalma, hogy rágondoljon...

Észre sem vette, felemelte a negyedik lapot, megfordította, s nézte. A képen Pécs főtere van, a kerek tetejű templom, a törökkori templom... Jobbról a Nádor-szálloda... Ott lakott egyszer az urával, egy éjszakát ott töltött, ezen az erkélyen, az első emeleten, s lenézett a térre... Lejtős nagy tér, csak arra emlékszik, hogy az volt az érzése, hogy nem szeretne itt lakni.

Nem, kisvárosban nem szeretne lakni...

Vajon?... Eddig neki Budapest úgy tűnt fel, mint a begubózott selyemhernyónak a gubó... Magánosan és érintetlenül élt itt... Ha akart embert meglátni, látta, ha nem akarta, nem létezett a számára... Ez is megváltozott azóta, hogy *Ff* belépett az életébe. Fel van törve a gubó, s mindjárt a legnagyobb kellemetlenségek és bajok áradnak rá?... No nem baj, vasárnap jól leszidja *Ff* uramat, s minden rendben lesz...

Nevetett. Vasárnap... Olyan biztos?...

Hogy kellene Vilmával szemben jóvátenni a sértést?... Nem mehet át hozzá bocsánatot kérni... Küld neki valamit reggel a Julissal... De mit?...

Körülnézett a szobában, s megakadt a szeme egy kézimunkán, ami a díványra volt terítve... Ezt a darabot nem ő csinálta, ezt kapta valakitől... Hüj, de csúnya... Ha *Ff* meglátná, meg volna a véleménye az ízléséről... Egyáltalán az egész lakás oly ódivatú, mint egy vidéki járásbíró lakása... A falon egy nagy színnyomat... Rákóczi Ferenc elfogatása a nagysárosi kastélyban... Benczúr... Képzeltető hogy *Ff* kedvenc festője... Egy kicsit ott maradt a szeme a képen, s azon tűnődött, nem lehetne-e a fürdőszobába akasztani... A kád fölött üres fal van, de a gőz tönkre fogja tenni. Na és az olyan nagy kár?...

Az egész lakást ki kellene cserélni... A bútorok részben jók, mert van néhány hazulról átmentett régi bútor is, de az ő házassági bútora most nagyon nem tetszett neki... Raktári áru...

A kézimunkákat vasárnapig föltétlenül eltünteti...

Fene egye meg, hát mit akar a vasárnappal?... Már egészen meg van bolondulva...

Abba is hagyta a munkát, összepakolta a varrószekrénykáját, és elment aludni.

Mikor már ágyban volt, érezte, hogy a jobb melle ég.

Még mindig? És milyen intenzíven. Önálló akció?

Reggel azonban oly egészségesen és jókedvűen ébredt, mint akinek rendben van az élete. Még arra is volt ideje, hogy Vilmának két sort írjon, és Julisnak kiadjon egy díványpárnát, hogy délelőtt adja be. Kis borzongás volt benne, mikor ezt tette, mint fontos lépésnél.

Már nem félt Vidától. Egyáltalán semmi izgalom nem volt benne. Mit tehet neki? Az nem megy olyan egyszerűen, hogy őt csak úgy ki lehessen tenni a főpénztárból, gépírólánnyá degradálni a Davikovits keze alá. Ezzel Vida nagyon ellovagolta magát. Ha pedig intrikálni kezd ellene a Vezérnél, s az állására tör, akkor ez ellen két oldalról is védi magát. Egyik oldal, Flachmanné, illetve a sztrájk, amibe az egész Vida belebukhatik. A másik pedig Urbánszkyék... Apjának barátja volt báró Urbánszky, akinek a felesége az öreg báróné, határozottan meleg rokonszenvvel van vele szemben, és régimódi erkölcsével ugyancsak beleszólana, ha sejtené, hogy Vida miket enged meg magának...

Míg a villamoson ment, a feje mindig emelt volt, és a szeme mosolygott. Olyan harcra kész állapotban volt, hogy szinte vágyott rá, hogy történjék még valami, ami őt kizökkentse a sodrából... Mert ő nagyon nehezen szánja el magát valamire, de ha egyszer elhatározta magát, érezte, hogy késhegyig kész harcolni...

Még egy héttel ezelőtt talán kétségbeesett volna hasonló igazságtalanság miatt. De most mintha egy új ember ébredt volna fel benne. A Flóránál mernek vele így kikezdeni?... Annál a Flóránál, ahol voltaképpen minden az ő vállain nyugszik?... Vida csinált ott valamit?... Nem mondom, tehetséges ember, de hanyag és lelkiismeretlen... Még a Vezért nem is teszi felelőssé. A Vezér megtette a magáét. Vida soha semmiféle szubvenciót nem tudott volna szerezni, és a Vezér örült összegeket hozott be a vállalatba, s nagyon lehetséges, hogy most is sikerül neki. A Vezér egy kicsit zseni, ez is kiváló ötlet, ezek a jégkocsik és ez az üzemműterjesztés... Lehetséges, hogy megfelelő adminisztráció mellett ki lehet terjeszteni az egész országra, s ha ki lehet kapcsolni a vasúti és postai szállítási költségeket és idővesztéseket, be is válik... De Vida nem alkalmas erre. Vidával valami baj van... Lehet, hogy a feleségénél kell keresni a hibát... Az asszony egy olyan dzsentrilány, aki ahhoz van szoktatva, hogy élvezze az életet... Gyereke nincs, minden este a Szigeten vagy a Gellértben vagy a külföldiekkel a Ritzben... Társadalmi élet... Szép nő, de hát azt mondta valaki: „A szépet megunjuk, a csúnyát megszokjuk...” Vida a maga laza erkölcsével valószínűleg elrontotta a feleségével való viszonyát... Adósságai is vannak, éspedig jelentékenyek... Hallotta párszor panaszkodni... Ez a Vida mer ővele kikezdeni?...

A villamoson soha nem szokott találkozni egyetlen ismerőssel sem. Reggel fél nyolckor az ő ismerősei nem ülnek villamoson.

Újság nem érdekelte. Nem is járattott semmi lapot. Ebédszünetben szokott megnézni egy-két újságot. A Flóránál volt elég lap. Úgyhogy mindig saját gondolataiba volt mélyedve. Már úgy megszokta, hogy itt élte ki legjobban magát, míg a villamos egy sarokülésébe behúzódva gondolkodott.

Most azt figyelte magában, hogy valami izzik benne. Fel van forgatva a lelki nyugalma, és készen van minden összetűzésre.

Az átszálló után Urbánszkynéra gondolt. Ez a vékony kis filigrán ősz nő egész életében csatázik. Ha egy nő ezt meg tudja tenni, akkor neki sem kell megijedni egy kis csetepatétól. Urbánszkynétől egy kicsit eltávolodott az utóbbi években, mert anyagilag nem bírta fenntartani az összeköttetést, s mivel a bárónőhöz mindig csak a bajban levők folyamodnak, nem is akart protekciónak látszani. Nem volt semmire szüksége, de biztosra vette, hogy csak el kell mennie hozzá, a báróné boldog lesz, ha valamibe beleszólhat. Az ő szalonjában folyt le a fiókparlament. Ott mindenféle politikus és közéleti ember otthon volt. Az ura nagy könyvtárszobája jutott eszébe, a mennyezetig rakott jól kötött könyvek várszerű, szinte félelmes nyugalma. És a kis izgulékony nő, akinek a szeme égett, mint valami léleklámpás... A Vezér mindig ott ült, s Vida is törleszkedett, azelőtt legalább, hogy jelen lehessen. Ki tudja, még most is bejáratos-e?... Ma meg fogja kérdezni...

Finom vékony ajkait makacsul összeszorította, s mosolygott, mit szól Vida, ha egyszerűen azt mondja neki:

- Mikor volt Urbánszkynénál?

Ez a mosoly ott maradt az arcán, s egész délelőtt ott érezte az ajka körül, míg várta, hogy Vida megjelenjen.

Elég későn jött be. Kilenc óra tájban, és az arca rendkívül fakó volt. A szemei mély fekete karikákkal voltak körülmosva, és unott hangon nyöszörgött az orra alatt.

Ennek nem sikerült tegnap a lóverseny - villant fel a fejében.

Aj de remek volna megkérdezni, hogy az a három ló befutott-e? De nem jutott eszébe a lovak neve. Törte a fejét, és egyre sem bírt emlékezni a három közül.

De úgy tett, mintha egyáltalán nem törődne Vidával, annyira, hogy ez a végén meg is állott a pénztárfülke előtt, és idegesen szívta a cigarettáját. Az egész teremben senki sem cigarettázott, csak egy revizornő. A fess Adélka. Aki minden keresetét szabószámlákra költötte. Persze otthon megvan az ellátása, és nem kell hozzájárulni a háztartáshoz. Ennek is többje van kétszáz pengőnél, s ezt mind ruhára pazarolja. És cigarettára. Naponta ötvenet elszív. Vida is körülbelül annyit.

- Na, hogy sikerült a lóverseny? - csapott rá könnyed hangon.

- Csak ugrasson - mondta Vida.

- Mért? - nevetett rá. - A lovak cserbenhagyták?

- Ma már a lóban sem lehet bízni.

- Ne mondja. Pedig a lovak hitet tettek magának.

- No azért nincs semmi baj - szólt Vida kedvetlenül, aztán ránézett. Csak most vette észre, hogy Emma ugrató hangon beszél vele. A szeme ott maradt az asszonyon.

- Majd vasárnap - mondta. - Vasárnap délután... Majd a Báلكirálynő...

- Báلكirálynő?... Hiszen ezt maga csütörtökre ajánlotta nekem.

- Á. Vasárnap... vasárnap... A Báلكirálynő, meg a Musset... Ez a kettő holtbiztos... Kijön Emma?

- Ja, vasárnap az még messze van.

Vida odakönyökölt elébe, és erősen nézett a szemébe.

- Mi a programja vasárnapra?

- Még nem tudom - mondta olyan hangon, mint aki nagyon is jól tudja mi, s a szeme titokzatosan csillogott.

- Jobb mint otthon?...

- Lehetséges.

- Hány órákor? Na mondja, hány órákor?

- Mit képzelsz maga?... A Jobb mint otthon az valami kaszinó? Ahova nők járnak?...

- Emma, magával valami van. Ragyogó... Jöjjön ki a versenyre.

Telefonhoz hívták Vidát, s ő nem jött Emma után egészen tizenegy óráig.

Emmának ma nem volt nehéz napja, majd holnap... Nézte a teremben a társaságot. Adélka az ablaknál állott, és cigarettázott. Ez a lány mindig lóg, gondolta mosolyogva, de kitűnő munkakerő. Akármilyen stósztraknak elébe, pillanatok alatt végez vele, és újra lóg a cigarettával. Nagyon fess volt. Egyetlen volt a társaságban, aki nem öltözött át, mikor bejött. Azt szokta mondani, hogy az kispolgári... És ha megtámadták azért, irigységből, hogy mért öltözik annyira, arra azt szokta vágni, hogy: ő ismeri magát. A termete kitűnő, de az arca sok kívánnivalót hagy hátra. Ha ő nem öltözik, akkor nagyon kellemetlen... Így aztán elhordja a ruháit, s kénytelen folyton újakat csináltatni.

Flachmanné az örökös klott kötényben, ami beborítja elől-hátul, s olyan benne, mint egy fekete holló, komolyan és szakadatlan munkával végzi a napját. Ez a kettő azonban megbecsülhetetlen munkakerő. Ezeket mindig megtartaná, ha neki kellene vezetni egy vállalkozást.

Hogy ő vezessen egy vállalkozást? Még erre sem gondolt öt év óta. Hogy is jut ez az eszébe... Úgy el tudná vezetni, mint Vida, aki halálosan unja az egészet...

Flachmanné a maga szigorú kis feketeségében a rendíthetetlen és zajtalan kötelességtudást jelentette. Adélka a zseniális könnyű szellemességet. Most arra is rájött, hogy ez a két nő egészen saját hangon tárgyal Vidával. Flachmanné mint egy megközelíthetetlen tudós, aki soha nem engedi meg, hogy kritizálják a rá tartozó dolgokat, s Adélka direkt szemtelen hangon utasítva vissza minden beleavatkozást.

Mikor tizenegykor Vida kijött, éppen Adélkát kereste, s valamin vitatkozott vele, aztán odajött Emmához:

- Képzeld, ez az Adél. Összeszid engem.

Emma nevetett.

- Azt mondja: mi dolog az, mért adott maga ki árut ennek a Steinnak. Nem tudja, hogy ez egy csirkefogó?... Mindig meglóg a pénzzel, és maga mégis mindig ad neki.

Úgy mondta, mintha ezzel a maga vezetői biztonságát akarná fitogtatni... Hogy ahhoz szó sem fér, amit ő tesz. Csak egy ilyen igazi úrilány mer beleavatkozni.

Emma mosolygott:

- Adélnek igaza van. Nem?

- Már maga is forradalmár - mondta Vida. - Hát mit csinál vasárnap délután?

- Alszom.

- Alszik?... Kivel?

- No de kérem.

- Úgy gondoltam, a kis lánykájával.

Emma hallgatott:

- Az az egy napom van, akkor kell erőt gyűjteni az egész hétre. A vasárnapot át szoktam aludni... Elképzelheti, hogy szükség van rá, hogy egy pihenőnapom legyen... Hatvan órát dolgozom egy héten.

- Ez mit jelent?

- Ez, kérem, azt jelenti, hogy a déli egyórai ebédszünet éppen olyan terhes munkaidő, vagy még rosszabb.

Vida felduzzasztotta a tokáját, és olyan szemmel nézett rá, ahogy a lázadó angyalokra.

- Mi ez? - ismételte.

- Én csak arra válaszoltam, hogy nekem vasárnap aludnom kell.

Vida ellenségesen nézte Emmát.

Nem is válaszolt, csak elfordult, és elment.

Fél óra múlva jött:

- Van ideje?

- Igen.

- Legyen szíves, jöjjön be.

- Igen.

Egy parányi izgalom azért volt benne. A tegnap még nem volt annyira messze.

Mikor bement, Vida nagy léptekkel sétált a szobában. Most nem ült az asztala mellett iratokba mélyedve.

Most őszinte lesz - gondolta magában Emma.

- Tessék helyet foglalni.

Emma leült. Szokott helyére, az íróasztal előtti székbe.

- Kérem Emma... Amit maga az elébb mondott, az engem végtelenül megdöbbsentett.

Az asztalhoz ment, leült, és hidegen, mereven nézett Emmára.

- Mindent vártam volna magától, csak ezt nem.

Emma nem szólt. Figyelt.

- Davikovits már napok előtt jelentette, hogy bizonyos összeesküvés készül a személyzet körében... Maga nagyon jól tudja, ki szervezi...

Ceruzát vett fel, azt kicsit forgatta az ujjai közt. Valami remegés volt benne, akkor leütött vele, koppantott az asztalon.

- Vegye tudomásul, hogy ezt és effélét nem tűrök... A kígyófészeket széttaposom.

Emma még mindig nem szólt. Kicsit meghalványodott. Érezte, hogy Vida törésre akar vinni valamit. Meg volt dermedve, a kenyeréről lehetett szó...

- Nagyon le vagyok sújtva, hogy már maga is meg van fertőzve. Ezt nem vártam. Ezt nem vártam. Hát ez igazán borzasztó csalódás.

- Nem értem, kérem.

- Micsoda beszéd az, hogy nem értem, kérem. Én nem értem, ha megengedi. Mit jelent az, hogy maga hatvan órát dolgozik. Mióta számlálja maga az órákat? Ha otthon van a lakásán, mint gazdasszony, hány órát dolgozik? Ez egy szocialista marhaság. Jelszó... Én mennyit dolgozom? éjjel-nappal, hogy maguknak fizetése legyen elsején. Húsz órát. Hatszor húsz, az százhusz óra, kérem. Éppen kétszer annyi, mint amit a tisztelt társaság felhány... Tudja, mi ez? *Pléte*... Érti kérem? Plejte meg az egész vállalat... Tönkre kell menni. Tönkre kell menni.

Fújt, és valami kiállhatatlan hangon támadott.

Emma nem tudott mit mondani. Kissé úgy érezte magát, mint a megszidott gyermek. Durcásan fordult el, mint aki eltökélte, hogy a másiknak nincs igaza.

Vida patetikusan kiáltott fel:

- Hol van a régi Emma... Micsoda átalakulások történtek magában?... Maga még napok előtt olyan volt, mint egy szál lilium... olyan volt, mint egy neáncsvirág... maga félelmetes útra tévedt... Vigyázzon, belesüllyed az iszapba...

Elfordult, s az ablakra meredt.

- Gondolkoztam a maga esetén: ezt mind annak tulajdonítom, hogy maga kizökkent a rendes útvjáról... Mi történt magával?... Igen, maga valóban azelőtt, elhiszem, a vasárnapját otthon töltötte, és átaludta, mert szüksége volt a pihenésre... De figyelmeztetem, hogy maga ezt a most következő vasárnapot nem szándékozik otthon és pihenéssel tölteni!.. magának tervei vannak... Kérem szépen, hallgasson, mikor én beszélek... Szóval azt akarom mondani, Emma, hogy maga valami kétségbeesett lépésre hajlandó... Még nem tudom, hogy döntött-e, vagy nem, de mindenesetre azon az úton van, hogy... Kérem, csak rá kell nézni magára... Valami jasszos büszkeség ragadt rá... Valami cinizmus, ami a régi Emmából teljesen hiányzott... Maga olyan volt, mint egy apáca... Egy hófehér apáca az üvegablaka mögött. Mindenki tisztelettel nézett magára, mert elképzelhetetlen volt, hogy sár fröccsenhet rá... Ha rádobják, az lehull ezekről az angyalszárnyakról, amelyek magát szinte égi magasságba emelték itt köztünk...

Hallgatott. Emma sem szólt. Egészen konsternálva ült, és várt. Még nem volt vége a „főnök” leckéjének. Be kellett várnia, míg ez kifűjja magát.

- Jól van. Én tegnap durva és közönséges voltam... De ennek is maga az oka... Én csalódtam magában, mert az angyalban egy „szőke démon” lakik... Én három napon keresztül azon őrvjngtem, hogy elvesztettem valakit, akit angyali piedesztálra emeltem... Hát olyan marha mégsem vagyok, hogy engedjem kisiklani a kezeim közül azt, aki öt év óta az orromnál fogva vezet... Jön egy link csibész és leszakítja azt a szűzi virágot, akit én nem mertem még csak egy gondolattal sem megérinteni...

- Nézze, kérem - riadt rá Emma -, mégis vannak magánügyek, ugye?

- Nincsenek. Nincsenek kérem. Értse meg, hogy nincsenek, mert minden összetartozik. Igenis, maga nekem a magánügyem volt. Én úgy kíméltem magát, hogy soha nem mondtam volna azt, hogy: Emma... Maga nekem: Nagyságos Asszony volt... Igaz?

Emma érezte, hogy fegyverre van szüksége, s belenyúlt az asztalon a dobozba, és cigarettára gyújtott.

Vida nem adott tüzet, s ő maga vette fel a gyufás skatulyát és rágyújtott.

- Milyen rosszul áll ez magának - szólt Vida. - De milyen rosszul... Nem hiszem, hogy valaha is megtette volna, hogy itt az én szobámban cigarettára gyújtott volna.

Emma felemelte a fejét, és füstöt eresztett. Igen, ezt ő maga is érezte már tegnap, hogy ez különös.

De az is különös volt, hogy mióta Vida itt tombol, teljesen elmúlt az aggodalma, hogy az állására megy a dolog. Más van itt, és ettől a mástól egyáltalán nem félt, s egyre kevésbé félt.

- Szóval rosszul áll - mondta kihívóan - a cigaretta?

Vida hörgött.

- Az a baj, hogy nem áll rosszul... Nem úgy értem én, hogy nem jól fogja, és nem jól fűjja ki a füstöt, amit egyáltalán nem szív le a mellére, csak úgy kislányosan kifűjja... Maga nem tud cigarettázni, de mindenesetre mer, s ez jól áll... Rettenetes, hogy mitől lett az, hogy jól áll?... Erről van itten szó... Én azt akarom tudni, hogy elvesztettem-e magát?...

- Mért, valaha birtokában voltam?

- Nézze, Emma, ne játsszunk a szavakkal... Nekem nem volt birtokomban az Úr angyala sem, de ha azt látnám, hogy a modern festők cigarettázva festik le az angyalokat, akkor én kifordulnék a templomból...

Emma ajkbiggyesztve:

- Maguk álmokban élnek: az élet más... - mondta és a Fess Feri mosolya csillant fel előtte, mikor ezt mondta neki... - Az egész konzervatív létezés álommá válik az Élet valósága előtt... Nem látom be, hogy a cigarettafüst mért foszlatná szét az angyalok kórusát.

Ezt egészen a Fess Feri modorában fogalmazta meg, s ez igen nyugodttá tette.

Vida kimeredt szemmel bámult rá.

- Akkor itt nincs segítség... És ha ezek után mégsem jön el velem a lóversenyre, annak csak egy oka lehet: az, hogy mással akar elmenni oda.

- Lehet.

- No végre... Ezt úgy is vehetem, mint felmondást?

- Micsoda felmondást?

- Kérem, ha valakinek az erkölcsi álláspontja egyik napról a másikra ennyire meg tud változni, akkor ott minden megváltozott, és az üzletben csak maradandó erkölcsi értékekkel lehet dolgozni.

- Erre nem tudok ilyen könnyen válaszolni - szólt Emma gondolkozva, cigarettázva és szilárdan. - Először meg fogom kérdezni azt, aki ért hozzá.

Vida hallgatott. Aztán:

- Ez fenyegetés?...

- Nem fenyegetés... De nekem kötelességem igazolni magamat... És aztán, ami azt illeti, a Flóra a csőd előtt áll... Ha még az is, hogy az állásomra egyre sűrűbben kapok megjegyzést... nem tehetek mást, minthogy más állás után...

- Úgy... kedves Emma, úgy... hogy maga milyen jassz nőcske lett...

- Hogy én mi lettem, az nem tartozik magára... Egy bizonyos, nem fog még egyszer megrikatni és sírás közben...

Megrettent, mert most ez végzetes lehet... Ezek után Vidával lehetetlenné vált az együttműködés...

Vida furcsa kis hangot adott, ami nevetéshez és gyötrődéshez hasonlított.

Ő is megérezte, hogy borotvaélen jár a dolog.

- Mért mondja, hogy a Flóra csőd előtt áll? - kérdezte taktikát változtatva és hűvösen.

- Mert úgy van, és ezt maga legjobban tudja.

- Annál inkább szükség volna rá, hogy maga ne álljon a lázadó elemek mellé... Mindnyájunknak az érdekéről van szó... Ha a Flóra csődbe megy, nekem még mindig igen jelentékeny követelésem van rajta, de az alkalmazottak?... Tehát maguk tudatosan csődbe akarják vinni a Flórát.

- Nem. Dehogy. Hol veszi ezt?... Csak éppen annyi emberi életet akarunk, hogy el lehessen viselni... Mindenki kész minden munkára, és minden áldozatra, de az mégiscsak szörnyű, hogy ma már Budapesten a Flóra az egyetlen, ahol tíz órát dolgoztatnak, ilyen jobb üzemnél... Nézze, nekem van egy kislányom... Én ezt a gyermeket soha nem látom, csak hajnalban, mikor álmában megcsókolom, és este, mikor hazamegyek... A kenyér miatt rá kell bíznom egy olcsó falusi lányra, s az adja meg a gyermekemnek az erkölcsi és társadalmi nevelést... Mit mondott tegnap is... „Anyukám, ha neked nem lesz pénzed, ne félj, én szerzek. Kimegyek az utcára és kérek pénzt a bácsiktól. A vici lány is azt csinálja.”

Vida üveges szemmel nézett rá:

- Arról nem lehet szó, hogy negyvenhat embernek a munkaidejét csökkentjük, mert ez egy olyan megterhelést jelentene, amit a mai viszonyok mellett nem bíránk el... De azt szívesen, sőt lelkesen tudnám proponálni, hogy ha maga egy más ügybeosztást tud felállítani, a saját reszortjában... magának kivételesen meg lehetne adni a két óra ebédidőt.

- Nem, köszönöm, ez először is nagyon rossz. Mit érek vele, ha délben villamost költök, hogy fél órára hazamenjek. És aztán ez erkölcsileg lehetetlen! Ezt én nem vállalom, hogy az egész személyzettel szemben én kerüljek egyedüli kivételes helyzetbe. Ez tölem aljasság volna.

- Hát mi az isten haragját akar?

- Egy általános revíziót az egész ügyvezetésben. Tessék a főrevizort és a revizorokat megkérdezni, és utasítani, hogy dolgozzák ki ötven órára a munkaidőt... Nem kételkedem benne, hogy lehetséges lesz megtalálni a módot.

- Hogyhogy ötven óra?

- Kérem, napi kilenc óra egyfolytában, 8-tól 5-ig és szombaton öt óra. Hatszor kilenc ötvennégy s szombaton négygyel kevesebb. Víkend.

- Víkend?... Ez ultimátum? És ha nem?!...

- Nem tudhatom, akkor mi lesz.

- Fenyegetés?

- Csak egyszerűen bevallom, hogy nem tudom mi lesz.

Vida oly hidegen és ellenségesen nézett rá, hogy Emma arra gondolt, hogy ebben sohasem volt érzés vele szemben. És most dagadt a tüdeje: le van leplezve a gazember! és ő nem fél tőle! Vida újonnan kezdte a harcot:

- Már többször mondtam, hogy magát be akarom vonni a vezetésbe: akkor mért áll az alkalmazottak mellé?

- Nem állok sem jobbra, se balra... Véletlen, hogy az ő bizalmuk megnyilatkozott előttem, és én a vezetés szempontjából szívesen kimondom azt a véleményemet, hogy a Flóra jövője szempontjából nem látnám célszerűnek, ha a legcsekélyebb mozgalom is kitörne, és a nyilvánosságra kerülne e pillanatban.

- Például?

- Például egy sztrájk.

- Sztrájk?

- A pénzügyminiszter szubvencióellenes... Úgy gondolom, a legkisebb sztrájkmozgalom megnehezítené a Vezér munkáját.

- Szóval maga sztrájjal fenyegetőzik... Tudja, hogy ez maga elég az azonnali hatállyal való elbocsátásra?

Emma hallgatott; aztán hűvösen:

- Mi az az elbocsátás?... Talán hathónapi felmondásra gondol?

- Nem, kérem... - és a Vida hangja az indulattól megremegett. - Egészen másra gondolok.

Most már úgy látszott, kenyértörésre kerül a dolog.

Emma letette a cigarettáját.

- Fellebbezek - mondta egyszerűen.

- A sóhivatalhoz?

Emma hallgatott, de élesen nézett a férfira. Úgy néztek szembe, mint két gyilkos. Emma óvakodott kimondani az egész vita alatt a bárónő nevét.

Vida meghalványodott. Eszébe jutott, hogy Urbánszky bárónő volt az Emma protektora annak idején... Nem tudta, hogy Emma milyen viszonyban van ma vele, ő nagyon rosszban van, mert a báróné nemrég szidta össze a feleségével való viszonya miatt. Azóta nem is volt nála. Csak nézett, nézett hát Emmára, és égő gyűlölet lobogott a szemében.

- Sztrájk - terelte el szokása szerint a beszédet mellékvágányra -, a nagyságos asszony mint sztrájkvezér... Hamar meggyőzte Flachmanné tegnap délből.

Emma egy villanásnyi ideig gondolkozott: csak Davikovits súghatta be... Ez már ezt is tudja...

- Maga besúgókkal dolgozik!

- Maga meg forradalmárokkal!

- Ezt csak Davikovits mondhatta be... Én tényleg beszéltem Flachmannéval, de csak arról, hogy vegyenek fel egy kifutólányt. A házban lakik egy özvegy, az kért meg a közbenjárásra - mondta hidegen, és szükségesnek érezte, hogy igazolja, hogy nem valami rokon. - Tizenhat éves kis zsidó lány, és nagyon csinos!...

Ez az utolsó szó annyira sértő volt, hogy Vida torka elszorult a dühtől.

- És mellékesen megbeszélték a szervezkedést.

Emma már azt számította magában, hogy vajon mennyi végkielégítés jár neki? Hatszor háromszáz az ezernyolcszáz pengő... Majd *Ff* megmondja.

- Kérem, én akceptálok magát, mint a sztrájkolók képviselőjét.

- Én nem vagyok sztrájkoló, és nem vagyok képviselőjük.

- Kérek egyheti gondolkodási időt - folytatta Vida vontatottan -, jövő szombaton megmondom a határozatunkat...

Emma fejében fölillant, hogy ezek azt remélik, hogy addig eldől a szubvenció kérdése. Egész teste borzongott... Mégis nő volt. Soha életében nem harcolt... Legjobban szeretne sírva fakadni és elrohanni... S meglepte őt, hogy nyugodt hangon ennyit válaszolt:

- Tehát jövő szombatig várunk.

Ezzel felállott.

- Várunk - szólt rá élesen Vida. - Nagyszerű. Már úgy beszél, mint egy szocialista. Már csak az van hátra, hogy hatalmi kérdést csináljon, mint a párt kiküldöttei, és feltételeket szabjon.

Éppen csengettek. Ebéd.

- Mehetek? - mondta Emma.

Vida már ült, ahogy szokott, az asztal mögött; még egyszer végignézte őt, akkor lehajtotta a fejét, s elkezdte forgatni az előtte levő papírokat. Kisvártatva csinált közönyösséggel és nyersen szólt:

- Mehet.

Emma megfordult, és távozott.

Bizonytalan volt minden érzése, és mégis úgy vélte, győzött. Még soha ilyen különös és félelmes helyzetben nem volt.

Ahogy bement a pénztárfülkébe, körülnézett. Úgy érezte, minden szem ránéz. Képtelen volt arra, hogy leüljön ebédelni, s megegye a kis uzsonnát, amit a Julis bepakolt... Kivette a szekrényből a kalapját, feltette, fogta a fiókból a táskáját, s eltávozott.

Mikor lement a lépcsőházban, felpillantott a nagy freskókra, de csak a foltokat látta, ahol lehullott a festék... Nagy önuralommal ment le az utcára, s ott a Duna-part felé indult.

Ezek óriási nagy dolgok. Hogy bírja ő ezt el. Egy pillanatra magára maradottnak érezte magát. Egy szegény nő ebben a hideg nagyvárosban... Jaj, de unta... De nem örült neki...

Végigment a Duna-parton a Vigadóig. Tömeges nép volt a szép napfényben. Kényelmetlenül érezte magát a vidám nők tömegében, egyedül... Ápolt nőcskék vidáman zsidogáltak. Fiatal-emberek mosolyogtak, és hányavetien lépkedtek... A legtöbb zsidók voltak...

Ma én is zsidó lettem - mondta magában. - Olyan dolgot kezdtem, amire az én fajtám asszonyai nem képesek... Én sem...

Tehetetlennek érezte magát. Félelmes a jövő.

Mi hát akkor az oka, hogy mégis bátor és büszke tartással megy.

Egy úrtól megijedt. Vidához hasonlított messziről... Isten ments, vele találkozni...

Megfordult, és visszafelé indult. A Ritznél eszébe jutott, hogy a Ritz-pincében ebédelt egyszer Szinnayékkal, s akkor elhatározta, hogy ide el lehet jönni, nem volt drága...

Bement. Sarokasztalt keresett, és ott leült szerényen és előkelően. Menüt rendelt. Egész kis pohár sört.

Nem tudott gondolkodni. Össze volt zavarodva előtte minden. Mi történt vele? Ez mégis borzasztó. Egy hét előtt arról szó sem lehetett volna, ami vele ezen a napon történt... Ez még nagyobb dolog, mint a tegnapi. Akkor az annyira sorsához hasonlító volt, hogy egy betyár

legázolja... de ma? hogy ő került felülre, és ötöle két vagy három ízben is megretírált egy kiképzett üzletember, egy férfi... Gyorsan fogyasztotta el az ebédet, és menni akart, mikor egy távolabbi asztalnál felállott egy úriember, és határozatlan léptekkel közeledett hozzá.

Kellemes, vidám szemű úr volt: még csak ez hiányzott. Vajon honnan ismeri?

- Nem is méltóztatik megismerni, dr. Nyiry Jenő vagyok, a Szinnay Tibi barátja.

- Á... igen... sajnálom, hogy sietnem kell...

- Csak egy pillanatra - mondta megzavarodva az úr -, egy igen kis dologban akarom szíves felvilágosítását kérni; nagyságos asszony...

Emma ijedten nézett rá, az idegenben valami különös volt, rémület, s benne az suhant végig: ez egy kéregető... Ő nem akarta elutasítani, csak az nem engedte befejezni a mondatot, hogy: siet, ezért csak pár perce van, de addig foglaljon helyet...

- Üljön csak le egy pillanatra, aztán elkísér - mondta neki.

- Óh, nem zavarom nagyságodat, csak egy kérdést... Méltóztatott ismerni az édesapámat, dr. Nyiry André, Szolnokon...

- André bácsi... Hát hogyne, az istenért... Üljön csak le, ne komédiázzon, mikor volt együtt Tibivel?

Felvillant benne az emlék. Nyiry André világfi volt, és dúsgazdag ember. Abban az időben még mindig gigerli, szokatlan ruhákban járt. Az apával jó barátságban voltak, egyszer volt is kint a birtokán, halászaton... Igen szép emlék... A fiára nem emlékezett.

- Elég régen - nevetett a férfi, s lehúzva kesztyűjét, kezét csókolt s leült -, a háborúban. Főhadnagyk voltunk mind a ketten. Együtt szolgáltunk a 38-asoknál.

Emma nem értette, mi volt az előbb vele, mért nézte oly gyanús szemmel ezt az urat.

- Voltam egyszer maguknál, Csegén. Halászaton. Szép régi kastély. Nagyon kedves emlék kislánykoromból.

- Igen. Nekem is. Kisfiúkoromból... Már nincs meg.

- Nincs?... Kár.

- Nem, a szolnoki nagy ház is a Széchenyi utcában, az sincs. A pesti bérpalota a Baross utcában, szintén nincs.

És hozzá kedvesen és vidáman nevetett. Úgy ült ott, kalapját, sétabotját kézben tartva. Emma megnézte, igen jó, nehéz selyeming volt rajta, különben a ruhája nem valami nagy szalonból került ki. Inkább, mintha valami áruházban vette volna. A kalapja panama, de a panama ma nem divat...

Nem törődött ezekkel az apró dolgokkal, mert a férfi oly könnyedén és fesztelenül viselte magát, mint akinek nincs tudomása arról, hogy más másképpen öltözne, s nevetett. Dús ajka volt, s arra kis bajusz hajlott, szőke bajusz, de már néhány ősz szál van benne, mint kopaszodó homlokán is fehér ezüstök a sárga hajban.

- Semmi sincs - mondta. - Az öregúr szépen elintézett mindent a második házasságában.

Emma valamire emlékezett, hogy valami botrány volt körülötte, mintha egy tizenhét éves lányt vett volna el agg korában... - A mostohaanyám, ha szabad így nevezni, hiszen alig idősebb nálam, ma is él, a Bánházy felesége.

- Úgy, Bánházy - mondta Emma tűnődve, hogy mi lesz ebből. Bánházy egy nagyon ismert nevű politikus, az irredenta mozgalom egyik legtöbbet emlegetett vezére. Most kimaradt a Házból, s alighanem elszegényedett.

- Maga ügyvéd?

- Nem, csak ügyvédjelölt vagyok. Két-három év alatt meg tudnám szerezni az ügyvédi, de nincs időm, illetve energiám, illetve a tőkém hozzá - s nevetett. A fogai ritkák és nem valami jók.

- Akkor miből él?

- Tarhállok.

- Mi?

A férfi nevetett. A száját kinyitotta, s nyitva felejtette. Úgy nézett ki, mint aki el akarja mégis hallgatni a mondanivalóját.

Emma megijedt. Nem tudta, mi az a szó, amit ez mondott, és nem is kívánta megtudni.

- Házass ember? - kérdezte, hogy meneküljön az esetleg kínos magyarázat elől.

- Igen. Hogyne. Itt lakunk az Arany János utcában. Huszonhárom pengőt fizetek egy hónapos szobáért. Képzelteri milyen.

Emma szorongva számolt magában, mennyi pénz van nála.

Rettenetes volna, ha ez az úr pénzt akarna tőle kérni. Ez egész lehetetlen.

- És hova való a felesége?

- Oh, elszakított területre. Vele is úgy jártam, hogy a birtokát elvették a csehek, és úgy kellett menekülni, mint volt főhadnagynak éjszaka, egy szál ruhában, Ő is, én is.

S oly mulatságosnak találta a dolgot, hogy egész arca kacagott.

- Persze, nagy a rokonság... de az nem szereti, ha az ember sűrűn emlékszik rá. Nem baj, atyámnak óriási kiterjedt ismeretsége van, még egy évig futja.

Emma szinte izzadni kezdett: ez mégis pénzt akar. De hisz ez valami lehetetlen dolog: egy úriember megtámadjon egy nőt, és pénzt kérjen tőle?

- Tudja, ez mulatságos élet - mondta az idegen, s olyan tartásban ült, mint mikor egy sneidig fiatalember kedvességekkel szórakoztat egy szép fiatalasszonyt. - Lassan már mindent zálogba vittünk, amit sikerült megmenteni... Az ember megeszi magát.

Bal kézzel a kiskabátja külső oldalzsebébe nyúlt, s kivett egy marék papírt.

- Nézze, én már ezt is kitanultam - s egy jó karban levő iratot terített ki könnyedén -, a zálogcédulát is lehet zálogba tenni. Emma rápillantott bizonyos undorral a papírra, s gyakorlott üzleti szeme azonnal látta, hogy hatvannégy pengőt utaltak ki egy végtelen hosszú számú zálogjegyért. Homályosan az villant fel benne, hogy ezt jó tudni, még neki is lehet rá valaha szüksége.

- Ma ilyenekkel vagyok tele. Egy darab ruhám sincs otthon, jókor jött ez a nyár, lehet vászonruhában járni... Kint vettem a Teleki téren... ott igen olcsón lehet vásárolni... A feleségemnek is ott vettem a napokban egy pár cipőt három pengőért.

- És mondja kérem? Nem is néz állás után?

- Dehogynem. Délelőtt az a foglalkozásom, hogy állás után járok, délután meg az, hogy kenyér után nézek.

- Kenyér után... Hogy érti ezt?

- Mondom, nagyságos asszony, tarhálók.

- Tanítson meg rá.

- Istenem... rengeteg az ismerősöm... - Hirtelen mást gondolt. - Mondja, nagyságos asszony, mit tanultam én?... Kitűnően tudok négyesfogatot hajtani... A párbajkódex a kisujjamban van... Már húszéves koromban leittam Szolnokon az egész kompániát az asztal alá... Érték a kutyákhoz... az autóhoz... vadászathoz... kártyához... csak ebben abszolúte nincs szerencsém... a nőkhez: dettó... Még a vadászat legjobban megy: most apám régi barátaira vadászok... Pár pengővel mindenki kisegít, momentán... csak persze, tudni kell a módját... Nem szabad rossz kedvet mutatni az embereknek. Aki könyörög, az koldul. Aki koldul, az siralmas alak, azt el lehet utasítani... Annak, aki tarhál, fessen és kellemesen kell fellépnie...

Emma el van szánva, hogy ennek nem ad pénzt.

- Nem mondom, nem könnyű ipar... Olyan, mint a kereskedősegédé... Ismeri a Londoni Nagy Áruházat. Hatszáz alkalmazottja van, de azoknak mindig fiatalnak, ápoltnak és jókedvűnek kell lenniök... Ha az osztályvezető egyet közülük azon kap, hogy szomorúan néz maga elé, az azonnal távozhatik... A tarháló is abban a pillanatban távozhatik, mikor elkeseredik a saját élete nyomorúságán...

- És a felesége?... Ő hogy fogadja ezt a sorsot?

- Szegényke egy angyal. Olyan igénytelen és megelégedett... Most is, adtam neki egy pengőt, s utánam szólt - mert szeret egy kicsit dohányozni, Leventét szív -, hogy adjak neki még húsz fillért cigarettára.

Hallatlanul nevet, de nem hangosan. Valósággal boldogan és megelégedetten, mint az életbölc, aki fenéig üríti az örömeket.

Igazi úr. Kisportolt, egy deka hár nincs rajta. Napbarnított. A vékony koszt megőrzi a test rugalmasságát, napozni meg van bőséges ideje a Duna-parton. A világ legszebb sziesztája.

- No de hogy bírja el a felesége ezt az életet? Nem sír? Nem pöröl magával?

- Á, nem. Angyal. Neki egy pengőből meg kell élnie egy napig. Az a foglalkozása, hogy ezt beosztja. Nem lehetetlen. A tejcsarnokban meg lehet élni. Egy csésze kávé zsemelével huszonhat fillér. Délben egy székelgyűlés, nagyszerű, tejfellel leöntve, negyven fillér... Nem drága... És higgye el, nagyságos asszony, a szegénység jobban összefűzi az embereket, mint a gazdagság... Ha az embernek pénze van, akkor könnyen elcsábíttatja magát mindenféle haszonlatlansággal... Ha nincs pénze, akkor szépen hazamegy este, és kilenc órakor lefekszik... És nem kell hazudni, mindent el lehet egymásnak mondani... nincs titkolnivaló... A feleségem is úgy van, mint én... Nem dolgozik, mert nem tud semmit... Mit csináljon... Ő is úrilány. Élt és kész... Azelőtt egy Duna-parti sétára nem volt hajlandó kimenni, ha annyi pénz volt nála csak, amennyi most egy hónapra elég szegénykének.

Emma elgondolkozott. Igazat adott ennek a furcsa embernek. Még hálás is kezdett neki lenni egy kicsit, hogy így beavatja az élet mélységeinek titkaiba... Hányan lehetnek ma így, akik a legmagasabb körökből lehullottak, mint a hulló csillagok, és most a bürüben tévelyegnek... Nyíry André kétszáz vendéget is meghívott olykor a csegei kastélyba... Lampionok sorfűzérei csillogtak az éjszakában, és megszégyenítették a csillagokat...

- Utóvégre, ha az ember már beletrenírozta magát - mert eleinte borzalmasan szégyenletes, legalábbis az ember igen tudja szégyellni magát -, de ez idővel átalakul sporttá, nem más, mint sneffre vadászni tavasszal, s fél éjszakát és fél délelőttöt elvárni egy álló helyben, míg arra húz egy sneffecske... Annyit mondhatok, ha érdekli, hogy Budapesten sok gazdag ember van... több, mint békében volt... Külön szórakozásom, hogy listát csinálók róluk... Mit szól hozzá, hogy van ezer ember Budapesten, akinek megvan a havi ötezer pengője...

- Hol?

- Kérem, jöjjön velem... gondolatban... a Nagy János utcától a Rózsadomb tetejéig, mondjuk a Fillér utcáig... A vállalat rosszul megy, de nekik megvan az ötezerjük... vagy inkább több.

- Hogy lehet az?

- Mire valók a „dekkszámlák”?... Méltóztatik tudni, mit jelent a hamis könyvelés?... Tíz, húsz, ötven néven állítani ki nyugtát, s azt a pénzt mind a saját zsebébe sülyeszteni. A vállalat szépen tönkremegy, elfogynak a szubvenciók, a bevételek, nem lehet fizetni az alkalmazottakat, akiket agyondolgoztatnak, hatvan órát, meg hetven órát, meg még többet is éhbérért... Ellenben a vezérnek két autója van, és kérem, beszéltem egy sofőrrel, aki azért hagyta ott az állást, mert sértette emberi érzését, hogy neki csak az a dolga, hogy a szobalányt s a kiskutyát kell naponta fuvarozni... levegőztetni a dogot...

Emma megdermedve ült. Ráismert a Flórára. Sajnos, csak a főkönyvelő tudna belenézni ezekbe a hamis nyugtákba... De neki is biztos nevei vannak, akikről már évek óta tudja, hogy nem léteznek... s a kifizetések ismeretlen helyre jutnak... Van egy bizonyos Berend Iván, Schwartz Fülöp, Juhász Pál... Ő is tudja, hogy ezek nem élő és nem egzisztáló nevek... Össze is fogja írni, ahogy tudja, hogy az utóbbi időkben mennyi összeg ment ki ezekre a nevekre, s mindig Vida veszi fel személyesen...

- Megjegyzem, hogy ezekhez sokkal nehezebb bejutni, mint a pénzügyminiszterhez. Bejelentőlapot kell kitölteni, nyomtatott lapot a kapusnál, az inasnál, a szobalánynál.

Édesen nevetgél. Emma megijedt, hogy az idő rohan, intett a fizetőpincérnek, aki szolgálatkészen jött, mint fenségek parancsára egy nagykövet.

- Fizetek, kérem... de előbb kérek egy doboz... egy doboz Mirjamot.

Előbb egyiptomit akart mondani, de megrettent, mert csak tíz pengő volt nála, s esetleg ki sem telik... így megelégedett a vékony kis Mirjammal, úgyis ez a divatos ma. S ez kilencven fillér.

Mikor a visszajáró ezüst- és nikkeldarabok előtte voltak, nem nyúlt hozzá, az asztalon hagyta.

Az úr hallatlan beszédes kedvében volt, s még valamit mindenáron el akart mondani, ahogy az a társaságbelieknél kötelező, és féktelen vidámsággal, egészen pajtáskodóan mesélte:

- Tudja, a múltkor éppen bejutottam egy legfélelmesebb Őméltósága Generaldirektor uram írószobája előtti szalonba, mikor elém libben egy korrekt, istentelen aggszűz, s azt kérdi angolul: Mit akarok?... Na, mondom, ez remek - és a nyála csorgott a lelkesedéstől, míg mesélt -, ez remek, mert végtelenül szeretek angolul beszélni, cambridge-i diák voltam... legalább egy kis gyakorló nyelvleckét veszek... ha angolul beszélhetek... Pesten nem könnyű... az én köreimben... - és úgy mulatott ezen, ahogy a cinkosok maguk közt, most, hogy már beavatta Emmát, egészen cochon volt vele, nem is frère... - Különben bármilyen európai nyelven... akár német, akár francia, akár angol, akár spanyol, ha annyi pénzem volna, mint Weisz Fülöpnek, az egész világ az enyém volna... Szóval, azt mondja a dáma: mit akarok?... Angyali édességgel és a legtökéletesebb angol merevséggel azt mondom: „A Vezérigazgató úr őméltósága apám legjobb barátja, régi családi ismeretség, s meg akarom hívni keresztapának az első gyermekemhez...”

Emma is vele nevetett. Ellenállhatatlan volt.

- Szóval ez egy komoly foglalkozás... ez a hogy is mondta?

- Tarhálás...

Emma eközben az ötpengőst otthagyta az asztalon, gyöngéden rácsúsztotta a doboz Mirjámot, és igen sietve s kissé zavartan azt mondta:

- Aaa... Adja át ismeretlenül a feleségének az üdvözetem - s intette a dobozra, és már fel is állott: - Bocsásson meg, nekem még egy telefont kell elintézni, és aztán sietek a hivatalomba.

Kezet nyújtott. Az úriember a legtökéletesebb mozdulattal ragadta meg az ujjai hegyét, és kezet csókolt.

Emma míg elsietett, még magával vitte a szeme recehártyáján az úr vidám és ragyogó kifejezését, aztán megkérdezte egy finom pincértől, hol a telefonszoba?

Felhívta a bárónét, s oly szerencséje volt, hogy pár perc múlva már beszélhetett is vele.

- Ó, édesem - kiáltott bele túl hangosan a telefonba a báróné ismert hangja -, maga még él?... Ezer esztendeje nem volt nálam.

Bocsánatot kért és kihallgatást.

- Nohát, kedvesem, magának arra engedélyt kell kérni? Hát mindig. Csak jöjjön... Tudja mit, fiacskám, jöjjön vasárnap este tíz órakor... Lesznek itt egypáran a mi vidékünkéről, de az ne zavarja magát, fogunk találni egy negyedórácskát, hogy kibeszéljük magunkat. Éppen jókor, nagyon szeretnék a Flóráról egy kis őszinte információt hallani... Pá, szívem.

Emmát egyáltalán nem zavarta a decrescendó... Nagyon boldog volt és hallatlanul büszke.

Remegett a szája széle s a térde is, és ötvenfillérest adott a telefonos boynak.

Ez egy nagy lépés volt. Elhatározó lépés.

Mikor visszament, az asztalnál már nem volt ott dr. Nyiry. Sem az ötpengős. Sem a cigaretta.

Mosolygott: megéri... Nagyszerű ideákat kapott tőle... A dekkszámlákra még eddig nem gondolt.

Sőt az sem bizonyos, hogy merte volna-e felhívni a kegyelmes asszonyt, ha nem látja, hogy ember mire képes nyomorult fillérekért... Élni kell...

Mikor kiment az utcára, a Duna-part oly rendkívül szépnek látszott előtte. Szemben a királyi vár. Szemben a ragyogó fehér felhőkkel satírozott égboltozat.

Szép dolog lehet ez az élet, ha valaki tud élni.

7

Délután nem volt sok dolga.

Amennyire módjában volt, összeírta a gyanús neveket és tételeket.

De belátta, hogy egyedül semmire sem tud menni. A főkönyvelő, Tabajdy, hozzáférhetetlen volt.

Ez egy Bereg megyei földbirtokos volt, aki elvesztvén minden birtokát, elhelyezkedést keresett és talált a Flóránál. Szakállas ember volt és végtelenül úr. A dolgát már a kezdő stádiumban sem bírta elvégezni, ezért Vida felvett mellé egy zsidógyereket. Az egész Flóránál ez volt a

szokás: az összes munkaasztalnál zsidók ültek. A keresztények inkább asszisztáltak, illetve reprezentáltak.

Emma tudta, hogy Flachmannéval nem tanácsos összeállni. Davikovits örült módon rajtuk tartotta a szemét.

Fél hatkor Flachmanné vízért ment, s mikor a pohár vizet hozta, egy pillanatra megállott a pénztárlak előtt.

- Flachmanné drágám - mondta Emma könnyed, vidám arccal -, ha elmegyünk, okvetlen találkozni akarok magával... Nem volna szíves a villanyosmegállónál megvárni? A Váci körútnál.

Flachmanné azonnal megértette, és csak a szemével intett, hangosan azonban azt mondta:

- Egyetlen szenvedélyem - s felemelte a poharat. - Nem tudok friss víz nélkül élni.

Ezzel elment, s még egyszer visszaintett Emmának, aki biztos volt benne, hogy tökéletesen érti őt.

Mindenki a megszokott módon ment el. Tehát ő hamarabb ment ki az irodából, mint Flachmanné. Lassan ment végig az Arany János utcán, s mire a váci körúti megállóhoz ért, alig kellett várnia. Flachmanné már sietve jött.

Éppen villanyos érkezett, s felszállottak a pótkocsira, egyik elöl, a másik hátul.

Csak mikor már két megállót ment a villanyos, Flachmanné akkor jött elébb, s leült Emma mellett.

- Nem akarna a Dohány utcán jönni egy darabon? - kérdezte Emma. - Valami bevásárolni valóm van...

- Éppen nekem is, nagyságos asszony, hisz ez nagyszerű - mondta Flachmanné.

Emma bement a Rákóczi úton a legelső drogériába, arra gondolt, hogyha valaki esetleg figyelné őket, nyomukat veszítse. Flachmanné még tovább ment az óvatosságban, s azt mondta:

- Én pedig itt szemben akarok venni valamit a gyerekeknek vacsorára. Aztán átvőök, és együtt mehetünk, nagyságos asszony. A Síp utca sarkán megvárjuk egymást. Jó?

Ezzel elbúcsúztak, s Flachmanné átment az úttesten, amint a forgalmi rendőr utat engedélyezett.

Emma vett egy darab szappant, Flachmanné egy doboz szardíniát.

A nagy bevásárlás után mind a ketten siettek a legelső sarokra. Csaknem egyszerre értek oda, tehát Emma, látva a másik oldalon Flachmannét, előre befordult a Síp utcán.

A Dohány utcában volt, mikor Flachmanné utolérte.

Emma hűségesen elmondta, amit Vidával beszélt. Azt, ami a sztrájkra vonatkozik... Valahogy nagyon ügyesen fordult a beszéd arra, hogy a könyvelés segítségével meg kellene állapítani a dekkszámlákat...

Flachmanné megértette, s végtelenül intelligensen ajánlotta fel, hogy beszél Sterkkel, a segéd-könyvelővel.

Még azt is felajánlotta, hogy még ma fel fogja keresni Sterket, tudja a lakását.

A Rákosi Jenő szobra előtt búcsúztak el. Flachmanné a Kertész utcán sietett tovább, mert Sterk az Angyalföldön lakott, Emma viszont jobbra fordult, és az Emke kávéház előtt szállott villamosra. Az átszállójegye helyett bizony újat kellett váltania, s ezzel kapcsolatban hirtelen izgalom tört ki benne: ez egy szabályszerű bűncselekmény, amibe most belement.

Végtelenül megszégyellte magát. Ez nem nőnek való. Ezt ő nem fogja bírni idegekkel.

Majdnem kiugrott a villamosból, hogy Flachmanné után szaladjon. De hol van az már. Merre ment és hová, ki tudná azt megmondani. Ezért ülve maradt, és az egész testén libabőrös ijedtség, láz és izzadt verejték futott végig.

Oly halvány lett, hogy a szemközt ülő urak mind megmozdultak, hogy nem kell-e segítségére lenni.

Ő maga is megérezte, hogy nem normális a dolog, megmozdult hát, körülnézett, kinézett az ablakon, s arra gondolt, hogy az ilyen feltűnő jelekről emlékeznek vissza emberek a menekülő bűnösre.

Ki tudja, mit gondolnak róla ezek az idegen urak, akik figyelmesek lettek rá: talán azt, hogy ő az a sikkasztó pénztárosnő, aki megugrott a pénzzel.

Ezen elmosolyodott. A mosoly egy kicsit rendbe szedte az arckifejezését, aztán szigorúan nézett vissza a szemközt ülő úrra, aki a figyelmet túlzásba vitte.

A Damjanich utca sarkán le is szállott, és gyalog ment haza.

Jót tett a séta. Megnyugtatta magát. Tolvajt üldözni, állampolgári kötelesség.

Nem is a dolog erkölcsi alapjával volt bajban, csak azzal, hogy ő s éppen ő vállalkozik ilyen dologra.

Zsidópárti lettem - mondta magában.

Szegény Flachmanné - mondta aztán -, mit csináltam vele. Beugrattam egy veszélyes kalandba... Vajon tudok én ebből valamit csinálni?

Most már nem tehetett semmi egyebet, muszáj volt kivárni a holnapi napot... Reggel még megmondhatja, hogy hagyják abba az egészet...

Ez egy kicsit meg is nyugtatta. Nem, ő mégse megy bele a dologba. Nem neki való... Azt is kínos volt még elképzelnie is, hogy a bárónénak feljelentse a csalókat... Rémes csak rá is gondolni, hogy az ő beleavatkozása miatt Vida ellen s esetleg a Vezér ellen törvényes eljárást indítsanak... Az ő állásának föltétlenül vége.

De nem játssza-e el a bizalmat is magával szemben.

S akkor mi lesz?... Új állást kizárólag a báróné befolyásától várhat... Ha a bárónénak morális kétélye lesz vele szemben...

Kínjában kis fütyöt hallatott, amire összekapta magát. Fütyölni egy nőnek tilos... Gyerekkorában azt mondták, hogyha egy lány fütyöl, az angyalok pirulnak.

De hiszen még semmi sem történt... És teljesen tőle függ, hogy fog-e valami történni?

Hát nem fog.

Isten ments. Az a gazember sodorta bele, az a dr. Nyiry... Tarháló ember... Hát ő is az lett? Vagy az akar lenni? Feljelent embereket? Ki akar végezni embereket, hogy neki ebből valami előnye legyen?... Nem... Ezt nem...

Míg ment az István úton, keresztül a lombos Bethlen téren, egyre csak azt mondta magában: soha. Ezt nem fogom megcsinálni... Ezt soha. Hirtelen meglátta a színház ajtaját. A fényképekkel teli üvegtáblát, hirtelen új remegés tört ki rajta: minden eszébe jutott. Azóta nem volt erre... A színház úgy felkorbácsolta a vérét, hogy szédülés környékezte. Azt érezte, hogy bármely pillanatban elébe lép Fess Feri s azt mondja...

Oly erős volt ez az érzéshullám, hogy már nem emlékezett az egész Vida-ügyre. Mit bánja ő Vidát, mikor neki egyetlen baja van, ez a lázas, boldog és félelmes izgalom.

Hogy ez feltámadt benne, nem is akart tovább gondolkodni. Kissé lehunyta a szemét, és engedte, hogy kísérje, hogy az oldalán menjen az, aki itt ment az oldala mellett, s itt kísérte és igen, itt taszította be egy eddig előtte teljesen és végtelenül ismeretlen világba... Mit bánja ő Vidát, ha ez nincs, mit bánja ő, hogy ellopják a Flórát, vagy nem lopják, hogy a báróné akar vagy nem akar beleavatkozni... ez mind semmi, hagyják őt békében... ő most andalog és dalol...

- Te bűdös, te bűdös ismeretlen...

Nagyon meleg van, elviselhetetlen, még ilyen forró tavasz nem is volt a világon...

Úgy szerette most ezeket a helyeket, minden sarkot, ami akkor feltűnt. A színházat, ezt a drága, ocsmány, vérforraló butyikot és a nyállal jelzett pálinkásbutyikot, amit megvédett Fess Feri. És ott a sarkot, ahonnan meg lehet látni a Jobb mint otthon-büfét. És a Murányi utca sarkát, ahol befordult vele és megragadta, hogy el ne essen, és az ölében tartotta...

Most, hogy befordult, minden lépésen, mintha láthatatlan villanyakkumulátorokból áradna az elektromosság, minden mozdulatnál új és új áramhullám rohanta meg, s egységes izzásban tartotta, mint valami csodálatos fürdőben... Elvesztette tájékozódó képességét, még azt sem tudta, hazafelé megy-e; milyen jó, hogy a cipők ismerik az utat, ő bizony nem találná meg a házat... Jaj...

Hangosan nevetett: de megszékírozta akkor a fiút... És milyen gyorsan jött a házmester, a gazember, várhatott volna még egy keveset akkor... hogy még néhány pillanatig egy ég alatt és egy levegőben és egy utcán maradhatott volna a fiúval... a fiúval... fiú... fiú... ez is f... f... f...

Felszaladt a lépcsőn, mint akkor. Rá is jött, hogy ugyanúgy szalad, és most már csinálta: ugyanúgy fog szaladni ezután, míg él, mindig, ezen a lépcsőn... akkor mindig ugyanezt fogja érezni... éppenséggel ezt a lázas, ijedt, boldog érzést, mert ez nagyon jó. A fene egye meg, a fene egye meg... ez is f... f... fene... f...

Ma minden szó f-fel kezdődik? Na... Hisz ez jó...

Be se kellett csengetni, a konyhaajtó végre nyitva volt.

Végre nyitva, és csattogó fütty hallatszik ki.

- Ki van itt?

S a Julis, nézd csak a Julis majd megbolondul. Mi történt a Julissal: azt mondja:

- A kémény... a kéményseprő...

- De jól tud fűtölni.

Évike is a nyakába ugrik:

- Anyuci, anyuci, a kéményseprő kormos.

- Mit csinálsz te itt?

- Kezít csókolom - nevetett rá cigányfehér fogakkal a kéményseprőlegény, s meghajlik elegánsan, mint egy úr.

Ránéz. A kéményseprő fiatal ember volt, és oly komikus a felkefölt, diákos hajával és feketére mázolt, kormos arcával, s a fogai csaknem kiperegnek a szájából, mint a fehér gyöngyszemek.

- No, jó lesz a sparhert? - vetette neki.

- Jó lesz, nagyságos asszony, meg lehet sütni a fiatal libát egy darabban... Az igen: én mondom, az mégiscsak jobb itthon.

Emma nevetett: a büfére céloz.

- Honnan tudja, kérem, magának már van otthona?

- Még nekem nincs. Nem lelek megfelelőt. Én még nem láttam Pesten lányt.

- A büfébe nem látott? - mondta Julis különös vihogással.

- Ott egyet se.

- Mért? Behunyta a szemét? - kérdezte Emma, aki váratlanul olyan eleven lett. Még ez nem történt vele, hogy ő egy kéményseprővel szóba álljon. Máskor?... Már régen be is ment volna a szobába.

- Nem hunytam be, nasságos asszony, inkább nagyon is körülnéztem. A nasságos asszonyt is láttam. Az igen, nasságos asszony... de lány az nem volt egy se... egy fél se...

- Milyen az a fél lány? - pukkadozott Julis.

Emma mosolygott. Nem örült, hogy őt meglátta a kéményseprő a büfében, de ezt elhessentette azzal a mulatságos dologgal, hogy nini, a kéményseprő, úgy látszik, udvarol a Julisnak.

- Már akármilyen - szólt keményen a kéményseprő -, az biztos, hogy nékem csak egész lány kell. Egy darabba. Aki úgy van, ahogy az isten megteremtette. Nem veszek rizst-rúzszt.

Ezen a Julis megint oly harsogva kacagott.

- Na, csakhogy már egyszer egy boldog embert látok Pesten - mondta Emma, aki még mindig itt állott, Évikével a karján.

- Hál' istennek, nasságos asszony, én a vagyok. De hogysisne lennék, mikor pesti kéményseprő vagyok én. Lehetek boldog... Mer azelőtt, kérem, falun dolgoztam, de ott kutya rossz volt, mert a mesternek tizenkét-tizenháromezer pengője volt egy évben, mégse fizetett ki. Százhusz pengő jár egy segédnek havonta, ez a törvény, és ő csak ötvenhatot adott, és a betegsegélyzőt is nekem kellett fizetni, pedig az is törvény, hogy annak a felét is a mesternek kell fizesse.

- Hova való? - kérdezte Emma, akinek feltűnt ez az utolsó szó. - Nem erdélyi?

- De bizony. Beszterce mellett egy kicsi faluból.

- Hogy került ide?

- Kérem, tizenötben én még csak tizenhárom éves voltam, de nagyon kértem anyámat, hogy engedjen el, én nem félek, megélek... Kéményseprő akartam lenni, de Szamosújvárba volt egy nagybátyám, ahhoz kellett menni, az meg fűszeres volt, és befogott inasnak, de én csak kéményseprő szerettem lenni, ezért bolondnak mondott, és nagyon keményen bánt velem, én meg megszöktem és elmentem Besztercére, ott mingyárt bevittek a menhelyre, onnan kiadtak lelencruhába egy fűszereshez, ott kitanultam. Azután leszolgáltam a katonaságot Besszarábiába, de sehogy se tudtam kéményseprő lenni, hát volt egy nagybátyám itt a Damjanich uccába,

borbély, elszöktem hozzá. Ez meg borbélyt akart belőlem csinálni, de én csak kéményseprő akartam lenni. Hát vót itt egy viciné, olyan elvált, rosszféle asszony, annak meg a nagybátyja kéményseprőmester, no ez kell nekem, Mózsi... Így én be is szegődtem, kitanultam, és most úr vagyok.

Oly mulatságosan beszélt, mint egy kabarészínész, a kormos pofája úgy csillogott, mint valami üst feneke.

- Mit szeret ezen a mesterségen? - nevetett Emma.

- Ez kérem a legjobb mesterség a világon. Olyan vicces. Kedves, könnyű mesterség, kivált újesztendő éccakáján... Ha nem volna jó, az államtitkár úr se vette volna meg a kerületben a kéményseprőséget, harmincötezer pengőt adott érte, mert reáljog, kérem. Olyan ez, mint a királyság. Lemondott az érte nyugdíjáról, csak kéményseprő lehessen az államtitkárságból. Kérem, minden esztendőbe megvan neki negyvenezerje.

- És mi van a vicinével? - szólt rihentve Julis.

- Seper.

- Maga után?

- Nem. Az urak után.

- Akkor az is hiába protezsálta be magát - ihogott a lány.

- Hát kérem, én mondtam neki, jöjjön utánam, lásson el, míg inas vagyok, nem akart.

- No de most már itt van készen.

- Most mán nekem nem kell. Öreg... Meg én már kiismertem a pesti nőket. Nekem már csak lány kell. Egy egész darab lány.

- Mennyi a fizetése? - kérdezte Emma.

- Harmincnégy pengő, heti.

- Mennyi a levonás?

- Csak a biztosító díj fele.

- Adó?

- Nincs semmi levonás, csak ez.

- Abból meg lehet élni.

- Hojjé.

Úgy vetette fel a fejét, mintha milliomos volna.

Julis azonban beleszúrt:

- És mennyi a borkontó?

- Vegye tudomásul, kisasszony, én nem vagyok pesti jassz. A mesterek már nem is akarnak felvenni, csak vidékieket, mert ezek csak a borra áldoznak. Én nem iszok meg egy hónapba többet négy spriccernél, de az is inkább hosszúlépés.

- Milyen hosszú?

- Nagyon hosszú. Egy deci bor, két deci vízzel, slussz.

- Abba eltéved a bor - nevetett Julis, mintha csiklandoznák.

- Jó helyre kerül, jó, egészséges bendőbe - verte a hasát a kéményseprő. - Nasságos asszony, tetszik tudni, hogy a Beller hentesnek hova lett a pénze?

- Milyen Beller?

- Akinek akkor a büfébe kilopták az ezerhatszáz pengőjét. Kérem, a munkásainak, van neki harminchat állandó alkalmazottja, mindenik negyven pengőt kapott postán.

Emma elámult, s nem akarta megérteni.

- Kitől kapta?

- Veritás.

- Mi?

- Csak az volt a postautalványon, hogy „Veritás”. A Bellert majd megüti a guta... Tetszik tudni, ez aztán zsebtolvaj, az anyját neki. Kilopta a kövér hentes zsebiből a pénzt, és elküldte az alkalmazottaknak. Ez osztán bót!

- Veritás... Ez azt jelenti: Igazság. Isteni igazság: Via, Veritas et Vita.

- Hát igazság is. Beller fizet a legrosszabbul, most jól jártak az emberek, de fel akarja adni a rendőrségnek.

- Anyuci, anyuci, olyan édes a Vilma néni Picije.

- Milyen pici?

Julis is állította:

- Van kiskutyája. Selyempincsi. Vilma nagyságának.

- Mióta?

- Már régen, hétfőn kapta.

- Kitől?

- Lakótól.

- Kis kutyát?

Évike forrón megcsókolta az anyját:

- Olyan édes.

Julis most ijedten kapott a fejéhez:

- Nagyságos asszony, a távirat benn van az asztalon.

- Miféle távirat?

- Jött távirat - és hunyorgatott hozzá, mintha tudná, kitől jött.

Emma lángvörös lett, és sietve ment be a szobába. Még Évikét is letette, s dobogó szívvel úgy sietett, hogy elfelejtkezett az óvatosságról is. Örült, hogy mögötte a kéményseprő nagy füttyszóba kezdett.

Csakugyan ott volt az asztalon a felbontatlan távirat. Kibontja. Csak úgy eldobálta a holmiját s már ki is bontja:

Reőth Andorné nagyságos asszony...

Vasárnap délből félkettőkor fekete négyesben büfében. Ff.

Megdermedve nézi a táviratot.

Fekete négyesben, büfében...

Szédülés jön rá. Meg kell kapaszkodni az asztalban.

Homlokát törüli.

- Átvittétek a díványpárnát Vilma nénihez?

- Igen, anyuci. Én vittem magam. Julis csak segített.

Üveges szemmel néz a kislányára, akkor elkezdi kacagni. Felkapja a gyereket, és kacag, kacag, és csókolja, csókolja.

Alig ocsúdott fel kissé szédületéből, Julis bejött, hogy itt a Bauerné.

- Nem - kiáltott fel -, most egy kicsit dolgom van... rendbe szedem magam... mondd meg, hogy jöjjön máskor... jöjjön egy kicsit később.

- Igenis.

A lány elment, és ő nem tudta, mit is csináljon. Végre hozzáfogott levetkőzni, de csak annyit tett, hogy a kalapot ledobta. Nem úgy, mint máskor, a legnagyobb gonddal emelve le fejéről és a hálósobában kalaptartóra helyezve, mint valami értéket, amit gondozni kell. Most csak éppen lehúzta bal kézzel, hátrafelé a fejéről és eldobta. Aztán szórakozott ujjakkal a haját megsimogatta és a drága ruhájában belevetette magát a fotelbe, és dideregve, borzongva maga elé bámult. Úgy ült, mint a törvényszéki tárgyalásokon ülnek a nők, még ha csak tanúk is, teljes kétségbeeséssel... Minek a tanúja ő itt, most, ma, ezen a héten, ezen a hosszú és izgalmas héten?... Öt év alatt nem történt vele semmi, és most... ez a hét... egyik izgalomból a másikba szédül, és meg van örülve, és olyanokat csinál... Mi történt vele?...

Elkezdett sírni.

Sírt, sírt, Évike ijedten simult oda a térdéhez, és belekulcsolta két kis kezét az anyja ruhájának ráncaiba.

- Vidd azt a maszatos kezedet... - akkor utána kapott - nem, nem, te vagy az én életem, mindenem, te drága... - s könnyekkel teli szemeivel is meglátta, hogy Évike csakugyan képes tisztaságú, kormos lett még a homloka is, erre őrlöngve ugrott fel:

- Julis, Julis - és hosszan csengetett neki.

Julis ijedve futott be.

- Mért nem vigyáz a gyerekekre?... Micsoda dolog ez?... Mi van már itt... Mosdassa meg.

- Éppen most mosdattam.

- Hallgasson, menjenek már ki, megőrülök.

Julis és Évike megszeppenve húzódtak ki. Évike még egyszer vissza akart futni az anyjához, de az nem nézett rá, s a lány erős kezei elvonszolták.

- Igazán megőrülök. Itt igazán meg kell örülni. Hát egy pillanatom sincs?...

Maga elé borult a két kezére, és soká s oly keservesen sírt, hogy egészen elbágyadt bele.

Milyen reménytelen az élete, a helyzete, az egész világ!

Nem tudott gondolkozni, csak sírt, sírt, egyre hevesebben és egyre szenvedélyesebben. Mintha az egész fizikumának szüksége volna erre a zokogásra, mint a természetnek szüksége van a

nagy nyári záporokra, csak zuhogott a víz a szeméből, és gondolatfoszlányokat sodort magával.

- Elveszett ember vagyok - érezte -, teljesen elvesztettem magamat... Nincs senkim, senkim, senkim... Oly magánosan állok a világban, mint valami elítélt... De mit vétettem én?... miért kell nekem így élnem?... s miért kell egyáltalán élnem?...

Végre a könnyei kezdtek szűnni, s ő tikkadtan ült magának... összetörve és elbágyadva és oly szerencsétlenül, mintha egy mély szakadékba zuhant volna, ahonnan semmi remény, hogy valaha is fel tudjon emelkedni a felszínre.

Még néhányszor újrakezdődött a sírása, de mindig kisebb, kisebb rohamokkal. Fáradt volt, és szeretett volna lefeküdni, de észrevette, hogy még mindig a kimenőruhájában van. Hozzáfogott levetkőzni.

Áttántorgott a hálóba, s a nagy állótükör előtt állott, mikor ruháját letette magáról. Önkéntelen belenézett a tükörbe, és oly kimondhatatlan sajnálkozással látta szép magát... Felbiggyesztette ajkát: mit ér ez... ez mind semmit sem ér... Öt éve hervad... most már késő...

Szórakozott kábasággal nézte karjait. Oly fehérek, mint a márvány... Most, mikor minden nő abba helyezi legfőbb hiúságát, hogy olajbarnára égeti le magát a nappal, ő olyan fehér, mint a halott... Nap nem érintette évek óta... Még ha szabadsága is van, azt a két hetet itthon kell töltenie, ugyanebben a lakásban, és csak annyi, hogy nem jár be a hivatalba, hanem elheveri s átalussza, hogy egy évre kialudja magát...

Kissé tovább maradt a tükör előtt, mint szokott, hiszen soha egy percet sem bírt saját magának szentelni.

Bezárta az ajtót magára, és átöltözött.

Kénytelen volt elismerni, hogy szép. Szébb, mint lány korában, mikor büszke volt magára. Szébb, mert érettebb és mégis üde. Elhasználatlan... És most van virágzásának csúcsán... Egész formája tökéletes.

Hirtelen eszébe villant a távirat, és úgy megrettent, és úgy elfordult a tükör elől, mintha valaki rajtakapta volna, s szemérembe borulva öltözött fel.

Akkor lefeküdt a sezlónon, az ágyak előtt, beburkolózott egy puha, fehér gypjúplédbe, s tikkadtan elaludt. Az álom úgy szakadt rá, mint egy leomló ház a gyanútlan sétálóra, és elvesztette önmagát. Alig aludt néhány pillanatig, kopogtak az ajtón, s ijedten nyitotta ki. Fess Feri állott ott szürke ruhában, és kacagva mondta, hogy lent van az autó.

Válaszolni akart, hogy ő nem megy, de Fess Feri oly fölényesen intett, hogy nem szólhatott ellene.

Lement vele és beült az autóba, óriási nagy túrakocsi volt, roppant szerkezete volt, legömbölyítve elől, hátul, de csak kétszemélyes ülés volt benne.

Fess Feri szőfirozott, s ő megdermedve ült mellette, és nem tudta, most hova mennek.

A kocsi megindult óriási gyorsasággal, s amint mentek, a forgalmi rendőr rájuk kiáltott, de Fess Feri nem törődött a rendőrrel, csak hajtott tovább, mire a rendőr utánuk lött. Még egy lövés, még egy lövés, aztán sortűz, csak úgy ropogott a puska, aztán gépfegyver: tatarata... De ők rohantak, szinte zajtalan, s hamar elhagyták Budapestet, fák közt futottak, egészen sötét volt, és a gép rohant, és ő úgy érezte, mintha meg volna löve, és a vére kéjesen elfolyik, és Fess Feri mellette, mint egy sátán, csak nevet, és a fekete szeme belevillan az ő szemébe, és ő rettenve kiált fel: mit akar...

De a kocsi csak rohan, rohan, s utána egy csomó autó jön, rendőrök fegyverrel és mindenféle ölö-, gyilkoló szerszámmal, s azt mondják:

- Állj, te vagy a zsebtolvaj! - s valamit kiáltanak, amit nem ért.

S neki eszébe jut, hogy Fess Feri a kövér henteshez hozzálépett a büfében, s most tisztán tudja, hogy látta, mikor kivette a tárcát a zsebéből, s a tárcában ezerhatszáz pengő volt...

Erre megijed, és nem akarja, hogy elfogják Fess Ferit, s ösztökéli, hogy gyorsabban, gyorsabban, s nézi a sebességmutató óra tűjét, s látja, hogy nyolcvan kilométer, száz kilométer, százötven kilométer gyorsasággal mennek, és elmaradnak mögötte az üldözők, s akkor Fess Feri a volánt elereszti, s szembefordul vele:

- Félsz? - és kacag rajta.

- Igen.

- Mi az az igen? Félsz? Zsebtolvaj vagyok. Félsz?

- Igen.

- Mondd ki, hogy szeretsz...

A szeme úgy éget, hogy elvész a lélegzete, s akkor a kocsi egy óriásit ugrik, fel a levegőbe, s megfordul maga körül, ez a halál, s újra megkezdődnek a ropogások, hallja a gépfegyvereket, a puskákat, szörnyű dörgések, de csak egy pillanatig már, mert most itt a halál...

És egy ájult elfolyásban felébred.

Kábultan és iszonyodva szedi össze magát, s hallja, ahogy az ajtót döngeti Évike, és kiált:

- Anyuci, anyuci... - mint egy kis gépfegyver...

Hát csak álom volt? s még minden idege remeg. Egész teste verítékben úszik.

- Anyuci, anyuci! Vilma néni!

Felül a díványon, s már tudja, hogy ez mind csak álom volt. Persze, a kéményseprő bolondította meg, arról a zsebtolvajlásról beszélt, azóta sem jutott eszébe... De hisz ez rettenetes: az ő lelkiismerete álmodott, és ő imputálta, hogy Fess Feri volt a zsebtolvaj...

Hirtelen nevetni kezd. Dehogyan volt zsebtolvaj, ha az lett volna, nem marad olyan nyugodt, mikor azt mondta, hogy... hogy is?... azt mondta, hogy valakit megloptak, és őt tovább kísérte... De ő már, úgy látszik, „tudat alatt” akkor is gyanúsította...

- Anyuci, anyuci, itt a Vilma néni, itt a Vilma néni.

- Mindjárt - kiáltott végre, s nem ismert rá a saját hangjára, annyira elfulladt volt, és oly idegen.

Kölnvizet vett, megmosta az arcát, a halántékát.

Ez jót tett, fellélegzett, és oszlott a kábulat.

Kinyitotta az ajtót. Milyen rossz ez a kilincs. Már vagy három éve lóg. Szólani kell a házmesternek.

- Szervusz, szívem - mondta Vilmának, aki a véletlen tegezéstől akkorát sikoltott, hogy azt se tudta, hova legyen:

- Szervusz, édesem, szervusz angyalom, édes drágaságom.

Emma megsavanyodott. Megborzadt ettől a lármától, elve volt, lehetőleg nem tegeződni, s különösen evvel a Vilmával, ettől félt. De itt már nincs segítség.

- De boldog vagyok, hogy látlak. Igazán! egész hetem üres volt! Jaj, de hálás vagyok azért a csodaszép párnáért... Szívem, édesem!

Összeeskötölte Emmát, aki fád magatartással igyekezett egy kicsit kordában tartani.

- Mit is mondjak hamarabb, mert rögtön vissza kell szaladnom, ez a Dezső egy percig nem akar magában maradni. A kiskutya is beteg lett, be kellett vinnem az Állatorvosi Főiskolára. Bezabált a kis nyomorult, és olyan beteg, 39,6-os láza van, olyan édes, be fogok járni hozzá, virágot viszek neki.

És könnyesen nevetett.

- Ott is voltál?!... - nyögte Emma, hogy lehűtse, s a Markóra célozott.

- Na. Érdemes bemenni. Olyan kellemetlenségem volt vele. El fogok válni tőle, Dezső is azt mondja, el kell válni, nem kell túrni az ilyen dolgokat. Előfizettem neki az egész hónapra a vendéglőben, ott a Markóban, hát örüljön, nem igaz? Mondd, kérlek.

Emma összevonta a szemöldökét.

Önkéntelenül mindent elkövetett, hogy a tegezést kikerülje.

- Ah, pénz a legkevesebb... Te, ez egy furcsa ember, ez a Dezső. Én nem tudom micsoda ember, de nagyon édes ember.

- Építész?

- Hát persze, nagy vállalatok vannak, de most valami idegbaja van, azt piheni ki. Pénze az van. Mondd, édesem, és te hogy vagy?

- Élek.

- Jaj, hála a jóistennek. És milyen jól nézel ki, csoda. Dezső egész nap olvas. Angolul. Egy szót sem értek belőle. Angol detektívregényeket, csak úgy falja. Van neki vagy száz, azt mind el akarja olvasni.

És folyton kacag, és olyan eleven, majd szétrobban.

Minél élénkebb, Emma annál jobban lehangolódik. Az álma igen rátelepszik, s nem tudja tisztázni a gondolatait.

- Nagyságos asszony - lép be Julis -, újra itt van Bauerné, de ha nem tetszik akarni, akkor vasárnap jön.

- Én nem zavarok, átszaladok, megnézem a pubit - nevet rá Vilma -, mindjárt visszajövök.

Emma szórakozottan néz.

- Még nem is tetszett vacsorázni... csak hideget tudok adni, emiatt a kéményseprő miatt.

- Igen. Nem vagyok éhes - átvillant rajta, hogy a lány csodálkozni fog, ha meglátja, hogy az ebédet is hazahozta. Ma úr volt... El is mosolyodott rá.

- És a Bauerné?

- Igen... Jöjjön be, s ha elment, add be a vacsorát.

Bauerné pár perc múlva alázatos kedvességgel jön be:

- Jaj, nagyságos asszony, nem is tudom, hogy háláljam meg a nagyságos asszony jóságát.

- Semmi, kérem, igazán semmi. Mikor áll be a kislány?

Bauerné hallgatott. Akkor elővette a zsebkendőjét, és sírni kezdett. Emma csodálkozva nézett rá. Bauerné úgy sírt, mint aki abból él.

- Nagyságos asszony - rebegte -, bár beléphetne, bár minden úgy lenne, ahogy mi, anyák szeretnénk.

- Az istenért, mi baj?

- Nagyságos asszony, tessék elhinni, inkább szeretnék a sírban feküdni. Énnekem egy célom van a lányommal, tisztességesen fölnevelni, tisztességes kenyeret adni a kezébe, de mit tehet egy szegény anya... Ennél nagyobb szerencsére soha nem is gondoltam, mint hogy bejusson a Flórához. Előkelő hely, úri hely, finom, jó hely, míg él, mindig biztosítva volna a sorsa. Jövője volna... s nem is mondhatom, egész szép dolog: hat pengő hetenként mint tanulólánynak... nagyon szép, és nagyon meg lehet vele elégedve a szülő... kitelik belőle a villanyos, vagy a gyermek járhat gyalog, és akkor marad valami a háztartásra is...

Emma úgy fogta fel, mint szemrehányást, és még el is pirult.

- Hat pengő hetenként? Nem tudtam, hogy ilyen kevés.

- Nem kevés, nagyságos asszony, nem kevés. Nem szabad azt mondani, hogy kevés. Itt mink a Csikágóban úgy élünk, kérem, hogy nekünk már semmi sem lehet kevés... Kérem, itten gyártják a gázmaszkokat, százezerszámra csinálják a bombamentes pincéket: ez mind nagyon szép... Mit jelent az nekünk itt ebben a házban... Van itt kérem ötvenhat lakás, és van összesen tizenhat gyermek. Mindegy az már minekünk, még ez is sok, mert a gyermekek nem gondolkoznak a szülők fejével, a gyermek, akár fiú, akár lány, az mind a maga fejével akar gondolkozni, és a szülő hiába jár utána neki, hogy olyan útra vigye, hogy idővel jó polgári nép legyen belőle: ők most akarnak mingyárt valami szebbet és jobbat.

- Miért? Van a kislánynak valami más állása?

- Állás... Lehet ma állást találni?... Állásban nem fizetnek; hát hat pengőből meg lehet talán élni?... Nem mondom, ha egy gazdag anyja volna, aki eltartja, felruházza, mert a Flóránál kikötötték, hogy csinosan legyen felöltöztetve a kislány, ami természetes is, mert egy olyan előkelő helyen nem lehet mindenféle szutykos teremtésekkel dolgozni, a virágok közt a lányoknak is csinosaknak kell lenni... Az én Klárikám pofikája az olyan édes, hogy elmehetne táncosnőnek is, az alakja finom, még növésben van, de már most is akár szépségkirálynőnek is megválaszthatják, két év múlva, nem is kételkedem benne, meg is fogják választani... De hát kérem, én mit keresek?... Negyven pengőt egy hónapban... Ő hozna haza huszonnégyet, ha ő is hajlandó volna gyalog járni a hivatalba, mint én az Arany János utcába, az Akadémia utcába, mehetnének együtt... de egy ilyen fiatal lánynak ezt hiába magyarázom... Ő csak azt látja, hogy ott van a Speyer Ida, jó állása van, biztos állás, bankban van, és ő tartja el az apját, az apjának az öreg nővérét meg egy szobafestő testvérét. Mind állás nélküli, és ő fizeti a szobabért és a kosztot... egy lány, kérem, s nem is szép lány: a fizetéséből, soha mellékkereset, s ő az egész család és az egész rokonság fenntartója... Vagy ott van a második emelet 31-ben az asztalos Winkler, fülig tele adóssággal, az üzlet a nagyobbik fiú nevén, a lakás a kisebbik fiú nevén, ő meg maga úgy van bejelentve, hogy nem is lakik a házban, a műhelyben van beadva, hogy ott alszik, pedig itt van szegény a lakásban, csak a bejelentés más... A házfelügyelőnek megfizetik a házmesterpénzt, a vicinek a vicipénzt, a gondnoknak a gondnoki díjat, házbért nem fizetnek... és a pénzt a két fiú hozza haza, egyik nyomdász, a másik szerződött segéd egy fűszeresnél, és vele küldik haza a csomagokat, mint fiatal segéddel, szolgának használják, pedig bejelentett segéd... Vannak kérem elegen, gyermekek, akik így segítenek a szüleiken, a földszinten két üzlet nincs kiadva, a pincében, a szuterénben három helyiség üres, a legnagyobb lakásokban is képtelenek házbért fizetni... én eleget mondom neki, hogy az egész házban csak három lakó

van, aki soha nem marad adós, és az egyik a nagyságos asszony, örüljön hát, hogyha bejut a Flórához...

Mintha megnyitják a vízvezetéki csapot, úgy zuhogott a szó a szegény Bauernéből, frecskelt, és szétvágta a fröccsöket az egész házon...

Emma dideregve és szédülve hallgatta; az egész ház ilyen nyomorban tengődik körülötte. Öt éve lakik itt, s nem tudja, hogy mi folyik a házban.

- A gyermek gyermek, és a mai gyermek nem olyan, mint mi voltunk annak idején, minket istenfélelemben neveltek és mi képesek voltunk éhezni a szüleinkkel és nyomorogni a háborúban, én egész életemet az utcán töltöttem, én voltam az a családban, aki mindig sorban álltam s jegyeket szereztem, hogy kenyeret és mindent kaphassunk... Az én lányom már szabadon nőtt, és egész másképpen gondolkozik a dolgról... mint az apja...

- Szóval, hova állott be?

- Hova állott volna... Kérem, itt van a Türk méltósága, a Csepregyhyné nagyságos asszonynak az édesanyja, és az mondta nekem, ő tud egy jó helyet a Klárikámnak, isten tartsa meg. Ugyanis a Csepregyhyné nagyságát itt hagyta az ura. És most az, mint férj, utánajár, hogy válópörre adatokat szerezzen a felesége ellen... nem fog sikerülni, mert ez a kis nagyságos asszony, ez egy angyal. Ellenben ő, a Csepreghy nagyságos úr, az kérem, annak viszonya van egy Lia nevű kisasszonnyal, aki eddig egy igen gazdag úrnak volt a babája a Rózsadombon, és most a Csepreghy úr ment utána és most ez tartja el... Hát a méltóságos asszony azt mondta a Klárikámnak, hogy álljon be szobalánynak a Liához, és hozzon neki onnan híreket, akkor ő felöltözteti, és ad neki száz pengő jutalmat és ott is kap fizetést...

- És a lány vállalta?

Bauerné sírt.

- Tetszik látni: nekem már nincs lányom... Én csak küzdöttem érte, és feláldoztam magamat mint anya, s a gyermeket elszédítették ilyen pénzigérettel, és én itt maradtam magamban, mint egy megszedett szőlőszál...

Csakugyan olyan volt. Megöregedett, csak most látszott meg rajta, hogy az utolsó napok alatt elvesztette az energiáját és frissességét.

- Minek élek én már?... - sírt és törülgette a könnyeit. - Ezért éljek? Hogy engem az én fiatal gyermekem, a szemem fénye, isten őrizze meg minden bajtól, így hágy el, mint egy igazi szegény anyát, s egy ekkora piszkos ügybe kavarják bele?... Szép nagysága és szép méltósága, akik ezt kifőzték, és a gyermeket becsalogatták csokoládéval és ajándékokkal, és blúzt adtak neki, szoknyát adtak neki, a fiatal nagyságának a trottőrruháját is neki adták, s még vettek is neki egy csinos kék ruhát a Filléres Áruházban. És pénzt is adtak neki, a kislány tíz pengőt hagyott otthon nekem az asztalon tegnap, mikor eltűnt, s nem írta meg, hogy hova ment, úgyhogy én ma egész nap csak őutána futkostam, és meg is tudtam mindent, s beszéltem is vele... Ne tessék senkinek egy szót se szólani a dolgról, mert a végén a rendőrségre kerül, és ott megvizsgálják, az erkölcsrendészetre viszik... Rettenetes mit szenvedek én huszonnégy óra óta, mert én tudom, milyen következményekkel jár az ilyen, ha egyszer beleavatkozik a rendőrség...

Emma kiszáradt szemmel nézte a szegény asszonyt. Irtóztató az erkölcsi szenny, ami a fiatal lányokat környékezi, s ez még nem is látszott oly végzetesnek, még sokkal rosszabb is történhetett volna már a kislánnyal... Ez csak átmeneti állapot... Lépcső lefelé...

- De én nem akarok hálátlan lenni a nagyságos asszonyhoz. A nagyságos asszonynak mindegy, hogy melyik kislányt helyezi el a Flóránál. Itt van a Rosenzweig Adélka, a Rosenzweig szabó lánya, az apja most öveket csinál, olyan díszövek, amik most divatosak, és ő maga hordja el a nagy áruházakba, s egész nap dolgozik és árul: ennek a lánya, ez is olyan korú, mint az én Klárikám, de apja van, férfikéz alatt van, tehát nem lehet vele ilyeneket csinálni, ezt nagyon melegen merném ajánlani. Igen jó család, a fia most az egyetemen van Szegeden, és az egész család, akármilyen nagy szegénységben van is, tökéletesen tisztességes és szorgalmas, és a kislány is, ha nem olyan csinos is, mint az én Klárikám, nagyon meg fog felelni... Tessék szíves lenni, hogy ő menjen be arra a helyre, ahova az én gyermekemet tetszett beajánlani...

Emma kedvetlen lett. Egy lány helyett másik, egyik család helyett a másik... Nem volt hozzá kedve.

- Roppant kedves népek, csak anyagilag rosszul állanak. A fiú már ügyvédnél dolgozik ott Szegeden, és amit keres, azt mind hazaküldi. Istenem, ez a Rosenzweig Frédi, ha ez megtudja, hogy a Klárka... Az istenre kérem, ne tessék senkinek egy szót se szólani arról, amit elmondtam...

- Jaj istenem! - sóhajtott Emma. - Ez a szörnyű világ, ez a szörnyű szegénység az egész vonalon.

- Nagyon jól tetszik mondani, itt van a szomszédom, elektrotechnikus fiatalember, oly ügyes, mindig van valami szerelőmunkája. Az apja, kérem, most már van egy hónapja, egyszer csak egy délután föláll, azt mondja, elviszem a gyereket a Ligetbe. Mert az is tönkrement ember, vasmunkás volt, aztán kiesett, és alkalmi üzletekkel kezdett foglalkozni, megbukott, felgyűlt a sok adósság, és ő meg belezavarodott. Kicsit sétált a gyerekekkel a Ligetben, akkor hazakísérte, és azt mondta neki: eredj fel szépen a lakásba, ő pedig elment, s azóta senki sem tud róla semmit. Eltűnt, mintha a föld nyelte volna el... Nincs itt egy család se, amelyiknek meg ne volna a maga sötét foltja.

Julis megsokallotta odakint, hogy ez a Bauerné ilyen sokáig ül itt, s bejött nagy hetykén, mint valami csendőr, s azt mondta:

- Nagyságos asszony, kérem, tessék már vacsorálni!

Bauerné felállott. Megértette, hogy illő lesz eltávoznia. Sok szóval, sok síró beszéddel bocsánatot kért, s elment.

- Hogy mi van vacsorára? - kérdezte Julis. - Hát bizony én délbe se főztem, mert folyton ezt a kéményseprőt vártam. Hideget ettünk, és a nagyságos asszonynak is csak hideget tudok adni, mert a sparherttel reggelig várni kell. Ma úgy is péntek van, hát egy kis böjtös ételt hoztam. Tejfeles túró van, zöldhagyma is van, retek is van, vaj is van, ami csak tetszik, minden van.

Emma örült a menünek. Délben szokatlanul jóllakott, és ma annyi izgalma volt, hogy avval még inkább jóllakhatott.

Julis egy csésze hideg kávét is hozott. Évike már evett, de most végre, hogy hozzájutott az anyjához, mellé telepedett, és Emma minden falatjának felét megosztotta vele.

- Mi lesz belőled, édes kicsim - simogatta meg az arcát. - Mi lesz belőled ebben a világban?

- Hastáncosnő - mondta Évike, s Emma elszörnyedt. Micsoda szavakat s micsoda fogalmakat tanul meg egy kis lánygyermek ebben a világban...

Borzasztó fájdalom fogta el. Egész nap nem lehet vele. Kénytelen eltúrní hogy cselédek, vicigyermekek és lehetetlen népek közt nőjön fel. Mit fog a jövőben a lelkében hagyni ez a múlt?...

Rátelepedett a Csikágó nehéz levegője.

A nyitott ablakon beszállott a szürkesség. Az esti koldus némaság. A zebraszürke malterpaloták, a börtönutca zsúfolva nyomorral, szegények kétségbeesésével.

Itt mindenki sírva nyeli le a falatját, mint ő. Elfojtott könnyei befelé szívárogtak, le a torkába, s megnedvesítették a kenyérgalacsinokat, amiket nyelt. Oly fáradtság, olyan tikkadtság volt hirtelen benne: most meg tudott volna halni. Kimondhatatlan reménytelenség volt a kis szoba főbérője... Itt élni... itt élni ebben a városnegyedben... még a kifizetett lakásban is halálos ítélet, de mi lehet azokkal, akiknek a házbérgond is ott van a szűkös vacsorájuk felett, hogy virrasszon az alvók álmán, mint egy vámpír. A gyerekek szennyes keresetét is vígan bekapja ez a szörny, nem bánja, ha lélek- és szívhandlírozással kaparják is elő a házbért, a legirtóztatóbb pók a Nyomor, ott a sarokban szövő hálóját, s ebben a hálóban minden légy beleakad.

Csikágó... Egész Budapest... Csikágó ez a város keresztül-kasul és alólról felfelé, mindenestül... vagy még ennél is rosszabb. Itt egy központi légszivattyúra van berendezve ez az egész metropolis, a vízvezeték nem működik jól, a központi fűtés csak szórványosan, de a házbér szivattyúja... Hivatali kollégáira gondol, a Flachmannékra, Sterkekre... vajon mit beszélgetnek most, fájó ijedelemmel összefűjva, s órá fordítva csekély reménykedésük tolvajlámpáját... ő felpiszkálta a tüzet... most aztán tessék rakni rá... Sztrájk... felmondás... „eltaposom a kígyófészket”... szegény ártatlan kígyók, akik tátogó, ártatlan szájjal vízcsöpp és élelem után és egy kevés lélegzet, levegő után lihegnek... Óh, ti szegény emberek, de rossz helyre irányítottatok bizalmatokat... Ő soha, soha nem lesz képes segíteni ezeken. Istennek kellene lenni, hogy a nyomorúságnak és a bánatnak ezt a kimeríthetetlen tengerét egy kétsoros rendelettel eltüntesse...

Még evett, mikor Vilma belibbent.

Már megint más ruha volt rajta. Vadonatúj imprimé pongyola.

- Jaj, de édes ez a Dezső - ült le mellette kacagva és otthonosan.

- Sok ruhád van - mondja ő.

- Ó, dehogy, most vettem ezt a vacakot hétnyolcvanért... Az anyagot nem kapja meg az ember ennyiért... - s megfogja a ruha kelméjét, és morzsolgatja egy pillanatig. - Szóval azt mondja Dezső: Maga nem szereti a kaviárt?

És kicsattanóan kacag.

- Kaviárt; maga örült - mondom neki -, gondolom kaviárért pénz kell... Még csak ez hiányzik az Elemér utcában: kaviár.

Emma fáradt szemidegokkal néz rá: milyen csinos ez a szegényke... kis örömk... az ura börtönben, önkoszton... az is örülhet most... milyen jól jött neki ez a szokatlan szobaúr, néhány fillérrel többje van, s az már hogy fel tudja eleveníteni...

- Erre csak kivesz a tárcájából egy ötvenpengőset... azt mondja: ez elég rá?

És hosszú, önálló kacagással:

- Ezer szerencse, hogy már be van csukva minden bolt. Csak nem képzeled, hogy az Aréna úti vendéglőkbe elmegyek neki kaviárt szerezni... Jó lesz az vasárnap estére is...

S a haját két tenyérrel elrendezi. A haja is frissen van ondolálva... Csak belenyúl a keblébe és kiteszi az asztalra az ötvenpengőst:

- Most adta ide, mióta bementem... És az az érdekes, hogy némely dologban olyan fősvény, mint a kutya. Mikor mondtam, hogy a fehérkenyér negyven fillér, azt mondta, drága. Vettem rozskenyeret harminckettőért, azt mondja: mindig ezt vegyek... Majd veszek neki huszonnégyért barna akciókenyeret, kíváncsi vagyok, az hogy ízlik.

Az asztalon teregette, simogatta két tenyérrel a friss, ropogós ötvenest, annak a gyenge kék színe, mint egy harangvirág villog a sárga villanyfényben.

Évike, aki vele jött be, s az anyjához simulva lesi a szót, most odacsúszik hozzá, és az ölébe kuporodik, oly ismerősen és bizalmasan, hogy Emmának az az érzés villan fel a szívében, hogy ez a gyerek még jobban otthon érzi magát a Vilma ölében, mint az övében...

- Tudod te, mi ez? - kérdi tőle Vilma.

- Pénz.

- De milyen pénz?

- Sok pénz.

- Ha neked ennyi pénzed volna, mit vennél?

- Mindent, anyucinak meg neked meg vici Janinak.

- A fenét, vici Janinak. Ez is jól adja - és Vilma harsányan felnevet. - Ezen kaviárt kell venni. Majd veszek neki egy olyan kis üveget, öt vagy hat pengőért, nem örültem meg, hogy egy dézsával vegyek.

Évike szenvedélyesen a szájacskájára tapasztja a bankjegyet, és csókolgatja.

- Teszed le rögtön - kiált rá ingerülten Emma -, piszkos.

- Pénz tiszta - viháncol Évike.

Vilma érti, hogy a pénz ellenségességet költ, s elteszi a keblébe.

- Jaj, de furcsa egy ember. Hogy ez az egész hetet el tudta lopni itt a szobában... Tudod, megivott naponta tíz üveg sört; de csütörtökön pezsgőt kellett neki hozni. Azt mondja, ő most pihen. De máskor meg hozzá fog sírni, hogy mennyi dolga volna, milyen nagy kár éri hogy nem megy a munkája után, és nem megy, és nem megy. Még nem láttam ilyen embert. Úgy tud játszani, mint egy gyermek. Hozatott velem egy olyan kockajátékot, dobni kell a kockát, hatoldalú kocka, és egy mappán a bábukát tologatni... Fél napokat muszáj vele játszani, nem tudok semmit se csinálni, alig lehet elszökni tőle, bevásárolni.

Emma gyanúsan nézett rá, s meg akarná tudni, hogy vannak ezek egymással. Vilma megérzi.

- Tudod, ez úgy bánik velem, mint egy neばántsvirággal, ez úgy tudja tisztelni a nőt bennem... A világért meg nem érintene. Ha véletlenül hozzáér a kezem, elkapja, mintha tűz égetné meg.

S Vilma lehunyt szemmel kacag. Vajon el lehet ezt hinni?

- Már alig várom, hogy az a Feri megjöjjön, mert én azt hiszem, ez addig nem mer kilépni a házból, míg Feri nincs Pesten. Igaz, minden reggel elmegy a Széchenyi fürdőbe. Nekem kell elkísérni őt odáig, még azt is akarná, hogy várjam meg vagy menjek érte, de olyan bolond már nem vagyok, nem gyermek, csak hazatalál. És mégis mindig elmegyek érte, és várok rá egy órát is, mert mindig attól félek, hogy ez egyszer megszökik. Csak azóta nem féltem annyira, mióta Feri írta, hogy vasárnapra itt lesz, és együtt akar lenni... veled, édesem.

Emma idegesen vonta össze a szemöldökét:

- Igen, táviratozott, hogy vasárnap a büfében feketére, négyesben...

- Hát erről akarok beszélni. Mit szólnál hozzá, szívecském, én meghívtam őket ebédre.

Emma megrémült. Már benne is felébredt a gondolat, de azonnal elhessentette. Egy ebéd éppen kimerítené az egész meglevő pénzét. Csak egy üveg Maraschino, s egy üveg kecskeméti törköly... s vége a hónapnak... Most meghívni három embert... csirkét vagy fiatal libát... s egy húst... torta... Remegés áll a gerincébe, miből?...

- A Dezső adott rá pénzt, csak egy baj van, nem tudok hol teríteni... Nincs szobám... az nem lehet, hogy az ő befűstölt egyetlen szobájában terítsek, és téged is oda hívjalak meg... én azt gondoltam, szívem, életem, drágaságom: én az ebédet megfőzőm, és itt nálad, mert itt már a sparthet megcsinálták, és az most biztosan kitűnő lesz, de az enyémet nem is lehet megcsinálni... És itt nagyszerűen lehetne teríteni... nekem, megvallom, semmi szerviszem sincs... Dezső, ha tudná, rögtön rám parancsolna, hogy menjek, vegyek... adna pénzt, arról szó sincs, de hát mindennek van határa... Nekem is van önérzetem...

Emma tiltakozni akart, de nem mert... Minden érzése azt diktálta, hogy a leghevesebben ellene mondjon, de Vilma annyit beszélt, és olyan gyorsan, nem lehetett belevágni... Ő csak ült csüggedten, szegénységének bátortalanságában, és nem tudott semmit se mondani. Nem mondhatta, hogy ő fogja meghívni a társaságot... Mit csináljon, a könnyek szorították a torkát... Most elveszítse?... most mindent elveszítse?... vagy bele engedje magát zuhantatni valami sötétségbe, amire eddig egész életében nem lett volna képes... Az valóban lehetetlen, hogy ő a büfébe menjen el, s ott találkozzék velük... Fél kettőkor a büfében... mikor ez csakugyan nagyon szép és kellemes lehetne...

S Vilma a hallgatását beleegyezésnek véve, már az ebéd részleteit tárgyalta. Már ő meg is beszélte a Garay téren a rendes kofával, hogy fiatal libát hoz tőle, szép fiatal libát. Az ki is fizeti magát, mert a zsírja maga érték... Csinál egy jó húslevest, szép zöldséggel, metélt-tésztával, s a marhahúst elkészíti sóskamártással, krumplival és rizzsel, a libának az apró részeit rizsesnek, s a húsát egyben kisütve... Ehhez lesz almakompót és áfonya... Az áfonyához különösen ragaszkodott, már azt meg is vette... Csinál egy szép diótortát, abban specialista, tejszínes, gyönyörű tortát csinál és feketének a legfinomabb kávéból vesz öt dekát, az nyolcvan fillér... Bornak meg vesz kétféle bort, egy édeset és egy savanykásat, és már likőrt vett is, Martell-konyakot, mert Dezső azt mondta, semmi más nem kell, csak egy üveg Martell-konyak. Ezt is már meghezotta a Belvárosból, mert itt nem lehet kapni csak Zwackot. Itt semmit se lehet kapni a Csikágóban, de mindent behoznak.

- Nem tudok mit mondani, majd reggel megmondom - szólt Emma -, görcsös főfájásom van, aludni akarok rá egyet. Majd aszpirint veszek be, az segít.

Vilma egészen mást ajánlott, mindenféle orvosságneveket mondott, de Emma határozottan tiltakozott, neki az aszpirin a legjobb.

Boldog volt, mikor magában maradt. Csak végigzuhan a nagy díványon, és a halántékára szorította a kezét.

Évike odabújt hozzá, és az ölében elaludt. Ez a gyermek is teljesen elromlik. Már mindennapi lesz, hogy így alszik el, s neki nincs ereje levetkőztetni, s lefekvés előtt megfürdetni. Hová lett az ő szép élete.

És akkor jön a posta és a legnagyobb meglepetésére, hozza a mindennapi expresszlevelet.

- Pécs... - nézi a feladóbélyegzőt. Akkor megnézi a táviratot, és az Szegedről van feladva.

- Hogy lehet ez?

- Hogy lehet, hogy a levelezőlap Pécsről jön, s azt már megelőzőleg távirat jön Szegedről.

Itt valami rejtély van. Valami, ami nem tiszta... Ebbe bele lehet örülni... Pécs és Szeged... Emléke van arról, hogy Pécsről csak Budapesten át lehet Szegedre menni... De ez oly óriási út... Hol csavarog ez az ember? Hogy tud átmenni pár óra alatt Pécsről Szegedre... Vagy talán megbízottja van Pécsett, aki az expresszleveleket csak úgy feladja naponta, míg a csirkefogó, isten tudja, merre csavarog...

Ez már aztán a teteje mindennek... A táviratot délután négy óra tizenhét perckor adta fel Szegeden... A levelezőlapon nincs napszak... de hogy vonaton bejöjjön este tíz órára, legalábbis délben kellett feladni... Hát négy óra alatt át lehet menni vasúton, Budapesten keresztül Szegedre?... Vagy vicinálisok segítségével meg lehet tenni ezt az utat?... Mert, ha reggel adja fel a lapot, az nem éjjel ér ide, hanem már délben... De éjjel ért... Nincs menetrendje, ha volna, ő is ki tudná számítani a vonatjárást.

Ki lehet ez az ember?... S mi köze neki ehhez az emberhez?...

Semmi... Nem is kell... Hagyják békén...

És mikbe sodorta bele őt máris... Ez valami gonosz és kietlen rossz lélek... Csak ártó hatása van... Alig látta, semmit sem tud róla, egyáltalán semmit... És mégis ráépítette az egész életét...

Örület, örület. Hova lett az ő nyugalmas, beosztott, szép élete... Neki ezért felelősséggel tartozik... Valaki kell, hogy megfizesse ezt az ő szerencsétlen hetét...

Mi volt ő egy héttel ezelőtt: tisztelt és nyugodt lélek... És most egy betörő... egy valóságos és igazi betörő...

S most az álma újul fel benne: az álom igazat mond, mert amire éberén nem is gondolt, álmában megvilágosodott... és e pillanatban szentül hiszi, s eskü alatt vallomást merne tenni róla, hogy valóban látta, hogy Fess Feri odament a kövér henteshez és megsimogatta a vállát, és... akkor csente ki a zsebéből a tárcát. Ezerhatszáz pengőt... Az nem mentség, hogy megbánta a bűnét, és a pénzt visszaküldte a hentes alkalmazottainak...

Nem mentség?... De ez megint valami új világításban tünteti fel előtte a dolgot és az embert... Ha ő a betörő, a zsebtolvaj... akkor hogy kell ezt megmagyarázni?... Hogy lehet azt elképzelni, hogy a zsebtolvaj a pénzt visszaküldi szociális segélyképpen...

Vagy valami történt a gazember lelkében?

Elvörösödött: ő lett volna hatással rá?... Ómiatta küldte vissza a pénzt?...

Mert abban utóvégre nem biztos, hogy zsebtolvaj... Hiszen nem látta, hogy kihúzta a tárcát...

Most új vérhullám önti el a fejét és az egész testét... A kulcsok... Erre még nem is gondolt... hogy jutott ez az ő kulcsaihoz? Ő nem emlékszik, hogy a táskáját leejtette volna. Emlékeznie kellene, hogy leesett, és minden kiszóródott belőle... Nem, az belenyúlt... Egy betörőnek semmi azt a zavart és azt az ájult rémületet felhasználni, hogy hidegvérrel kiszedje a táskájából a kis szarvasbőrtokot, amiben a Wertheim-szekrény kulcsai benne voltak... De ha kivette, mért küldte vissza?...

Közben kellett benne valaminek történni... Azalatt fordult meg az egész lelke, míg ő bejött a kapun, s az magában maradt...

Elképzelhető az, hogy egy férfi, egy gazember, egy eltökélt betörő zsebtolvaj egy nő miatt egy pillanat alatt szakít a múltjával, és visszaküldi a pánccsaszekrénykulcsokat, és visszaküldi az

ellopott ezerhatszáz pengőt a meglopott hentes alkalmazottainak?... És honnan tudta meg az alkalmazottak nevét és címét... Nem figyelte meg a kéményseprőt... különös, nem is vetett rá ügyet, hogy csak egy szót is kérdezzen... de ki van zárva, hogy az utalványokat a céghez címezze: ezzel nem ért volna el semmit... Akkor a főnök egyszerűen elfogta volna az utalványokat... de itt, úgy látszik, az emberek megkapták a pénzt, és el is költötték, ez csak akkor lehetséges, ha a lakásukon kapták meg a negyven pengőket... De honnan tudta a lakásokat, mikor ő még azon az éjszakán elutazott. El kellett utazni, mert másnap már Kaposvárról küldött levelezőlapot... Ha megkérdezte volna a kéményseprőt, hogy honnan jött a pénz, a Veritás által feladott pénz az embereknek, akkor világosság derülne az egészre... Talán csak azért utazott el, hogy vidéki postán feladja a pénzeket?... vagy csakugyan van valami üzlete, dolga azon a tájon, amerre járt?... Ez egy végtelenül ravasz ember, de a legnagyobb ravaszság is elfelejt valamit... a távirat és az utolsó expresszlevél keresztezi a kiszámított tervet...

- Nem: ezt az embert meg kell csípni...

Legegyszerűbb volna, ha reggel feljelentést tenne ellene a rendőrségen... Kötelessége is... Állampolgári kötelesség egy betörő elfogatása.

Aki erre képes, annak múltja van... Van is: ő maga árulta el magát... A büfében azt mondta: aki itt van, annak mindnek priusza van... Honnan ismeri a kollégáit, ha nem onnan, hogy közérjük tartozik...

Na hiszen, neked is szerencséd van, kedves barátom - szólt önmagához s felnevetett. - Nagy hódítást csináltál: egy hivatásos betörőt visszatérítettél az erkölcs útjára.

S már egyáltalán nem fáj a feje. Most, hogy úgy sejtette, egészen tisztába jött a kérdéssel, teljesen elmúlt a főfájása, amit nyilván csak a kínos probléma zavarossága idézett elő.

Beszélni kellene Vidával...

Vidával? Jó vicc... Még egy hét előtt Vidára számíthatott volna, ma?... Éppen emiatt romlott el Vidával a régi tiszteletteljes és személytelen viszony... Milyen csodálatosak a férfiak... Ez a Vida megérezte rajta a bűn szagát... Szegény Vida, ez egészen megbolondult amiatt, mert nem tudta, mi az, ami övele történt... Igaza van: ő ma egy egészen más nő, mint egy héttel ezelőtt volt. Ennyire ragályos a gazemberek hatása?... Olyan ragályos, mint a ragályos betegség?... Bacilusai vannak a gazságnak, amit a többi gazember azonnal megérez?... Vida eddig is gazember volt, ott a Lia esete... Hopp, Lia... Vajon ez nem ugyanaz a Lia, akihez a Bauerné lánya beállott cselédnek?...

Így komplikálódik és így fonódik a gazságnak minden szála?...

Fantasztikus, fantasztikus. Erre más szó nincs, csak az, hogy fantasztikus.

Egész felduzzadt benne a vér, s felült az ágyban, a forró ágy nem bírta a testét, kivetette magából.

Felállott, átment a másik szobába, s lenézett a nyitott ablakon az utcára.

Mély csönd volt az Elemér utcában. A villanylámpák égtek, sárga fény öntötte el a szürke utcát. A nyomor emberei mind alusznak. Egyetlen világos ablak nincs sehol. A nyomor alszik.

Ilyenkor van ébren a bűn... Itt terem a bűn, ezen a tájon. Szegény polgárok és éber csirkefogók.

És ő nem tud aludni, mert belevette magát a titok és a hajsza.

Tisztázzuk a dolgot:

Fess Feri, akinek ez nem az igazi neve, hanem a betörő neve... azt mindenki tudja, hogy ilyen-féle vicces nevekkal szokták a betyárok magukat ékesíteni... Bogár Imre... ez sem volt neve a régi betyárnak... Sobri Jóska... ezek mind dísznevek... Fess Feri... lehet ennél jobb nevet kitalálni erre a fess jasszegényre?...

Fess a gazember, de most emberére talál... Ff... fuj... Hallatlan, milyen vicces és vakmerő... Szeretne egy utalványt látni, nincs kizárva, hogy azon valahol kis betűvel rajta van az Ff... A gengszterek nem félnek attól, hogy áruló nyomokat adjanak magukról... el vannak bizakodva...

Szóval ez egy gengszter...

Pesti gengszter... A cimborája itt van a szomszédban... Nem mer kimenni egyedül az utcára... Érte kell menni a Széchenyi fürdőbe, másképp nem mer hazajönni... Nem világos?... Bujdosik a gengszter a csikágói kőrengetegben...

Most már ellenállhatatlan vágyat érez, hogy meglássa... Szembe akar velük nézni... Ötven pengő kaviárra?... A fene a gengszter gyomrát... Fiatal liba?...

Kit kellene meghívni vasárnapra?... Dr. Nyiri jut az eszébe. De nem tudja, hol lakik... Ez megmondaná... hacsak nem tartozik a bandába... Mért tartozna?... Az összes csibész csak nem ismeri mind egymást... S ez nem is csibész: ez egy szegény úrifíú, akit a végtelen nyomor odáig süllyesztett, hogy élősdi legyen... hogy is mondta: tarhál... még attól sem iszonyodik, hogy magános nőktől öt pengőt pumpoljon... Szép kis világ... Úriemberek... Igen... Ezt megtalálni nem lehet nagy dolog: ha bejelentett lakása van, akkor a rendőri bejelentőhivatalban megmondják a címét... Dr. Nyiry, ezt csak meg tudják mondani... Reggel elküldi a Königet a bejelentőbe, és kikutatja a címét, akkor levelet ír neki, s meghívja vasárnap ebédre, hadd egyen egyszer egy jó ebédet...

Ezen még mosolyog is.

- Nagyon jól van, kedvesem, becsallak benneteket az oroszlánbarlangba.

Legjobb volna mindjárt egy detektívet hívni meg az ebédre.

Nem. Ez mégis sok lenne...

Mért lenne sok?... Már irgalmas velük szemben?...

Lenéz az utcára. Ott állottak a kapu előtt... Ide kísérte el, és itt nézett utána, mikor ő bemenekült... Akkor elment... Hova ment?... A kulcsok a kezében voltak... Vajon nem azért kereste vele az ismeretséget, hogy ezeket a kulcsokat megszerezze? Vajon nem a Flóra ellen indult hadjáratra?... Túl sokat tudott a Flóra dolgairól, s oly óvatlan volt, hogy egész fesztelenül beszélt arról, hogy a Flóra... Úristen, mit is mondott a Flóráról?... Persze, benne nem volt semmi gyanú... azt hitte, a Flóra a világ közepe, s arról mindenki tud mindent, még többet is, mint ő... Mert ő még akkor nem tudott semmit róla... Akkor még nem sejtette, hogy dekkszámológépek is vannak a világon... Milyen buta is egy főpénztárosnő. Ez direkt butáknak és korlátoltaknak való foglalkozás. Itt nem is válik be, akinek esze van, teljesen gépies munkát kell végezni. Semmi magasabb és kvalifikáltabb gondolatra nincs szükség, csak bevezetni a tételeket, amikről mit sem tud. Öt éve írja ezeket a tételeket, és sejtelve sem volt soha arról, hogy ki az, akinek befizetése vagy kifizetése van, s hogy miért adják ki, vagy veszik be a pénzt. Minden keresztülmegy a pénztáron, de a pénztár az egy tökéletes hülye.

De ő ma már nem hülye... Honnan vette ő azt a szellemességet, hogy olyan ravaszul találkozott ma Flachmannéval?... Bement egy drogériába, s vett egy darab szappant, amire nem volt szüksége, s Flachmanné megértette, s az is elment venni valami csekélységet, amire valószínűleg nem volt semmi szüksége... És hogy találkoztak a sötét Dohány utcában...

Hol támadt őbenne ez a betörő-zsenialitás, ha nem a Fess Feri úr öfelsége gengszterszelleme ihlette meg?...

Szegény Vida. Ebbe kell neki kitörni a nyakát...

Most már mindegy: gyerünk tovább.

Az éjszaka kissé hűvös volt, s megfázott.

Visszament az ágyába s lefeküdt.

És nemsokára nyugodtan elaludt.

8

Reggel, mikor kiment a fürdőszobába, nagy beszélgetést hallott a konyhában. Benyit, s Vilma dirigálja Julist. A sparhert előtt állottak, és azt vizsgálták.

Emma sóhajtva ébredt rá, hogy az élet könnyörtelenül halad előre, ha egyszer megkezdett valamit. Itt van a szombat, holnap itt lesz a vasárnap... De mi lesz övele?

Nagyon jó lett volna, ha ő éppen olyan vidáman tudott volna felkészülni a vasárnapra, mint a szomszédasszonya, de az is jó lett volna, ha éppen olyan elszántan tudott volna a saját céljaira gondolni, ahogy azt az éjszaka elhatározta.

Mikor el akart indulni hazulról, legnagyobb rémületére Flachmanné érkezett.

- Jaj de jó, hogy itthon találom nagysásos asszony, már rettegtem, hogy elkésem.

A vékony, nagy homlokú asszonyka ki volt fulladva. Bevezette, s leültette.

- Tudja, nagyságos asszony, bent nemigen lehet beszélni, azért jöttem, óvatosnak kell lenni, mit csináljunk...

Kicsit mosolygott, s nagy, világos szemei oly nyugodtan és okosan néztek. Úgy beszélt, mint egy biztos üzletről, amit kiszámítva kell elintézni.

- Voltam Sterknél. Sterknek nagy családja van. Felesége és öt gyermeke. Neki igen nagy elhatározás, hogy egy lépést is tegyen. Mi történik, ha valami rosszul sikerül, s ő elveszti az állását?... Ha egy szabályszerű sztrájkot jelentünk be, akkor a dolog rendben van, mert akkor a párt veszi kezébe az ügyet... De ha csak így, magunk szakállára tervezgetünk, akkor a legnagyobb veszélynek néz elébe az egész ügy.

Várt, hogy Emma nyilatkozzék.

De Emma nem szólt egy szót sem, csak nyugodtan nézett a szemébe. Ő is várt. Ő is azt várta, hogy ezek mondják meg, mit kell hát tenni?

Flachmanné zavarba jött. Sok ideje nem volt, diskurálással nem lehetett tölteni az időt.

- Én megnyugtattam, hogy a nagyságos asszonyban határozott szándék van, és a nagyságos asszonyban mindig volt és lesz annyi erkölcsi erő, hogy nem fogja kiadni a segédekét, akik kisemberek, és egzisztenciájukat veszélyeztetik a köz érdekéért...

Újra hallgattak.

- Erre Sterk megtette azt, hogy saját személyes adatait, amiket ő gyűjtött már régibb idők óta, átadta nekem, hogy mutassam meg a nagyságos asszonynak. Azért is jöttem el. Tessék, itt vannak az adatok.

Kinyitotta kis, fekete retiküljét, és kivett belőle egy kartonlap-gyűjteményt.

- Nagyságos asszony: itt vannak a gyanús számlákról készített kivonatok.

Emma habozott még mindig.

- Kérem, kedves Flachmanné, ha kételkednek bennem, akkor ne adja át.

- Kérem, nagyságos asszony, ha a legparányibb kétségem is lett volna, akkor nem is jöttem volna el. Ha kétségem lenne, azt nem lehetne egy szolidaritási nyilatkozattal eloszlatni. Nekem a nagyságos asszonyban semmi kétségem nincs, hogy csak a legjobbat akarja. Legfeljebb arról van szó, hogy lesz-e elég ereje, hogy bizonyos körülmények között meg tudja őrizni ez adatok eredetéről való szigorú titoktartást.

Emma hallgatott. Aztán:

- Mindnyájan emberek vagyunk. Angyal nem vagyok én sem.

- Tessék - mondta Flachmanné, s letette elébe a lapokat.

Emma egy ideig nézte, anélkül, hogy hozzáért volna. Elolvasta a legfelső lapot, amely szabályszerű másolata volt a főkönyvben levő folyószámlának.

- Kérem, ezek a lapok nem az üzemből valók. A papírt boltban vásárolta Sterk. Az írógép nem az üzletből való. Maga a lap nem árul el semmit.

Emma nézte a lapot. A legfelsőn ez a cím volt:

Bologna herceg

A kivonatban hat vagy hét tétel szerepelt. A végösszeg 176 524 pengő volt.

Ő is emlékezett erre a névre, s érdekes, neki mindig gyanús név volt ez a Bologna herceg, sőt egy ízben meg is kérdezte Vidától, van annak már két éve, hogy ki az a Bologna herceg?

- Egy olasz barátunk - mondta Vida, s mást nem mondott.

Ahogy látta, a herceg évente egy ízben szokott felvenni harminc-negyvenezer pengőt, a múlt évben volt csak két tétele.

Pillanatokig tűnődött, ekkor felemelte a lapot, és megnézte a következőt.

Fejér Ignác

A rovatokban sok apró tétel volt. A végösszeg 76 000 pengő.

Aztán sorra vette a többi lapot:

A neveket nem tudta fejben tartani. Volt vagy egy tucat lap.

- Tizenhét folyószámla - mondta Flachmanné.

- Mit csináljak ezzel?

- Azt tanácsolom, tessék most idehaza hagyni. Másolat van róluk a Sterk birtokában.

Emma hallgatott.

- Ezt úgy méltóztassék felfogni, hogy ezek a nevek gyanúsak, hogy egyáltalán nem létező nevek. Minden egyes esetben Vida igazgató úr személyesen veszi fel mindazt a pénzt, amit ezekre a nevekre folyósítanak. Soha senki személyesen nem jelentkezett. Ha tehát valaha vizsgálatra kerül a sor, akkor az igazgató úrnak azt kell igazolnia, hogy ezek a nevek létező nevek, és ezek a tételek valósággal fedezett dolgok.

Emma megdöbbenve nézegette a neveket. Winkler Ármin, Balassa Bálint, Szabó János... ilyen neveket látott.

- Itt van egy összesítés: névsor és az egyenlegek.

Flachmanné egy lapot nyújtott át.

- Ha a nagyságos asszony esetleg valaki előtt, aki megbízható és megnyugtató egyéniség, és előtte kívánja igazolni, hogy a gyanúja alapos... akkor tessék ezt a lapot megmutatni, és csak szükség esetén kell előállani magukkal a számlakivonatokkal.

Emma gondolkodva nézett a Flachmanné nagy, nyílt, kékesszürke szemébe.

- Köszönöm. Igazán nagy bizalom... Meg vagyok hatva, kedves Flachmanné.

- Én most megyek is. Kérem, tessék ezt a legjobban elzárni.

Felállott s indult.

Emma kikísérte.

- Mehetünk együtt, hiszen én is megyek - mondta.

- Ó, nekem még dolgom van az Andrássy úton, csak méltóztassék a szokott útvonalon menni a hivatalba - mondta az asszony.

Emma ezt helyesnek találta.

Mikor Flachmanné elment, ő visszament a szobába, s az iratokat kézbe vette. Még egyszer átfutotta őket, s közben átfutotta a testét valami borzadás.

Ezzel még semmit sem csináltam - biztatta magát.

De meg volt zavarodva, s gondolkozott, hogy hova is tegye.

Bement a hálósobába, kinyitotta a ruhásszekrényt, és betette a lapokat a törülközők alá.

Mikor elment hazulról, a Vilma ajtaja előtt egy kéregetőforma embert látott állani. Olyan munkásembernek látszott, Vilma éppen kinézett az ajtón, s valami pénzt adott az ember kezébe, aki azt megköszönte, de belépett az ajtóba s ott maradt, és valamit mesélni kezdett annak, aki belől állhatott.

Egy pillanatig az az érzése volt, hogy odamegy, de arra gondolt, hogy veszély nem lehet, hiszen férfi van a lakásban...

Amint elment az ajtó előtt, a férfi ránézett, s oly erős szeme volt, hogy ő megborzongott... Még mikor a lépcsőn ment lefelé, akkor is érezte a hátában a kutató, kemény, gyilkos szemeket. Vajon ki lehet ez a kéregető. Úgy érezte, hogy több volt kéregetőnél... Ilyen korán reggel nem is szokott kéregető bejönni a kapun. Talán Bábori Borczát keresik?

Ettől újra meghökkent. Csak nem detektív?...

Zavarában nem is ment a villanyos felé, hanem a kapuban balra fordult. Mikor a Murányi utca sarkára ért, megállt és önkéntelenül visszanézett.

Meglátta, hogy az ember már ki is jött a kapun és nyugodtan megy az Aréna út felé. Erre ő is megnyugodott, s befordult az István út felé.

Sietve ment végig az István úton. Nem gondolt semmire, csak a Hernád utca sarkán balra nézett, a Jobb mint otthon-büfé irányában.

Ekkor izgalommal a holnapra gondolt. Holnap vége lesz ennek a heti nyugtalanságnak, izgalomnak és kétségbeejtő bizonytalanságnak. Holnap mindent meg fog tudni.

Bár ma tudna már valamit. Mi lesz itt még holnapig.

És mi lesz, ha semmi sem lesz... Tegyük fel, hogy Fess Feri nem érkezik be...

Lángolni kezdett az arca. Ez elképzelhetetlen. Meg kell jönnie. Hiszen itt vannak a levelei, a távirata... És itt van zálogul Bábori Borcza... Nem, ebben semmi kétség sem lehet, hogy befut a madár a kalickába...

Meglátta a nyilat az Elek-söntés felett, s ez a nyíl újra minden érzést felújított benne. És már szégyellte magát az éjszakai feltevései miatt... Már ő úgy gondolt rá, s úgy könyvelte el magában Fess Ferit, mint egy csirkefogót. Szegény Fess Feri... Bocsánatot kért tőle magában.

Nem, az lehetetlen: olyan eszes, művelt, komoly, megbízható volt minden szava... Egy az, hogy nagyon modern elvei vannak. De hát ez bűn?... Hiszen ő nagyon elmaradott szellemben nőtt, és kivált mióta magában maradt, és senkivel sem érintkezett, azóta már egész vén-kisasszony lett belőle...

Csak sóhajtott, és elhaladt a Bethlen téri színház mellett.

És egyszerre elfelejtett minden gondot és gondolatot. Átadta magát az érzésnek, s külön izgulással gondolt arra, hogy találkozni fognak... S ettől megint szárnyakat kapott...

Jaj, lekésik a hivatalból, ébredt fel a Damjanich utcán. Míg a villanyosmegállónál kocsira várt, azon tűnődött egy pillanatig mért jött erre?... Biztos, hogy a lábai hozták... A lábaknak nem lehet parancsolni?... Nem, a lábak a testhez tartoznak, és a testnek nem lehet parancsolni... A teste égett, és eszébe jutottak a mellei...

Abban a pillanatban megfordult a Rákóczi út felé: addig legalább gyalog megy... még addig egyedül marad önmagával... S most, hogy átjött a hosszú úton, csodálkozott s azt kérdezte, hogy volt képes végigmenni azon az útvonalon?... Mintha az ellenség sortüze előtt sétált volna el... De hiszen Fess Feri még nincs Pesten... És reggel van, kora reggel... Még csak most nyitják az üzleteket. Ha már Pesten volna is, hiszen tegnap éjjel megérkezhetett... ki tudja ennek a rejtélyes úrnak a programját és az útjait... akkor is alszik valahol... Vajon nem érkezett be az éjjel Báborihoz?... Nem, arról Vilma szólt volna... s ki lehetett az a betörőforma kéregető?... vajon csakugyan kéregető volt?... Hamar eltávozott a házból?... Nem volt kéregető: a kéregető sorra megy ajtóról ajtóra... De hajnalban?... Nem, az nem kéregető volt, akárki is volt...

Csak már holnap volna - mondta, s fellépett a Baross tér sarkán egy villanyoskocsiba.

A hivatalban egy kicsit késett. Már mindenki a helyén volt, még Flachmanné is... Ez hogy ért ide ilyen hamar, ha az Andrássy úton dolgozott?...

Kinyitotta a pénztárt. Ki a nagy páncélszekrényt s megnézte a kulcsokat... Később arra gondolt, hogy ezek a kulcsok tudnának mesélni, ha nyelvük volna...

Szombat volt. Már várták, nem volt idő gondolkodni, dolgoznia kellett. A főpénztárnak ez erős napja, mint a csütörtök.

Még erősebb, különösen ma. Roppant óvatosnak kellett lennie, hogy valamiképp el ne fizesse magát.

Meglepetve látta meg, hogy Vida már bent volt, mikor ő jött. Ez egészen szokatlan. Mindig késni szokott.

Bent volt és dolgozott... Mikor meglátta, csodálkozott, Vida rendkívül komoly volt és egyszerű. Neki főbólintással köszönt oda, de nem állott meg egész délelőtt egy pillanatra sem, hogy szót váltson vele.

A hivatalban is, mintha valami titkos ok lett volna rá, semmi zavar nem volt. Mindenki dolgozott feszten. Davikovits jött, ment, komor volt és fenyegető arcú.

Csak délben jutott eszébe, ebédszünet alatt, hogy ő valamit akart a Königgel. Persze, a bejelentőbe akarta elküldeni. De most úgy sincs ott hivatalos idő... Nem is küldi el...

Történjen, aminek történnie kell. Ő most nem képes semmire. Neki meg kell várnia a nyolcórás vonatot.

Minden lezáródott: a hétnek vége. Új dolgoknak kell jönniök.

HARMADIK RÉSZ

1

Az asztal meg volt terítve négy személyre.

Emma még egyszer körülnézett a szobában. Az egy kicsit másképpen nézett ki, mint egy héttel ezelőtt.

A díványokról és székekről eltűntek a régies hímzések. Az ebédlőasztal nem állott a szoba közepén, hanem a jobb oldalra volt állítva, az ebédlőszekrény elé. Mögötte a nagy szekrény, a bejáratú ajtó mellett a tálaló.

Az íróasztalt kitette a szobából, mert igen nagy volt. Kicserélte a kis dohányzóasztallal, amely körül csak fotelek állottak. Itt lógott az óriási színyomat. Rákóczi Ferenc a nagysárosi kastély helyett a spájsz egyik falát kapta meg, ahol nem volt polc. Helyére a hálósobából áthozta a két rézkarcot. Mindjárt felényivel nagyobb lett a szoba.

Habozott, hogy a hálóból a hangulatlámpát beállítsa-e, de sokallotta, zsúfoltnak találta s visszavitette. Ha szükség lesz rá, mindig be lehet Julissal hozatni.

Mosolygott.

- No, mégis egy kicsit modernebbek lettünk...

A nagy bokharát otthagya a szoba közepén, s az asztal alatt egyáltalán nem volt szőnyeg. A két kis perzsát személyesen helyezte el a dohányzó mellett.

Most úgy örült a lakásának, hogy megszüntette a kiállhatatlan zsúfoltságot és szimmetriát. A falakról a családi képeket is eltávolította, ellenben az ebédlőszekrény mellett két paraszttányért főszegezett a falra. Jó régi kékbeli tányérok voltak, a múlt század közepéről.

Hát bizony ezzel megszűnt a régi férfi uralma a lakásban. Ő maga is érezte, s egy kis bűnbánattal gondolt vissza rá. Az utolsó évben már úgys eltávolodtak egymástól... Mikor az a krumpliüzlet volt... De eddig nem volt oka, hogy hozzányúljon, kegyetlenségnek tartotta volna... meg aztán ő maga is konzervatív ízlésű volt... Ezt mind az éjjel dolgozta ki és hajította végre a Julis meg a házmester segítségével... Másnak nem is lett volna joga szöveget beverni éjnek éjszakáján... De a házfelügyelő akár az egész házat lerombolta volna a kedvéért. Sohasem volt vele semmi baja, mert méltányolta az abszolút pontos lakbérfizetést, ha nem is kapott tőle külön jutalmakat... Most két pengőt adott neki ezért az éjszakai munkáért, az egész nem tartott egy fél óráig, s a házfelügyelő roppant hálás volt:

- Az egyiket félreteszem magamnak, nagyságos asszony, kell az embernek egy kis elővaló ésszel bírni - mondta, és nagy kikötött bajusza mulatságosan mozgott hozzá. - Mióta a Csepreghy úr elment, azóta egy fillér különre sem lehet szert tenni... pedig van itten gazdag ember itt van a Ritter úr, háztulajdonos, csak azért lakik itt, hogy a lakói ne bosszantsák, hát inkább ő bosszant bennünket... Á, kérem - vitatkozott önmagával, ahogy szokott bőbeszédűségével mindig tette -, ez egy gyanús ember... olyan német erkölcsű, mint a nácik... nem akarok beszélni, de mindig fiúkkal jár... nőkkel egyáltalán nem is áll szóba... ettől soha egy fillért még nem láttam, pedig mindig én javítok neki mindent, fürdőt, villanyt, klozetot, vízcsapot, soha egy fillér borraalót nem ad. Pedig a markomban van, akkor törhetem ki a nyakát, mikor

akarom... De minek, tessék mondani? Törje ki a nyavalya, én örülök, hogy van egy jól fizető lakóm, nem igaz?... No nem, nagyságos asszony?

Emma nevetve s megborzadva hallgatta a leleplezést, amit a házmester paraszt őszinteséggel csapott oda.

- A Csepreghy úr, az más - folytatta a házmester, s egyik kezében lógott a kalapács meg a harapófogó, a másikkal pedig hevesen gesztikulált az orra előtt -, azt sajnálom, de arra nem vállalkozhattam, amit kívánt... Nem kérem, hogy adjak adatokat a felesége ellen, hogy a nagyságához egy díjbirkózó-forma úr jár. Bár járna, kérem - mondtam neki -, az nekem nem volna rossz, mert borravalót csak olyan uraktól lehet kapni, akik tilosba járnak. De nem jár az istenadtához még a madár se... Vétkeznék, ha azt mondanám, én pedig nyugodt lelkiismerettel akarok meghalni... Erre aztán a Csepreghy úr megharagudott. Adott egy pengőt és elment.

- Mondja, maga ajánlotta be a Bauer Klárit? - kérdezte hirtelen a házmestertől. De ő maga sem úgy gondolta, mint ahogy kisült.

A házmester a füléhez nyúlt, és azt mondta:

- Még ezt is tetszik tudni... Én!... Mondtam a Csepreghy nagyságos úrnak, vigye el a Lia kisasszonyhoz a kis Klárit. Ez szemfüles gyerek, ez minden untalan haza fog járni, és megviszi neki a hírt, ha mégis volna valami...

- Megálljon csak, hát a kislányt az úr akarja felhasználni kémkedésre?

- Hát ki?

Erre ő elhallgatott, mert Bauernétől úgy értette, hogy az öreg méltóságos asszony, a Türkné akarja.

- Ravasz dolog ez kérem... Asszonyok dolgán eligazodni még maga a felséges jóisten se tud... Nem mindenki olyan ártatlan kezes bárány, mint a nagyságos asszony.

Most már aztán alig győzte kitéssékelni a bőbeszédű házmestert, már igazán nem akart többet megtudni az asszonyok görbe útjairól.

Ebéd egy órakor.

Fess Feri megérkezett, de korán reggel elment hazulról.

Már éjjel tudta, hogy megjött, mert Vilma átszólott, és a lánnyal megüzente.

Csak egy fal választotta el tőle.

Meg egy szoba, mert a szomszéd lakás az ebédlővel volt közös falú.

Mikor a házmester elment, nem mert többet az ebédlőben tartózkodni, annyira izgatta az Ff jelenléte, mintha a falakon is átsugárzana.

Fél egy. Dél.

Évikét nem lehetett bent tartani, annyira fel volt hevülve a szokatlan esemény miatt, hogy náluk oly rendkívüli főzés van, egész liba és még két csirke is és marhahús...

Már nem bánta. Eleinte nem győzte szégyellni magát, hogy beleegyezett, hogy nála vendégség legyen, és nem az ő költségén... De jóisten, nem tehetett mást... Legfeljebb azt fogja tenni, hogy ő nem eszik belőle... Úgyis van egy kis könnyű fejfájása, tehát azzal mentesíti magát a felelősség alól, hogy ő csak éppen helyet ad a szomszédasszonynak, de ő maga nem fog részt venni a lakomában...

Ledült a díványra a hálósobában. Ide hozta át. Ha zsúfolt is lett a szoba, mindegy. Lefeküdt és behunyta a szemét. Úgy gondolta, hogy míg meg nem jönnek, addig fel sem áll, de két perc múlva már olyan nyugtalanság gyűlt fel benne, hogy fel kellett ugrania, különben azt hitte, szétpattan az izgatottságtól.

Öt perc múlva újra lefeküdt, és két percre megint felpattant.

Jaj, most legjobb volna elutazni... És neki még ma éjjel a bárónéhoz is el kell mennie estélyre... Mehet ebben a ruhában, ami most rajta van?... Ez egy könnyű fekete selyemruha volt, igen nagy, fehér és egymásba mosódó babokkal. A nyakon rüss, nagy lengő. De volt egy fehér ruhája is. Hosszú, csaknem uszályos fehér ruha, a nyaknál diszkrét kis kivágás, de hátul elég merész, ahogy az most kötelező...

Megnézte magát a tükörben, s úgy érezte, nincs semmi baj.

A varrónő azt mondta: „Nagyságos asszonyt könnyű öltöztetni.”

Tegnap későn jött haza, mert még a fodrászhoz is el kellett menni. Még mindig a régi fodrászához járt, csak ritkán, s ott úgy bántak vele, mintha kivételes szerencse volna, hogy megtiszteli a kedves üzletet. Most nagyon aggódott, hogy a frissen mosott haj nem fogja tartani a vízhullámokat ebben a melegben... Nagyon vigyáznia kell. Még most csak rendben van, de mi lesz este a bárónőnél... Magas termetéhez kellett egy díszes fej... Ma különösen kitett magáért a Mimi. Ahogy a hajhálót levette, a fűrtjei szétlobbantak, mintha minden szál tudná a kötelességét.

Fésűvel kicsit elrendezte még, s akkor csengettek.

- Csak nem?... - Az órára nézett: az óra!... szenvedéses életének réme, hajnali álmainak bakója... Észre sem vette, hogy elment az idő... milyen gyorsan megy, ha az ember csak egy percre is elfeledkezik magáról...

Már az előszobában vannak.

Hamar visszahúzódott a hálóba, s megvárta, míg belépnek az urak s pár pillanatot várnak... A Vilma hangosságától ijedezett, s kilépett.

Ott állott Fess Feri, vadgalambszürke ruhában. Hallatlanul szép volt.

- Á maga az?

Milyen mulatságos, hogy ezt mondta, mintha akárki más is lehetett volna.

Úgy pillantottak egymásra, hogy az isten őrizte meg őket, hogy egymás nyakába nem szaladtak.

De észrevette magát, és fényesen kezet nyújtott, és a fiatalember, aki most még magasabbnak látszott mellette, egész magasságából lehajlott a kezéig, s megcsókolta a bőrét. Ki kellett ragadnia a kezét, mert az egész teste lángba borult, s az arca is, úgy érezte rikító vörös lett, hogy a kezével az arcához kellett nyúlania, takarni, s hogy felindulását leplezze, nevetett:

- Na üljön le, eleget mászkált a héten.

- De mennyit - kiáltott fel Fess Feri. - Képzelve, pénteken autóval mentem át Pécsről Szegedre.

- Szóval Szegedre - mondta utána Emma, s megfigyelte hogy a hangja úgy duruzsol, ahogy fiatal lányok szoktak kacérkodni, s közben nem is sejtette, mit mond, mint ahogy nem is mondott semmit, de azért öröme volt, mert igazolásnak vette, hogy mért jött egy napon két helyről üzenet.

- Szegeden szerencsésen végeztem, és tegnap délután a gyorsal megjöttem.

- Na látja - mondta rá Emma szellemesen.

Ezen újra felnevetett, mert nevetni kellett, hogy ennyi a mondanivalója.

S még csak most vette észre, hogy Bábori Borcza ott áll, mint egy feszület, hűségesen és kitartóan, lakáj. Most ránézett és kezét nyújtott.

- Isten hozta.

Bábori nem hajlott le, hanem megfogta a kezét, jól megmarkolta, széles és vaskos tenyerében, s felemelte a kezét a saját szájához.

Ez igen komikus volt, és ő egészen megdöbbent tőle.

Bábori Borcza. Nézett rá. Nem ismerte volna meg, ha az utcán köszön neki, nem fogadja... De természetesen azért ez ő. A mackó, aki volt, csak épp nem érdekelte.

- Na üljenek le.

És ő maga is leült a kis díványra a fal felől, a rézkarcok alá. De jó, hogy Rákóczi Ferenc kivonult a meggyszín s arany rámajával a spájzba.

Az ablaknál levő székre mutatott Fess Ferinek, s már meg is bánta. Szembe kellett volna ültetni a fénnel, hogy jól lássa az arcát. Ehelyett saját magát szolgáltatatta ki a vizsla szemeknek, s Ff úr árnyékban maradt.

Vilma csak egy pillanatra ült le, s már csatorászott:

- Á, nekem ki kell menni, különben itt mindenki éhen hal.

- Ebéd?... - kiáltott Fess Feri Vilma után - ebédet kapunk? Azt hittem, szendvicseket fogunk enni a Jobb mint otthonban.

- No csak ne féltse a hasát - nyelvelt vissza Vilma az ajtóból -, nem fog éhen halni.

Emma összevonta szemöldökét, nagyon ízléstelen ez a Vilma, mint egy falusi adójegyzőné. Különben is még nem tudott belehelyezkedni, hogy az ő lakásán más ad ebédet, s más a háziasszony... Most volt szégyenének csúcspontja. Nem ismerte magára, mi történt, hogy ő ebbe belement.

- Egész héten azon ábrándoztam - mondta kissé halkítottan Fess Feri -, milyen mulatságos lesz egy igazi büfé-ebéd... Jó modern ebéd... Azt hiszem, lehet ott kapni menüt is.

Emma:

- Énnekem semmi kifogásom nem volt az ötlet ellen.

Fess Feri mozdulatot tett, hogy kezét csókol, de csak egy kis mozdulat volt, s inkább a szemében csillogó humorizálás enyhült egy kissé. Emmában viszont sértett érzelmesség folyt el, szerencsére a fölösleges könny visszazuhogott a torkába.

Bábori Borcza most felállott, mintha valamit keresne. Ez Emmát megrémítette. Csak nem olyan tapintatlan, hogy magukban akarja hagyni őket. Küzdött, hogy megállítja, de nem bírt szólani a könnyhajlamossága miatt. Csak egy rosszul adott szó, s kitör, és akkor halál. Bábori csakugyan, mint egy tapogatózó vak, kiment.

S Emma csak azt érezte, hogy a Fess Feri keze, mint egy meleg barna madár, az ő kezére száll.

- Emma...

Erőt vett magán, s nevetésre torzított arccal ránézett:

- ?

- Kedves Emma... nem hiszi el, nem reméltem, hogy valaha is itt leszek...

Mit akar ez jelenteni... csak ne folytassa... de a kéz megragadta kezét, s puhán és gyöngéden fogva tartotta, erre mégis kibuggyant a könnycsepp; fel akart ugrani, de a férfitenyér leszorította, s minden ellenszegülést megsemmisített... hát ki akarja zsákmányolni? vissza akar élni a helyzettel? ez rettenetes... Már nagy kövér könnycsepp rezeg a szempilláin, mikor szerencsére a Bábori dörmögő hangja nyitja az ajtót, a kéz visszahúzódik, s a könny is...

- Hát hova dugta el, Vilmácska?

- Nem lát a szemitül?... - csattogott a Bábori széles háta mögött Vilma. - Ott van la...

Bábori a konyakot keresi.

Vilma már futott is vissza, mert „odaég a pecsenye”.

Bábori elkezdett a konyakkal manipulálni, minden pohár csörgött a kezében az ezüst tálcán. Emma gondolta, neki most fel kellene állania és háziasszonykodni, de oly bágyadt volt a ki nem sírt sírástól... maradt tehát különös helyzetében, a dívány közepén mereven s bizonytalanul ülve... megközelíthetetlenül, holott már meg volt közelítve...

Az ügyetlen Bábori már itt van a készlettel... ezt le ne ejtse, össze ne törje, ez az övé...

Ezen kissé elmosolyodott.

- Ne vessen - szólt Fess Feri -, az egész élet olyan mulatságos.

- Az.

S erre benne csakugyan felfakadt a nevetés, de oly veszélyesen, hogy rögtön sírás lesz belőle.

Bábori töltött, kínált:

- No.

Erre Emma mégis, végre, őszintén nevetett, valami gyerekes volt ebben a vastuskóban. Mintha medve szolgált volna fel.

Fess Feri is poharat vett. Odakoccintotta az övéhez s előrehajolva egészen közel jött hozzá. Ittak. A férfiak kiitták a poharukat, ő csak egy parányit érintette, s alig ivott többet, mint egy madárka, a nyelvét is alig nedvesítette meg.

Letette a poharát. Bábori újra megtöltötte a két üreset, s mélázva nézett az Emma tele pohárkájára.

Fess Feri intett, hogy nem iszik többet, erre ő maga ürítette ki a saját újra megtöltött pohárkáját, s úgy állva még egyszer töltött önmagának, s újra kiitta, akkor letette a palackot és a poharat, és leült helyére, mint egy zsák.

Befejeződött az első életszakasz. Emma fellélegzett, hogy ezen túl vannak.

- Nem igaz, amit a lapok írnak - mondta Fess Feri -, hogy a forróságtól kiégtek a mezők. Egyik újság pláne azt írta, hogy „Romániában lánggal égnék a búzamezők”. Jó stílusza, azt kapta hírnek, hogy „kiégtek a búzamezők”, és ő úgy látta, hogy a kiégés csak lánggal történhetett...

Emma rá akart nézni, hogy nevet-e vagy nem, de nem mert rápillantani, Báborira nézett, aki viszont oly komoran és nyugodtan tespedt, mintha jelen sem volna.

Valahogy az volt az érzése, hogy Bábori nem is merne nevetni a Fess Feri jelenlétében.

- Gyújtsanak rá - fordult most Fess Feri felé. Az asztalon cigaretták voltak.

Fess Feri azonnal kinyújtotta hosszú ujjú kezét s tétovázva, keringve, mint a leszálló madár, kivett egy Stambult.

Emma követte a kéz mozdulatát s hirtelen megfagyott. A bal kéz nevetlen ujján fehéres csíkot látott, gyűrű helyét. Látszott, hogy gyűrű szokott lenni ott, s a nap nem égette még el eléggé a vékony karikát a bőrön.

Lehunyta a szemét és végzetlenül repülésben szédült lefelé.

Bábori valamit válaszolt a búzakérdésre, s a két férfi hamarosan vitába bocsátkozott arról, hogy a kormány azért operál a termésbecslésnél ilyen ijesztő számokkal, mert a külpolitikának van szüksége a rémhírekre.

Gyűrűt visel, és azt most lehúzta, hogy idejött...

Ettől megkeményedett és hihetetlen távolságba szállott. Már fagyott volt és magára eszmélt. A könnyes hangulat úgy eltűnt, mintha nem is lett volna. Egészen magára maradt, s amint szemét kinyitotta, azt kérdezte, hogy történik az, hogy idegen emberek vannak jelen az ő szűzi otthonában.

S mit beszélnek ezek itt?... Búzaról és külpolitikáról?...

- Azzal a két országgal kötnek szerződést - mondta Fess Feri -, amelyiknek a legrosszabb a valutája.

Emma kis hangot hallatott:

- Hhh...

Aztán komolyan és hidegen gondolta.

Férfiak... Most az a legfontosabb nekik, a kormányok hogy végzik a dolgukat...

Ebben a pillanatban nyílt az ajtó, és Julis hozta a levesestálat.

Emma nézte a tálat. Milyen ismerős formája van. Persze, ez az övé... Akkor ő itt háziasszony... Ha háziasszony, akkor gyerünk végezni a kötelességet...

Felállott, s büszkén kihúzta magát:

- Parancsoljanak.

Julis a tálat az asztal közepére tette, ahogy otthon falun tanulta, s ahogy mindig szokta itt is... Bizony, eszébe sem jutott, hogy a falusi lányt begyakorolja, hogy sorra vigye a tálat.

Mindegy.

Leült a helyére, az asztalfőre, a szekrény előtt.

- Tessék - s maga mellett jobbra mutatott helyet Fess Ferinek, aki így megint háttal ült az ablaknak. Szembe vele Báborit ültette.

- Hol a gyermek terítéke? - kiáltott fel, s Julisra nézett.

Julis kapkodott. Évikéről mindenki megfeledkezett.

Maga mellett balról az asztalfőn mutatta a helyet, és Julisnak a szemével parancsolt, hogy hozza a gyermeknek a terítéket.

A szekrényhez csak úgy lehetett hozzáférni, hogy az ő székét el kellett húznia. Szűk volt a hely.

Addig, míg a lány el nem készült a terítéssel, mindnyájan állottak, s a leves gőzölgött a tálban.

- Hozd be Évikét.

A lány kiment és Évike a következő pillanatban, mintha szegényke éppen az ajtóban leskelődött volna, berohant, mint egy kis fergeteg, és az anyjához repült.

- Kislányom, Évike - mutatta be az uraknak.

- Mi már régi barátok vagyunk - dörögött Bábori, s kezét fogott szertartásosan a kicsivel, aki körülszaladt az asztalon túl, s a másik bácsihoz futott.

- Feri bácsi - mondta Fess Feri a gyermeknek, és megcsókolta a homlokát.

Ez a csók most Emmát egészen hidegen hagyta. Egyáltalán teljesen elhűlt az étellel szemben, s fanyar mosollyal azt kívánta, bár tévedésből mérget raktak volna a levesbe só helyett.

Évike aztán leült a mamája mellett.

Emma örült. Ha a gyermekre kell vigyáznia, nem kell magát megerőltetnie.

Szedett a tálból előbb Évikének, aztán magának. Saját tányérjára csupán egy evőkanál levest vett.

- Tessék - fordult Fess Feri felé, s érezte, mintha az ajka peremére ráfagyott volna a mosoly.

Fess Feri éhesen szedett. Látszott abból, ahogy a kanalat fogta, hogy jó étvággal áll neki az evésnek.

- Hol van Vilma néni?

- Főz - mondta Évike, amin Fess Feri felnevetett.

Az Emma hirtelen hallgatása ráragadt, s rátelepedett az urakra is, és halkán kanalzták a nagyszerű levest. Emma megnyugodva konstátálta, hogy Vilma kitűnően főz. De ő maga nem érzett semmi éhséget, s azonfelül el volt tökélve, hogy nem eszik. Folyton a gyermekkel foglalkozott. Mikor szedett, a ragulevesből inkább csirkeaprólékot szedett a kicsi tányérjára.

Fess Feri érezte, hogy valami baj történt, de nem erőltette a dolgot, várta, hogy majd csak kisül.

Templomias csönd volt az asztalnál. Az urak is abbahagyták a politikát, és kellemesen ettek.

Évike lassan készült el az evéssel, bár Emma egyebet sem csinált, csak segített neki.

Akkor történt, hogy egy csirkeszív volt a tányérban, s ő a gyermek kanalába merítette. Évike kidobta a kanálból a szívecskét. Másodszor is beemelte neki, azt hitte, tévedés, a gyermek mindig imádta a csirkeszívecskét. Évike másodszor is kidobta a kis húsdarabot, s csak a levest szűrte fel.

- Nem akarod megenni? - kérdezte tőle kissé idegesen.

- Nem.

- Szívecske... Nem akarod?...

- Nem akarok szívet enni.

- Mért.

- Nem akarom az Istent megenni.

Mindenki elbámult s odafigyelt.

- Mit beszélsz?

- Te mondtad!...

- Mit mondtam én?

- Hát nem azt tanítottad, hogy az Isten a szívben van? Én nem akarom megenni Istent.

Mindenki elbámult, aztán felnevetett.

A gyermek megtörte a csöndet. Egyszerre mindenki megértette a dolgot, és a legnagyobb nevetés közben igazat is adtak Évikének, aki nagy kék szemeivel bámulva nézte sorra a bácsikat.

Fess Feri észrevette, hogy Emma önkéntelenül az ő bal kezére néz, s meglátta rajta a fehér sávot, a gyűrű helyét.

- Volt egy nagy köves gyűrűm - mondta -, családi emlék... bizonyos okok miatt letettem... Most nem viselek gyűrűt...

Emma ránézett, de csak egy igen rövid pillanatig. Ez az ember állandóan kitalálja a legtitkosabb gondolatait?... Zárt ajkakkal aztán elmosolyodott, s azt mondta:

- Melyik az a két állam, amelyiknek legrosszabb valutája van?

Fess Feri egy kicsit hallgatott, és mosolyogva legelészett az asszony arcán.

- Tudja, a politikában nem szabad kimondani a titkokat. Majd a jelöltek... Jövő tavaszon úgy látszik mégis választatnak, akkor a hordóról meg fogjuk hallani, ha bömbölik...

Emma igazán nem volt kíváncsi a politikai titkokra, az asszony revánsot adott, s örült, hogy Fess Feri tapintatosan kikapcsolta a politikát a beszédből.

- Mi újság a Csikágóban? - folytatta Fess Feri.

Emma kinyitotta a száját, hirtelen azt akarta mondani, hogy Beller hentesnek visszaküldték az ellopott pénzét... De megállott, s nem ezt mondta, hanem azt, hogy:

- Meleg van.

- Valami mást akart mondani.

- Én? Gondolja?

- Igen.

- Már megint ki akarja találni a gondolatomat?

- Szeretném.

- Tudja, kíváncsi vagyok, hogy készítette el Vilma a kacsát.

- Kacsát? - hördült fel Bábori. - Libát akart venni. Fiatal libát.

- Ja?... - mosolygott Emma.

- Nagyságos asszonnyal nem is közölte?... Micsoda szeles egy teremtés... Én nem eszem kacsát, például.

Emma csak éppen alibit akart igazolni, hogy ő azt sem tudja, mi van a konyhában.

Most bátran nézett a Fess Feri szemébe.

- Hol járt maga a héten?

Fess Feri azt akarta mondani: „Keringtem maga körül.” De azt mondta:

- Üzlet után jártam.

- Sikerrel?

- Ma?... Ma nem lehet semmit sem csinálni. Ma senkinek sincs pénze.

Emma azt akarta mondani: „Akkor mért költött egy vagyont expresszlapokra és táviratokra.” De csak azt mondta:

- Ne emlékeztessen ilyen szomorú dolgokra.

- Mi újság a Flóránál?

- Ami a Dunántúl.

- Még nem tört ki a sztrájk?

- Milyen sztrájk? - kérdezte elfulladva, ijedten Emma.

- Már hetek óta sztrájk lóg a levegőben.

- Ezt maga honnan tudja?

- Mesélték a Dunántúl.

- Ugyan ne mondjon ilyet.

- De komolyan. Pécssett ismeri a Szerényi céget?

- Hogyne.

- Ott hallottam.

Emma elhallgatott. Most nem tudta, komolyan vegye-e ezt, vagy csak ugratás. Honnan tudnának a pécsi virágüzletben arról, hogy mi van a Flóránál az utóbbi hetekben. Tudtával senki sem jött fel, mindent levelezés útján végeznek tavasz óta.

Nem gondolkodhatott tovább. Julis belépett, és hozta a második tál ételt. Előétel volt, kelvirág vajban.

- A nagyságos asszony még nem jön?

- Azt mondta a nagyságos asszony - mondta Julis -, csak tessék fogyasztani.

Emma szedett Évikének. Magának csak egy parányit.

Bábori nyugtalan volt Vilma miatt. A férfiak azt hiszik, ha a gazdasszony nem tud bejönni a konyhából, ahol neki kell szakácsnénéskodni, ott biztosan éhen is hal.

Fess Feri sajnálta, hogy a Flóráról szólott, nem volt célja vele, csak érdekes témát akart felhozni. Az Emma színe változása azt sejtette meg, hogy valami történt.

- Történt valami? - kérdezte komolyan.

- Nem.

Emma nagyon határozott és elutasító volt.

- Tehát igen... Vagy csak készül valami?...

- Honnan tud maga a Flóra dolgairól?

- Levegőben van. Én sok mindenről tudok, ami a világban történik. Különösen kedvenceim ezek az államilag szubvencionált vállalatok.

- Mondja, micsoda maga?

Fess Feri ránézett, s egy pillanatig hallgatott. Akkor komolyan:

- Ember.

- Az mit jelent?

- Azt, amit mindenkinél: keresek és nem találok.

- Mit keres?

- Embert... De nem találok, csak fenevadakat... Tudja, hogy ezek ellen a háborús uszítások ellen egyetlen védekezés van a jövőben... Az ijesztés... Le kell leplezni, hogy a haditechnika megérett arra, hogy az egész emberiséget kiirtsa... Érti?

- Gondolom, arra céloz, hogy a gáztámadások...

- Igen, gáz és más vegyszerek... A régi háború az az individuum számára bizonyos férfias felszabadulást hozott. Lelkesedést és virtuskodást jelentett. A férfiak elindultak, hogy hírt és dicsőséget szerezzenek... Én még emlékszem a Nagy Háború kitörésére, az egész világ meg volt bolondulva, már régen nem volt háború. Felvirágozták a katonákat és a vasúti kocsikat. Az asszonyok ennivalót hordtak a katonavonatokhoz, és a bakterházaknál is feladták a kupékba. Akkor abban a tévedésben voltak az intézők, hogy a haditechnika elég lesz arra, hogy napok alatt végezzenek az ellenfelekkel. Ez egy nagy tévedés volt. Azok az ágyúk csak egy bizonyos emberi távolságban tudtak dolgozni, és nehezen mozogtak. A repülőgép még csak gyermekcipőben járt... Az a háború egykettőre átalakult szuronyrohammá, s akkor a Napóleon manővereihez kellett visszatérni... A huszárnak le kellett szállani a lóról, és el kellett bújni a lövészárkokba... Annyit már mindenesetre elért a lőfegyvertechnika, hogy a Nádasdy huszárok lehetősége megszűnt... Már nem lehetett a Nagy Frigyeseket Csehország közepén úgy körülfárni, hogy a nagy vezérek úgy érezzék magukat, mintha várba volnának bezárva... Azóta eltelt húsz év, s ezalatt a háború szelleme óriásit fejlődött. A jövő háborúja valóban három napig fog tartani. London megsemmisítésére nem kell csak két nap előkészület, és egy fél nap alatt hat millió embernek vége...

Emma figyelmesen hallgatott.

- És hogy érti azt, hogy egyetlen elhárító fegyver az ijesztés?

- Ha az emberiség teljesen tisztába jön azzal, hogy itt nincs segítség: az összes metropolis halálra van ítélve, akkor meg fogják találni a megegyezést háború elkerülésével... Más módot találnak: a szerződést... Ez ellen nincs semmi kifogásom. Adják fel a kereti szempontokat... Küszöböljék ki a háború lehetőségét...

- Ezt hogy lehet? Az emberekben indulat van.

- Nézze kedves Emma: Európában harmincnyolc vámhatár van... Húzzák fel a sorompókat. Szüntessék meg a határokat... Csinálják meg az Európai Egyesült Államokat... Adják meg minden népnek a nemzeti és etnográfiai szabadságot, és állítsák fel a központi kormányzatot... Igaz, itt évezredes hiúságokkal kell megküzdeni, mert azon nem lehet megegyezni, hogy hol legyen a Fehér Ház?... Ragaszkodni fognak hozzá, hogy tengerparton legyen. Én nem bánom, ha Bretagne-ban építenek is egy új várost - mert nyilván legjobb hely az Atlanti óceán partja, de az ellen sincs kifogásom, ha Európa geometriai központján, Budapesten csinálják meg...

Fontos, hogy a sorompóknak legyen vége. Képzelje el, hogy a levegőbe emelik az összes vám- és politikai határokat... Akkor nevetséges lesz elképzelni is, hogy az egyes területrészek külön hadifelszerelést építsenek egymás ellen... A görög városok valaha évtizedekig tartó hadjáratot viseltek egymás ellen. Mit szólna hozzá az emberiség, ha Athén és Spárta ma indítana háborút, egyik a másik ellen. Anglia egy nap alatt leszerelné az egészet. Vagy volt idő, mikor Balmazújváros és Hajdúnánás olyan háborút viselt egymást ellen, hogy kiirtották egymást. Két oroszlán egymásnak rohant és lenyelték egymást, hogy csak a farkuk maradt.

- S van erre valami lehetőség?

- Ma nincs, de ha a nagy államok hadügyminiszterei feltárják azt, ami a titkos laboratóriumokban készül, és kiderül, hogy mindegyik képes arra, hogy percek alatt megsemmisítse a békés és polgári lakosságú világvárosokat a szomszédban, akkor meg fog rémülni végre a nép és az lesz a plebiscitum, ha felordít a tömeg, hogy fiktív dolgokért nem engedi magát le-mészároltatni... Micsoda dolog az, hogy gázmentes pincéket építenek a szegény emberiség számára?... Mit kap az emberiség azért, hogy ezt a veszélyt el kell túrnie?... Azt, hogy a francia tőke megkapja a profitot? és hogy a pesti kartellek virágozzanak?... Krupp Bertáért csak egyszer is lemeneküljön a Csikágó a pincébe?... amiről különben szó sincs, hogy megépítsék? hiszen még fás-pince sincs elég...

Emma megdöbbenve hallgatta ezt a heves és felindult beszédet. Ő még soha életében nem gondolkodott ezeken a dolgokon. Mért gondolkodott volna? Neki éppen elég volt az egész napjára és minden napjaira arra gondolni, hogy azt a kétszázharminchét pengőt hogyan ossza be?

- Az emberiség sokallja az életét ezen a földtekén. A föld nem akar segíteni rajta... Mert mindaddig, míg a Föld és a Nap távolsága állandó, s ezen a fantasztikus nívón marad, hogy a hőmérséklet sohasem emelkedik plusz száz fokra és nem száll le mínusz száz fokra, hanem megmarad plusz negyvenöt és mínusz huszonöt közt, ami tudja drága Emma, a világteremtés legnagyobb csodája, mert csak egy parányi eltolódás kellene a földtengelyben, vagy másutt, s már száz és ezer fok különbségek állhatnak elő... akkor az emberi fajnak, de az egész vegetációnak egy pillanat milliommodrésze elég arra, hogy vége legyen... Az emberiség nem akarja kívánni ezt a jövőt, hanem kitalál remek dolgokat, hogy megsemmisítse önmagát... Az ember akarja kiirtani az embert, és nem nyugszik addig, míg ez nem sikerül legalábbis annyira, hogy úgy elgyengítse a közösséget, hogy újra vadon élő állatokká lesz az ember, s lassú szaporodással fogja előről kezdeni az életet...

Most könnyedén felnevetett:

- Különben ne húzzuk meg az emberiség halálharangját, mikor egész váratlanul ilyen szépre fordul az élet... Az is lehet, hogy a gáz arra való, hogy az egész Csikágót kiirtsa. Néztam a Tabánt, ott jöttem el villanyoson, és a Szarvas téren kinéztek, hát mulatságos, ahogy bontják a házakat. Most két gondolatom volt: finom pesti dolog, hogy ahelyett hogy lakást építenének a szegényeknek, kifüstölik őket, mint a poloskát. Lebontják a Tabánt, s pár ezer családot hajléktalanítanak... Mikor lesz az, hogy ezeknek a helyére erőszakos stílusú villákat építsenek... A másik gondolat meg az volt, hogy beleláttam egy lebontott házba. Fúj. Valósággal jótétemény, hogy abból a százados, piszkos sötétségből kikergették az embereket. Csak legalább ne építenének a helyére másik házat. Ültessenek virágokat.

Emma csodálkozva nézett rá:

- Tudja, milyen gyönyörű hely lenne akkor ez a Buda!... Hát lehet, hogy a gázbombákat azért fedezik fel, hogy beszüntessék a városokat... Egy egész országot mégse lehet gázosítani, csak a nagy városokat. Nálunk is csinálnak már ilyen gázálarcokat - nem érnek semmit. A gáztámadás

ellen egy mentség van, szét kell szaladni a tanyákra. Szűnjenek meg a metropolisok. Menjen ki az emberiség a szabadba, mielőtt kiirtanák... Tudja, én nagyon városi vagyok és a falut, a kis községet utálom, de a tanya megváltás!... A szegedi tanyák valósággal paradicsomkertek. Adni kell nekik jó utakat, jó közlekedést, telefont és jól megcsinálni a dolgokat. Így még menekülhet az emberiség a végzet elől. Egy ideig.

Emma nem érintette meg a kelvirágot, s örömmel látta, hogy Fess Feri sem.

Most Vilma megjelent végre, az asztalhoz ült, és bőven szedett a kelvirágból.

- Nem tudok levest enni ebben a melegben - mondta.

Bábori rászólt, s a maga furcsa nézésével végiggusztálta Vilmának az alakját, aztán az előtte levő tál ételt, aztán megint őt:

- Hála istennek.

Ezen mindenki nevetett. Emma kicsit gyöngéden nézett Báborira, aki az önkéntelen humort képviselte.

- Nézem ezt az édes kicsit - mondta Fess Feri. - Tündéri. És nem felejttem el, míg élek, az előbbi kis dolgot. Hogy ő nem akarja megenni a szívet és a szívben az Istent... Hol van már az emberiség az Istentől... és hol van a gyermektől... Van még gyermek ebben a házban?

Évike megszólalt:

- Van. A Vici Jani.

Fess Feri hangosan és csodálkozva mondta, mintha csak saját magának mondaná:

- Ez a szerencse, hogy Vici Jani még van, hál' istennek... Az emberiség nemcsak gázzal és ciánnal és méreggel és politikával irtja egymást: hanem tüdőbacilusokkal és egykével is... hány lakás lehet ebben a házban?... Van vagy ötven... De van-e ötven gyermek?

- Valami húsz. Éppen a napokban hallottam - szólt Emma, és kivett a tányérjára egy szárnyacskát, s a gyerekeknek adott egy jó kis melle húsát.

Fess Feri továbbadta a tálat, Vilmához közelebb. Vilma bizony nem szégyellte magát megrakta a tányérját jobbnál jobb falatokkal.

- Húsz gyermek, az jelent tíz lakást mert bizonyára lesz lakás, ahol négy is van; a többire még kevesebb jut. Tehát itt van a Csikágóban egy ház, ebben negyven család, ahol nincs folytatása az életnek... Nem tudom, mit harcolnak annyira a politikában a nacionalizmus jelszavaival, mikor minden náció egyéni tagjaiban befejezte a sorsát... Vészharangokat vernek félre, hogy a falu népe nem törődik vele, hogy idegen kézre jut a haza szent földje... Hogy a dunántúli magyarság megszűnésre ítélte önmagát... Éppen most beszéltem egy tanárral a Dunántúlon, aki született sváb és nacionalista német. Ugyanezt panasolja, s nekem térképen mutatta ki, hogy a Tolna megyei sváb falvakban egyke dühöng, mint valami kolera. S nem a nincstelen szegények közt, hanem a jobb módú gazdák közt... Ez együtt jár a kultúrával. Legelől vannak a franciák, mint a legkulturáltabbak.

- Magának hány testvére van? - kérdezte Emma, s nem érintette meg a tányérján a húst.

- Nekem nyolc - mondta Fess Feri, és rábámult a Bábori Borcza tányérjára, amelyen csirke-hulla-darabokból hegy volt rakva. - Az én családomban még divat a sok gyermek. Nyolcan születünk, és mind a nyolcan élünk... Az én anyám még olyan vallásos, mint egy orosz parasztasszony... A régi világból való természetesen... A nővéreim bigottak és szűk látókörűek...

- Hány nővére van?

- Hét.

Emma rábámult.

- És jól mentek férjhez?

- Igen. Mind nagyon jól ment férjhez. Abban nincs hiba - nevetett cinikusan Fess Feri.

- És itt vannak Pesten?

- No nem, azt nem. Csak hárman mentek férjhez idehaza, a többit elvitték... külföldre. Egynek német, egynek francia és egynek lengyel férje van. Egy még lány.

- És milyen foglalkozásúak a sógorai?

- Naplopók... Van pénzük, hát nem csinálnak semmit... Élnek abból, amit a szüleik összeraboltak... Mondom, hogy jól mentek férjhez.

Vilma zsíros szájjal megszólalt:

- Hát én talán bolond volnék főzni, abba a forró konyhába, ha szakácsném volna?

- Örüljön neki, hogy főzhet. Örüljön neki, hogy nincs sok pénze az urának... Ha sok pénze volna, akkor is elmenne Egyiptomba, de az egész más volna... Kérem, a nagy vagyon az destruál... Akinek sok pénze van, annak sok asszonya van, és semmi lelke sincs. Akit én ismerek, dúsgazdag embert, inkább csak hallomásból persze, az mind hasznavehetetlen link fráter... és nemcsak a történelmi vagyonok parazitái, hanem az újjgazdagok is pillanatok alatt beletanulnak, hogy irgalmatlanul bánjanak a pénzzel és a talpuk alatt levőkkel. Könnyebb a tevének átmenni a tű fokán, mint a kapitalistából egyfilléres béremelést kivasalni... Ez természeti törvény... Minden sejt határtalanra akar szaporodni... Vannak olyan ázalagok, amelyek egysejtűek s oszlással szaporodnak. Ha az életfeltételek a végtelenségig kedvezőek volnának, néhány nap alatt a földgolyó méretére tudnának szaporodni, s azután naponta annak a százszorosára... de szerencsére, órák alatt, sőt legtöbbször percek alatt megszűnik számukra az életlehetőség, s így más is meg tud élni a földön... Az emberiség is mérhetetlen tömegre tudna szaporodni, de hát hál' istennek, nem terem annyi csirke, amilyen a Bábori Borcza étvágya...

Julis éppen leszedte az asztalt és belenevetett. A csirkecsontokból ő is látta, hogy a Bábori mérnök úr nagybélú. De a nagysága meg a másik úr tányérjáról meg valami mást konstatált, és meg is nézte őket együtt, lopva, félszemmel.

- Maguk nem esznek semmit - pattogott Vilma.

- Majd megesz bennünket a tenger - mondta Fess Feri. - Úgy látszik, nem lehet elkerülni, hogy a három tenger birtokba vegye az európai szárazt. A szláv tenger, a germán meg a latin tenger. Ez is egyszerűsítés, három faj közt talán könnyebben lehet békét és együttműködést létrehozni, mint harmincnégy közt...

Julis behozta az ebéd koronáját, a nagyszerűen sült libát.

Emma kiküldte a gyereket, mert máris túltömött. Nem szokott ennyit enni. Vilma is kiszaladt egy percre a tészta után nézni. Erre ő felhasználta az alkalmat... Úgy fogta fel az egész politizálást, mint valami pótszert, amivel az urak mindig ki tudják tölteni az üres időt. Ő is megértette, amit Fess Feri beszélt, csak nevetségesnek találta, hogy itt mondja ezeket a Csikágóban, egy koldusszegény lakásban, asszonyok és egy bizonytalan mérnök vagy mi, jelenlétében, aki még hozzá sem szól, csak zabál... Ilyenokről beszéljenek a politikusok, de a magunkfajta szegény népségnek komolyabb gondolatai vannak...

- Mondja, mit keresett maga a Dunántúl? - szólt ezért váratlanul.

Fess Feri poharát felemelte és gyöngéden hozzákoccintotta az övéhez, ahogy szíveket lehetne összekoccintgatni, ha lehetne.

Ő felemelte a poharat, hogy ne legyen ellenségeskedés. Ivott is, s meg volt lepette, milyen jó bor.

Fess Feri kiitta csaknem fenéig, akkor azt mondta:

- Százhatvan pengőt.

Emma meghökkent... Tehát csalódott, gondolta magában... Egy egyszerű pénzkereső ember... Már valami olyan járt az eszébe, hogy valamiféle politikai alkalmazott, mondjuk „náci”, vagy ilyen... Százhatvan pengő egy hét alatt... nem, nem nagyon sok, de nem is kevés... hatszáz-negyven pengő havonta... az a kérdés, mennyi marad meg belőle?

- És van erre valami rezsiköltsége?

Fess Feri mosolyogva nézett rá.

- Bizony van... Erre volt legalább harminc-harmincöt pengő kiadásom.

- Az útiköltséget maga fizeti, ebből?

- Hogy képzelem?... Azt a Cég fizeti. Szóval, marad százhusz.

- Körülbelül.

- És változik a kereset?

- Hát bizony, ha valami zavar közbe nem jött volna - s Fess Feri egy másodrendű darabot vett ki a libából, mert Emma csak egy egész kis combcsontot vett -, jóval többet lehetett volna keresni... De remélem, fel fog javulni az üzlet, ugye, Bábori?

Bábori közönyösen hajolt a tálba, és érdeklődéssel válogatta ki a legjelentékenyebb darabokat.

- Már keresett ennél többet is egy héten? - kérdezte Emma.

- Ahogy vesszük.

- Milyen természetű a Cég?

- Jó természetű. Azt meg kell adni, egész jó természetű.

- Úgy értem, milyen cikkel foglalkozik?

Fess Feri nézte az Emma villáját, amely hozzá sem nyúlt a sütlőhöz.

- Barkohba? - mondta nevetve. Csendesen.

Emma, aki egészen jól kezdett belejönni a vallatásba, szintén nevetett, de csukott szájjal.

- Ha maga olyan titokzatosságba burkolózik...

- Igaz, így érdekesebb: „tárgy vagy fogalom?” „szárazon vagy vízen?”... „jelen van, vagy nincs?”... de fölösleges... - és odahajlott hozzá - én úgy vágyom rá, hogy kinyissam magam a maga szeme előtt... az egész hét azért volt olyan hosszú... még soha ilyen hosszú hetet nem láttam... vártam a vasárnapot... de maguk agyon akarnak etetni és agyonbeszéltetni... - ezzel újra odakoccintotta a poharát az Emmához.

Emma felvette a poharat, s gondolkodva ivott.

Akkor megnézte az üveget. Az volt ráírva a vignettára, hogy „Asztali fehér”.

- Hol vették ezt a bort?

- Itt a sarkon, a fűszeresnél - szólt Bábori.

- Egész jó bor...

Fess Feri megízlelte, s mosolygott.

- Elég jó.

- Ez nem elég jó, ez valami ritka jó bor! Hajlandó vagyok azt hinni, hogy eltévesztették a vignettázást.

Ezen nevetett, tetszett neki. Az urak is nevettek, és Bábori élénkebben töltött.

Emma lehunyta a szemét, alig ivott meg fél pohár bort, máris erősen érezte a hatását.

- Mi a délutáni programja? - kérdezte Fess Feri.

Emmának váratlanul szenzációs ötlete támadt.

- Velem jön?

- Ahová parancsolja.

- Biztos?

- No ne mondja. Életre-halálra.

- Ha ragaszkodom hozzá?!

- Tűzbe, vízbe, pokolba, mennyországba. Még mit akar?

Emma kicsit várt, mosolygott, a bor egészen elfeledtette vele az összes hangulatot, amin átment.

- Szeretnék kimenni a lóversenyre - mondta, s szinte kihívóan nézett fel.

Azt hitte, ennél kellemesebb ajánlatot nem tehet, de csaknem megdöbbenett, amit látott. Fess Ferin először, mióta ismeri, szinte ijedséget vett észre. Kígyózó szemöldökei felszaladtak. Bábori szájában is megállott a kés.

- Szokott lóversenyre járni? - kérdezte Fess Feri.

- Nem... Egyszer voltam egész életemben... még az urammal... Ő nem szerette... volt itt egy barátunk, vidéki földbirtokos, az cipelt ki bennünket... Mikor láttam, hogy sárga selyempizsamában ülnek a zsokék a lovon, nevettem, azt hittem, ez már régen nem is igaz... csak a vidéki szalonok falán vannak még ilyen fura figurák...

Fess Feri gyönyörködve nézte. Emma egy kis színt kapott, és egy kis könnyelműséget, s ez végtelenül bájosá tette. Fess Feri úgy nézett rá, hogy mindjárt beléharap.

- Akkor honnan jut eszébe ma?

- Hát istenem, eszembe jutott... Szóval, kimegyünk?...

- Természetesen, ha maga akarja.

- Nem kényszer... Ha tud jobbat... Csak éppen szeretném...

Bábori hörgött.

Fess Peri nevetve mondta:

- Ez elég... Négy órákor kezdődik... Még van elég időnk. Ha akar, egy órát még alhat is ebéd után...

- Nem, nem vagyok álmos... De ha akar, menekülhet...

- Én?... - valami olyat akart mondani, ami nagyon áruló lenne, olyat, hogy éppen idemenekült az élet elől... de csak annyit mondott:

- Tehát megyünk lóversenyre, jaj de jó.

A lány tortát hozott. Nagy diótortát, egész fehér volt a tejszíntakaróban.

Emma belemetszett és kiosztotta. Előbb a Fess Feri tányérjára tett egy tisztességes szeletet, aztán Báborinak adott egy hozzá méltót.

Végre átvette a háziasszonyi tisztet - gondolta Fess Feri. Magának is vágott egy keskeny darabot.

Sőt el is fogyasztotta, és egy pohár bort is megivott.

- Jól élnek a Csikágóban - mondta Fess Feri.

- A Csikágóban nem élnek jól - szólt Emma komolyan. - Ez nem volt csikágói ebéd... Ha én hívtam volna meg magukat, akkor kaptak volna összesen egy csirkét, négy személyre, Évikét is beleszámítva, ötre... Lett volna belőle egy könnyű leves, és lett volna hozzá bőséges főzelék... Krumpli és rizs talán, de mindenesetre nagy tál spenót... Torta nem bizonyos, inkább egy kis palacsinta.

- De hisz ez nagyszerű lett volna! - mondta Fess Feri - és miért nem így van?

- Nem tudom... Itt titokzatos dolgok történtek az én rovásomra. Az én konyhámon ma olyan dolgok történtek, amikről nekem sejtelmem sincs... Bábori úr öméltósága... - s ránézett Báborira, aki zavarba jött, és sötéten elkezdett vöröszdni - nem tudom, kit rabolt ki... de ötven pengőket adni kaviárra?... És ez, ami itt volt, ez mind a Bábori-uradalom jövedelméből került ki...

Emma érezte, hogy kár volt két pohár bort meginni. De ha benne volt, befejezte:

- Igen jól mehet a vállalkozása... utána sem néz, ahogy hallom, és mégis tele van a zsebe...

Bábori harsányan felkacagott. Mintha leesett volna a szívéről valami nagy kő, könnyen nevetgélt magában.

- Hát persze hogy megy valahogy - kiáltotta -, annyit csak megengedhetek magamnak, hogy a legszebb és legkülönb asszonynak egy kis örömet szerezsek.

- Ha úgy gondolta, minden meg van bocsátva, és ez nagyon kedves magától - mondta, és mélyen lehangolódott.

- De hol van Vilma nagyságos asszony olyan soká? - szólt Fess Feri.

Bábori felállott:

- Megnézem, hogy valamiképp cikóriát ne tegyen a feketébe.

Ezzel elment.

Kettesben maradtak. Emma szólani akart, akkor meggondolta, s lesütötte a szemét. Átfutott rajta ennek a nehéz hétnek minden izgalma. A feje kissé szédült a bortól, és úgy érezte, valami tündérmesében él e pillanatban.

Fess Feri sokáig hallgatott; hogy vesztegeti a drága időt...

- Emma... magának nemcsak ez az ebéd a baja... magának nagyon rossz hete volt...

- Honnan veszi ezt? - kérdezte halkán Emma, s nem nézett fel.

- Mikor én magát a múlt héten láttam, tegnap múlt egy hete... Akkor maga egy gondtalan, konzervatív, korrekt úriasszony volt.

- És most? - kiáltott fel Emma.

- Most lelkiileg megviselt... Mint aki nehéz dolgokon ment keresztül... Mint aki úgy érzi, hogy nehéz napok állanak előtte.

- Nem, nincs semmi bajom.

- Ne mondja azt... azonban isten őrizz, nem akarom kivallatni, mint maga engem... Elmegyünk szépen a lóversenyre, tele nyerjük magunkat pénzzel, és a nap hátralevő részét nekem adja... mondjuk... hiszen magának reggel korán kell kelnie... éjfélt tizenkét óráig...

- Ah.

- Nos?

- Nem tehetem... nem ígérhetem... milyen kár... Nekem este tíz órakor programom van...

Fess Ferinek fennakadt a lélegzete:

- Este tízkor?... - kérdezte. - S programja.

- Ne gondoljon semmi rosszat... hivatalból... el kell mennem egy estélyre...

- Binderékhez?

- Á, dehogy.

Nem akarta megmondani. Egyszerre több gátlása is volt. Nem akart a bárónővel dicsekedni... ki tudja, nem fog-e ez a fiatalember megijedni... meg aztán ez órála mindent tudjon?... és ő viszont róla semmit?... még egyszer sem szólta el magát. Nagyon erős. Öntudatos. Vagy igen hozzá van szokva a titokzatossághoz, a sötétben bujkáláshoz... S mégis, talán a bor? talán az, hogy nem közömbös, hogy vele szemben respektusa legyen, szóval hogy neki ilyen ismerősei vannak... Legyen csak tisztában...

- Urbánszky bárónéhoz... Ez egy híres báróné, bizonyára ismeri a nevét... benne van a politikában...

Fess Feri kicsit intett, bizonytalanul, hogy ismeri. Tudja, ki az.

- Ő az én protektorom... ő hozott be a Flórához... apámmal szomszédos birtokosok voltak Szolnok megyében... illetve a Bohács birtok anyám apjáié... amit apám anyámmal örökölt... anyám Bohács Emma volt, Bohács Gedeon lánya... nagy kuruc volt az öregúr... nagyon lenézte a Nyíry Renéket - szúrta közbe a saját számára - negyvennyolcas képviselő is volt... apám ott ismerkedett meg anyámmal Szolnokon... atyám kőrösfői Köröss Ferenc volt... erdélyi...

Vajon mért hangsúlyozta atyja előnevét, mikor a nagyapánál nem tartotta szükségesnek a két előnevet említeni?...

- A birtok azonban elment... egy részét a báróné vette meg, Urbánszky-né, innen a barátság... ha lehet annak nevezni... Nem mondhatok rá semmit... nagyon kedves volt, mikor felhívtam pénteken délben... azt mondta: „Édesem, magának kérni kell audienciát? Jöjjön, amikor akar...”

Na, most aztán kitálalta megint magát. Ha még erre sem nyilatkozik, az csak azt jelentheti, hogy szégyell saját magáról, családjáról, dolgairól beszélni...

Fess Feri nem szólott semmit.

Ellenben, mikor már kellett volna, hogy valamit mondjon, jöttek a feketével, Vilma és Bábori. Mindig a legrosszabbkor. Hogy fog ő Vidáról beszélni?... És tanácsot kérni a Flóra-ügyben?...

A fekete nagyon kitűnő volt, pedig csak lábasban főzte Vilma. Bizony a régi üveglombik eltörött, és nem pótolta... S Vilma elkezdte magyarázni, hogy elfelejtett kávéfőző gépről gondoskodni, pedig Csepreghyéknek van eszpresszójuk.

- Csepreghy? - kérdezte Fess Feri. - A miniszteri titkár?

- Az. Ő tanácsosnak hirdette ki magát a házban. Ismeri?

- A Cég ügyében, már, azt hiszem, tárgyaltam vele... Fekete vasemberke.

- Igen. Finom alak.

- Mit csinált már megint?

- Családi zavarok. Szép, fiatal felesége van, és...

Fess Feri nevetett:

- Jó táncos. A bárokban mindig ő kezdi a táncot... Illetve, én csak egyszer láttam... Valami ügyben kellett vele együtt lenni... Nem egy asztalnál... mert ez nagyon adja az urat...

- Igen, ez ő...

- Bizonyos urakat csak a bárokban lehet megtalálni - mondta talán mentegetőzőképpen Fess Feri. - Már Pécssett is van bár.

Ezzel hozzáfogott adomákat mesélni, olyan jó vidéki adomákat, amiket bizonyára most szedett fel a Dunántúlon.

Emma érezte, hogy valami idegenség hullott közéjük. Sajnálta, hogy Urbánszkyról annyit beszélt. Mélyen lélegzett, többször, újra sírásérzés közelgett... Irtóztatón bizonytalan ember ez... Ez nem fogja soha elárulni, hogy ki ő?...

S csakugyan fekete után egyszerűen felállott, vele Bábori is. Hogy fél négykor itt lesznek, s mennek a lóversenyre.

Emma fájó szívvel nézett utánuk.

Vajon látja-e valaha még őket?...

Egész különös módon állandóan az az érzése volt, hogy ezek bármely pillanatban fel tudnak repülni és eltűnni a mérhetetlen távolban...

S ő itt marad, összetört szívvel és szétszaggatott szárnyakkal.

De a kézfogás megnyugtatta, abban ragaszkodás, kínálkozás és alázatos könyörgés volt...

Hm.

Mikor magában maradt, tétován körülnézett. A szobában dohányfüst volt, férfiszag... és az egész szoba oly idegen... ez vajon még mindig az ő lakása?

Bement a hálósobába, becsukta az ajtót, s úgy, ahogy volt, levetette magát a díványra. Üres volt az élete.

Itt járt Fess Feri és elment.

Lopott ezerhatszáz pengőt... míg abban tart...

Hirtelen felsikoltott, s felült.

Á... százhatvan pengőt keresett a héten?... Ez az ezerhatszáznak tíz százaléka...

Felugrott, és papírt, ceruzát keresett, minden tagja remegett.

Mennyi is, hány is, hány alkalmazottja van a hentesnek?... Harminchat?... Annyit mondott a kéményseprő?

Leírta, hogy harminchat szorozva negyvennel. Kijött ezernégyszáznegyven. Hozzáadott százhatvanat. Kijött ezerhatszáz...

A költsége harminc-negyven pengő volt: a postautalványok díja...

Félájultan omlott vissza a díványra, s lihegett, mint egy súlyos lázbeteg. Negyvenfokos láz tört ki rajta...

Egy hivatásos betörő... menyasszonya lenni?

Később még, az utolsó öntudattal, arra gondolt:

Menyasszonya?... a szeretője...

Nem... ezzel nem fog többet találkozni...

2

Pár percet azért aludt.

Egészen új lélekkel ébredt fel. Meggyőződéssel. Elhatározással.

A férfi egy alacsonyabb rendű állat - mondta magában.

A férfiak ennek az ellenkezőjét hirdetik, de csak azért, mert kezükben van a hatalom.

Itt van három férfi az életében. Első az ura volt, az ura és parancsolója... Nem kegyeletlen vele szemben... Elfelejtett neki mindent... De azt nem tagadhatja le, hogy keserves volt mellette az élete. Úgy jelent meg, ahogy valamennyi férfi; mint egy megváltó, akinek földöntúli hatalma van... Jó: ez volt akkor a közfelfogás, ez volt a családi nevelés, ez volt az ő társadalmi rétegének a stílusa... Tehát ő őszintén elfogadta, hogy a férje, dr. Reöth Andor, egy felsőbbrendű ember, akire valóban rábízta az életét, ahogy a kis Csepregyhyné mondta az uráról... Erre ez a felsőbbrendű ember tele volt kicsinyes hiúsággal, nyakkendő-érzékenységgel, bosszantó krajcáros modorral, és még bosszantóbb fényűző hajlamokkal. Elrontotta az életét, a saját magáét is. Elpackázta az állását, kivette és elköltötte a végkielégítését, és akkor föbe lőtte magát.

És mit tett ő ezalatt?... Be volt zárva egy lakásba, mint valami hárembe, zokszó nélkül engedelmeskedett a felsőbbrendű lény parancsának... Szerette?... Szerelmes volt bele?... Talán igen, de talán nem... Az egyetlen férfi volt a számára. Egy bizonyos állandóan féltette. Rettegett érte. Féltette saját magától. Attól nem, hogy kárt tesz neki: csak attól, hogy a férfi maga tönkreteszi saját magát... Egy dolog volt, ami bizonyos fokig még imponált is benne: az, hogy képes volt bolondot csinálni...

Képes volt arra, hogy a józan ész ellenére megmakacsolja magát, és valami olyat provokált, ami neki kárt okozott... Ez azóta is itt van benne, s azóta folyton keresi azt a férfitípust, amelyik erre a félelmes keménységre és önérzetre képes... A hivatalban ilyen férfiakat nem lát: a férfihivatalnok gerinctelen, meghunyászkodó, alacsony és aljas.

S most itt van két férfi, s mind a kettő a férje típusához tartozik.

Egyik Vida.

Még hasonlít is az urához. Ez a Vida egy közönséges gazember. Lop, csal, hamis számlákkal kifosztja a vállalatot, amit neki kellene felvirágoztatni.

S itt van a másik férfi, a rejtély. A Fess Feri... A hivatásos zsebtolvaj... A notórius betörő...

Egy valódi hős. Egy igazi férfi.

Mindenesetre Valaki, akit egyáltalán nem volt képes kiismerni ez alatt a természetesen rövid idő alatt...

Ki az a zsebtolvaj, aki visszaküldi a lopott pénzt?... Ez megállítja az embert... Vagy szerelemből tette, s ez tiszteletre méltó, vagy pedig ez a hivatásával van összefüggésben... Az isten tudja, mit akar és kicsoda ez az ember... Veritas... Ah, egyszer szemébe vágja, hogy Veritas... Hogy meri ezt a szent szót használni, ami a Bazilika homlokára van írva, hogy Veritas... aki ennyire sötétben áll...

Már megzavarodott. Eddig a gondolatai kristálytiszták voltak, úgy tűnt fel neki, de mihelyt a rejtélyes férfi körül jár, már eltéved, s nem tud sem támadni, sem védeni... És milyen boszorkányos szerencséje van... Ha abba a helyzetbe kerül, hogy most aztán nem térhet ki, nyilatkoznia kell, akkor kívülről valami olyan izgalmas esemény csap le, hogy nem lehet megszólalnia... A büfében, mikor ő azt mondta neki, hogy „Beszéljen magáról”, az azt mondta: „Mindent, amit csak akar...” S akkor kitör a botrány, a verekedés, a lopás és minden, és ő elveszti idegességében a fejét, és egészen megfélemedezik arról, hogy itt csak egy dolog van, amiről beszélni szabad: beszéljen magáról... S éppen így, most, az asztalnál... Mikor már meg kellett volna szólalnia, hogy vallomást tegyen, belép Vilma és a másik gazember, és nem lehet beszélni - aztán megszökik...

Vajon visszajön még egyszer? Elég vakmerő hozzá, hogy újra belépjen az ő körébe?...

Vajon csak véletlenség volt ez, vagy ő maga rendezte?... minél tovább gondolkozik, annál inkább az az érzése, hogy ez az úr szoros összeköttetésben van az egész csikágói jassz alvilággal...

Hiszen...

Hiszen csak az az egy csoda ne volna, hogy visszaküldte a pénzt a hentes alkalmazottainak.

Ez valami olyan megfoghatatlan, hogy arra kell gondolni, hogy nem örült-e?

A szeme néha úgy fénylik, mint egy tébolyodotté...

- Férfi... - mondta hangosan.

Hát Reóth Andor nem volt örült?... Csupa örütséget csinált, és ezzel a beszámíthatatlanságával tudta magát öelötte féltetté és szeretetté tenni, mert soha-soha anyagi érdek ezekben az örütségekben nem játszott szerepet... Mindig csak a férfionézet, a túlzott és túlhajtott büszkeség. A férfiasság...

Megállott a tükör előtt, és az arcába nézett, mintha egy idegen arcot nézne:

- Vagy én vagyok annak az oka, hogy az a férfi, aki felém közeledik, mind egyforma lesz?... Hiszen Vida... Vida egy vad és sötét briganti módjára támadott rá, s mikor ő felülre került, hogy meghajlott és visszavonult, és valami értelmes józanság hangján kezdett beszélni a dolgokról...

Talán az urát is meg tudta volna menteni, ha annak idején már annyi tapasztalat, önuralom és energia lett volna benne, mint amennyi ma van...

Energia?... Honnan volt benne energia?... Akkor is lett volna, ha egy héttel azelőtt történik Vidával ez a dolog?... Egy héttel azelőtt nem történt, tehát nem is történhetett... Benne evvel az idegennel való találkozás valami új és érthetetlen komplikációkat idézett elő... Kétségtelen, hogy Vida figyelmét az hívta fel rá, hogy ahogy ő maga mondta, meglátott benne valami újat és izgatót. Persze, nem tagadhatja le: ez a férfi pár óra alatt kiforgatta őt a régi özvegyi és családanyai nyugalmából...

Hát ez annyira meglátszik egy nőn?

Összeszorította vékony ajkát, és keményen nézett szembe önmagával a tükörben... Félelmes... Ilyen lehetett, mikor Vidával szembeszállt...

Ezt jó tudni, s jó tudni, hogy egy ilyen arcnak micsoda hatása van a férfira... Ezzel az arccal fogja kezelni ezután ezt a Fess Ferkót...

Hogy merészel, s mi alapon merészel belelépni az ő életébe?... Mit áldozott fel azért, hogy egy magános csikágói özvegyet elszédítsen?... Neki igen, neki van áldozata, ő feláldozta egész múltját, egész jelenét és egész jövőjét... Neki egy rendes, nyugodtan berendezett élete volt... Mióta ez a férfi belegázolt ebbe az életbe, azóta képtelen a gyermekével törődni...

Ennél nagyobb áldozatot nem hozhat egy nő. Az anyaságát kockáztatja. Most nem tudja, hol van Évike... Kint a cseléddel, a vicigyerekekkel, vagy ami még rosszabb, Vilmával?...

Nem, uracskám, ennek vége legyen.

Az órára nézett, és látta, hogy csak néhány perc híja van a fél négynek. Az urak eleinte hajszálpontosak. Néhány perc múlva itt lesznek, s neki akkorra fel kell öltöznie a lóversenyre.

Kinyitotta a ruhásszekrényét... Ott lógott a fehér ruha... Még nem volt rajta egyszer sem...

Habozott. Szeretett volna a legszebb lenni... de ahhoz józan volt és keresztény, hogy a lóversenyre ebben menjen... Még valami foltot kap... Egy hivatalnokasszony tud spórolni. Ez a tudománya... Egyszer felállott egy idősebb nő előtt a villanyoson, hogy helyet adjon neki... Az nagyon kedvesen azt mondta:

- Oh, köszönöm... nagyon köszönöm, de én a villanyosban nem ülök le... Ezek a padok nagyon kifényesítik a ruhát, és nekem spórolni kell...

Akkor szinte röstellte magát, hogy ő annyira pazar, hogy ez még eszébe sem jutott... De azóta nagyon sokszor nem ült le, hanem állva maradt, hogy a ruháját kímélje... Egy magyar úriasszonynak ebben az országban csak az a jövője van, hogy örökké fenn kell tartani a nívót, s örökké önfeláldozással.

Fölvette tehát ugyanazt a ruhát, amiben az ebédnél jelen volt. Utóvégre ez egész jó ruha, s nem kell elkényeztetni az urakat... Megette a fene, ha csak a ruháért...

Mosolygott magában. Oly gyorsan változnak a gondolatai.

A fehér ruha kell estére.

Hirtelen megállott, ujját a homlokára tette, akkor lassan a másik szekrényhez ment, és a törülközők alól kivette - ez az ő Wertheimje idehaza -, kivette a jó Flachmanné ívét. Az összesítést... de nem, az egész paksamétát beletette a táskájába.

Meg volt győződve felőle, hogy Fess Ferinek nem mutatja meg - de ellenállhatatlan vágy volt benne, hogy megmutassa.

Ez a fiú nagyon ért az élethez... Hátha akad egy olyan pillanat, hogy beszélgetés közben tanácsot kérhet tőle... Nagyon ráférne egy jó tanács... Rémítő bizonytalan ebben a dologban: itt van, néhány óra múlva már ott kell lennie a bárónőnél, s igazán nem tudná elképzelni sem, mit kell neki mondania... Ő nem egy üzletember... Nem tudja összefoglalni az üzleti dolgokat... legfeljebb arról lehet szó, hogy mindent elmond, ahogy történt... s ez nem jó... Érezte, hogy ha ezt teszi, akkor kiszolgáltatja magát... s túl kényes mellékdolgok vannak... A bárónő is nagyon benne van a Flórában... egész bizonyos, hogy közelebb van a Vezérhez és a Vidához, mint őhozzá, s akkor egyszerűen kiszolgáltatja magát... Ügyvéd kellene ide, ügyvédi tanács.

De hiszen Fess Feri ügyvéd...

Ha igaz...

Izgatott lett. Az ebéd mellett kellett volna kivallatni, de zsenírozta, hogy itt háznál, a saját lakásán támadja meg... Nem is lesz rossz, ha közömbös helyen beszélhet vele.

A nagy felelősség megnyugtatta... Igen, ezt kell tennie... Szakemberhez kell fordulnia, s jó hogy az kéznél van.

Egész megnyugodott.

Mikor az öltözéssel készen volt, nézte magát, s egy kis ékszert kívánt. Hogy valami új legyen rajta.

A törülközők és ágylepedők titkos trezorjához folyamodott. Még volt néhány darabka a régiekből. Egy kis arany és zománc medált vett ki, vékony aranyláncon, szép régi rozetta, ezt feltette. Mindjárt nem érezte magát oly meztelennek.

Az előszobában csengettek.

Csakugyan az urak érkeztek, és Vilma.

Készen, elszántan és nyugodtan lépett ki az ebédlőbe, ahol az urak nyugodtan s állva vártak rá.

- Isten hozta - üdvözölte őket, s azok elegáns mozdulattal hajlottak meg.

Ez a mozdulat feltűnt neki. Ezek mégsem csirkefogók... Nagyon is úri módon tudnak uralkodni magukon, s nem is lehet észrevenni, hogy nem született úriemberek...

- Felőlem indulhatunk - mondta mosolyogva, de érezte, hogy a mosolygása harap.

Évike ott ténfergett szegényke a nagyok lába alatt. Vilma lehajlott hozzá, és megcsókolta, s becézte. Erre indulat fogta el, felkapta a gyereket, és forrón összecsókolta.

- Te szegény kis árva - mondta.

Ahogy felpillantott, a szeme beleütközött a Fess Feri fekete szemébe, s abban nagy csodálatot és áhítatot vélt látni.

Ez szinte megzavarta, s mikor letette Évikét, és még egyszer megcsókolta, a szeme könnybe lábadt. Ez az egy napja van, amit a gyerekek tud szentelni, s délelőtt gondjai miatt, most az eltávozás miatt, nem tud neki többet adni, ennél a szegényes csóknál.

Az előszobában ötven fillért adott Julisnak, hogy vegyen a gyerekek egy léggolyót. Évike ujjongott és tapsikolt.

- De be ne menjetek a tömegbe egy pillanatra se - parancsolta a lánynak.

- Nem, nagysága kérem, dehogyis - felelt a lány.

- Tudod, hogy szigorú leszek, ha megtudom, hogy áthágtad a szavamat - mondta egyszerre a lánynak és Évikének. - Kicsim, neked legyen eszed... Nagyon szépen játszhattok a Ligetben, de a tömegtől óvakodjatok.

Még mikor elment is, visszanézett. Évike a lépcső tetejéről nézett utána, és csókokat dobált kis kezecskéivel.

- Menjünk egy darabon gyalog - mondta Fess Feri a kapu előtt.

Szó nélkül megindult vele a Csikágó belseje felé.

A szokott úton mentek. A legelső utcasarkon már befordultak az István útra.

- Azóta nem jártam erre - mondta halkán Fess Feri.

Ettől ő izgalomba jött.

- Gyerekek előre - kiáltott Vilma, s Báborival előre sietett.

Emma gyanakodott, hogy ez kicsinált dolog, hogy ne láthassák őket kettejüket. Ha elől mennek, nem láthatnak hátra.

Hallgatva mentek, s egyikük sem szólt egy szót sem.

Emma egy kapura nézett. Itt ájult el akkor éjjel... Itt érezte magán a Fess Feri karjait... Csodálatos, arra egyáltalán nem emlékezett, hogy a büfében megérintette volna, csak erre a szorításra emlékezett... Vajon ez is?...

Hirtelen bíborhullám csapott az arcába. A melle lépett elő figyelmeztetve. Úgy megkeményedett az érzése, majd meghalt.

A Hernád utca sarkán Bábori és Vilma átmentek a túlsó oldalra, mert ezen a parton túl sok ember járt.

- Egy pillanatra bemegyünk a büfébe - mondta Fess Feri.

- Mért?

- Meg kell valamit kérdezni a jó Schuller tatától.

- Sürgős?

- Okvetlen - nevetett a férfi, s már be is fordult. - Gyerekek utánunk - kiáltott a másik párra.

Emma megállott, megmakacsolta magát, akkor arra gondolt: de hisz ez jó... most meg fogom tudni, ki ez az ember?

Tehát bementek a büfébe.

A helyiség nappal nem volt olyan lármás és csillogó, mint éjszaka. A betűk a homlokzatán szürkék voltak.

Bent is homály volt.

- Húsz üveg sört kérek - mondta tréfásan Fess Feri, de a kasszához lépett, és egyetlenegy üvegre váltott blokkot.

- Másképp nem adnak, csak blokkra - tette hozzá nevetve.

Leültek ugyanahhoz az asztalhoz, ahol akkor ültek.

Bábori kitöltötte a sört. Négy kis pohárral lett belőle.

Emma várta a pillanatot, mikor tehet fel valami kérdést, ami a titok nyitjára világít, de elszalasztotta. Fess Feri már beszélt, mikor eszébe jutott, hogy azt fogja kérdezni: „Maga itt él a Csikágóban?”

- Nézze azt a szerelmespárt - mondta már ekkor Fess Feri.

S rámutatott egy intéssel egy fiatal párra, akik összébújva ültek egymással szemben, s egymás szemébe nézve a legsötétebb sarokban.

Bábori és Vilma az asztalhoz koccintották a poharat, erre ők is felvették. Emma megízlelte a sört, és igen jónak találta, s bár alig akarta megízlelni, elég jól ivott belőle.

- A szerelem a legkülönösebb dolog a világon - mondta Fess Feri halkán, s a párt nézte. - Egész rosszul magyarázzák a szerelmet a költők. Nem értenek hozzá... Túlságosan kiemelik a szerelem lelki tartalmát, holott a szerelem tisztán testi valami.

- Hogy érti ezt? - kérdezte Emma megsértve.

- Nekem erről megvan a saját teóriám... A szerelem éppen olyan betegség, mint minden más betegség... Mindenesetre fiziológiai dolog... Még abban sem vagyok biztos, hogy nincsenek-e bacilusai vagy mikrobái... A szerelem föltétlenül betegség... Lázzal jár, és pedig elég magas lázzal. Csak nem szokták lemérni. Belső elváltozásokat idéz elő. A gyomorban, a belekben, a májban, az epében valahogy intenzívebb munkásságot fejt ki... Erről a lélek, az úgynevezett szellemi tartalom semmit sem tud és nem tehet, s hozzá sem járulhat, és meg sem szüntetheti... A szellemiség csak annyit tud, hogy folyton indokol... De a szellem mindig indokol: ha valami kellemes, akkor ez bebizonyítja, hogy az ami kellemes, jogosult... A kapitalizmus a legnagyobb vész az emberre, és a szellem megmagyarázza, hogy a leghasznosabb és legszükségesebb valami... Pedig az csak nyilvánvaló, hogy a gazdagság kikapcsolja a nemesebb munkaerőket. Renyhévé tesz, önzővé és kapzsivá. Valósággal állattá alakít át...

- S a szerelem is? - kérdezte Emma, bár alig tudta kimondani ily profánul a szót, hogy „szerelem”.

- Igen... Igen kérem... Titánia beleszeret egy számárfejbe, mert Shakespeare, a nagy orvos beleülteti a szerelemgombákat a testébe, s Titánia megfejt, hogy azért szereti a számárfejet, mert csodálatosan szép... Szegény lélek nem tehet egyebet... A testnek azért van szüksége lélekre, hogy felhasználja a testi célok elérésére... A vezérigazgatónak is csak arra való a lélek a számartestükben, hogy igazolja előttük, hogy ők nem gazok és nem kiirtandó fenevadak, mikor a hivatalnokok fizetését leépítik, ellenben a magukét növelik.

Emma mosolygott, de ez nem látszott meg rajta. Márványarccal hallgatta a szökdelő beszédet, és különös elváltozást konstatált magában. Jobb meggyőződése ellenére azt kellett éreznie, hogy ennek az embernek a hangja végtelenül kellemes, és ha meg volna győződve felőle, hogy a lélek is ilyen tiszta és kellemes muzsikájú ebben az emberben...

- Maga a Csikágóban született? - mondta, mintha belülről parancsot adott volna neki valami, hogy ezt kimondja.

- Nem... Nekem nincs olyan szerencsém - nevetett fel Fess Feri.

Emma körülnézett, hogy a szomszéd asztalnál nem tör-e ki valami botrány, ami a Fess Feri végzetesen közeledő vallomását megakadályozza.

És csakugyan bekövetkezett a szokott rendkívüli: Schuller tata lépett elő valahonnan a háttérből, és Fess Ferihez közeledett.

- Van szerencsém, méltóságos uram.

- Á, Schuller tata. Mi újság?

De nem nyújtott neki kezét.

Schuller tata hajlongott.

- Hogy vált be az üzlet?

- Fényesen - mondta a büfés, és lekopogtatta. Fess Feri is és nagyon nevetett, s érdeklődve nézett az öreg zsidóra.

- Mit mondjak magának, méltóságos uram - szólt a büfés konfidensül -, nem kívánok többet, csak így menjen... Kérem, az éccaka... itt volt harminc német, nagyon finom urak, idegenforgalom... igen jól érezték magukat... a végén elénekelték a Horst Wesselt felemelt karral, így... - s megmutatta, ahogy a magasba emelték a karjukat... - Kérem... hétnek kilopták a zsebiből a pénzt.

Fess Feri harsányan felnevetett. Oly erősen nevetett, hogy Emma, aki előbb meg volt botránkozva a büfés bizalmaskodásától, most meg volt rémülve a Fess Feri nevetésén.

- Ide jöhetnek tanulni! - kiáltotta Fess Feri, és újra nevetett. - Óriási.

Emma sértődötten mondta:

- De hát ez rettenetes.

- Kérem - súgta a vendéglős -, az egyik úrnak a zsebéből harminchatezer márkát rajzoltak ki. Nem is tudom, nem lesz-e kellemetlenségem belőle... Mit tehetek én róla? Annyi detektív volt már itt, hogy kik a vendégeim. Akit tudtam, bemondtam. Nagy mószerolás volt...

Emma ellenségesen és szomorúan nézett rájuk. Ez volt esetleg a nagy dolog, amiért ide be kellett jönni?...

Hova került... Kik közé keveredett ő...

Fess Feri kiitta a sört. A vendéglős lassan, bandukolva elment az asztaltól.

Emma kínosan érezte magát. Fel akart állani, és eltávozni...

- Mondja, kérem... maga ennek örül?

- Hát nem mulatságos? Ezeknek pont Pestre kell jönni, s pont a Csikágóba?... Hóhem gyerekek, mi?

- Ugyan hagyjon.

- Ja, a maga erkölcsi elveivel - mondta csöndesen Fess Feri... - Bocsásson meg, hogy erről elfeledkeztem, de ha az ember ismeri a miliőt, ugye Bábori, akkor nevetni kell... ilyen palik ezek a németek... Tudja, micsoda gyerekek vannak itt?... Egy ügyész mesélte nekem, hogy a magyar festőművészek nagyszerűek, de a „rajzolókat” verhetetlenek... a börtönben tudvalevőleg nem szabad cigarettázni... egy ór észreveszi, hogy odabent füstölnek. Benyit. Mire bemegy, nyoma sincs semminek. Megmotozza a két rabot, egyiknél sem lel semmit... A dolog ismétlődik... Újra motozás... semmi... És ez így megy, és soha sehogy nem tud rájönni, mit csinálnak, hova dugják el a cigarettát s a dohányt, mire motozza őket... Nagy dühbe van, a végén mindent ígér nekik, hogy semmi büntetés nem lesz, csak mondják meg, hogy csinálják...

Megmutatták... Tudja, mit csináltak?... Hát kérem, ahogy az őr bejött, belopták a dohányt a zsebébe, s mikor kifelé ment, kilopták belőle...

Úgy nézett Emmára, mintha a világ legragyogóbb stiklijével ő dicsekedne el.

De Emma nem tudott nevetni. Mélységes fájdalom volt benne. A szíve fájt. Míg a rejtély meg nem oldódik, addig ő ebben nem tud mulatságot találni. Nem a saját dolgával dicsekszik ez?...

- Igen - mondta, azt sem tudva, mit mond.

- Drága Emma, nem kell az ilyet tragikusan fogni fel. Engem mulattat, mert ez is azt jelzi, hogy ezek a mi csibészeink ebben is elsők...

- Mit érdeklik magát a csibészek?

- Nohát nem érdekelnek másképpen, csak ahogy egy szép kép érdekel például. Imádom ezt a Csikágót.

Tölteni akart, de az üvegben már nem volt.

Emma sértve volt. Mintha szegény ura, Andris volna megint jelen?... Avval mindig így volt. Ha ízlett neki a bor, nem lehetett felállítani. Nem volt éppen részeges, de ha egyszer-egyszer jólesett neki, képes volt botrányt csapni, de nem mozdult el... Most beleheccelte magát, hogy ez ugyanazt akarja.

- Mondja kérem... maga ezt korrekt dolognak tekinti?... - szólt ingerült sértően.

- Mit, kedves?

- Mit, kedves... Becsal egy úriasszonyt a kocsmába, és ivásnak adja a fejét.

Fess Feri hangosan felnevetett, mintha tetszenék neki a dolog, hogy egy asszony így pöröl vele. Szinte körülnézett, hogy látják-e, s büszkén belement a játékba. Még ki is húzta magát, mint valami duhaj.

- De hát nézze, én szomjas vagyok... Olyan szomjas vagyok ebbe a melegbe... Mi van abba?

Emma már ismerte ezt a szomjasságot.

- Akkor mit fog csinálni kint a pályán?... És egyáltalán mikor akar odamenni?

- Ah bizony - nevetett Fess Feri -, pár perc.

- Hogyhogy pár perc?... Még innen le kell menni a Rókusig s ott a 29-essel.

Fess Feri nevetett.

- Ah, drága... kocsis is van a világon !... Ki megy a lóversenyre villamossal...

- De sok pénze van.

Fess Feri ujjongva nevetett, úgy nevetett, mintha rendkívül mulattatná ez az egész, mintha még ilyenben nem is lett volna része.

Bábori valahonnan egy üveg sört csempészett az asztalra. Fess Feri tartotta a poharát, s azt mondta:

- Vesszünk össze?

De vihar lógott a levegőben.

- Nahát, ha maga nem a Csikágóban született - mondta Emma -, hát bizonyára nem is messze innen.

Fess Feri huncutkodva nézett vissza rá.

- Ahogy parancsolja... Talán Friscóban.

- Hol?

- Itt San Franciscóban.

És harsányan kacagott.

- Nagyon őrzi az inkognitóját.

Az urak kiitták a pohár sört. Vilma Emmára lesett és ő is.

- Kedves atyja is ilyen jóvérű úr? - szólt Emma, természetesen nem érintve meg a poharát.

- Kedves atyám? - s Fess Feri nagyra nyitotta száját, és szinte úgy is felejtette. - Ja, hogy kedves atyám?... Nem... Kedves atyám nem... Az öregúr nem ivós... Üzletember... Szereti, ha isznak körülötte, kivált ha tárgyal... olyankor nem sajnálja az alkoholt, de ő nem él vele.

És most hangtalanul nevetett. Lehunyta a szemét, mint a kakas, ha kukorít, s csak nevetett.

- Tudja, ő hozzá van szokva az ivó kompániához... Bácskai... És a Bácskában még abban az időben olyan poharak voltak, aminek nincs fenéke. Gömbölyű az alakja - s jelezte -, ha leteszik, felborul, és a bor kiömlik és kárba vész... Az öregúr, az olyan tanyai ember, szél fújta ki az arcát, tele van kék, apró erekkel... de ő maga nem iszik... Sűrű vérű ember... borban válogatós, csak egy bizonyos speciálisan szedett és elkészített bort kedvel...

- Aszút.

- Igen. Olyan aszút. Ha ahhoz hozzájut, be is csíp, s akkor nem lehet bírni vele.

- És az édesanyja?

- A mama? Hát szegény... - s elborult az arca... - A mama... A mama az egy olyan furcsa ember, hogy büszke az urára, büszke a fiára. S nem ok nélkül... Azok közé a jó anyák közé tartozik, akik csak a családjuknak élnek...

Azért vagy hát ilyen elkényeztetett - gondolta Emma, s nem csökkent az idegessége.

- A szüleim, azok más világban élnek... - folytatta Fess Feri - vallásos emberek, ezzel minden meg van mondva... Az apám okos ember, s az anyám bölcs asszony... tud velünk bántani... Mikor húsz éves lettem, azt mondta: Fiam, kész ember vagy, úgy élsz, ahogy akarsz, én abba nem szólok bele... ahogy főzöd, úgy eszed... olyan jó magyarosakat tud mondani...

Felemelte a poharát, s Bábori egy új üvegből újra teletöltötte.

Emmán olyan dühroham vett erőt, hogy belefakult.

- Nekem ez a világ nem újság - szólt hirtelen s kemény lett, az egész teste megmerevedett -, az én őseim is vademberek voltak... de az én ősanyáim másképp bántak velük...

Ezzel fogta a Fess Feri poharát, s kiöntötte belőle a sört a mellette levő babérfa dézsájába.

Felállott.

- Ha maga, hát én is tudok fenegyerek lenni; ha csak az kell.

Fess Feri nagyot nézett. Akkorát, mintha még ilyet nem is látott volna... Mindenesetre vele még így senki se bánt. A szemei tágra nyíltak, akkorára, hogy majd lenyelte velük Emmát.

Akkor észbe kapott:

- Ja?... maga sakkot adott... Hát kérem... A királyt ugye kiűtteni nem szabad... Szépen elébe toljuk a bástyát... - evvel hátsó zsebéhez nyúlt, és kivette a browningját, és szép csendben letette maga elé. - Sakk a királynénak.

Emma megdöbbenve nézett. Ő pedig felkiáltott.

- Leülni.

Emma kitárta a mellét s hősies mozdulattal:

- Tessék.

De nem ült le. Hogy Fess Feri nem válaszolt:

- Mit gondol? Kivel kötött ki maga?... No gyerünk...

Fess Feri fogta a revolvért. Felállott. Nyitott tenyerében odanyújtotta Emma elé:

- Parancsoljon.

Emma meg volt lepve, s le volt fegyverezve. Egy ideig állott, akkor elvette a revolvért, és beletette a táskájába.

Fess Feri mosolygott:

- És most... leülni...

Körül a pincérek dermedten nézték őket.

Emma leült. Akkor Fess Feri is. Emma az asztalra könyökölt, szembe nézett:

- Hát lássuk... Mit akar?!

- Imádom.

- Hm.

- Igen... maga hősnő... imádom magát... Tudja?

Emma hátrahanyatlott... zokogósat sóhajtott... akkor kitépte a revolvért s visszadobta:

- Fogja... Nincs rá szükségem...

Fess Feri várt... akkor fogta a revolvért, és visszatette a zsebébe.

Akkor felemelte az üres poharat. Bábori megtöltötte:

- Prószt.

Emma hallgatott. Csak egy szó még, és zokogásban tör ki, mint Vida előtt.

Bábori felállott. Körülhordta a szemét a csöcseléken, s azt morogta:.

- Mozgás.

Erre mindenki ész nélkül mozgott, el jobbra-balra.

Most Bábori intett Vilmának, aki sietve követte. Ők magukban maradtak. Vilma az egész idő alatt sem holt, sem eleven nem volt.

Fess Feri kinyitotta a cigarettatárcáját, s Emma elé tartotta:

- Tessék.

Emma fél szemmel a pohárra nézett, amit nem ivott ki, akkor a tárcára:

- Veritas?... - sziszegte.

- Nem... egyiptomi...

Emma kivett egy cigarettát. Mozdulata bágyadt volt, egészen az indián békepipa mozdulat. Habozott, mintha ezzel feladott volna valamit az elvi álláspontjából.

Fess Feri tüzet adott. Különös, még percekkel előbb úgy volt, hogy vége van itt mindennek, s most egymás tűzébe kerültek megint?

Emma soká hallgatott. Úgy folyt, szűrődött át benne valami hullámvész. Mikor lesz ennek vége, s hogy? Most szeretne volna, ha ez soha nem történt volna... Most különösen, hogy kiadta magából az utolsó tromfot... A férfi úgy tett, mintha egyszerűen nem értette volna meg a szót... de ő érezte, hogy nagyon is megértette, s ráeszmélt, hogy ez azért jött be ide, mint a gyilkos a tett színhelyére, mert az elkövetett bűn hozta be... Minden egyéb csak álarc, de ez őszinte és fájó: azért jött, mert erről akart hírt hallani, ezt akarta megkérdezni Schuller tatától, s pedig valahogy az ő jelenlétében. Mintha ez a bűn kötné össze őket.

Lehunyta a szemét, s az ajka önállóan dolgozott. Vonaglott és gyötrődött... Hiszen semmi sem volna könnyebb, mint szakítani... A dolognak úgy sincs értelme... Nem lehet semmi értelme... És mégsem állott fel, és nem búcsúzott el, örökre... Érezte maga körül ezt a különös helyiséget... büfé... egyszerre ez lett az ő életének egy fontos helye... Milyen rideg hely... mennyire nem hasonlít semmiféle idillhez, amit eddig el tudott képzelni... A patak partja: ez volna az ő ízlése szerint az igazi... a berek a Tisza-parton, a szép füzesek... a szőke Tisza... A kastélykert a sok lombbal és a tágas füves tisztásokkal... ahelyett itt a tágas és gépházszerű helyiség, csillogó réz és fehér márvány és fekete márványmezők... apró márványasztalok... Amott egy különös szék, amelyre fel lehet telepedni, itt egy még különösebb tálló, amelynek szeszélyes vonalai hipermodern ruhájú nőcskéket és távoli világ fiúalakjait, mozi-romantikát inspiráltak.

- Ki maga? - mondta egészen halkan, mintha csak magának mondaná.

S a férfi szenvedélyesen nézte, bizonyára megérzi szokott ingerlékenységével az egész érzés- és gondolatmenetet s felel:

- Meg fogja tudni.

- Mikor?

- Cirka éjfélkor, s nem később.

- Nohát addig várhatok.

Mért beszélnek egymással ilyen támadó és cinikus hangon? Mért leplezik magukat? Milyen más valami ez, mint ahogy ő ezt a dolgot el tudta volna képzelni azelőtt... Hiszen valóban már öt éve özvegy. Nemegyszer sóhajtott fel kiéhezetten, hogy lehet az, hogy feléje nem közeledik férfi... hogy ő elsorvadásra van ítélve... Hogy neki magánosan kell élnie... Nem oszthatja meg gondolatait férfival többé az életben... Körülötte hivatalnokok, mint gépemberek, már annyiban, hogy órá soha egy pillanatra nem hoztak a napok semmi varázst és semmi zavart... és most egyszerre itt a legnagyobb zavar... s egy hideg büfében kell átszenvedni a fantasztikus újjászületés misztériumát...

- Ki maga?... Dillinger?

Megijedt az amerikai gengszterkirály nevétől, amit kiejtett. Ellenben Fess Feri feléje hajol, megfogja a kezét, hosszú ujjú tenyerébe veszi, megcsókolja, s azt mondja:

- Köszönöm.

Visszavonja a kezét. Nem hevesen, nem félelemmel, lemondással és csüggedten.

Fess Feri:

- Ennél nagyobb bókot nem kaphattam...

Pillanatig ránéz... Fess Feri arca nevet, és mégis megindítóan komoly, s azt mondja:

- Ne felejtse el, hogy volt idő, mikor Dillingernek nézett...

Tehát nem Dillinger? Akkor ki? A férfi felel:

- Egy szerény kis pesti ügyvéd.

- Maga ügyvéd?

- Talán.

- Kint van a táblája?

Fess Feri álmélikodva:

- Táblám?... Nincs...

- Csodálnám is... dr. Fess Ferenc...

- Mit szól hozzá - mondja a férfi pesti szóval, s nevet.

Tehát nem ügyvéd, és nem ez a neve...

Emma két kézzel a homlokához nyúlt, és masszírozó mozdulattal szétsimítja fájo halántékát.

- Vagy maga egy szociális forradalmár?

És félénkülve néz rá.

- Csak egy individuum...

Tehát az sem.

Most mintha fel volna szabadulva, nyugodtan tudja nézni a férfi arcát. A szeme ott kutat és vés.

Ápolt arc. Az egész ember túlgondozott. Látszik, hogy kultuszt űz saját magából... Minden, ami rajta van, a legfinomabb, és ez csak most tűnik fel neki ennyire... Az inge, a nyakkendője, a ruhája, ez a kényes gyöngyszürke ruha... Homloka fényes az intelligenciától... ki ez? valami főherceg álbeállításban?

És most valami sajnálat támad benne. Ennek föltétlenül oka van rá, hogy eltakarja magát... de mit jelent, hogy éjféltkor meg fogja tudni, hogy kicsoda, és az biztos: nem később... Nagyon fél, hogy a leleplezésnek súlyos következményei lesznek... Fél a titok megnyílásától... Ez mégis romantika a büfében. Büfében, és mégis romantika...

- Milyen szép volt maga... a nagy jelenetben... - mondta a fiú, s valami elnyomhatatlan cinikus módon hódolt. - Fényes volt... maga egy igazi hősnő... a hősi fajtából... Nem?... Imponált... csikágói hősnő...

- És maga pesti ügyvéd.

Fess Feri nevetett:

- Aki visszaélt a fegyvertartási engedéllyel?

Emma teljesen össze volt zavarodva. Lehet, hogy ez csakugyan egy fiatal ügyvéd, akinek nincs állása, irodája, mint a többi fiatal pesti ügyvédnek... eleget írnak és beszélnek az ügyvédsnyomorról... talán az apjának még van valamije, s otthon él... és kilengésekben éli ki magát... Hogy kerül ez ide az ő közelébe?... van ennek valami oka... Nem: ez nem az ő fajtájából való... ezt ő az imént félreértette... ez nem a vad magyar urak fia... nem, mert nem paraszt... Azt meg lehet érezni... s itt ő nem érez semmi hazait... valami mást... valami izgatót és fölényeset, elszánt... de ezt a stílust ő nem ismeri...

- Fegyvertartási engedély... mire az egy ügyvédnek?

Fess Feri:

- Miért helyez annyira súlyt arra, hogy ügyvéd?

Hallgat s nézi.

- Talán ügyvédi tanácsot akar kérni?

- Maga nagyon intelligens.

- Még azt se?

Emma anyás meghatottsággal néz rá:

Milyen furcsák a férfiak... Ha egy nő teljes energiával lép fel velük szemben, hogy beadják a derekukat... Vida is... Ez is...

- Maga ismeri Vidát? - kérdi hirtelen.

- Vida?... A Flóránál?... Ismerem... csirkefogó...

Egyik a másikról? Nyilatkozik?

- Igen... Kifosztotta a vállalatot.

Miért mondta ő ezt? Ehhez több bizalma van, mint Vidához?... Vida előtt nem volna hajlandó erről valami hasonlót mondani.

De mi ez? Fess Feri nagyot néz:

- Ne mondja.

- Sajnos ez így van...

- És ezt maga tudja igazolni?...

- Lehetne.

Egyre beljebb a hínárba.

Soká hallgatnak. A Fess Feri ajka remeg: kérdeni akar, s nem akar?... Végre megszólal:

- Milyen szép maga Emma.

Emma rápillant, anélkül, hogy tartásán a legkisebbet is változtatna. Úgy nézte, mintha nem is őt nézné, csak az ellenérvet kutatná. A fiatalember viszont úgy nézi őt, ahogy a pogány nézi a szentképet. Ismeretlen előtte az áhítat, amit a kép a hívő lelkében ébreszt, inkább művészi értéknek tekinti, s így egészen más érzéssel csodálja.

- Ha a nők olyan jók volnának, amilyen szépek tudnak lenni.
- A nő nem lehet jó - felel Emma ellenségesen -, ha mindig azt kell éreznie, hogy a férfi alacsonyabb lénynek tekinti... Csak testi értékeket keres benne és nem erkölcsit.
- A test az erkölcs - felel a férfi. - Nincs külön lélek és külön test... Az egy régi álláspont... A szép nő a legmagasabb célkitűzésre sarkallja a férfit.
- S a rossz férfi állatot csinál a nőből.
- Vida?... Ez párhuzam?

Emma csukott ajkakkal mosolygott.

Nézte, hogy milyen lefegyverzetten ült ez itt előtte. Lefegyverezte... Eszébe villant, hogy mikor a revolvért kivette a kezéből, ez valósággal megnyugodott...

- Vidának nincs szüksége nőre... Nőre csak annak van szüksége, akinek lelke van... De hiszen maga azt mondja, nincs lélek, csak test.

- Nem mondom, hogy nincs lélek: azt mondom, a test a lélek.

Emma gondolkozott. Ez az ember mindenről, a legkisebbről s a legnagyobbról egészen másként gondolkozik, mint ő.

- Talán valaha megértem - mondta.

- Egyszerű a dolog: az ember egy gép. Léleknek nevezik a működését. Ha a gép megáll: nincs lélek. Igaz?

- Szóval a gépnek is van lelke.

- Mindenesetre.

- Akkor minden szervezetnek van lelke, míg működik?

- Igen... A szervezet lelke a vezető akarata.

- Akkor a Flóra nagyon beteg.

Fess Peri nevetett:

- Szabad visszaadni a bókot: maga is nagyon intelligens.

Hallgattak, nevettek. Emma evvel az emberrel úgy volt, hogy a hallgatásban és a megértésben csatlakozott hozzá. Észrevette, hogy ez kezdettől fogva így megy. Ez az ember az első perctől a legvakmerőbben szembeszáll az ő megszokott alapgondolataival és érzéseivel, s ő mindjárt akceptálja, amit mond... Mért nem harcol a saját álláspontjáért?... Még ezt sohasem vette észre magán, hogy akárkinek is deferált volna... Itt egy magasabb intelligenciával áll szemben?

De reális lény volt, s izgatta, hogy a Flóráról beszéljenek.

- Talán azt is tudja, mi a Flóra betegsége?

- Vida... S a tünetek például a termelési előlegek.

- Az mi?

- Megmondjam?... Vida úrnak kevés volt a csekély ötezer pengős fizetése, s egy kicsit feljavította... Például kitalált egypár dolgot. Egy ilyen vállalat, amelynek nemzeti céljai vannak, megengedheti, hogy a termelőknek segítségére jöjjön... Úgynevezett termelési előleget ad, amit csak akkor kell visszafizetni, ha a termelő megszakítja a szerződés idején belül a vállalattal az összeköttetést... Most Vida a nagyobb termelőknek évente tízsázalékos előleget adott: egy

olyan termelőnek, akinek az évi forgalma ötvenezer pengő, adott ötezer pengőt... De ez egy fiktív dolog, erről a termelő nem tud, ez a termelőt nem érdekli. Ezeknek fogalmuk sem volt a kiutalásról, azt elintézte Vida. Felvette.

Emma tágra nyílt szemmel hallgatott. Kezdte megérteni.

- Ez nem elég. Év végén az így kiutalt s általa felvett összeget leírta. Erről is ő maga számolt el, s a termelőt sem értesítette.

- Ezt honnan tudja?

- Beszéltem egy termelővel, aki rájött, de nem tud s nem is akar eljárást indítani.

- Bologna herceg is termelő?

- Ki az a Bologna herceg?

- Nagy folyószámlája van. Milánó.

Fess Feri gondolkodott.

- Zseniális - mondta. - Már értem, mi lehet... Egy Bologna herceg valóban létezik, Mussolini barátja, az ő várában gyakran piheni ki magát... Remek. A számlát könnyű megmagyarázni Vida úr úgy állította be a dolgot, hogy a behozatali kvóta megállapítása a Bologna herceg közreműködése nélkül nem érhető el... ezért a hercegnek bizonyos összegeket kell leadni, mondjuk a forgalom tíz vagy húsz percentjét... Persze erről a herceg semmit sem tud... S tényleg van ilyen számla?

- Van.

- Mutassa.

- Mit?

- A számlakivonatot.

Emma hallgatott:

- Miből gondolja, hogy nálam van?

- Ha ügyvédi tanácsot akart kérni, fel kellett szerelnie magát.

Emma nevetett. Milyen különös. Ez az ember a dologról ennyire szakavatottan s természetesen beszél. Üzleti tárgyalás.

- Ki mondta, hogy én magától üzleti tanácsot akarok kérni?

Evvel kinyitotta a táskáját, és kivette a számlakivonatokat.

Nézte a Fess Feri arcát, hogy komolyan, kissé mohón és gondolkodva nézi az adatokat... Hm... Odaadja egy idegen embernek... a vállalat ügyeit... De hiszen ügyvéd... ha nincs is kint a táblája... Neki felmondtak, tehát joga van megvédeni magát...

Fess Feri halkán nevetgélt, de komolyan és feszülten nézte a lapokat.

- Bologna herceg... Óriási... Kissé túlzott étvágya van a „hercegnek”. Százhetvenhatezer ötszázhuszonnégy pengő. Akkor hogy reüzáljon a vállalat?... ha a Vezér ilyen bátor?... Mert nem gondolnám, hogy ez a Vida egyéni manipulációja... Van der Green... ez is jó név... a holland ügyvivő, a hollandus kvóta kijárója... ez azért szerényebb, harminchétezer pengő öt év alatt... Á, Szabó János... ez az a termelő, akivel volt szerencsém beszélni, a János bácsi... tizenhétezer pengő.

Soká nevetett.

- Jól jönne a János bácsinak... Balassa Bálint... Ez is a jobb tippek közül való... Az iskolában úgy tanultuk, hogy elesett Esztergom ostrománál 1596-ban... Hála istennek, hogy feltámadt.

- Maga újságíró? - kiáltott fel Emma. - Az istenért meg ne írja.

Fess Feri harsányan kacagott:

- Nem, nem vagyok újságíró. Ne féljen.

Emma újra elnémult. Nagyon bánta, hogy mégis kezébe adta a titkokat. Ez nem ügyvéd, ez nem az ő érdekében nézi a kimutatást, hanem a saját érdekében.

És most a legnagyobb izgalom tört ki benne: most kiszolgáltatta magát... Egy idegennek átadta az életét. Hogy nézi, egyenként hogy ismeri a neveket és a dolgot...

Rémülten kiáltott fel:

- Maga detektív, aki meg van bízva a Flóra elleni nyomozással.

- Isten ments - kiáltott fel Fess Feri, és még harsányabban kacagott. - Nem, nem vagyok detektív... Ne kínozza magát.

Ezzel vissza is adta az egész paksamétát.

- Kérem, tegye ezt el jól, és őrizze meg... Nagyon köszönöm a bizalmát... Emmácska, kedves... És most megyünk a lóversenyre.

Felállott, s vele Emma is.

Bábori és Vilma egy távoli asztalnál ültek. Ők is felállottak.

- No, Schuller tata, tudna egy kocsit hozatni?

- Hogyne, méltóságos uram - s ráripakodott egy pincérre, aki rohant. Ő maga pedig óvatosan karon érintette Fess Ferit, és míg Emma Vilmával és Báborival csatlakozott, félrevonta.

Emma visszanézett, s látta, hogy a büfés hevesen magyaráz valamit.

Megértette: hát ezért kellett bejönni ide.

Egyszerre elvesztette mindazt, amit felépített magában, visszazuhan a legelső gondolatra: ezek most a hentesnek visszaküldött pénzekről beszélnek.

Megingott lába alatt a talaj. Sápadt lett és ájult.

Fess Feri nevetve jött végre elő a háttérből.

- Fantasztikus - mondta. - Fantasztikus.

Kimentek a büfé elé a kocsit várni, s még annyit mondott:

- Még ilyet nem hallottam. Emlékeznek a hölgyek, mikor itt voltunk a múlt szombaton, valakinek kilopták a zsebéből ezerhatszáz pengőjét... S most jön a csoda: a zsebmetsző visszaküldte az egész pénzt, a meglopott hentes alkalmazottainak.

Emma félkábultan, zsibbadtan és rémülten hallgatott.

Ez most micsoda? Őszinte, vagy nem?... Ő volt a tettes, vagy nem?

- Parancsoljon - s Fess Feri megérintette a karját, és beültette az autóba.

A hölgyek a hátsó ülésbe ültek, az urak szembe velük.

Az autótaxi szomorú, elnyűtt és szennyes pesti szerszám volt. Emma úgy szégyellte magát...

Csak leejtette a kezét és csüggedten nézett.

- Lóversenyter.

A kopott kék taxi tudta mi a kötelessége. Egyet nyekergett, s zötytyenve indult neki a bűgő rohanásnak.

Emma úgy érezte, most a végveszedelembé rohannak.

3

A sofőr visszafordult.

- A második hely elé.

Ezt Emma rendben levőnek találta. Ez az ő helyük. Igaz, sértette, hogy le kellett szállania egy fokkal... Mikor az urával volt, elképzelhetetlen lett volna, hogy második helyre menjenek. Kizárólag az első helyre. Miniszteriális ember nem mehet második helyre.

Bábori megvette a jegyeket.

- Mondja, ez a Bábori a maga titkárja?

Fess Feri nevetett:

- Nem köteles vele - mondta -, nem kap fizetést érte. De tevékenységi betegsége van. Ezzel igazolja azt, hogy él.

- Mérnök?

- Igen... mérnök.

- Egész héten ki sem ment a Margitszigetre.

- Mit csináljon ott? Megnézni a romot?

- Azt mondta sürgős építése van.

- Ja... ez is ő... folyton igazolni akarja, hogy él. Nem elég neki, hogy tényleg létezik, de ezt meg is okolja.

Felmentek a pályáig. Mintha emelkednék a földszint, az égbe suhantak bele, ahogy Emma érezte. Szép volt. Távol alföldi táj és gyárkémények.

Óriási tömeg. Kevés nő. Inkább férfiak hangyaszibongása. Mindenki jobbra néz, már futnak a lovak, errefelé közelednek. Pillanatok múlva elviharzott a szemük előtt a nyolc-tíz ló.

- Pécselt bridzseltünk - szólt Fess Feri.

Az ám - gondolta Emma -, erről még nem is volt szó: Pécs.

- S volt ott egy mulatságos úr, folyton azt mondja „fene egye meg azokat a lovakat, fene egye meg azokat a lovakat...” Ez így ment egész délután... akkor azt mondja az egyik partner: „Miféle lovakat?”... „Mióta a kocsikból kifogták a lovakat, nincs dolguk, azóta minden ló kártyázik.”

Emma nem értette.

- Az ott Vida - mondta ijedten.

Fess Feri odanézett:

- Az a barnaruhás?
- Azt mondta, ismeri.
- Annyira nem, hogy minden ruhában.

Emma megsértődött. Ő meg van ijedve, és ez viccel.

- Ne nézzon úgy oda.
- Csak azt nézném, hogy egy Vida, ha kimegy a lóversenyre, akkor legalábbis két tyúkot visz magával. Stimmel?
- De mért a másodosztályon?
- Nem akar egy valakivel találkozni az elsőn... Lehet, hogy ott a felesége, és nem akarja búsítani... de ő maga viszont örülni akar...

Emma kicsit mosolygott. Ez biztosan igaz... Odalesett, és csakugyan két karcsú vékony fiatal nő volt vele. Igen kihívó megjelenésű nők. Meg volt botránkozva.

- Mért van itt ennyi ember? - szólt Emma. - Olyan érdekes az, hogy a lovak futnak?

Fess Feri úgy itta a szavát, mint valami édességet.

- Maga sose játszott?
- Nem.
- Komolyan?... ide azért jönnek, hogy levetkeztessék egymást az emberek. Nagy szenvedély... pedig itt egy központi ruhatárban vannak, ahol kivétel nélkül mindenkit levetkeztetnek. Innen senki se megy el ruhában.

Emma most ránézett a fiúra. Ez valahogy úgy viselte magát, mintha hazaérkezett volna... Itt van itthon... Oly vidám és könnyed és jól érzi magát... S van valami sajátságos humora, ami neki idegen, pedig ez a pesti stílus.

- Szóval lehet nyerni, vagy nem?
- Hát persze, hogy lehet nyerni. Ha nem lehetne, senki se jönne ide... Nagyon is lehet nyerni, de ahhoz bent kell lenni a Jockey klubban, és tudni kell, hogy az istállók hogy alkuszhatnak egymással...

Emma megharagudott:

- Azt nem lehet, hogy itt nyilvános csalás folya.
- Persze hogy nem... A múltkor egy újságíró kint van, s elveszíti a felesége konyhapénzét. Az asszony is vele volt... Vesztettek... Jó szándék volt bennük: nyerni akartak. Tisztességes céllal jöttek ki... Igen, de a mamuska kétségbeesett a pénzért s a... barátom meglátta Da Rimini őrgrófot, a Da Rimini istálló tulajdonosát, s azt mondta neki: „Méltóságos uram, én egy szegény ördög vagyok. Én a maga lovára tettem. Sorra játszottam minden lovát, és elvesztettem a pénzem. Hát adjon nekem egy tippet. Itt az utolsó futam, hátha behoznám egy részét a pénzemnek.” Ez jó fiú, ez a Da Rimini, s azt mondja: „Nézzé, tegye meg ezt...”, s mondott neki egy lovat... Hát az újságíró szalad, és ami pénz a feleségénél volt, az utolsó fillérig elszedi, s megteszi a lovat... A ló nem jött be... Erre ő búsan odaáll a kijáráthoz, s lógatja a fejét, s várja a gróft... Sikerül is neki elcsípni, s elibe áll: „Méltóságos uram...” „Mennyit veszített?” Azt mondja a költő: „Száz pengőt...” A gróf a zsebébe nyúl, és kivesz száz

pengőt, odaadja. Azt mondja: „Még egy jó tanácsot adok hozzá... Arra a lóra sohase tegyen, amire én... Én vagyok a legpechesebb ember a világon.”

Emma kissé mosolygott, de úgy csodálkozott ezen az emberen, hogy ez nem fél. Ő alig hallotta az egész előadást, mert közben észrevette, hogy egy lilabajuszú úr, a mellén óriási látszóval, folyton nézi őket.

Detektív? Szerette volna figyelmeztetni, de hogy?...

- Szóval ez nem erkölcsös dolog. Akkor miért engedi az állam, hogy fennálljon?

- Nohát istenem, itt mindenki felnőtt ember. Tizenhat éven aluliak nincsenek itt... Az államnak erkölcsös célja is van vele... Az emberekben van egy játékszenvedély, és mindig megleglik azt a helyet, ahol a becsületesen keresett pénzt el lehet veszíteni... Veszítsék el itt, legalább jó levegőn vannak, és a jótékony intézményeknek legalább jut valami belőle... Meg aztán még egy dolog van: igen sok emberben energiafőlőség van, amivel nem tud mit csinálni. Ezek jönnek ide ki... Nézze azt a tisztviselőt, milyen szenvedélyes. Ez, ha nincs lóverseny, kénytelen otthon megverni a feleségét. Hát inkább hadd verje őt az isten itt a pályán.

Emma látta, hogy Fess Feri már észrevette a lilabajuszút, s úgy tesz, mintha nem látná. Elfordul, hogy ne kelljen vele szembe nézni. És mégis milyen humorral tud beszélni...

Bábori valami lóversenyújsággal jött s hozzáhajlott. Megbeszéltek valamit, s akkor Bábori hátrament.

Egyáltalán az egész tömeg kivonult a pályáról.

- Hova mennek?

- Csak mennek. Most mennek meghódítani a világot a kis Napóleonok. Úgy látszik, az elébb rossz verseny volt, ismeretlen ló jött be, mert akkor nem volt mozgás. Most azonban sietnek berakni a pénzüket a biztos takarékbába... Jól járt ez a Bábori evvel a Vilmával... Milyen szerencse, hogy az ura éppen Egyiptomban van...

Emma gondolkodott, hogy megmondja, hogy hol van?

Fess Feri nevetgélt:

- Éppen Egyiptomba. A zsidók örülnek, hogy kijöttek onnan, és keresztény mérnökök odasietnek. Milyen szép a pálya füve, ezért magáért érdemes volt kijönni ide.

Emma érezte, hogy más is figyel rájuk. Izgalom tört ki benne. Ostoba dolog, hogy ő idehozta ezt az embert.

- Menjünk innen, Feri.

- Már megunta?

- Félek.

- Ne mondja. Mitől?

És gondtalanul nevet, de idegesen, s ettől ő még nyugtalanabb lesz. Már őt is figyelik...

- Nézze, mindenki ránk néz.

Feri idegesen nevet:

- Maga ma csodaszép.

Nincs ereje, hogy megkérdezze, miért „ma”...

- És maga?

- Én is... hiszen magával vagyok.

Csakugyan, mintha előtáncosok volnának a Vigadóban.

- Engem nem zseníroz. Hadd irigykedjenek rám, magáért.

S a szemhéjai alól rápillant, s ettől Emma elvörösödik.

- Senkinek sincs ilyen nője, mint nekem - s kéjesen duruzsol azon a kellemes hangján.

Emma már régebben figyelte, hogy egy szokatlan bőrruhás öregebb úr mereven néz rájuk.

Hidegen és mereven.

Ugyanakkor egy kis nő hevesen integet neki. Nézi: Lia... és Csepreghy.

Kénytelen visszaköszönni.

Feri önkéntelen követi a pillantását, s meglátja a különös urat. Erre meghökken:

- Emma drága... Ne haragudjon meg rám... egy pillanatra kénytelen vagyok magát itt hagyni...

- Detektív?

- Nem, nem... egy külföldi lóember... hova gondol, kérem legyen nyugodt... Igazán kínos és félremagyarázásra ad okot, de egzisztenciális kérdés... Bábori azonnal jön, és Vilma is néhány perc múlva... legkésőbb a következő futamra... Igen?

Emma csak azt figyeli, hogy ideges és kapkod és a félelem mögött valami gyanú csírája kezd felmerészkedni benne, még nincs neve, még nem merné ki se gondolni, de ahogy ezeket a szavakat hadarja...

Nem is biccent köszönésül, hiszen úgy marad, mint egy szélütött. Az amerikai szabású széles úr ridegen megragadja Ferit, s magával viszi. A jobb karját fogja bal kézzel, s mennek el, hátrafelé.

Még fel sem ocsúdott a villámcsapásból, valaki belecsimpaszkodik: Lia.

- Édesem... - aztán egyszerűbben, a hivatalból maradt viszony hangján - ne haragudjon, nagyságos asszony...

Nagyon boldog, hogy látja. Emma kevésbé, mert a pár pillanat alatt, míg kénytelen volt Liára nézni, eltűnt a szem elől végleg Fess Feri... Úgy tűnik fel, a tribün közepe táján mentek el... A Feri szürke ruháját feltétlenül megismerte, mint a déli álom. Most egyszerre itt a rettenetes szürke halál, az élet.

- Hogy él, Lia? - dadogja, sírni kellene most az elveszett párjáért...

Lia felnevet. Tökéletes szív alakra emailírozott szája keserűre fintorodik, az arca vastagon van drága lakkal fedve.

- Élet ez?... mondja drága?... látta Vidát?... Mindjárt kettővel a csirkefogó?... direkt az én heccelésemre...

A hangja úgy zokog, annyira affektál, s mégse bírja eltakarni a szimpla kétségbeesést. Monotonul:

- Milyen boldog vagyok, hogy magát látom, jól néz ki... Csepreghy mondja, hogy egy házban laknak, ő figyelmeztetett magára, csodálkozik, hogy egy ilyen fess palival van... ki az?... Vida is jól megnézte magukat... mit szól hozzá, ez a Vida!...

Emma undorkodva hallgat, csak ez volt hátra... ezek a nők... egynek sincs más baja, csak a férfi... s közben megzavarodik: és ő?... és neki?... ő is idejutott... férfiügy... elhagyott nő... van ennél undokabb?...

- Mondja, drága, ki ez?... nem bírjuk kitalálni, pedig valakihez nagyon hasonlít... az aostai herceghez, akivel Svájcban golfoztam.

- Az aostai herceg beszél magyarul?

- Á, fenét.

- Akkor ez a csikágói herceg, mert ez beszél.

Lia hallatlanul kacag, ilyen fiatal nő, s már műfogai vannak:

- Millen vicces maga... azelőtt sokkal komolyabb volt. Olyan büszke, meghódíthatatlan királynői szépség... Olyan hideg!

Emmában valami határtalan életundor támad. Szégyelli magát, hogy ő is nő, és ez is nő, hogy ő is beszél és ez is. Hogy egy nyelvet beszélnek. Hogy ezen a komoly és zengő magyar nyelven ily hitványak is tudnak szólni, s a szájukban meghamisítva a tiszta emberi szó. Az utolsó kis parasztlány úgy csicsereg, mint az édes madár az ágon s ez... giliszta, féreg... piszok... szenny az életben... hogy meg kell hallani ilyen hangokat... Fess Feri... Most Fess Feri megmagyarázná, hogy ez a kultúra skáláin átalakult parasztlány, hogy ugyanez ott szintén ez volna... hogy őneki nincs igaza, mert neki soha nincs igaza... mert ők két külön világ...

De hát hol az a régi világ?... Hol vannak azok a kemény és méltóságos régi magyarok, akik az apja körében s nagyapja világában éltek? Azok közt is voltak silányak, megcsalták, lopták a bizalmat, de legalább valakik voltak... És ő itt maradt, kivetette magából az elődök egész sorsfolyója a partra, a semmibe...

- Mit mond szívem?

- Magáról beszéljen - mondja Emma közönyösen, s még azt sem tudja megtenni, hogy eldobja, s kirúgja ezt a nőcskét... Hagyják már békén: inkább meghalni, mint ezek szeressék, és kedvében járjanak.

- Nincs mit, tudja... van egy szép lakásom, van társaságom, minden éjjel a szigeten... nincs semmim, koldus vagyok, nem lesz belőlem semmi... viciné leszek a Csikágóban... ha volna egy kis bátorságom, már régen végig kellett volna úszni a Dunát hosszába, le Kelenföldre... valahol ott veti ki a víz a hullákat.

Emma még ettől is undorodik. A hangja szörnyű ennek a csipogónak... a Fess Feri szép kellemes, ideges, vibráló hangja után nem akar más hangot hallani.

- Nehéz dolog széplánynak lenni Pesten... Kevés a pali... az ember olcsón méri ki azt a kis húst, a virágzó ifjúságát... de különösen arra vigyázzon, hogy meg ne égesse magát... nem érdemes szerelmes lenni egy link alakba... egy piszok Vidába például, mint én... hallom, maga után is próbálkozott.

Emma biccentett:

- Isten vele - s elfordult.

- Büszke... Lehet nagyságos asszony... maga még ott van... a hivatalban... az édes jó hivatalban... És én nagyon állástalannak érzem magam... Jó napot.

Emma oly bőszült volt, hogy még a saját baját is elfelejtette.

Soká jönnek ezek a Báboriék vissza. Utánuk szivárgott. Amerre Fess Ferit látta eltűnni. Délbáb után vándorolt a pusztán. Milyen utálatos és rideg ez a betontribün... És ez a sok ember... milyen csúnya tud lenni az ember. A kultúremler egyszerűen förtelmes. Milyen szép a paraszt, még a koldus is, míg paraszt, a legnyomorultabb rongyokban is festői, s a városiak mily halálosan unalmasak és undokak ezekben a sípszárú ruhákban, járó fabábok. S az a sok elhasznált fakó arc, kopaszra borotválva, egyéniségtelenül, tömeg... a legundorítóbb tömeg, csupa elromlott alak és elfuserált élet... ezért nem jár kár, ha kiirtják... gázálcot nekik...

Tétován megáll a lépcső néhány foka felett, s néz.

Kis, öreg, tüzes zsidó halkan gyorsan hozzáfűródik, és a fülébe suttog, kiabál, rekedten, németül:

- Gneige Frau, gneige Frau, szibnundájn, szibnundájn.

Értelmetlenül néz vissza rá, az azt hiszi, nem ért németül s kicsit nehéz magyarsággal:

- Hetegy, hetegy...

Ijedten néz rá, nem tudja, mit akar.

- No. Nono. Hetegy hetegy, hetegy... Nem hagyok élni magának, fusson, és tegyen meg hetegy... rögtön...

Oly kétségbeesetten néz rá, mintha az élete függene ettől, s valami kedvesség van benne, ősz bajusza rezeg, mint a macskáé, s a szája kapkod és remeg, és két kézzel oly hevesen gesztikulál, hogy minden ujja külön dolgozik.

- Hetegy, hetegy, tegyen meg öt pengővel...

Ja, hogy ez arra kapacitálja, hogy játsszon... Csak lassan ébred rá, mi ez. Soha nem gondolt arra, hogy ő is játsszon, s most egy pillanat alatt kigyúl, mintha belecsapna a szenvedély, csak úgy sistereg, a zsírja ég. Már kész is volna, de nem tudja, hogy kell.

- No, álljon be, oda az ablakhoz, és mondjon csak azt hetegy.

Nem tudja, mi az a „hetegy”. A zseké? A ló?... De a kis öreg zsidó olyan, mint az eleven láng. Már úgy kiabál rá.

- Ne tőtse az idő! Pardon nagyság. Rögtön lecsengetnek.

Emma kinyitja a táskáját, s kivesz egy ötpengőt. A nagy ezüstöt az öregecske kezébe nyomja:

- Menjen, tegye meg.

Az, mint a sündisznó furakodik be jobbról lent a lépcső melletti ablakba, ahol alig ketten, hárman vannak.

Emma csak most ijed meg, mit tett. Már szeretné visszahívni, de az kiabál az ablakon: *hetegy*.

Aztán kijön, hozza a narancsvörös tikettet, s a kezébe gyúrja:

- Itt van; őrizzen meg jól; el ne lopjanak, és a tippet ne mondjon senkinek... Ha nyerünk, majd jövők, osztozunk, azt csak igazságos, nem?

Emma:

- Várjon, vegyen magának is egyet.

Újra odaad öt pengőt.

A zsidó fut, s még csakugyan sikerül neki megvenni a jegyet.

De Emma megszédül... Tíz pengőt adott ki... Ő, aki tíz fillérért képes elgyalogolni a körútig... Tíz pengő... belenéz a tárcájába, hamar számvetést csinál, és rájön, hogy összesen tizenhét pengője van a hátralevő fél hónapra...

Meg kell örülni. Most kitör rajta egy új rémület: a pénzgond.

Elvesztette a fejét. Elvette az isten az eszét... Tizenhét pengőből egy pengő jut egy napra hármuknak. Mit lehet egy pengőből enni... Görcsös főfájás tör ki rajta, a fejét nem bírja. Nem tud megmozdulni, úgy áll, a fejét emeli, mint egy fájó kelést... Ma este még a bárónéhoz is el kell menni... Az is belékerül egy pengőbe, két villanyos, két kapupénz... A szíve görcsösen szorong, s kiállhatatlan nyomorultnak érzi magát... És Fess Feri is elhagyta... Elvitték... detektív vitte el... hiszen látta, hogy markolta meg a karját, és többet nem is nézett vissza... eltűnt a gyöngyszürke ruhájában a tömegben...

Csak legalább le lehetne ülni valahol... az emberek a tribün lépcsőin ülnek... ő azt mégsem teheti... A fűvön is hevernek... Borzasztóan fáj a feje...

Észre sem vette, mellette körös-körül a tömeg mind előtódult, már futnak a lovak, s azt kiabálják az emberek:

- Rózsám, Rózsám... - meg azt, hogy: - Báلكirálynő, Báلكirálynő...

Báلكirálynő: ezt kellett volna megtenni. Vida a Báلكirálynőt mondta. Ezek tudják, a gazok, s ő kidobta a pénzt...

Egész jegesre lehül, s a verejték megfagy a testén. Így megverte az Isten... Még annyi ereje sincs, hogy ha a hídon állana, bele tudja vetni magát a vízbe.

- Mi az eredmény? - mondja fakón, mozdulatlanul állva, egy nőnek, aki mellette őrvjög a dühtől.

- Holtverseny.

- Mi az?

- Rózsám és Báلكirálynő egyszerre futottak be.

Emma előveszi rezignáltan a tikettjét:

- Mondja, kérem.

A nő ránéz a papírra, akkor ránéz órá, s vad irigységgel liheg:

- Hol vette a tippet? Hol vette a tippet?... Ez a kettő futott be a holtversenyben...

- Nyertem? - kérdi dadogva, s a nyál megoldódik a szájában.

- Mi az hogy nyert?... Menjen a pénzért.

Férfiak figyelmesek lesznek, egész kis csődület van körülötte.

- Hallatlan szerencse, legalább tízszeres pénzt fog kapni.

A riadó kiált, nem ért egy szót sem.

- Emma, Emma, drágám - rohan hozzá Vilma, s öleli.

- Először tettem életemben - szól ő kacagó arccal, de hangtalanul.

Bábori ámul. Sehol nem lelték őket. Hol van Feri?

- Elvitték.

- Ki vitte el?

Már csaknem kimondja, hogy detektív, akkor mégis észre tér.

Most mellé siklik a kis öreg zsidó:

- Maga hol van - s mint a lányára, pöröl. - Jöjjön, vegyen fel a pénzét.

Emma nem mozdul:

- Jöjjön csak jöjjön, sok pénzt fogunk kapni.

Bábori ráförmed:

- Mit alkalmatlankodik a méltóságos asszonynak.

- Csak ne búsuljon a méltóságon. Szép pénzt nyert.

- Ne beszélj! - sikolt Vilma - az hogy lehet? mi vesztettünk.

Bábori elveszi a tikettet, s fennakad a szeme.

- Én Hands down-t tettem meg ötven pengővel és vesztettem.

- No lássa - kiabál a szenzál. - Nem hagytam élni a kis méltóság, muszáj volt neki nyerni... Glück bácsi hat Glück. Ismer maga Glück bácsi, s még azt mondott, mit molesztálok méltóság?... Gyerünk, gyerünk, hamar felvenni pénz...

Már ők indultak utána, de Emma nem mozdult.

- Én maradok.

- Csak maradj, majd mi felvesszük, majd Bábori felveszi.

- Az nem úgy van. A méltósága maga kell felvenni. A pénz szent dolog, nem szabad másnak hagyni megfogni. Olyan, mint a szerelem, csak annak, aki szeret. Igaz, aranyos méltóság... Jöjjön csak, maga ma az én szerencse madaram. Negyedik futam Muzett... Érti?... Ki se megyek megnézni, holtbiztos, legalább három és félszerest fizet.

- Mit beszél? - morog Bábori. - Negyedik futam Tramp.

- Muzett.

- Tramp.

- Legyen magának Tramp, ha van veszíteni, nekem drága a pénz, én az egész, amit nyertem a drága méltóság öt pengőjével, mind felteszem Muzettra... Itt a híres Taral zsoké apja, no öreg Taral bácsi, mi a tipp, nem Muzett?

- Muzett - szólt bizonytalanul az öreg Taral.

- No látja, beszélek én a levegőbe?... Gyerünk felvenni a pénz.

Kézen akarta fogni Emmát, de ő halkán mosolygott:

- Nem játszom többet.

- Aranyos méltósága ne kívánja halálom. Kis gyermekeim vannak. Muzett magának is jól hoz pénzt.

- Mi a fene az a Muzett? - kiáltott Bábori, s megnézte a lapban. - Ja, Musset... Akkor nem kell. Költőkkel nem kísérletezek.

- Hogyhogy költő - kiáltotta az öreg szenzál -, még meg se kapta, mit költ rajta? Muzett, Muzett, az igen. Méltóság hagyja bejönni azt a Muzettet.

Emma nevetett. Maga is csodálkozott rajta, hogy nevet. De hát nyert. Ha nyer, akkor még egy „méltóság” is nevet. Az is tetszett neki, hogy ez az öreg szenzál nem ijed meg az ő méltóságos címétől. Talán megérezte, hogy álcím? Nem sértődött meg, de nem akart többet játszani Fess Feri nélkül, pedig kínos győtrelem kezdődött a szívében. Minél határozottabban mondta, hogy nem, annál jobban feszítette valami belülről, mintha valami kígyó lopakodott volna a belsejébe, s az most szétszakítaná... És mégse ment, mert tisztességes asszony volt, aki ha megcsalja a férfit, meg is bánja... és vár az újabb csalással - gondolta.

Bábori végre elment az öreggel, felvenni a tikett árát, amit most számítanak ki valahol s valamilyen alapon. Vilma azt mondta:

- Nem haragszol drágám? - s ezzel elszaladt utánuk. Nem is hívták, de ő szaladt. Most nem a barátnője vonzotta, hanem a barátnője nyeresége. Oly izgatott volt, hogy nyert pénzt fog látni, hogy képes volt Emmát otthagyni, és szaladt a főnyeremény után. Talán még belépti díjat is adott volna érte, hogy jelen legyen, mikor kifizetnek egy „befutót”. Most úgyis olyan sok pénze van. Még nyolc nap előtt más volt a világ: akkor még eszébe sem jutott Vilmának, hogy idejőjön. Lóversenyre. Garay piacra igen, tavalyi krumplit venni, mert az új krumpli még drága... s ma mit nem sütt-főzött... Emma csak most álmélkodott el, hogy mi is történt itt egy hét alatt... Nem csak Vilmával, hanem vele is... Tegnapelőtt a Ritzben ebédel és öt pengő borraivalót ad egy jó tippért... ma tíz pengőt ad ki virágra és apró haszontalanságra, s most újra csak úgy lezseren kidobott tíz pengőt, újra egy rossz tippért... úgy adta ki, mintha tíz fillér lett volna... és úgy szenvedett utána, mintha tízezer pengő lett volna...

Meg volt lepve: olyan hangnemben gondolkozott, mint Fess Feri... Cinikus?... Vagy csak megnyílt a szeme?...

Liát látta, ott lógott, mint egy tiszavirág, a páston... a tiszavirág, aminek olyan gyönyörű égszínké, opálos szárnyai vannak, és finom vékony kis teste, és ha az ember hajón megy július végén a Dunán, a fehér abroszra repül, s elkezd körben forogni, mint egy balerina. Roppant mulatságos: olyankor adja ki utolsó erejét, az a haláltusája. Lia is úgy forgott-pergett, csacsogott-édeskedett, nyávogott és selypített, egészen úgy szegényke, mint a haldokló tiszavirág... Eszébe jutott azonban, hogy a tiszavirágnak nincs rágószerve... Liának, az édes undorítónak van.

Fess Feri - mondta magában. - Köszönöm magának...

Mit köszön?... Valami nagy dolgot kapott tőle: kinyitotta előtte a bátorságot... megtanította arra, hogy azt gondolja, amit érez... Eddig ha valakit szeretett, azt szerette, ha valakit gyűlölt, azt gyűlölte, ha valakit unt, azt unta... Most egészen váratlanul rájött, hogy ezen mulatni kell... Mindenesetre hozzájárul az ember hangulatának javulásához, ha telenyeri magát pénzzel. Még sose vette észre, milyen jól tesz, ha az ember pénzhez jut.

Vajon mit fizetnek?... Az öreg zsidó azt mondta, a Muzett legalább három és félszerest fizet, akkor talán ez is... az körülbelül tizenöt-húsz pengő... tizenöt meg tizenhét, az harminckettő... már harminckét pengőből, két pengő esik naponta, abból már jobban ki lehet jönni...

Egész határozottan egy kicsit helyreállította a nyugalmát ez a reménybeli húsz pengő... visszajön, amit Nyirynek adott, meg amit befektetett itt ma a lóba... azt nem sajnálja, amit az ebédre költött... de az borzasztó kellemetlen lett volna, ha nem nyer... azt egyszerűen nem bírta volna ki nyugodt lélekkel, hogy tizenhét pengővel kell nekimenni két hétnek... pláne most, hogy folyton vannak váratlan kiadások... mit fog csinálni, ha Fess Ferit beviszik Kollár mellé...

Egyiptomba... - s még mosolyogni is tudott már, hogy húsz pengőt érez kilátásban... Ennyire anyagiassá lény az ember?...

Határozottan, még a Feri feletti rémülete sem volt oly elviselhetetlen, hogy a pénzügyi enyhült... Így az ember inkább tud gondolkodni... Úgyis még semmi sincs köztük tisztázva... mennyi beszéd volt már, és még mindig nincs fogalma sem arról, ki hát ez az ember?... Mi lenne, ha öt-öt pengőt még rászánna a Muzettre... Nem szép Fess Feritől, hogy öt ennyire bizonytalanságban hagyja. Igaz, ő elhatározta magában, hogy tovább nem játszik, de ha Feri csak úgy eltűnik, neki gondoskodni kell magáról, s a pénz sok mindenre segít... mondjuk, ha ebédet kell majd befizetni a... a...

Mosolygott, s nem tudta kimondani a börtön szót. Mióta nyelésben van, nem is hiszi, hogy a Fess Feri detektív vitte el... hátha mégis csakugyan egy löember... Legalább ötven pengője lenne... Avval már nem kellene félni, hogy elsejéig... oly biztosnak és igazságosnak látta, hogy neki nyerni kell... akinek a szerelemben ennyi baja van, annak a szerencséjében szabad bízni... csak öt pengőt... három és félszeres, az tizenhét pengő ötven... meg harminckettő, az már csaknem ki volna kerekén ötvenre... és ötven kell. Ötven okvetlen kell még erre a hónapra... és ő nem tud sehonnan szerezni... még soha előleget nem kért: most menjen Vidához, hogy adjon ötven pengő előleget? - mosolyogni kell rajta - jól nézne ki... mikor egy olyan fess palival látta...

Szóval ő egy királynői szépség, ahogy Lia mondta. Hideg szépség... Akkor nem is hallotta meg, nagyon ijedt volt ez a királynői szépség... de azóta húsz pengőt nyert, vagy nyer, vagy még tizenhét ötvenet hozzá is fog nyerni... Akkor igen, akkor valóban királynői szépségnek fogja magát érezni... Húsz pengővel mindenesetre emelkedett az értéke. De anélkül bizony nagyon lecsúszott volna az ő királynői szépsége... még hideg felvágott se telt volna már a jövő héten... lehetett volna kávé ebédelni és forró teát vacsorázni... vagy esetleg hideget... de ha húsz pengőt nem hoznak ezek, akkor nem játszik. Azt nem lehet kockáztatni. Tizenhét meg húsz, az harminchét, meg tizenhét ötven az ötvennégy... ja persze, de tízet le kell vonni, mert azt meg kell tenni s ha nem nyer, akkor csak huszonhét marad... feltéve, hogy tényleg húszat nyer...

Különös, annyira össze van zavarva evvel a számolással, hogy nem bír a Feri tragédiájára gondolni... De hiszen őmiatta van szüksége pénzre, hogy esetleg befizethessen érte... s ha mégse nyer, kitől tudna kölcsön kérni?... Majd megkérdi Vilmát, mennyibe kerül egy ebéd befizetés... Ő is lakáskiadásra szorul?...

Ezen nevetett. Neki hivatala van... Van?... Még megvan?... Vagy holnap Vida kirúgja?...

- Hatvannyolc - kiáltotta messziről Vilma - hatvannyolc.

Előbb nem is értette, hogy ez neki szól... Aztán nem hitte el... Annyira beleélte magát, hogy maximum húsz pengőt remél, hogy a hatvannyolcat sehogy sem hitte el...

Annyira meg volt lepve, hogy fel sem tudott kiáltani, s amint a Bábori sunyi arcát meglátta, fel is támadt a büszkesége.

Vilma számolta a kezébe a hatvannyolc pengőt. Három darab vadonatúj húszpengős papírt és nyolc egészen új ezüstöt. Mi az, erre a célra új pénzt csináltat az állam?...

Hatvannyolc pengő... Szédület... Hatvannyolc meg tizenhét... főpénztárosnő léte ki sem tudja számítani mennyi az... egészen más dolog számolni a pénztárban s egész más, a saját zsebére... hatvannyolc, hetvennyolc meg hét az nyolcvanöt... nyolcvanöt...

Nyolcvanöt pengője van, ez fényes.

És kacagni kezd, s megfagy a száján a nevetés, mert egy olyan istállószolga jön egy levéllel, s a szíve elszorul, ez neki szól, ez őt keresi, előre is lép, és azt mondja:

- ?

Semmit se szól, de a szolga kérdi:

- Röckné méltósága... Röckné méltósága?

- Nem Röck... Rótt...

- Igen.

Bábori is odafigyel:

- Dr. Reóth Andorné méltóságát keresi?

- Igenis, méltóságos uram.

Átv teszi a levelet, és ideges kézzel felszakítja:

Emma, drága szerelmem, kérem ne kételkedjék bennem. Nem rajtam áll... Ma még találkozunk. Föltétlenül. Imádom. Ff.

Összehajtja a levelet, és az ezüst pengőkből egyet odaad a szolgának, aki hajlik egyet s el. A nyert pénzből az első kiment... Hogy kell érteni ezt a levelet... Mindenki ránéz, de jön az öreg zsidócska lelkesen:

- Tessék jönni méltóság, tessék, rögtön lecsengetnek. Muzett...

Elfordul: nem játszik... Csengetnek... Mindenki a lovak startjára figyel. Bábori nem tehet róla, a startra kell figyelni, minden egyéb majd aztán...

Jaj de nehéz percek... végre a lovak elviharzanak...

- Tramp, Tramp... - tombol a tömeg, és óriási öröm a tömegben, mindenki a Trampot tette meg...

Már a riadó is kiabálja, már a számot is felhúzták.

- Hol a fenébe szedte fel maga ezt a Muzettet, ezt a lusta dögöt? - bömböl Bábori.

- Nahát a Taral bácsi látta munkában, és azt mondta csak a Muzett. Nincs semmi baj, csak későn jött be...

- A fene egye meg a maga Muzettjét.

- Nem baj, méltósága, következő futamon Kis Alag. Csak az a pech, hogy nincs több pénz... Ha volna hat házam, mind eladnám, Kis Alag biztos...

- Menjen a fenébe, még az újság sem tippeli.

- Újság kérem, újság csak azt tippel, aki fizet neki. Kis Alag nem szeret fizetni újságoknak, csak nyerőknek.

Emma a homlokához nyúl, már ez a mozdulat ismétlődik nála folyton... Elindul lassan... hazamegy... meghalt számára az egész lóversenyter a rengeteg emberrel... ravatal lett a mezőny, és halotti tor a tömeg...

Bábori és Vilma érzik, hogy valami nagy baj történt. Végre megkérdi Vilma:

- Feri írt?

Emma megnézi a levelet. Még egy kis szót talál apró betűvel: *Veritas*.

Ettől meghal.

Tehát mégis baj van. Rendőrség... csoda, hogy írni tudott szegény...

Nem tiltakozik ellene, hogy autóba ülnek... Pénz van. Átkozott pénz... Nyolcvanöt pengő... de hol van Fess Feri...

A kocsí szokatlanul új és fényes volt. Hasonlított a magánautókhoz.

- Akar egy ilyen kocsit? - kérdezte Vilmát Bábori.

- Maga örült - kacagott csiklandozva Vilma.

Mikor megérkeztek a ház elé az Elemér utcába, Emma amint ki akar szállani, a kapuban azt a titokzatos kéregetőt látja meg.

Nagyon megrémül: detektív.

Hát már egészen körül vannak fogva?... Ez Fess Ferire vár és talán őrá is.

Csaknem visszaesik az ülésbe, de erőt vesz magán. Történjen, aminek történni kell.

Mikor leszáll az utcára s a férfi nem közeledik felé, biztos lesz benne, hogy őrá nem figyelnek, csak a férfit várják.

Besuhan a kapu alatt, míg Bábori nagy lelki nyugalommal fizeti ki a kocsit.

Visszanéz a kapu alól. A házmester mondja:

- Az urat keresi valaki.

Emma tudja, miről van szó: Báborit éppen úgy keresik, mint Fess Ferit...

Vilma kinéz a kapun, s rettenetesen sikoltva szalad vissza.

Hátrálva jön befelé Bábori, s azt mondja:

- Én vagyok kérem, mit akar? Jöjjön be...

Ezzel belép utána a kapu alá Kollár.

- Ön a Bábori Borcza úr? - mondja erőltetett nyugalommal.

- Igen, mi köze hozzá?

Kollár ebben a pillanatban felemeli rettenetes tenyerét, és pofon vágja Báborit.

Mire az magához térne, még egyszer. A másik oldalról. Bábori áll, és még mindig nem tesz védekező mozdulatot, annyira meg van lepve.

- Kollár vagyok... Érti?... Kollár vagyok... Megjöttem Egyiptomból...

Egy rövid botféle van a kezében, s azzal elkezd verni teljes erejéből Báborit.

Ez végre megfordul, és felszalad a hölgyek előtt a lépcsőn. Kollár rajta, és üti-veri, üti-veri, ahogy éri.

Vilma pedig visít:

- Te örült, te örült, hagyd abba.

Kollár nem hagyja abba, hanem az első emeletig folyton veri Báborit. Az pedig szalad, és semmit sem tesz a saját védelmére. Odafent aztán megáll és szembefordul.

- Ki maga? - kiáltja kivörösödve.

- Majd megtanulod - s újra hozzáfog verni az embert.

Ez aztán összeszedi magát, és rettenetes erővel torkon ragadja Kollárt, és ledobja a lépcsőn, hogy az hanyatt esik vissza, éppen a nők lábai elé.

Vilma útjában van, belezuhan a felesége ölébe, ez a szerencséje, különben összetörte volna magát. Így Vilma esett falnak, s ott a fal tövéen elnyúlt, mint egy dunna.

A házmester, aki az egész jelenetet nyugodtan bámulta, most közbelépett. Békéltető hangon szólt:

- Ne tessék már ilyeneket csinálni, Kollár úr, kérem, ez nem csapszék, tessék szíves lenni csendesebben.

Bábori, mintha vérszemet kapott volna, jött lefelé a lépcsőn.

- Ki ez az örült? - dörögte - miféle Kollár ez?... Hogy jövök én ahhoz, hogy engem valamiféle Kollár inzultáljon?

- Az uram - sikoltotta neki Vilma. - Az uram.

Kollár feltápáskodott, és szembeállott Báborival.

Most Emma lépett fel:

- Kérem... itt félreértés van... Kollár úr... Az istenért... A maga felesége teljesen ártatlan.

- Ártatlan?... Kiadja a szobát, mikor én a börtönben ülök, és a szeretője pénzén nekem előfizet a kocsmába?... Ártatlan?

- Válogassa meg a szavait - kiáltott rá Emma. - A maga felesége semmit sem tett. Értse meg.

- Semmit sem tett?... Csak most is autóból száll ki?... Az én feleségem autózni jár urakkal... Azt a cefre teremtesít, de megölöm... Még ma visszavisznek engem a Markóba, arra esküszöm.

- Vilma kérem, jöjjön velem... Az autó még itt van... Sofőr... - kiáltott Bábori.

A sofőr kiszállott volt a kocsiból, bejött a kapu alá, és nagy élvezettel nézte a harcot.

- Igenis méltóságos úr - mondta, s ment a kocsit felkurblizni.

- Méltóságos úr? - ordított Kollár. - Méltóságos albérlő?... Mit fizetett maga ennek, maga méltóságos koszpénz.

- Vilma jöjjön velem. Bízsa rám magát.

Vilma sírt:

- Hagyjon nekem békét, ez az én uram. Ez a gazember. Kollár.

Bábori eltátotta a száját.

- De Vilma, kérem.

- Mars... - ordította Kollár - vagy a véreddel festem ki a kiadó szobát odafenn. A teremtesít ezeknek a bitang dögöknek. Ő tudta legjobban, hogy ártatlanul vittek be. De kisült az igazság. Eszembe jutott, hol hagytam el a nyugtákat, már be is szolgáltatták, és azonnal szabadlábra helyeztek... Nem bírtad kivárni ezt a pár napot, neked már szerető után kellett futni? Az isten akárhova tegyen.

Úgy káromkodott, mint egy paraszt.

- Kedves Kollár, nyugodjon már meg - kiáltott rá szokatlan erősen Emma -, ismételten biztosítom felőle, hogy a felesége a világon semmit sem tett. Hogy képzeled, hogy én vele mennék egy kocsin, és egy társaságban, ha valami gyanúsat vettem volna észre?...

Kollár lassan csillapodott.

- Az asszonyok olyanok, mint a kígyók, mind egy követ fújnak.

Emma, akit a kapuban álló idegen, a rossz arcú ember folyton izgatott, meg akarta tudni, ki hát ez. Energikusan szólott Kollárra:

- Küldje el a detektívet.

- Ez nem detektív - morogta Kollár. - Ez egy rab. Szabadult rab... Ez az én barátom... Ez nyomozott ki mindent, és ez értesített engem... Mindent tudok, bestia!... Minden lépésedről... És a nagyságos asszony is csak hallgasson... Maga sem az, aki azelőtt volt... Aki a Jobb mint otthon-büfében ölelgettetni magát, annak a tanúsága nekem nem számít.

Emma elhalványodott, s megdermedve állott. Bal kezét a homloka elé emelte, és dermedten hallgatott.

Bábori azonban elunta a dolgot, kiment az utcára, belevágta magát az autóba, s elhajtottak.

A házból sereglettek elő a lakók. A vici és a vici Jani, az ószeres, a Bauerné és ismeretlenek tömege. A lépcsőn rohantak le az emeleti lakók, és feltűnt gallér nélkül az újságíró, aki a szomszédja. És felvillant benne, hogy a büfé-jelenetet is ez írta meg, és most új cikk lesz holnap a lapjában arról, hogy csendélet a Csikágóban...

Megindult, s felvászorgott a lépcsőn, s utána jött Kollár és Vilma.

Úgy bukott be a lakásába, mint egy halott.

4

Örületek napja. Nyomorult este.

Évike még nem volt otthon a Julissal. Szinte örült neki. Kisírhatja magát.

Levetkőzött, s a jó síró helyre dobta magát, a díványra, a hálóban és zokogott. Úgy zokogott, mintha hivatali kötelessége volna.

Talán aludt is egy keveset.

Józanul ébredt és komolyan.

Most azonban fordulópont elé ért az élete.

Ezt nem lehet letagadni, nem lehet kitörölni: itt valami történt.

Egy bizonyos: borzasztó távolságba jutott tőle az egész múltja. A nő a férfi függvénye.

Eddig egy halott járuléka volt. Dr. Reöth Andor eltávozott önhatalmúlag, de óróla nem vette le a nevét, a bélyegét és a sorsát. Öt év óta ő egy halottnak a nevét viseli: semmi mást, csak a nevét és a parancsot, hogy ennek a névnek a jelében kell élnie. Kitérés nincs. Az egész életét ez a halott irgalmatlanul megszabta... Úgy kellett mindennek maradnia s lennie, ahogy az elmúlt férj annak idején beállította. Nyugdíjat nem hagyott rá, és mégis ebből a névből élt... Apja, nagyapja szintén csak nevet és kötelességeket hagytak rá... semmi pozitívumot, semmit, a

legcsekélyebb jövedelmet sem... Nagypja négylovas hintóban járt. Egy volt a vármegye urai között, ott Szolnokon, ahol a vármegye urai a legkonzervatívabbak, a friss, pezsgő élet közepén úgy őrzi a várkapitányságukat, mint valami középkori rablólovagok... Megvan a saját törvényük, annak hódolt ő még itt is, ily távol és elhagyatottan. A törvény nem szűnik meg, míg a név ott függ az emberen. Mint a halott lábán a cédula a morgue-ban. Ha a cédula leesik, akkor megszűnik minden, a hullák egymás közt nem tudnak eligazodni.

Most egy darabig szüneteltek a gondolatai.

Ez a hét nagy változást hozott. Ő nyolc nappal ezelőtt egészen más ember volt, mint ma... Nem tudná megmondani, hogy történt ez az átalakulás, de megtörtént. Ő egy héttel ezelőtt, nyolc nappal ezelőtt, egészen más formájú mondatokban fogalmazta volna meg életének tragédiáját, mint ma. Sötét volt a gondolkozása, mintha özönvíz előtti ember lenne. Ma felszabadultnak, elrontottnak, vagy újra születettnek érezte magát...

Szerelem?

Bizonyára az... De ez a szerelem nem hasonlított a régi szerelmekhez, amit lány korában érzett. Az a szerelem a férfi után való testi vágyakozás volt és alázatos lemondás az egyéniségről... Most egészen más, amit érez... Embernek érzi magát és függetlennek... Valami olyat érez, hogy megkapta önmagát... Eddig nem volt az övé a teste és a lelke... Most az övé, s azt csinál vele, amit akar... Ha akar, öngyilkos is lehet...

De egyelőre nem akar. Nem akar öngyilkos lenni, még valami mást akar: élni akar.

Mi az, hogy élet?

Meg akar harcolni az állásáért Vidával. Például ezt akarja. Végkielégítést akar kapni, minél hamarabb s aztán új állást... Vidával többet nem dolgozhatik együtt, mert Vida nem bírná el, hogy ő fölényes legyen vele szemben, és különben is el van rontva minden. Egy férfi, egy főnök, mint férfi, nem bocsátja meg a visszautasítást. Ma délután a Vida felfogása szerint neki vele kellett volna lenni a versenyen. Nem kételkedik benne, hogy nem vitt volna magával még egy nőt s talán azért vitt ma kettőt, mert hevesen pótolni akarta őt...

Vida... Mit számít neki Vida... Nem is látta, csak a legelső percben, egy pillanatig, a barna ruhájában... De Vida bizonyára annál jobban látta őt, egész biztos, hogy mindent figyelemmel kísért s talán Vida többet tud arról, ki ez a Fess Feri, mint ő... Arról is, hogy hol van s hova lett... Ezek az urak igen figyelik egymást...

Vida és Fess Feri... Hát igen ez a két ember jelzi a távolságot, amit ő megtett nyolc nap alatt... Akkor még jó barátságban volt Vidával, aki öt év alatt sohasem gondolt rá, hogy itt van a keze ügyében egy királynői szépségű, hideg nő... ez őt respektálta mint társaságbeli nőt... Vajon ott lesz ma este Urbánszky né szalonjában?

Vida és Fess Feri... A keresztény és a zsidó úr...

Igen, most már ki meri mondani magában, amit a tér közepén még nem mert névvel nevezni... Fess Feri zsidó... A titok, amit annyi ideig s oly ügyesen és szívósan takargatott, az nem más, csak az, hogy nem akarta megmondani, hogy zsidó... Bizonyára félt, hogy ő ki fog ábrándulni, pedig Fess Feri éppen úgy meg van sebezve, mint ő...

Kínos dolog, de ahogy tisztába jött magával, már ki is küszöbölte a kínosságot a kérdésből... Valószínűleg egy gazdag zsidógyerek, aki félig-meddig kalandból keveredett bele ebbe a helyzetbe, de most már tetszik neki. A levél azt bizonyítja, hogy elérkezettnek látja a pillanatot, hogy mindent közöljön övele.

Visszaemlékezett arra a furcsa és keserves revolverjelenetre... Ha keresztény fiú volna, katonák vére lenne az ereiben, akkor egy kicsit másképpen vette volna elő azt a fegyvert... Ő viszont akkor adta ki magából a magyar vér utolsó betyáros lobbanását. Ő kiöntötte a sört a babérfa tövére... ha az parasztivadék, akkor úgy vág az asztalra, ahogy az ura tette volna... s az urával nem is merte volna ezt megcsinálni, mert lehetetlen volt, az egy pillanatig sem habozott volna, hogy őt megpofozza, s mégis ekkora árat egy nő nem adhat egy dacos mozdulatáért. De ő azért volt evvel szemben oly vakmerő, mert érzett már valamit... Fess Feri úgy vette elő a revolvért a zsebéből... már az is csoda, hogy volt a zsebében, s ezt biztos, hogy millió miatt... szóval úgy vette elő, mintha logikai következtetés eredménye volna... „ha maga sakkot mond, akkor a királyt meg kell védeni... elébe toljuk a bástyát...” s lassan, finoman, hogy valahogy el ne süljön, letette a revolvért, de akkor is vigyázott, hogy ne legyen őfelé fordítva annak a csöve... ez nem jelenti azt, hogy valaki gyáva... azt jelenti, hogy a revolver nem az ő mindennapi és évezredek óta szakadatlanul minden ősenek állandó fegyvere. Zsidó... kereskedő... egy magyar hivatalnok, még a legmagasabb rangú is, nem tudott volna oly gyorsan eligazodni a számlakivonatokon... Fess Feri itt volt itthon... el is felejtette az egész revolverjátékot... nem ökölrel akar megharcolni: ésszel... más téren...

S hol jött rá, hogy Fess Feri zsidó?... Az öreg zsidó a tikettel... Ott jött rá, hogy ez az öreg, a furcsa rossz magyarságával és a furcsa mozgásával és még furcsább ötletességével s tipikus zsidó szellemességével most először életében nem volt neki kellemetlen, csak azért, mert zsidó...

Hol szokta ő meg a zsidó szellemiséget?... Csak Fess Ferin és a szerelmen keresztül...

Hát igen: szerelem... Szerelmes bele... S ennek is egy olyan zsidó magyarázatát adta Fess Feri, ami keresztény magyar úrnak soha eszébe sem jutna és igen utálatos is lenne nekik: „a szerelem kizárólag testi dolog... fiziológiai betegség... s mivel nem függ az akarattól, befolyásolja az akaratot”...

Mikor legelőször megpillantotta, őrá valami ütősszerű hatással volt. Igaz, azt hitte, nem is képzelte, hogy másképp lehessen, hogy ez egy rendes, állás nélküli ügyvéd, aki a bácskai emlékekről regélt, s ő azonnal behelyettesítette a bácskai, vidéki földbirtokos ivadékok közé... De már akkor rájöhetett volna, hogy zsidó, mikor a színházban olyan hajmeresztő módon másképp látott mindent, mint ő... Neki ott minden irtóztató volt... s ennek minden valami kellemes és magasabb kulturális tünet... Hol van olyan keresztény fiú, aki így tudná látni a kültelki kis színházban a rikító francia, erkölcsi gát nélküli exportdarabot... Még a született francia középosztály is félne, nem egy magyar szalonokban nőtt fiatalember... Ha ő akkor ráeszmél, hogy Fess Feri egyszerűen zsidó, akkor lehet, hogy elszakad minden közöttük, és nem lesz a dologból semmi.

De benne valóban szerelem támadt, fiziológiai alapon... Így az kötötte be a szemét... Sőt hát az sem biztos, hogy ha rájön, akkor is képes lett volna elmenekülni... csak még kínosabb lett volna a gyötrődése és a vergődése... Jobb azért, hogy csak most jött rá erre a dologra, mikor már hozzászokott ahhoz a magasabb nivójú, szempontokban és nézetekben sokkal fölényesebb és világosabb stílushoz, amit mindig csodált, mióta együtt van vele. Igazán őrá azt a benyomást tette, hogy magasabb színvonalon gondolkodik, mint amihez ő hozzá van szokva... Vida... Itt van Vida... Ez egy rendes, korrekt, finom úr... míg ő meg nem volt támadva, soha a legcsekélyebb nézeteltérés sem volt köztük... de hát, ha Vidával beszél az ember, nem kell megütődni azon, amit mond, hogy nini, erre nem is gondoltam... Vida csak olyan dolgot mond, ami ebben a körben mindenki számára kötelező...

Egy nagy rejtély van itt: a hentes ezerhatszáz pengője... Ezt nem tudja hova tenni... Ez megint megzavar mindent. Százhatvan pengőt keres egy héten... ezt sem lehet megérteni... „Veritas”... ezt írja a levél alá... tehát elismeri, hogy ő a zsebmetsző, aki visszaküldte a pénzt... tíz százalék levonással... Ez érthetetlen... De hát ilyen dolgot nem lehet megfejtetni, csak ha megmagyarázzák.

Százhatvan pengőt keres egy héten, és úgy költ, mint akinek ezer pengő van a zsebében... Ez nem stimmel...

Majd kisül.

Elővette a levelet, s újra elolvasta. Próbálta kitalálni a betűkből a lelket. Nem foglalkozott soha grafológiával, ez is zsidó tudomány... de most erővel ki akarta olvasni azt, ami nincs beleírva, de ott rezgett az idegeiben, míg írt. „Emma, szerelmem...” Tehát nyíltan bevallja, hogy szerelmes... Nem fél attól, hogy szaván fogják és ebből súlyos következmények lesznek?...

Mosolygott. Ő és számonkérés?... Hogy ő erővel elvétesse magát valakivel?... Ahhoz még nem eléggé üzletember... Ő?... ő úr... Milyen furcsa volt, mikor a büfében azt mondta „Imádlak.” Így, tegezve... egész jól állott neki: „imádlak”... Szegényke, milyen kedves volt... Hogy meg kellett neki játszani, jobb meggyőződése ellenére, a duhaj urat...

De hol vannak ily soká a gyerekekkel. Már alkonyodik. Milyen szemtelen ez a lány, hogy visszaél a helyzettel. Talán a kéményseprővel van randevúja...

A kéményseprő árulta el az egész dolgot, anélkül soha meg nem tudta volna az egész zsebmetszési trükköt... hogy visszaküldte a pénzt...

Mi ennek a Fess Ferinek ezerhatszáz pengő... Ez egy gazdag ember... biztos, hogy nagy autója van... Lehet, hogy ott lakik valahol szemben a Flórával az Arany János utcában, látta őt, valahol az utcán, s ezt a kalandos dolgot eszelte ki, hogy a közelébe férközzön...

Mégis ettől elpirult. Egy nőt izgatja, ha arra gondol, hogy olyankor látták, mikor ő nem is gyanította, hogy nézik: vajon nem volt-e félrecsúsztva a kalap alatt a haja... Mennyire kell az embernek vigyázni magára, sose tudja, mit kockáztat...

De ha ez egy gazdag, akkor mit kínozza őt?... Ez direkt ugratás, hogy most meghagyja abban a hitben, hogy a detektívek vitték el... tetszik neki... ugratja... azt akarja, hogy szenvedjen... Grizeldiszt akar belőle csinálni?

És ha gazdag, akkor mi szüksége van erre az egész játékra?... Őt annyira konzervatívnak ismerte meg, hogy nem meri a titkot kiadni, hogy akkor kiábrándul?... Vagy azt hiszi, hogy így ellóghat?...

Hirtelen belepirult... Rettenetes volna, ha ez mind csak szélhámosság lenne... ez, hogy azt írja: „Emma, szerelmem...”

Érdekes: a hivatali dolgokra nem képes gondolni... az az egész hivatal valahogy elvesztette fontosságát... Mintha máris egy új hivatal volna, s a réginek csak egy szerepe van, az, hogy menekülni belőle... Flachmanné... kedves... Milyen rokonszenves most neki a nagy szemeivel, a kis szeplőkkel borított igen magas, okos homlokával... Különös ezeknél, mindig az ésszel tündöklök túl, ami az ő számára testiségben hiányos...

Csengettek. Ki lehet az, hiszen Julisnak kulcsa van.

Kiment, boy jött levéllel.

Nem adott a boynak semmit. Biztos, hogy bőségesen megfizette, aki küldte. Nem mondta, ki a küldő, de ki lehetne más... Míg a levelet feltépte, olyan izgatott lett, nem is látott... Mégis kellett volna adni a fiúnak valamit, hiszen ma nyolcvanhat pengőt nyert... vagy hogy is...

Kedves Emma, bocsásson meg, de sürgős üzleti ügyben elcipeltek, s nem tehettem ellene semmit... Remélem, nem érti félre a dolgot... Magának tíz órára Urbánszkyénál kell lenni. Ha megengedi, fél tízkor érte jövök. Kézcsók Ff.

Győzelmesen mosolygott. Fenét van itt detektív a dologban. Üzleti ügyek. Hiszen ezeknél az üzlet mindennél fontosabb... A szerelem is csak azután jön.

5

A gyermek már aludt, nagyon kifáradt a Városligetben, hamar le lehetett fektetni. Julis természetesen a kéményseprővel szórakozott egész délután, s nagyon víg volt. Furcsa volt, hogy a lakást meglepte a szerelem. Lehet, hogy csakugyan járványos betegség ez, mint az influenza.

Emma kilenc után már kész volt, felöltözött a fehér ruhájába, és érezte, hogy ez nagyszerűen áll királynői szépségéhez. Hideg volt tőle telhetőleg, mint egy szép fehér jégcsap.

Fél tíz előtt már tíz perccel csengettek. Ezek az előszobai csengőjelek végigkísérik az egész utat, s Emma sohasem fogja elfelejteni, hogy a szerelem csengőjelzésekkel dolgozik.

Fess Feri érkezett könnyű fekete köpenyben és frakkban.

- Isten hozta, foglaljon helyet - mondta Emma mosolyogva.

- Milyen kedves ez a maga lakása. A Flórának jól menne, ha minden lakásban ennyi virág volna.

- No, nem mindig volt ennyi virág a lakásban - nevet Emma.

Fess Feri is nevet.

- Erre kell törekedni, hogy mindig ennyi legyen... A Flórának saját legjobban felfogott érdeke azt kívánja, hogy nagy propagandát kell indítani a virágkultusz érdekében.

- Nincs rá a közönségnek pénze.

- Ez egy elcsépett igazság... és mégis legyen szabad azt tanácsolnom, hogy a Flóra, ha már megvan, és nem lehet tőle menekülni... használja fel minden összeköttetését és lehetőségét, és tanítsa meg a magyar embert a virág szeretetére.

- A magyar ember szereti a virágot.

- No... Ez egy kicsit optimista vélemény... Ha az ember pesszimista akarna lenni, ugyanolyan könnyen megfogalmazhatná úgy is, hogy „a magyar ember nem szereti a virágot”.

Emma ránézett. Már beszélhetsz, gondolta magában, belőled az üzletember szól.

- Nézze, én sokat utaztam külföldön. Hol vagyunk mi a nyugati államok virágkultuszától. Budapest nagyon szép város... Nagyon szép... A természet olyan széppé tette, hogy az emberek ennyi idő alatt sem tudták elrontani... De ennél virágtalanabb város nincs s ne is legyen. Nálunk a virág luxus... A gavallér magyarok kivételes esetekben hajlandók virágot venni s küldeni... Eljegyzés, lakoma, névnap, húsvét... de hogy itt a virág mindennapi s minden percben való szükséges dolog, szükségleti cikk lenne, arról szó sincs... A „virágtalan Budapest”... ez lehet a mi városunk neve... Nem is értem, hogy a Flóra már öt éve áll fenn,

éspedig kormánysszubvencióval, s egy mozdulatot nem tettek ez irányban... Ma már a fővárosnak is gyönyörű propaganda-kiadványai vannak, és még mindig nem jutott eszébe senkinek, hogy ki kell lépni a nyilvánosság elé, és írásban, szóban, a lapokban, kiállítások rendezésével és pártkörök és kaszinók bevonásával és az üzletek s kirakatok felhasználásával felébreszteni a nagyközönség figyelmét a virágra... Csak ha azt be lehetne vezetni, hogy Budapesten ne legyen szabad egyetlen kirakatnak sem kitérni, hogy virág ne legyen benne, már nagyszerű eredményt érhetnénk el... Virágos kirakat, nem szép... A nyilvános helyeken, mindenütt virágot... Ma szokás, hogy az éttermekben virágot tesznek az asztalra, de csak néhány helyen élővirág. A legtöbb helyen művirágot tartanak... Nem akarok ártani a művirágiparnak, de azt mondanám, hogy legalább egyik legyen: vagy élővirág, vagy művirág... de legyen... A stílus, a közönség érdeklődése úgyszintén a nemesebb felé fogja terelni a figyelmet, s a virág előbb-utóbb győzni fog... Mi?... Nem beszélt erről Vida magának?

Emma most megszánta Vidát... Megsajnálta, hogy ez a szegény vidéki földbirtokos ivadék effélére soha életében nem gondolt...

Fess Feri nem várta be, míg ő valami védelmet talál a fajtájabeli számára, lelkesen és kedvesen folytatta:

- A kormánytól most hatszázezer pengő szubvenciót kérnek, és nem tudják megindokolni. Indokolásuk az, hogy adósságuk van, és hogy valami jégautókat akarnak beszerezni. Útiköltség és isten tudja, mi kell ehhez... Hatszázezer pengőt ma nem lehet kapni a Nemzeti Színház fenntartására... És ezek oly naivak, hogy azt hiszik, Tyler előtt el lehetne titkolni, ha ezt a pénzt beállítják nekik... Nem is értem őket... Ha az ember valamit akar, akkor csinálja igazán nagyszabású módon... Ma már a kenyérnek is propaganda kell, mennyire inkább a virágnak... De én nem félek tőle, ha egy programmal jön a Flóra, nagy eredményeket érhet el... Olcsó virág. Olcsó virágot a népnek... Ha a magyar ember lenézi is a virágot, a gyermek szereti... a nők szeretik... a finom lelkek szeretik... De ne kelljen egy szál virágért örült pénzt kiadni... Be kell vezetni, hogy két fillérért már akármikor s akárhol száz és száz helyen friss virágot lehet kapni... Be kell vinni a virágot a lakásokba, bele kell tenni a kézbe... el kell borítani virággal az életet. Ha már oly nehéz, legalább ennyi öröm legyen benne... Egy állandó virágkiállításra kell változtatni a körutakat...

Emma bámulva és meghiúsultan hallgatta.

- Ez szép - mondta. - Igazán úgy beszél róla, mintha a saját tulajdona volna.

- Mi?

- A Flóra.

- Hiszen az.

- Ne mondja?

Fess Feri nevetve nézett rá.

- Igen... Azért kellett magát egy délutánra magára hagynom... mert megvettem a Flórát... a maga kedvéért...

Emma elhalványodott, aztán olyan piros lett, mint egy virág.

- Nem értem.

- Megmagyarázzam?... Emma... én beleszerettem magába... és megvettem a Flórát... Jobban nem tudom megmagyarázni.

- Hát kicsoda maga?

- Nem mindegy?... Szeretem magát...

- No de nézze... én is ember vagyok... maga egy nagyon kegyetlen és nagyon kíméletlen játékot játszott velem - s könnyek fakadtak a szemében. - Az nem elég, hogy valaki gazdag ember...

Nem tudott tovább beszélni, a szavait elfojtotta a zokogás. Nem mert szólani, mert olyat akart mondani, ami sértő volna... és nem akart sérteni... mert az volt a száján, hogy: úriember ilyet nem tesz...

Fess Feri felugrott, hozzálépett és megölelte.

- Emma, drága... no, mi ez?...

- Mit ugrat engemet... Mi volt ez a komédia evvel a hentessel, akit kifosztott és...

- Dehogy fosztottam ki - kiáltott Fess Feri -, hogy képzel olyat... Csak nem gondolja, hogy zsebmetsző vagyok?...

Hangosan, idegesen kacagott, de ő is annyira izgatott volt, hogy a sírás környékezte, annyira fájt, hogy a félreértést eddig vitte...

- Szegénykém...

- Hagyjon kérem. Micsoda ezerhatszáz pengő volt hát, amit visszaküldött, maga... maga Veritas...

- Veritas... - kiáltott Fess Feri és könnyesen kacagott... - Ez egy vicc... én ehhez csak éppen a pénzt adtam... ez ennek a bolond lovagnak a romantikája...

- Miféle lovag?

- Ez a... lovag Schnell vicce... szociális programjának megfelelően.

- Ki az a lovag Schnell?

- Óméltósága Bábori Borcza Dezső... röviden lovag Schnell Dezső.

- Maguk örültek.

Fess Feri nevetett. Sírt és nevetett. Annyira nevetett, mint néhányszor az elmúlt órákban. Emma csak most értette meg a nagy nevetési rohamokat.

- Szóval maga nem Dillinger?

- Hhh... nem.

- Hanem?

- Fess Feri...

Ott térdelt előtte, és nevetett és csókolgatta a kezét, a ruháját...

- Nem vagyok elég fess?

- Hol vette ezt a buta nevet?

- A fene tudja, egy vezércikkben olvastam azon a napon, mikor magát megláttam.

Emma a hajába dugta az ujjait...

A fiatalember odabújt a vállára és a fülébe súgta:

- Tudja, a saját nevemmel nem mertem bemutatkozni, mert ismerem ennek a típusnak az előítéleteit...

Emma a két kezébe fogta a fiú arcát, eltartotta magától, s jól megnézte.

- Maga csirkefogó.

S most ő csókolta meg a homlokát.

Aztán nagyot sóhajtott.

De most már menni kell, ha tízre oda akarok érni.

- Hova?

- A bárónőhöz.

- Onnan jövök és kimentettem magát... Nála kötöttük meg a szerződést...

- A bárónőnél...

- Igen... és províziónak meghívtam őt... nászasszonynak, vagy hogy mondják... az esküvőnkre...

- Maga buta... nászasszony az más... S most mit akar?

- Mit akarjak?... Kimegyünk a Szigetre... jó?

- Á persze... Szigetre... egy ilyen percben... Itthon fogunk maradni... és válaszolni fog minden kérdésemre.

- Jó.

- Hogy híjnak?

- Ezt csak majd a nemzetiszín szalagos úrnak... Most kérem a többi kérdést.

Ezzel hosszú karjaival át- meg átfonta a nőt, és hozzáfogott ész nélkül csókolózni.

.oOo.